

Hautzinger Gyula

NORFOLKI EMBERÜNK

KORNÉTÁS

Hautzinger Gyula
NORFOLKI EMBERÜNK

*„Köszönet feleségemnek, és akikkel együtt az elsők voltunk,
és mindenkinek, aki segítette, hogy azok lehessünk!”*

Hautzinger Gyula

NORFOLKI EMBERÜNK

Kornétás Kiadó
Budapest

© Dr. Hautzinger Gyula, 2008

Az előszót írta és a könyvet szakmailag ellenőrizte:
Dr. Végh Ferenc nyugállományú vezérezredes

Az utószót írta:
Dr. Jeszenszky Géza

Lektorálta:
Dr. habil. Kádas Géza
Horváth István nyugállományú ezredes

ISBN 978-963-9353-73-2

A Keresztül-kasul Amerikán fejezet „A Nagy Utazás” című része
a szerző lánya, Kissné Hautzinger Dóra naplójának felhasználásával készült

A könyv fényképei a szerző saját felvételei

A kiadáshoz a fényképeket digitalizálta:
Ilia Pálné

Kornétás Kiadó
A kiadásért az ügyvezető igazgató felel
Felelős szerkesztő: Pusztay Gabriella
Műszaki szerkesztő: Odler Péter
Nyomta és kötötte: Grafika Press Nyomdaipari Zrt.
Felelős vezető: Farkas Tamás vezérigazgató

Előszó

Hautzinger Gyula nyugállományú ezredes szerencsés katonának tudhatja magát. Az 1967-ben életre hívott katonai főiskola egri első évfolyamán ismertem meg negyven éve. Hadtáptisztnak készült. Az is lett, végigjárva hosszú katonai pályafutása szép állomásait. Ezek közül is kiemelkedik az a három bő esztendő, melyet az óceánon túl a Magyar Honvédség első összekötő tisztjeként élt meg a NATO Atlanti Főparancsnokságán és immár NATO-tisztként ott ünnepelhette meg a szövetséghez való csatlakozásunkat 1999 tavaszán.

Az élet nem az, amit az ember átélt, hanem az, amire visszaemlékszik, és ahogy visszaemlékszik rá, amikor el akarja mesélni – mondja Márquez, a híres író. Hautzinger ezredes is tollat ragadott, hogy leírja, elmesélje visszaemlékezéseit azokról a feledhetetlen évekről, melyeket feleségével együtt az Egyesült Államok virginiai, norfolki katonai bázisán és a tengerentúlon töltött.

Aki jó emlékezőképességgel megáldva először repüli át életében az óceánt, ismeri meg igazán, milyen izgalmas élmények várnak rá a másik parton. Az írás szerzője a felfedezés hevével írja le, hogyan látta a közelmúltat, őt magát és első lépéseinket az atlanti szövetségi tagság felé vezető úton.

Naplószerű könyvében élményként számol be arról, hogyan élte meg a beilleszkedést az elsők között a magyar katonák közül a számára szokatlan és ismeretlen környezetbe, mit látott, mit gondolt. Visszaemlékezése olyan pontos és objektív, hogy nagy utazása legkisebb részleteit is képszerűen idézi elénk.

Minden embernek van élete, története, melyben ő a főhős. Van, aki fényképeket vesz elő, gyerekeinek, unokáinak, barátainak mesél életéről. Nem kevesen, mint Hautzinger ezredes is az írást választják az emlékezésre, üzenésre. Könyvében egy törekvő katona gondolatai tárulnak elénk. Ahhoz, hogy a könyvben leírtakat pontosabban értse az olvasó, célszerű megismerni a döntések hátterét is.

Katonai szempontból kiemelkedő jelentőségűnek, iránymutatónak nevezhető az 1994 januári brüsszeli NATO-csúcson elfogadott „Partnerség a békéért” program, amely a katonai, valamint a politikai együttműködés lehetőségeinek kiszélesítésével elindította a tényleges tagságra való felkészítést. A hadsereg változásra fogékony magjában megindult a pezsgés. Tisztáztuk az előttünk álló feladatok sokaságát, megítéltük helyzetünket és kialakítottuk elgondolásunkat a jövőre nézve.

Megalakítottuk Monsban, Belgiumban a NATO Európai Erőinek Főparancsnoksága mellett a magyar partnerségi összekötő irodát, melynek parancsnoka Szalai

István ezredes lett. Részt vettünk a közös rendezvényeken, de éreztük és tudtuk, hogy ez nem elég.

Az első tapasztalatok összegzése után 1995 őszén vezetéssel a vezérkarnál megalakult a NATO integrációs munkacsoport, melynek fő feladata a koordinálás, a NATO-elvek, -eljárások, -szabályzatok, -standardok adaptálása volt. Új fogalmakkal ismerkedtünk, új katonai szókincs alapjait teremtettük meg. Az interoperabilitás módjait tanulmányoztuk. A haderőtervezés NATO-módszereit honosítottuk meg. Ebben a csoportban kezdetben körülbelül 50 rendkívül aktív, a változások mellett elkötelezett tiszt dolgozott. Köztük volt Hautzinger ezredes is, aki a logisztikai szakterületen kapott feladatot.

1997-ben a NATO madridi csúcsertekezlete jelentette az újabb fordulópontot, mely alkalmat kínált a teljes jogú NATO-tagságra. Bár az ország készült a tagságra, a szervezet jellegéből adódóan a hadsereg fókuszba került. Ettől az eseménytől számítva meghívottként, tanácskozási joggal részt vehettünk a NATO különböző szervezeteiben folyó munkában. Szorosabbá vált a személyes kapcsolat a vezérkari főnökök, a parancsnokok és a katonai bizottság tagjai között. A személyes kapcsolat megteremtése után már előtérbe került a telefonhívás és a levélváltás. Találkozásaink alkalmával partnereink inspiráltak arra, hogy a közös munka meggyorsítása, egymás jobb megismerése érdekében amilyen hamar csak lehet, küldjünk összekötő tiszteket, csoportokat a különböző szervezetekhez.

A meghívásnak már 1998 első felében eleget tettünk. Először Brüsszelben, a NATO-központban kezdte meg működését a Szenes Zoltán dandártábornok vezette összekötő csoport. A Külügyminisztérium és a Katonai Felderítő Hivatal illetékeseivel rendkívül szervezeten és pontosan összehangolt munkamegosztásra törekedtünk. Naumann tábornok, a Katonai Bizottság vezetője példamutatónak nevezte gyorsaságunkat. A következő lépésben a Szövetséges Erők Európai Főparancsnoksága mellett Monsba telepítettük összekötőinket Kalmár Ferenc ezredes vezetésével. Az Európai Szövetséges Erők Főparancsnoka ez idő tájt Jaulwan tábornok volt, majd Clark tábornok követte.

1997-ben és 1998-ban a NATO-tagországok és partnerországok delegációi egymásnak adták a kilincset, megélénkült a katonadiplomácia. Az egyik látogatás során Shehan tábornok, a Szövetséges Erők Atlanti Főparancsnoka (SACLANT) felvetette az összekötők telepítését az atlanti főparancsnokság mellett is. Tisztában voltunk vele, hogy a Magyar Honvédség prioritásai mások és kevés katonai kapcsolat jöhet létre a két szervezet között, hisz az atlanti főparancsnokság a kontinentális Európában csak Portugáliában érdekelt, mégis meggyőződött. Korábban, amerikai tanulmányaim alatt 1993-ban már jártam Norfolkban. A haditengerészeti bázisokon kívül a körzetben sok más katonai szervezet is ott található, mint például a SACLANT vagy az Egyesült Államok hadseregének Kiképzési és Doktrinális Parancsnoksága (TRADOC). Shehan tábornok érvei között szerepelt a parancsnokság alá tartozó erők kiképzési, harci tapasztalata, széles körű együttműködése az atlanti térségben és óriási logisztikai képessége, amivel a bevethető-

séget és a hadműveletek fenntarthatóságát biztosítják a hatalmas felelősségi körzetükben. Tapasztalatszerzésre tehát van lehetőség bőven. A NATO különben is egy nagy család, jó ha közelről ismerik egymást a családtagok. A tábornok arra kért, hogy küldjek elsőként egy tapasztalt logisztikai tisztet. Viszontlátogatásra hívtam, én pedig megígértem, hogy addig feltöltjük ezt a beosztást.

Dobó tábornoknak, a vezérkar logisztikai főnökének adtam megbízást, hogy az összekötői beosztásra jelöljön tapasztalt és minden szempontból megfelelő tisztet. Néhány nap múlva jelentette, hogy egyeztetve másokkal is Hautzinger ezredest jelöli. Nem kellett őt bemutatni, hiszen jól ismertem. A szükséges egyeztetések és előkészítő munka után lefolytattam vele a személyi beszélgetést. Miután észrevehetően nagy örömmel és büszkeséggel fogadta, meghatároztam fő feladatait. Amikor 1998 júniusában Amerikában jártam, Norfolkban találkoztam vele. Akkor már Gehman admirális váltotta Shehan tábornokot a főparancsnoki poszton, aki nagyra értékelte, hogy a partnerek közül elsőként jelentek meg a magyar tisztek az atlanti főparancsnokságon.

Így folytatódott a munka tovább. A főparancsnokságok után következtek a dél- és közép-európai parancsnokságok, majd a haderőnemi parancsnokságok és más szervek. A taggá válás után az összekötők hivatalos NATO-beosztásba kerültek és újabb lehetőségek nyíltak meg a magyar katonák előtt.

A könyv és írójának személye akkor lesz igazán hiteles, ha megismerjük a Magyar Honvédségben akkoriban végbement változásokat, a NATO-csatlakozás előzményeit.

A rendszerváltozás és NATO-csatlakozásunk között eltelt tíz esztendő (1989–1999) korábban nehezen elképzelhető változásokat hozott a Magyar Honvédség történetében. Ez a tíz év döntően befolyásolta a honvédség irány- és stratégiaváltoztatását, valamint jövőjét is. Ez idő alatt a Varsói Szerződésből (VSZ) indulva a NATO-ba jutottunk. A múlt szépítése és önmagunk megtagadása lenne, ha nem ismernénk el azt a tényt, hogy az említett időszakban szolgáló magyar hivatásos katonák döntő többsége mindkét katonai szövetség életét megismerhette. A hidegháború időszakát a nagyfokú stabilitás és a nagyfokú kockázat jellemezte, ami nem volt egyenlő a nagyfokú biztonsággal. A két szemben álló tömb a háború szakadékanak szélén egyensúlyozva tartotta fenn egyre drágábban a katonai erőegyensúlyt. A szüntelen rivalizálás óriási erőforrásokat kötött le és a fegyverkezési verseny a VSZ részéről végzetesnek bizonyult. Elvezetett az összeomláshoz, a kétpólusú világrend felszámolásához.

A VSZ szétesése kitűnő példa arra, hogy a pusztán katonai erőre épülő biztonság, vonakodó szövetségesekkel mennyire megrendíthető. A hagyományos, maszszív, széles fronton végrehajtott és mélyen lépcsőzött katonai támadás, a szembenálló katonai koalíciók kölcsönös elrettentésének, elmérgesedett viszonyának ideje lejárt. Az egykori ellenségek többsége együttműködő partnerré vált.

A hidegháború utáni időszak kiforratlan évei következtek. Térségünkben, közvetlen szomszédságunkban új nemzetállamok keletkeztek, etnikai, fegyveres konfliktusok, polgárháborúk dúltak. Válságövezetbe kerültünk. Körülöttünk új országok és

nemzeti hadseregek jöttek létre. Ez a történelmi körülmény nem tette lehetővé az egyre elavultabbá váló hatalmas hadseregünk azonnali és teljes lebontását és egy merőben új, európai és atlanti integrációs elképzeléseinknek megfelelő, modern, fenntartható és finanszírozható haderő felépítését, hanem bennünket is egy önálló, független nemzeti haderő kiépítésére ösztönzött. Eközben az ország gazdasági helyzete nem volt még elég stabil, így a katonai költségvetés is csökkent. Az 1990-94 közötti időszakban sor került az önrendelkezését visszanyert országunk nemzeti hadseregének kialakítására. Megszülettek az önálló védelmi erő létrehozásához szükséges politikai és törvényhozási döntések. Kidolgoztuk a biztonságpolitikai, illetve a honvédelmi alapelveket, módosítottuk az alkotmányt, elfogadtuk a honvédelmi törvényt. Befejeződött a szovjet csapatok teljes kivonása hazánk területéről.

Saját erőre támaszkodó, önálló védelmi stratégiát dolgoztunk ki. Hosszan elnyúló, lépcsőzetes átalakításra számítottunk. Megváltoztattuk a diszlokációt, biztosítottuk határaink védelmét, csökkentettük a létszámot és fegyverzetet. A nemzeti jelleg a szimbólumokban és hagyományápolásban is kifejezésre jutott. Megtett lépéseink helyességéről a vitát ma is folytathatnánk. Azt mindenképpen megállapíthatjuk, hogy az akkori események sodrában senki nem láthatta előre a változások minden következményét. Azóta a biztonság nemzetállamok keretein belüli – koalíción kívüli – megvalósítása is túlhaladottá vált, hisz főleg a kis államok külön-külön erőtlennek és kevésbé életképesnek bizonyultak. A térségünkben szinte minden állam ugyanazokhoz a szövetségi rendszerekhez akar tartozni (NATO, EU), ezért a klasszikus területvédelem tartalmilag szinte kiürült.

A NATO által 1994-ben újjára indított békepartnerségi program jelentette az áttörést. Új, rendkívül fontos szakasz vette kezdetét a biztonság és védelem kérdésében, ahhoz kapcsolódóan a haderő átalakítási törekvések megfogalmazásában és elindításában. Korszakalkotó volt, mert ténylegesen magáévá tette a NATO bővítésének gondolatát. Új biztonsági-védelmi filozófiát jelentett. Célul tűzte ki a védelmi koncepció és a haderő teljes átalakítását. Megismerhettük a NATO működésének, eljárásainak, tervezési rendszerének, a különböző béketámogató műveletek lefolyásának szabályait. Az új kulcsszavak az interoperabilitás és kompatibilitás lettek.

A hadseregben az igazi kihívás ettől az időponttól számítható. Melyek voltak ezek? Elsősorban mentális, eljárásbeli, szervezeti, technikai jellegű változások. A mentális, felfogásbeli változás a merev szabályrendszerrel körbevett katonák körében a legnehezebb. Nagy erőfeszítést jelentett a VSZ-ben tapasztalatot szerzett hivatásos állomány szemléletének átalakítása, a két eltérő katonai filozófia összevetése, az új, de még részleteiben nem egészen világos koncepció átvétele. A támadó, majd védelmi harc helyett az expedíciós, béketámogató és humanitárius műveletek dominálnak. A korábban szerzett jogok egy részének feladása valós vagy vélt sérelmeket indukált.

A vezető állomány nagy része az idegen nyelvek közül az oroszot beszélte, kiemelkedő harcászati, hadművelleti és hadászati vezetési tapasztalattal rendelkezett. Kevés volt az angolul kommunikálók száma, az új generáció katonai, vezetői tapasztalata

szűkebb és eltérő volt a korábitól. Nehézkesen indult a tömeges angol nyelvi képzés, ami szükséges az együttműködéshez, eszközként szolgál az új teóriák átvételéhez és az adaptációhoz. Kezdetekben a NATO is csak korlátozott segítséget nyújtott. A nyelvképzésre történő kiválogatás nem a perspektivikus beosztásba helyezésen alapult, sok szubjektív vonást tartalmazott és háttértevékenységként folyt. Így fordulhatott elő, hogy az első külföldön sorra került partnerségi gyakorlatokon nem alegységszerű, hanem összeválogatott kötelékekkel vettünk részt. A felkészítés és kiképzés is vontatottan indult. A NATO- és PfP-programok korlátozottan tették lehetővé a külföldi tanintézetekben a tisztek, tiszthelyettesek tömeges átképzését. Nem készült pályamodell, az állománykategóriák és rendfokozati rendszer még az előző korszakot tükrözte. Szolgálati időhöz és iskolai végzettséghez kötött előléptetési rendszer létezett, mely nehezítette a helyes rendfokozati arányok kialakítását.

Nehezen voltak hozzáférhetőek a NATO-ban használt különböző eljárások, doktrínák, szabályzatok. Eltérő volt az addig használt okmányok, iratok nyelvezte, tartalma. Ez késleltette a hazai átképzés beindítását. 1995 végén jutottunk el az első standardok, dokumentumok átvételéig. Ezt követően értelmeztük, fordítottuk, adaptáltuk és adtuk ki azokat. Nem volt ez jobb más partnerországoknál sem, sőt ebben az időszakban e téren is élenjáró szerepet játszottunk.

Talán technikai apróságnak tűnik, de más alapú és tartalmú térképeket alkalmaztunk, változtak az egyezményes jelek. A piros és kék szín más értelmezést kapott. A számítógépes szimuláció helyett nagyon sok és költséges gyakorlatot tartottunk. Gyorsan igazodtunk a légi irányításban és a logisztika területén használatos eljárásokhoz. Teljesen eltérő volt a haditechnikai parkunk.

Megismertük a védelmi tervezési és felülvizsgálati folyamatok rendszerét. A különböző NATO-szervezetek felépítését és működési rendjét. Megtanultuk a költségvetési tervezés logikai rendjét és tartalmi elemeit. Egyre magasabb szinten valósítottuk meg a gyakorlati együttműködést, annak ellenére, hogy a törvényekben foglalt döntéshozatali rendszerünk lassú volt, pénzügyi szabályaink nem illeszkedtek a szövetségéhez.

Kiemelkedő partnerségi gyakorlatokat rendeztünk Magyarországon. Elsőként 1994-ben a brit Coldstream Gárda 7. századát, a híres medvekucsmás katonákat fogadtuk Hódmezővásárhelyen, közös kiképzésen és gyakorlaton. 1995-ben a szárazföldi erők bevonásával (Cooperative Light), majd 1996-ban Szolnokon a légierő részvételével (Cooperative Lantern) tartottunk nagyszabású többnemzetiségű partnerségi gyakorlatot. Számos nemzetközi gyakorlaton vettünk részt. Folytatódott a hivatásos állomány elméleti és gyakorlati felkészítése. Ebben az időszakban jelentősen fejlődtek a honvédség nemzetközi kapcsolatai. A nyugati katonai tanintézetekben megkezdődött a magyar katonák továbbképzése és intenzív nyelvi képzése. Kialakultak a hazai repülőgép-vezetői képzés feltételei és hozzákezdünk a hazai tiszt- és tiszthelyettesképzés átalakításához. Megindult a szemlélet- és gondolkodásmód dinamikus átalakulása.

Az átalakítás és intenzív felkészülés üteme hozzájárult hazánk és a hadsereg kedvező megítéléséhez, a NATO-ba való meghívásunk eléréséhez.

Megkezdődtek a legfontosabb beruházások, mint az idegen-barát felismerő rendszer vagy Veszprémben a légi irányítás kompatibilis központjának amerikai segítséggel és támogatással történő kiépítése. A technikai korszerűsítést szűkös anyagi lehetőségeinkkel hoztuk összhangba. Komolyabb beszerzésekre nem számíthatunk. Ugyanakkor a technikai elmaradottság nemcsak az alkalmazóképességet, hanem a katonai gondolkodást is negatívan befolyásolta. A költségvetés nem tette lehetővé a haderő nagyarányú modernizálását. Fejlesztéseink rendre késlekedtek.

Sor került az első próbatételre. Az 1995-ös daytoni megállapodás után nagy létszámú műszaki, békefenntartó kontingenst küldtünk a délszláv béke helyreállítására és fenntartására. Szakaszról századerőre bővítettük a ciprusi békefenntartó kontingenst. Taszáron és Pécsett IFOR-erők állomásozhattak hazánkban. Részt vállaltunk az SFOR-misszióban is. Egyre hatékonyabban használtuk a partnerségi program lehetőségeit. Tapasztalatokat szereztünk, ugyanakkor mi is gazdagítottuk a NATO-t.

A PfP hallatlanul fontos gyakorlati keretet biztosított a NATO és a programban résztvevő országok hadseregei közötti bizalom és kapcsolat építéséhez. A létszám és szervezeti szűkítést eredményező haderőreform után már a minőségi átalakulást hozó, a NATO által is nagyra értékelt új haderőreformot indítottunk el.

1997-ben a madridi csúcson meghívást kaptunk a szövetségbe, mely a feltételek teljesülése esetén alkalmat kínált a teljes jogú NATO-tagságra. Kiemelt figyelem övezte a hadseregben végbemenő változásokat. Intenzívvé vált a felkészülés folyamata. Mivel a NATO-tagság lehetősége teljes garanciát még nem jelentett, fenntartottuk a még elégséges védelmet jelentő, hadműveleti szintű feladatok végrehajtására is alkalmazható, a területvédelem alapján álló haderőt, amely képesnek bizonyult többfunkciójú feladat ellátására, bár finanszírozása megterhelő feladatot jelentett. A haderő képessé vált a békétámogató műveletekben való egyre szélesebb körű részvétellel és képes volt a taggá válás alapvető katonai követelményeinek teljesítésére.

1997 nyarán a „Delta-97” gyakorlaton be is mutattuk az új képességeket. Nem tudtuk maradéktalanul teljesíteni a finanszírozhatóság és fenntarthatóság követelményeit. A korábbi tartalékainkat feléltük, a volt szovjet államadósságot technikai korszerűsítésre hasznosítottuk. A hadrendből kivont eszközök fölösleget képeztek, így pénzügyi erőforrásokat vontak el. A személyi és fenntartási költségek a létszámcsökkenés ellenére növekedtek. A fejlesztési terveket, felajánlásokat lassú ütemben, hiányosan teljesítettük. A költségvetés nem fedezte a szükségleteinket.

Egyre határozottabban körvonalazódtak a csatlakozás minimális katonai követelményei. A legfontosabbak a következők voltak: a biztonsági előírások teljesítése, a személyi állomány átvilágítása, új ügyviteli szabályok bevezetése, a közös híradás és a légi irányítás legfontosabb feltételeinek biztosítása, a közös tervezésben és haderőfejlesztésben való részvétel. Az együttműködő békétámogató alakulatok között a csatlakozás kezdetéig el kellett érniünk az együttalkalmazás megkövetelt szintjét. Készen kellett állnunk a legfontosabb NATO-standardok alkalmazására, nemzeti befogadó támogatás nyújtására, repülőterek, gyakorlótterek, raktá-

rak biztosítására. Számba vettük a később felajánlható erőket és körvonalaztunk bizonyos elérendő képességeket és részképességeket.

Meggyőződhattunk, hogy a társadalom, a közélet, a gazdasági élet, az egyházak és a különböző szervezetek képviselői mennyire fogékonyak, elkötelezettek a védelem ügye iránt. Ez a társadalmi érdeklődés a NATO-népszavazás 85%-os sikerében fejeződött ki.

1999. március 12-én hivatalosan is az általunk választott katonai szövetség tagjai lettünk. A „vissza Európába” célunk első fejezete sikerrel zárult. A legerősebb és leghatékonyabb katonai szövetség tagjai lettünk. Azt az elvárást, hogy nemcsak fogyasztói, hanem hozzájárulói leszünk a közös biztonságnak, 12 nappal később gyakorlatban is bizonyíthattuk. Egy új tag számára a legnagyobb kihívással néztünk szembe.

Március 24-én megkezdődtek a koszovói válság rendezése érdekében indított NATO-hadműveletek. A légierő, a légvédelem és a kijelölt szárazföldi erők, a felderítők, a speciális feladatok ellátására létrehozott mobil harccsoportok és más együttműködő erők megállták a helyüket. Átestünk a tűzkeresztségen.

Március 16-án volt Brüsszelben és az európai főparancsnokságon Monsban az ünnepélyes zászlófelvonás. Előző este Wesley Clark tábornoknak, a NATO Európai Szövetséges Erőinek Főparancsnokának a vendége voltam. Alaposan átbeszéltük a várható fejleményeket. A beszélgetés végén megnyugtatót, hogy ne aggódjunk Magyarország biztonságáért, hisz a szövetség tagjai vagyunk, közösen győződhetünk meg a szövetség erejéről. 78 nap elteltével meggyőződhattunk a szavai hitelességéről is. Arról, hogy Magyarország biztonsága szoros összefüggésben van a kelet-közép-európai régió, az európai kontinens és az egész euro-atlanti térség biztonsági helyzetével is. A katonai beavatkozás után Koszovóban az új KFOR-békemisszióban vettünk részt.

Bebizonyosodott, hogy Magyarország akkor teheti és teszi a legtöbbet a saját és környezete biztonságáért, ha a lehetőségeihez mérten, érdekeinek megfelelően, aktívan részt vesz az egyes konfliktusok megelőzésére, illetve a béke helyreállítására irányuló nemzetközi együttműködésben. Meggyőződhattunk arról is, hogy a haderők az önként vállalt összetartozás miatt nagymértékben függnek egymástól.

A közös fellépés szavahihetőséget, kiszámíthatóságot, megbízhatóságot vár el minden résztvevőtől. Kivitelezhetősége elszántságot, anyagi áldozatvállalást és teljes elkötelezettséget, sok területen további szakmai együttműködést igényel. Tökéletes biztonságot egyetlen koalíció sem szavatolhat. A szolidaritás és egymás támogatása viszont erőt ad a veszélyekkel való szembeszálláshoz.

Körvonalazva így léptük át a NATO küszöbét és immár nyolcéves tagságunk visszaigazolta korábbi feltételezéseink helyességét. Tanultunk egymástól. A teljesség igénye nélkül csokorba szedtem azokat a kihívásokat, melyekkel a Magyar Honvédség, a magyar katonák találkoztak a felkészülés és csatlakozás során. A biztonságpolitika, maga a biztonság azóta is folyamatos változáson megy keresztül. Változik a biztonsági környezet, a kockázat, változik a hadviselés, a technológia, az eszközrendszer, vele együtt haderőnk és a NATO képességei is. Az erők,

eszközök, parancsnokságok és szervezetek új csoportosítása jön létre, melyek jobban illeszkednek a várható feladatokhoz. Az alkalmazott fegyverek és haditechnikai eszközök jobban megfelelnek a katonai kihívásoknak. A civil-katonai közös műveletek egyre inkább tért nyernek.

Az idő és az egyre teljesebb integráció a jelenlegi biztonsági környezetben azt is bizonyította, hogy néhány ország kivételével nincs ma szükség vagy a kisebb országok nem is képesek a gazdasági-pénzügyi stabilitás kockáztatása nélkül a védelmi erők teljes spektrumának fenntartására. A fegyveres erők integráltak, szakosodtak, moduláris, multifunkcionális, többnyire expedíciós jellegűekké és felépítésűekké válnak. A tagállamok legjobb képességeik felajánlásával járulnak hozzá közös biztonságunkhoz. Ugyanakkor minden tagország alkotmányos kötelezettségei szerint tart fenn vagy épít ki az aktív erők kiegészítésére, az ország védelmére, katasztrófavédelemre alkalmas önkéntes tartalék vagy kiegészítő katonai erőt.

2004 óta az EU tagjai vagyunk. A NATO- és EU-tagság egyedülálló lehetőséget biztosít a haderő modernizálásának továbbvitelére. A kedvező biztonságpolitikai változások felismerésével kormányprogram tűzte ki célul a honvédség átalakításának új alapokon történő folytatását, a haderő finanszírozható méretűvé csökkentését. A további haderő átalakítás kisebb létszámú, mozgékonyabb, korszerűbb, a szövetségi kötelezettséget teljesíteni képes, békeműveletekre felkészült és az új kihívásokra reagáló, expedíciós haderő elérését célozta meg. Megszűnt a sorkatonaság intézményrendszere, a szerződéses katonák megjelenésével kialakult a professzionális haderő. Alkalmi szövetségben több NATO- és nem NATO-országgal részt vállaltunk az iraki válságkezelésben. Ott vagyunk Afganisztánban az új típusú civil-katonai együttműködés alapján funkcionáló tartományi újjáépítő csoportban. Szerepet vállalunk az EU balkáni békeépítő műveletében. Előtérbe került a képességorientált haderő kiépítésének koncepciója.

Úgy gondolom, hogy a partnerségi program, a NATO- és EU-tagdá válás, a békétáogatás, valamint a haderőépítés kapcsán szerzett katonai tapasztalatok közreadása teljesebbé teszi Hautzinger Gyula könyvének mondanivalóját.

Ajánlom ezt a könyvet mindazoknak, akik érdeklődnek a biztonságpolitika iránt, akiket kíváncsivá tesz egy katona útinaplója. Különösen ajánlom azoknak a katonáknak, akik első külföldi szolgálatukra vagy missziójukra készülnek. Az élményekben dús beszámolón túl információkat kaphatnak a felkészülés, a beilleszkedés folyamatáról, a család felkészítéséről és szerepéről. Olyan mindennapi teendőkről is szó esik, mint a lakás- és gépkocsibérlés, jogosítványszerzés vagy a banki szolgáltatások elérhetősége. Hasznos tanácsokat ad a kapcsolatépítéshez, az adott ország kultúrájának megismeréséhez vagy éppen a szabadidő eltöltéséhez. Végül bízom abban, hogy lesznek olyan katonák, akik e könyv olvasása kapcsán kedvet kapnak a saját történetük megírásához.

Végh Ferenc

Ahogy kezdődött

A MALÉV járata közeledik az Egyesült Államok partjaihoz. A csinos, mosolygós légikísérő kiosztotta a beutazáshoz szükséges nyomtatványokat, amelyeket földet érés után New Yorkban a Kennedy repülőtéren a bevándorlási hivatal munkatársának kell diplomata útlevellel együtt átadni, amelyben most egy értékes, a következő évekre szóló, hivatalos NATO-kiküldetésemet igazoló vízum lapul. Átfutnak a gondolatok rajtam. Hogyan is jutottam el idáig, hogy negyvenkilenc évesen három évre szóló NATO-kiküldetésre indulok, amikor még teljes bizonyossággal tudni nem, csak sejteni lehet, hogy a közeljövőben Magyarország is csatlakozik a földkerekség eddigi legsikeresebb katonai szövetségéhez.

– Te mész Norfolkba katonai képviselőnek! – mosolygott rám a tábornok, amikor az új, 1998. év első munkanapján találkoztunk.

Hirtelen meg sem tudtam szólalni. Már egy ideje NATO integrációs beosztásban dolgozva természetesen kívülről fújtuk a NATO katonai szervezetét, de azért mégis a térképhez kellett mennem, hol is van ez a parancsnokság, amelyet most a Tábornok említett. Norfolk, az Egyesült Államok keleti partvidékén, a fővárostól valamivel több, mint háromszáz kilométerrel délre, Virginia államban a valamikori déli Konföderáció területén, a Hampton Roads vagy más néven Tidewaternek is nevezett térség központjában fekszik. Többek között arról híres, hogy itt, a James és York folyók Atlanti-óceánnal való találkozásánál található az Egyesült Államok, de nyugodtan mondhatjuk a föld leghatalmasabb haditengerészeti kikötője. Itt van a NATO Európán kívüli másik hadászati parancsnoksága, a Szövetségesek Atlanti Parancsnoksága, az ACLANT, más néven, ahogy a parancsnok személyéről szokás nevezni a SACLANT (Supreme Allied Commander Atlantic).

– Mielőtt elkezdenél csomagolni, az amerikai ECL nyelvvizsgán is sikeresen túl kell jutnod! – tette hozzá komolyra fordítva a szót a Tábornok. Ez lesz a nehezebb, gondoltam. A Tábornok nem tudta, de több társammal már megpróbálkoztunk ezzel a ménkü nehéz nyelvvizsgával, amely most a hivatalos amerikai vízumot és vele a kiutazást jelentheti. Eddig ez nem sikerült. Az amerikai nagykövetség munkatársa részvételével tett vizsga nem mindennapi. Itt valóban a nyelvi készségekről kell számot adni. A bűvös határ a 80 pont. Ezt eddig nem sikerült elérnem. Amikor negyvenhat évesen újból beültem nyelvet tanulni, már éreztem: ez

már nem a legfogékonyabb kor a nyelvtanulásra. Nem úgy, mint húsz évvel ezelőtt, amikor egy másik, homlokegyenest ellenkező földrajzi irányba készültem és kellett egy idegen nyelvet megtanulni. Felismertem, hogy pályafutásom delelőjén csak egy út létezik – előremenekülni. Elsajátítani a nyelvet és megfelelni az új kor követelményeinek, különben hamar az ajtón kívül találhatom magam. Már kevés a fiatalon befutott szép szakmai karrier, a közben megszerzett egyetemi doktorátus. Több kell. Nap mint nap több kell. Különben itt vannak a fiatalabbak, akik – valljuk be – fogékonyabbak az újra, mint az én korosztályom.

De most egy „ezredest” keresnek az összekötői feladatra. Ez bizony nem akármilyen kihívás. Ráadásul Amerikába, ahová jószerivel eddig a katonadiplomácia emberei, és pár éve a tanulni ment külföldi katonák juthattak csak el. Most valami más szükséges. A NATO ottani parancsnokságán kell beilleszkedni, nemzetközi környezetben dolgozni. Elsőként. Reprezentálva, bemutatva az országot, amelyet alig vagy sehogy sem ismernek az ott élők. Mindezt úgy, hogy befogadjanak egy összeszokott nemzetközi közösségbe. Egyelőre azonban marad a nyelv, a munka és a tanulás. Naponta két óra nyelvi gyakorlat és újabb sikertelen vizsga. Csak nem elkeseredni, nem feladni. Legutóbb 78 pontot sikerült elérni.

Közben a távoli parancsnokság hozzánk elért információiból tovább ismerkedni egy olyan szervezettel, ahol magyar tiszt még soha nem szolgált. Lám, jövődő kollegáink olyan figyelmesek, hogy még magyarra is lefordítják a legszükségesebb tudnivalókat. Azt már tudtuk eddig is, hogy az Atlanti Parancsnokság 1953-ban elsősorban az Egyesült Államok, Kanada és Nagy-Britannia meghatározóan haditengerészeti szakembereiből alakult. Elsődleges feladata volt (és ma is változatlan) ellenőrzés alatt tartani a hajózási útvonalakat az Atlanti-óceánon az Északi Sarktól a Ráktérítőig, egy háborús konfliktus esetén biztosítva az európai kontinensre irányuló utánpótlás zavartalanságát. De a hidegháborúnak vége. A parancsnokság is változik. Különösen az előző parancsnok, Shehan tábornok óta. Ő volt az első, aki nem admirálisként, hanem a beosztáshoz nélkülözhetetlen „négy-csillagos” tábornokként vezette a parancsnokságot. Igaz, tengerészgyalogosként, ami ugye azért nincs olyan messze a haditengerésztől?

Maga a parancsnokság csupa kék, csupa üveg, modern, a '90-es évek elején épült korszerű épület. A NATO tizennégy országából (Izland és Luxemburg nem rendelkezik képviselttel) megközelítőleg háromszázan teljesítenek szolgálatot benne. Kis parancsnokság, mondhatnánk, ha összehasonlítjuk a belgiumi Monsban található nagyobb, több ezer fős és valljuk be, számunkra jobban ismert NATO-hadászati parancsnoksággal. Az ismertető természetesen más, az eljövődő beilleszkedést elősegítő információt is tartalmaz. Minden újonnan érkező tiszt „szponzor”-t kap, aki segít a kezdeti hetekben. Mert itt mindenkinek magának kell elrendeznie az életét. Bankszámlát nyitni, személyi számot szerezni, kocsit venni, házat bérelni-berendezni, elvégezni a legszükségesebb tennivalókat egy itteni kezdethez. A feleségek részére klub létezik, ahol a gyerekeknvelésen és a háztartá-

si tennivalók megbeszélésén túl egyéb érdekes programokat is kínálnak, ezzel segítve mindenkit, hogy közösségben érezze magát.

John, az Egyesült Államok budapesti nagykövetségének munkatársa a nyelvi teszt után szó nélkül adta át az összehajtott kis papírlapon az újabb, harmadik próbálkozásom eredményét. Tekintetében volt valami különös, félig felhúzott válla is jelentett valamit, amit én egyelőre nem értettem. Te Úristen! Már április van, és nekem talán ez az utolsó lehetőségem. Mi van, ha ez sem sikerült? Félve nyitottam ki a papírlapot. Félreérthetetlenül 83 volt ráírva! Hárommal több, mint a minimum! Indulhatok Amerikába!

Az még azért odébb volt. Először is egy sor egyéb vizsgát, vizsgálatot is el kellett végezni. Pszichológus, számítógép-ismeret és természetesen mindenre kiterjedő egészségügyi vizsgálat, amelyre feleséggemmel, Csillával együtt mentünk el. Egyszerre sokan akartak találkozni velem.

– Holnap délben jelentkez Szalai tábornoknál – közölte velem a vezérkari főnök helyettese.

– Még nem találkozott veled és meg akar ismerni, mielőtt a támogatásodról döntene – folytatta az altábornagy.

Szalai vezérőrnagy hadművelleti főcsoportfőnök, a vezérkar egyik – ha nem a legfiatalabb – vezetője, éveket töltött Monsban. Sokan a legtehetségesebb tábornoknak tartják. Véleménye meghatározó lehet a kiküldetésemet illetően. Az előszobájában várakozva Mészáros nagykövet, a vezérkari főnök külügyi tanácsadója lépett be, aki kedélyesen elbeszélgetett velem, és már ismerősként kísért be Szalai tábornokhoz az elbeszélgetésre. A tábornok felhívta a figyelmemet, hogy a helyzetből adódóan igyekezzek minden olyan információt az óceán túlpartján megszerezni, amely elősegítheti a csatlakozásunkat. Jól sikerülhetett a bemutatkozás, mert a végén a tábornok a támogatásáról biztosított. Ami fontos volt, hiszen ki tudja, még hányan aspiálhattak erre a valóban kihívást jelentő beosztásra, mint ahogy a mai napig sem tudom, miért éppen rám esett a választás. Igaz, a norfolki parancsnok, Gehman admirális meghívólevelében ezredesi rendfokozatú összekötő szerepelt. De miért pont én? Majd a következő évek talán megadják a választ erre a kérdésre is.

Április végén Végh tábornok személyi beszélgetésre hívatott. Valamikor évfolyamtársak voltunk. Elsőéves főiskolai hallgatókként együtt kezdtük a csapatgyakorlatunkat Egerben. Azóta több mint harminc év telt el. Közben nem találkoztak pályavonalaink.

– Gyula, úgy döntöttünk, téged küldünk Norfolkba! – hangzott el a rég várt ki-jelentés a parancsnok szájából.

– Köszönöm, nemcsak a saját, de egész korosztályom nevében, hogy lehetőséget kaphatok az új kihívásoknak is megfelelni – hangzott a válaszom.

A beszélgetés után a Tábornokot hívtam először, aki időközben hazánk NATO-központhoz kiküldött katonai összekötő csoport vezetőjeként már Brüsszelben dolgozott, majd Dobó tábornokot, a logisztikai főnököt. Jelentettem, hogy ugyan általános összekötői feladattal megyek ki, de a szakmát nem szeretném végleg ott-

hagyni. Igyekeztem minél több logisztikával kapcsolatos ismeretet is összegyűjteni. Ígéretem úgy látszik, hatott. Pár nap múlva megcsörrent a mobiltelefonom:

– Két hét múlva logisztikai tanácskozás lesz Norfolkban! Menjél ki, vegyél részt rajta, legalább körül nézel egy kicsit jövőendő állomáshelyeden – tájékoztatott Dobó tábornok.

Örömmel vettem a lehetőséget. A Tábornok is felhívott, hogy Amerikába menet úgy tervezem az utamat, hogy tapasztalatszerzés végett látogassam meg a NATO-központot, és tegyek rövid vizitet Monsban is, az európai főparancsnokságon. Örömmel fogadtam a lehetőséget. A brüsszeli repülőtéren Lehel Gyuri várt. Nagyon megörültem a találkozásnak, legalább nem kell bolyonganom a számomra ismeretlen városban. Gyurival NATO-ügyekben dolgoztunk együtt, másokkal már ő is hónapok óta kint van a Tábornokkal, kis szűk törzset alkotva, együttműködve a NATO-szervekkel, információt gyűjtve és továbbítva a vezérkarnak, elősegítve a reményeink szerinti közeli csatlakozási felkészülés katonai feladatait.

Egyenesen a NATO-központba mentünk. Amíg a belépőmet kiállították, megilletődve álltam meg a bejárat előtti jól ismert szobor mellett. A széles folyósokon nagy a sürgés-forgás. Az ember csak kapkodja a fejét a bábeli nyelvezavaron, ahogy a dolguk után siető, változatos egyenruhákban lévő tiszteket figyeli. Közben megérkeztünk a magyar misszió körletébe. Bizony, egyelőre kis helyen kell meghúzódni a másik két „meghívott” társaságában. A Simonyi András nagykövét által vezetett csapat kicsi, de rengeteg a feladata. Meg kell ismerkedni ennek a hatalmas szervezetnek a működésével, és a politika szintjén is haza kell küldeni mindazt az információt, amely jövőbeni csatlakozásunkat elősegíti.

– Szervusz, hogy utaztál? Gyere, bemutatlak a nagykövetnek. Jeleztem, hogy érkezel. Most két bizottsági ülés között van tíz perce találkozni veled! – fogadott a Tábornok kicsi, kétszemélyes szobájában, ahová eddigi kísérem, a város zsúfolt világvárosi forgalmát rövid idő alatt is bámulatosan megismert Gyuri már be sem fért.

Simonyi nagykövettel már februárban egy, a három csatlakozásra meghívott országot felkészítő katonai tanfolyam szervezőjeként találkoztam. Rövid beszélgetésünk során felhívta a figyelmemet az amerikai földrészen lévő parancsnokság jelentőségére és a transzatlanti kapcsolatok fontosságára. Látszik, hogy siet, így a Tábornokkal együtt távoztunk. A bemutatkozási folyamat következő állomása az Atlanti Parancsnokság itt lévő képviselőjének vezetőjénél tett látogatás. A holland altengernagy az első vezető, aki jövőendő parancsnokságomról fogad. A Tábornokkal láthatóan jól ismerik egymást. A rövid, elsősorban a szervezet feladataira vonatkozó tájékoztató után behívatja egyik munkatársát, aki részletesebb felvilágosítást ad, hogyan is működik ez a távoli parancsnokság, amelynek véleménye nélkül semmilyen lényeges katonai döntés nem születethet. Ezért is állomásoztat a SACLANT és Gehman admirális népes összekötő csoportot Brüsszelben. Késő délután van, mire zúgó fejjel kilépek a központ kapuján. Most Kulcsár Pista a kísérem, akivel először a hotelbe megyünk, majd – gyalogosan – nyakunkba vesszük a várost.

Brüsszel valóban „Európa szíve”. Igaz, mások is igyekeznek ezt a kifejezést használni, de a dolgok mégis itt dőlnek el. Itt van a NATO-központ, és nekünk, európaiaknak a jövő szempontjából legalább olyan fontos Nyugat-Európai Unió és számos más, Európa életét meghatározó intézmény. Az első benyomásom az, hogy Belgium nagyon gazdag ország. Fantasztikus az éjszaka is kivilágított, a biztonságos közlekedést nagyban elősegítő autópályák összefüggő rendszere. Csak el kell sétálni a Brüsszel központjában lévő nevezetes Palota térre, végignézni a csipke finomságú épületeken, sétálni a belváros elegáns bevásárlóutcáin, figyelve a jól öltözött embereket. Jó lenne, ha végre mi is valamikor itt tarthatnánk.

Másnap Mons, vagy mivel Belgium kétnyelvű, más néven Bergen az úti cél. A rövid, alig egy órás úton újból Gyuri az útimarsall. A parancsnokságon Kalmár Ferenc ezredes, katonai összekötőnk fogad. Tájékoztat arról a több éve folyó jelenlétről, amely fontos segítséget nyújt a megismeréshez. Most én is hasonló szerepkör betöltésére készülök a távoli, amerikai kontinensen működő parancsnokságon. Itt jó néhány kolléga segíti a munkát. Amerikában egyedül leszek. Győrfi Sándor régi ismerősöm a logisztikáról a mostani amerikai utam előkészítője, a NATO logisztikájának változásairól tájékoztat. Hamar elszalad az idő. Arra azért marad, hogy a parancsnokságon körülnézzünk. Hatalmas lakatanyai objektum, ahová 1963-ban az európai főparancsnokság, miután a franciák kiléptek a katonai szervezetből, olyan sietősen Párizs mellől ideköltözött. Megtalálható itt minden. A parancsnokságnak otthont adó hatalmas épületkomplexum, lakóépületek, bevásárlóközpont, és természetesen a harcálláspont, a csapásvédett „bunker”, ahová számunkra egyelőre tilos a belépés. Majd a csatlakozás után. Szabad a bejárás viszont a Partnerségi Központba, ahol magyarok is dolgoznak. Hazafelé még megállunk pár percre Waterloo-nál. Szimbolikus kép. Itt is szövetségbe tartozó országok győztek, bizonyítván, ha azt a szükség úgy kívánja: az egységben rejlő erőt. Ma az akkori győztesek és vesztesek együttesen alkotják a közel ötven esztendeje létező, eddig a földkerekség legsikeresebb politikai-katonai szövetségét, amelyhez, lám most mi két másik volt társunkkal a korábban „másik oldalon állók” közül csatlakozni kívánunk. Így változik a világ, és benne mi is.

Reggel indulok ki a repülőtérre. Pár óra és Washingtonban leszek. Ott a katonai attasé vár, aki az egyetlen olyan magyar katona lesz az Újvilágban, aki segíthet, ha problémám adódik, hiszen a legközelebbi főnököm a „Tábornok” lesz, Brüsszelben. A Dulles repülőtérén a gép földet ér. Telefon, az attasé otthon van. Barátságosan üdvözlő, és javasolja, üljek taxiba, mondjam be a magyar nagykövetség címét, a vendégházban a gondnok majd megmutatja a szobámat. Holnapután, hétfőn majd az irodájában találkozunk.

A taxi drága, elég a „shuttle” busz is, amely jóval kevesebb, átszámítással itthoni áron is elviselhető összegért átvisz a város másik felén, festői környezetben lé-

vő nagykövetségünkhöz. Az elhelyezkedés gyorsan megy, az idő is korai, és május lévén a természet gyönyörű. Hiába a fárasztó repülőút, különben is aranszabály, hogy az óceán átrepülése után, helyi idő szerint este tíznél előbb nem szabad lefeküdni. Ez Európában már másnap, hajnali négy óra! Megszületik az elhatározás: irány a város!

A metró gyors és tiszta. Fél óra és a központban, a Mallon sétálok. A Capitolium az egyik végén, a Fehér Ház és a hatalmas obeliszk, a Monumentum közepén. A hatalmas térséget a Potomac folyó felől a Lincoln-emlékmű zárja. Minisztériumok, múzeumok mindkét oldalon, és a Vietnami fal, amely megrázóan sorolja az alig több, mint emberöltővel ezelőtt elpusztult amerikaiak tízezreinek a nevét. Itt mindig tömegek vannak. Odalépek a nevetek könyv formájában is rögzítő névsorhoz. Kovácsok, Szabók nevei tűnnek a szemembe, bizonyítván azt, amit régen tudtam: idegen földön harcolva hányan adták magyarok, magyar származásúak az életüket más népek ügyéért.

Másnap az első utam Arlingtonba vezet. Ez a hétvége a kegyeleté, az emlékezésé. Egy olyan ország fiaként, aki országa szerencsétlen XX. századi sorsától vezérelve a szemben álló oldalon maradt. Most meg itt bolyong Vietnam, Arlington emlékei között. Igen, az ösztönös találkozás egy katona számára először is arra döbbsent rá, hogy milyen hatalmas szerencse, hogy az a háború, amely negyven esztendeig tartott, szerencséjére „csak” hideg volt. Nem töltött meg újabb sírokat.

A következő reggel az attasé fogad. Szóba sem kerül a szombati elmaradt találkozás. Itt nem szokás a „pátyolgatás”. Jönnek-mennek az emberek, intézik a dolgukat a nagyvilágban. Illik nekem is megszoknom ezt. A kölcsönös bemutatkozás és tájékoztatás közben Éles hadnagy, nemrégén még tanszékvezetőként volt tanítványom toppan be. Norfolkból érkezett, ahol a NATO-parancsnokság szomszédságában lévő törzstiszti iskolán tanul. Nemsokára indulnak vissza, a kisbuszban van hely a számomra is. Megörülök, mivel holnap úgyis bonyolult repülőút várna rám, mire Norfolkba érkeznék. Mivel a légitársaságomnak nincs Washingtonból közvetlen járata, először Cincinattiba kellene repülnöm, hogy jó pár ezer kilométer repülés után megérkezzem az innen közúton mindössze 320 kilométerre lévő városba. Gyors összekapcsolás, majd indulás. Az autópályán gyorsan magunk mögött hagyjuk a fővárost, és buja zöld növényzettel szegélyezett úton érünk egyre közelebb Norfolkhoz.

Hatalmas, több kilométer hosszú, az óceáni közlekedést elősegítő híd-alagút kombináció segítségével jutunk a térség közepén lévő Norfolkba. Közben Tamás beszámol az elmúlt hónapokról. Érezhetően sikerült a beilleszkedés. Nem csoda, fiatalember. Huszonévesen kinek másnak, ha nem nekik áll a világ. Koszija is van. Hatszáz dollárért vette. Ha nem is tudja eladni, három hónapra akkor is megérte, mert Amerikában nagyon keserves a lét autó nélkül. Megérkezésünk után este bulit terveznek. Holnap véget ér a tanfolyam és társaival egy ét-

teremben szeretnék megünnepelni a sikeres befejezést. Szeretettel várnak. A szállodám – ahol a holnapután kezdődő konferenciám kezdődik – egy golfpálya közepén fekszik. A szobám – később rájöttem – pontosan olyan, mint bármely hasonló Amerika-szerte. Egyformán azonos elrendezésben található minden. Középen a hatalmas (Kingsize) méretű ágy áll, szemben a TV rengeteg csatornával, és igen, HBO-val is. De ha valaki még extrábat akar, néhány dollárért „fizetős-csatornán” a legfrissebb filmeket is megnézheti. Zuhanyzóval ellátott kis mosdó is tartozéka a szobának, amelynek ablaka rendszerint egy másik hasonlóra néz.

Tamás a megbeszélt időre megjött. Ránézésre ki tudja hány éves, nagy Buickja tényleg sok korábbi boldog tulajdonosát kiszolgálhatta. Május közepe körül tartunk, de a légkondicionált szobából kilépve az alkonyat ellenére megcsap a forróság. Hiába, délen vagyunk. A térképet nézegetve európai összehasonlításban Észak-Afrikával egy magasságban. Ehhez még hozzájárul az óceán közelsége, a magas páratartalom, így pillanatok alatt csatakos lehet az ing. A megoldás – légkondicionálás. Légkondi a szobában, légkondi a munkahelyen, az üzletekben, Tamás autójában és természetesen az étteremben, ahová most – első norfolki programként – igyekezünk.

Az étterem nemcsak nevében, de méreteiben is hatalmas: Great Steak. A környék híres sült marhaszelet gyártó-fogyasztó helye. De még hogyan! A fő attrakció, hogy a fél kilót is elérő szeleteket mindenki maga süthetetheti. Kiválasztja a számára megfelelő minőségű és nagyságú szeletet, és már forgathatja is az erre a célra külön helyiségbe beállított faszenes grill-tűzhelyen, amelyet egyszerre vagy húszan is körbeállhatnak. A saláta ingyenes, üdítőital fogyasztása esetén az utánfűtés úgyszintén. Az árak barátságosak. Budapesten sem fizetnénk sokkal kevesebbet.

Másnap reggel szállodai szobámból a brüsszeli SACLANT-képviselőten kapott parancsnoksági telefonszámot hívom. Tamás segítségével nyertem egy teljes napot, megpróbálom értelmesen eltölteni. Már tudnak rólam, rögtön küldik a kocsit értem. Egyenruhába öltözöm. Az érkező limuzinból egy tengerész egyenruhás amerikai katona hölgy ugrik ki, feszesen tiszteleg és nyitja a hátsó ajtót, ahol kényelmes bőrülésbe süppedek. A parancsnokság előterében rövid várakozás után korombeli tengerészkapitány, a mi „szárazföldi” fogalmaink szerint ezredes siet elém. A kitűzőjén olvasom: Captain Monte, a kis zászló Németországot jelzi. A neve nem túl németes, igaz, az én nevem sem igazán magyaros. Hónapokkal később tudom meg, hogy Párizsból Berlinbe menekült hugenották leszármazottja, egy tősgyökeres „berliner”, akit mégis elszólitott a tenger. Most a partnerségi kapcsolatokért és az új csatlakozókért is felelős osztály vezetője a hosszú távú tervezésekért felelős „Plans and Policy” főnökségen. Tájékoztató, hogy a főparancsnok, Gehman admirális a NATO tavalyi madridi döntése után úgy határozott, hogy a csatlakozásra meghívott országok vezérkaraitól összekötő tiszteket hív meg a parancsnokság-

ra. Tavalyl őszi, Végh tábornok, a Magyar Honvédség parancsnoka, vezérkari főnök részére írt meghívása teremtette meg a lehetőséget, hogy most itt ülhetek, és elsőként a három csatlakozó ország közül tervezhetjük a kiérkezésemet. Én is röviden tájékoztatom eddigi pályafutásomról és egy rövid életrajzot is átadok a részére. Kis idő múlva végigvezet az osztályán és már nem is lehetőségként, tényként mutat be, mint a magyar vezérkar összekötőjét. Pedig az még messze van. Az idő meg sűrgét. Ők már hónapokkal előbb számítottak mindhárom csatlakozásra váró ország képviselőjének a megérkezésére. Fogad az amerikai egycsillagos, ellentengernagyi rangban lévő csoportfőnök is. Mindenki barátságos, segítőkész. Ugyan még nemzeti parancsom nincsen, de már szponzort is kapok.

Frank Scaringello parancsnok (rangja alezredesnek megfelelő) a személyügyön dolgozik. Olasz-amerikai családból származik, ő lesz az, aki a beilleszkedésemet fogja segíteni. Délután már el is indulunk „házvadászatra” ahogy itt nevezik. A lakhatásomról ugyanúgy, mint a többi NATO-tisztnek, magamnak kell gondoskodnom. Először Frank kislányáért ugrunk be az iskolába. Én is bemegyek. A nyitva lévő osztályajtókon egy-egy pillantást vethetek a bent folyó tevékenységre. A pillanatképek hol éneklő gyerekeket, hol a táblánál magyarázó tanárt mutatnak, ahogy elhaladunk a folyóson. Mint itthon. Kedves, békés kép. Jó lesz itt.

Több házat is végignézzünk. A bérleti árak 1200-1400 dollár között mozognak havonta. Jó adat majd az otthoni illetékesek tájékoztatására. Este új ismerősöm, Monte kapitány vendége vagyok. Szép, nagy házban lakik a környék elegáns helyén, Virginia Beachen, közel az óceán partjához. Nekem mégis azt ajánlja, hogy a bázishoz közel nézzek házat, legalább nem kell majd naponta sokat autóznom. Ők is, mint sokan mások az európaiak közül elsősorban az itteni jobb középiskolák, gyerekeik taníttatása miatt jöttek ide. Felesége Elke, a parancsnokság tisztfeleségek klubjának egyik vezetője, ő inkább a feleségek elfoglaltságáról tájékoztat. Hosszú a nap így májusban Virginiában, és én rengeteg új benyomással zuhanok ágyba a hotelszobámban.

Reggel a konferencia kezdete előtt még van időm joggingolni egyet. A hatalmas golfpálya szervizútjain futok, ahol a gyalogolni rá nem érő vendégek sofőrrel, kis elektromos meghajtású kocsikon mozognak. Vissza is küldenek a szállodába rövid úton. Ezek az utak nem futkározásra vannak.

A konferencia érdekesnek ígérkezik. A NATO-tagállamok logisztikai szakemberei jönnek össze évente kétszer, hogy megvitassák a változó elveket és gyakorlatot. Erre a fontos tanácskozássra először kaptunk meghívást, hogy megfigyelőként részt vehessünk, tapasztalatokat szerezzünk logisztikai rendszerünk átalakításához. Ide is sikerül elsőnek érkezni. A cseh kolléga később érkezik, idegesen viselkedik. Többször telefonhoz hívják. Mint mondják, nagy változások vannak most náluk. Én az angol ABC szerint a görög és az olasz delegátus között kapok helyet. Ha még nem is fogadtak be minket, de már legalább közöttük ülök. Egyedül, mert a többi delegátus mögött szakemberek sora ül. Megy is a nemzeti nyelv-

ven való halk egyeztetés egy-egy fontosabb téma közben. A plenáris bemutatkozásomat érdeklődéssel figyelik. Ennyi az összes nyilvános szereplésem. Tanulni, figyelni jöttem. A konferencia két társelnöke az európai és a norfolki hadászati parancsnokság logisztikai vezetője. Rövid időre, a konferencia megnyitására az itteni dán nemzetiségű Bengsen admirális, a logisztika teljes területét irányító törzsfőnökhelyettes is csatlakozik hozzánk, de utána magunkra maradunk. A részletes szakmai problémák megvitatása a területek szakembereinek a feladata.

Szünetben bemutakozom az itteni logisztikai osztály vezetőjének. David Doyle tengerészkapitány, az amerikai fegyveres erők tisztje. Tanáros kinézetű, amit értékes, magas szakmai felkészültségről tanúbizonyságot adó hozzászólásai is igazolni látszanak. Az európai kolléga Monsból, Peter Land, a Bundeswehr légierijének ezredese. Szünetben mindkettőjüknek külön is bemutakozom. Átadom nekik az ottthoni nyomdából most kikerült NATO-logisztikai kézikönyv magyar fordítását. Ha elolvasni nem is tudják, de legalább látják, hogy mi magyarok is igyekszünk a fordulatot felvenni. Este – hol máshol – egy steakházban folytatódik az ismerkedés. A finom vacsora után vidám beszélgetés következik. A program a bárban folytatódik. A zenekar Beatles-dalokat játszik. Hozzám hasonló korúak ropják a táncot közel egyidős kollegáimmal. Mi a bárpultot támasztjuk, és önkéntelenül is az ismert melódiákat dúdoljuk. Valami érdekes melegség árad bennem. Kellemesen érzem magam a velem egykorúak között. Elnézést, hogy néhány évtizedet hiányoztam!

Pénteken, a konferencia zárása után újból értem jön a nagy fekete limuzin. A parancsnokságon Monte kapitány mosolyogva a törzsfőnök levelét nyújtja át, amelyet Végh tábornoknak küld. A másolatát a kezembe nyomja. Izgalommal olvasom a nevemet a levélben, amely az itteni „akkreditálásomat” jelenti. Június elsejével várnak vissza. Két hét múlva.

Itthon, feltehetően a levél hatására is, felgyorsulnak az események. Két hét akkor is nagyon rövid idő. Különösen, ha a bürokrácia is a szokott csigatempójával halad. Mindemellett kellemes dolgok is történnek. Martinusz Zoltán, a HM NATO-ügyekben illetékes főosztályvezetője hívat magához. Találkozót szervez részemre a külügyben. Közben a diplomata útleveleink is elkészülnek. Nem, nem diplomaták leszünk, de talán könnyebb lesz így a mozgás ebben az új szerepkörben. Csilla egyelőre nem jön velem. Szeretné befejezni a tanévet. Az orvosi vizsgálaton is kimutattak valamit, annak is alaposabban utána kell néznie. Reméljük, nem komoly az egész.

Parancs ugyan még nincs, de a repülőjegyemet már megrendeltük. Május 30-án, szombaton repülök ki a New York – Norfolk útvonalon. Már egy hét sincs hátra. A bomba akkor robban, amikor az amerikai nagykövetségen a katonai attasé, Szurgyi ezredes közli, hiába a diplomata útlevél, ilyen rövid idő alatt szinte képtelenség a szükséges vízumot elintézni. Elkezeredem. Bánatomban este otthonról Monte kapitányt hívom és tájékoztatom, hogy valószínűleg nem fog menni a június elsejei kezdés.

Mégis megy! Most hívott az amerikai katonai attasé, megvannak a vízumok! Péntek délelőtt van. Ha nem jön ez a hívás, legkésőbb délután ötkor törölnetnem kellett volna a foglalást. De így holnap délből velem száll fel a New York-i MALÉV-járat. Azaz velünk. Ketten foglaljuk el az állomáshelyünket. Kajári Ferenc, fiatal százados a partnerségi programban kap lehetőséget, hogy a norfolki parancsnokságon az ottani kis szervezetben más partnerországok képviselőivel együtt dolgozhasson.

A repülőtérén már minden simán megy. Még a kicsit túlsúlyos csomagomat is vidám legyintéssel továbbítja a jegykezelő. Hiába, talán hetekbe is kerül, amíg Csilla mindent elrendez, felad.

– Sok szerencsét az Újvilágban, ezredes úr! – int utánam kedvesen.

Lassan a leszálláshoz készülődünk. Valahogy először a Szabadság-szobrot pillantom meg, amely még innen a magasból is impozánsan mutatja az utat és feltartott kezével szinte hívogat. Mint előzőleg azokat a milliókat, akik mióta itt áll, az elmúlt több mint egy évszázad alatt az óceán felől hajón érkezve látták meg első jeleként egy új világnak, ahol szerencsét kívántak próbálni. A gondolatom hasonló. Elsőként szolgálni egy teljesen új környezetben – ehhez is a „pionírok” bátorsága kell.

A repülőtérén hamar túljutunk a formaságokon. Csomagjaink is rendben megérkeztek, már újból fel is adtuk őket Norfolkba. A csatlakozásra viszont várni kell. Sebaj, addig bámuljuk ezt a tarka forgatagot, amely a világ egyik legnagyobb repülőtérére, ahogy az amerikaiak mondják, a JFK-re jellemző. A norfolki járat viszont meglepett. Kis, talán negyvenszemélyes kétmotoros, turbólégcsavaros gép rohan bele velünk a sötétségbe. A légiutas-kísérő kedves, afroamerikai hölgy, aki nek a szavaiból egy szót sem értek. És ez nem csak a hangosbeszélő torzításából adódik. Hiába, délen vagyunk. Itt nem a bostoni kiejtés az uralkodó.

Ferenc kollégám reményei ellenére senki sem vár minket a repülőtérén. Feltételezése szerint kanadai alezredes szponzora jönne ki, segíteni bennünket kocsibérlésben, és ameddig nem találunk önálló elhelyezést, a nőtlen szállón történő bekvártélyozásban. Így viszont magunk kezdjük intézni a dolgainkat.

Mind a ketten egy-egy középkategóriás gépkocsit bérlünk. Szerencsére a NATO-parancsnokságról foglaltak számunkra, így a kedvezményes 270 dolláros heti bérleti díj a mi füleinknek sem tűnik soknak. Reméljük, az otthoni pénzügyeseknek sem. Hirtelen Ferenc szponzora is előkerül valahonnan, sarujában, virágos ingében és rövid nadrágjában, nagyon „havájos”, inkább, mint egy komoly NATO-tiszt, mi több, szponzor kinézetű. Későbbi géppel várt minket, szólt a kifogás. Indulunk ki a bérelt kocsik parkolójába és egyszer csak mellbe vág ez a szokatlan, párás forróság. Este tíz óra is elmúlt, de itt még mindig meleg van. Így már persze jobban érthető alezredesünk „lengé” öltözéke.

A kocsik majdnem újak, pillanatok alatt megtanuljuk kezelni az itt természetes automata sebességváltókat és szinte „kamikázeként” követjük új ismerőssünket a

norfolki éjszakában. Ja kérem, nincs pardon. A gyors beilleszkedés a közlekedésre is vonatkozik. A hadikikötő területén lévő nőtlen szállóhoz szinte akadálytalanul jutunk be. Kiderül, az ellenőrző ponton csak sötétédéstől van szolgálat, és az MP-s „officer” megelégszik kísérőnk NATO-s igazolványával. Hanyagul továbbot int, és mi roboghatunk. A szálló csodálkozásunk újabb tárgya. Hatalmas, nyolcemeletes épület, amely hazai viszonylatban elmenne egy legalább négycsillagos szállodának. Berendezése kísértetiesen hasonlít a már leírt civil szállodához. Csak a napi árak különböznek. Tizenhat dollárt kell szobánként fizetnünk, amely ugye nem is olyan magas ár? Késő este ellenére is nagy a nyüzsgés a hallban. Sokan most érkeznek. Van, aki családotól. Majd a jövő héten, amíg a papa a szolgálati ügyeit intézi, a család a beachen pihen. Így bizony nem is hiányzik Amerikában az az üdülői rendszer, amely nálunk létezik.

Huszonnégy órája vagyok talpon. Nem csoda, ha beszédülök az ágyba. Reggel gyönyörű napsütésre ébredek. Vasárnap van. Még otthon elhatároztam, hogy az első napomat Virginia Beachen, a strandon töltöm. Rendbe kapom magam. Én is rövidnadrágot, pólót veszek és beugrom a kocsiba. Végighajtok a bázison. Megtalálható itt minden, amire az itt megfordulóknak szükségük lehet. Gyorsétkezdék, mosodák, bankfiókok, élelmiszer áruló boltok, de a haditengerészek részére teljes orvosi ellátást biztosító rendelő és áfamentes katonai boltok is. Reggelizni egy számomra eddig ismeretlen gyorsétkezdénél, a magát mexikói ételek specialistájának valló Taco Bellnél állok meg. Érdekes ízek, természetesen „amerikanizálva”. Kólából itt is annyit tölthetek utána, amennyi belém fér.

A beach autópályákon húsz perc alatt érhető el. Egyenesen a központba jutok. Két szállodasorból áll és kilométereken húzódik a strand, amely semmiben sem különbözik a világ hasonló helyeitől. Leparkolok. A homokos partra kiérve megcsap az óceán csodálatos, semmihez sem hasonlítható sós lehelete. Óriási a tömeg, ma van a szezonnyitó. Letelepszem és élvezem az ittlétet. Délután a szabadtéri színpadon Elvis-imitátorok adnak koncertet. A fűvön csücsülve órákon keresztül önfeledten figyelem, ahogy különösen nemzedékem képviselői kicsit megőszülve, netalán pocakosodva csápolnak az ismert melódiák ütemére. Valahogy most érzem igazán, hogy megérkeztem.

Összekötőként az első hetekben, hónapokban

Munkakezdés, lakáskeresés, kocsivásárlás, berendezkedés

Reggel hatkor csörög az otthonról hozott vekker. Összeszedelődzködöm. Június elseje, hétfő van. Úgy tervezem, hogy mindent úgy végzek, mint bárki, aki a parancsnokságon teljesít szolgálatot. Nyolcra bemegyek. Előtte kipróbálom a nőtlen tiszti szálló étkezdéjét. Tisztességes áron bő választék szolgál az itt lakók részére. A mi ízlésünktől sem távoli rántotta, sült baconszalonnával, kis sült kolbászarabakkal. De van itt reggeli sütemény, tejtermék is. Szemmel látha-

tóan, ameddig itt lakom, nem kell majd reggelente éhgyomorral mennem új munkahelyemre.

Beülök a szálló nagy parkolójában lévő kocsimba és elindulok. Élvezettel hajtok végig a már tegnap jól megismert úton a parancsnokságig. A közvetlenül az épülethez bekanyarodó úton senki sem állít meg, így háborítatlanul parkolok le a csupa üvegépület bejáratánál a „látogatók” részére kialakított nagy parkolóban. Lehet, hogy az évtizedek alatt egy másik katonai kultúrában szerzett tapasztalatom súgja, de túl könnyű ide, ehhez a nagyon is fontos parancsnoksághoz jutni. Nálunk biztosan több áteresztőn is át kellene magam verekedni, mire egyáltalán az épülethez érhetnék. Hiába, itt Amerikában más a biztonságérzet. Talán nincs a földön még egy ország, amelyet közel két évszázada nem ért a saját földjén támadás. Azért a parancsnokság belső traktusába már nem ilyen egyszerű a bejutás! A bejáratnál igazolom magam, és kérem, hívják fel Monte kapitányt, tájékoztassák, hogy megérkeztem.

Rövid várakozás után az osztály amerikai tiszthelyettese, a már múltkor megismert Chuck Smith jön le értem, és kísér fel a kapitány irodájába. Smith tiszthelyettes – mint később kiderül – koreai-amerikai szülők gyermeke. Története kicsit hasonlít a „Pillangókisasszonyban” megismertekhez, csak ez esetben happy enddel végződik a történet. Chuck már jóval a koreai háború utáni időkben itt, Amerikában nevelőszülőkhöz került, akik azután felnevelték, iskolázták a szemre is távol-keletinek látszó, nálam jóval fiatalabb embert.

Monte kapitány már a régi ismerősöknek kijáró széles mosollyal üdvözlő az irodájában. Udvariasan érdeklődik a kiutazásom részletei iránt, majd tájékoztat: a következő napokban igyekezzem az elrendezkedésemmel foglalkozni. Erre a hétre ez a feladatom. Közben igyekezik tisztázni, nem tartja magát a főnökömnek, mint összekötő, a törzsfőnök közvetlen alárendeltségébe fogok tartozni, de munkámat mint a partnerségi kapcsolatokért felelős osztályvezető – ő fogja koordinálni. Személyesen kísér át a részemre kijelölt irodába. Az iroda kicsi, de kellemes. Közli, hogy szerencsém van. A csatlakozásra felkért három ország közül mivel én érkeztem meg elsőként, „first came, first served” alapon én önálló irodát kapok, jövődőbeli cseh és lengyel kollegáimnak már közösen kell majd osztozkodniuk egy mellettem lévő, igaz az enyémnél nagyobb irodán. A készségesen mindig nyomunkban járó Smith tiszthelyettes megkapja a feladatot, a berendezéstől kezdve az egyéb adminisztratív ügyek intézéséig álljon rendelkezésemre.

Kis időre magamra maradok. Leülök az íróasztalom mögé. Kihúzkodom az egyelőre üres fiókokat. Belekukkantok a „páncél” szekrénybe. Felemelem a telefonkészülékem hallgatóját. Örömmel nyugtázom – már van vonalam. Chuck tájékoztat, hogyan használhatom, ha szükséges, akár tengeren túlra is. Kinézek az ablakon: a parkolóra nyílik a kilátás. Sebj, még így is ezerszer jobb, mint azoknak, akik „box-officer”-ként az amerikai filmekből jól ismert szűk kalickában kell hogy a munkájukat végezzék. Mert önálló iroda általában csak osztályvezetőnek és attól felfelé jár.

Mélázásomból Chuck riaszt fel. Segítőjével egy teljes számítógép-konfigurációt hoz be, amelyet pillanatokon belül az elmaradhatatlan nyomtatóval is összeszerel, majd: – Jó munkát ezredes! – csatakiáltással, egy időre újból magamra hagy. Számítógép! Hm. Nem mondom, hogy teljesen idegen a számomra, de bevallom, használatát illető ismereteim egyelőre igen kezdetlegesek. Pedig nincs mese. Itt senki sem fog gépelni számomra, ha jelentést kell készítenem. Az egyre jobban interneten terjedő levelezésről nem is beszélve. Tehát itt van rögtön az asztalom az újabb kihívás. A még sokszor most is megértési-megérthetőségi problémát jelentő angol nyelv után egy újabb, számomra eddig ismeretlen „nyelvet”, a számítógépét is el kell sajátítanom!

Ismerkedem a közel-távoli szomszédaimmal. Mike Sweeny, brit wing-commander, magyarul a légierő ezredese. Osztályvezető. Közvetlen szomszédom egy vörös képű skót tengerésztiszt, aki színei szerint akár írnek is elmenne. Később arról marad emlékezetes számomra, hogy amikor a britek is Magyarország NATO-tagsága mellett döntöttek és én ezt nagy örömmel újságoltam neki, révetegen rám nézett és így válaszolt:

– Nos, ha ezt a britek is támogatják, mérget vehetsz rá, fel lesztek véve – a történelmi jóslata bevált. De még addig sok minden történt ott a távoli őrhelyemen!

Kissé távolabb a „partnerségi iroda”. Egyelőre csak kollégám, Kajári százados birtokolja, de hamarosan megtelik szlovák, bolgár, észt és lengyel kollégákkal, sőt később egy osztrák alezredes is tagja lesz a csapatnak. Mindez és még több más osztály a „Plans and Policy” csoportfőnökség alárendeltségében végzi munkáját, amelynek helyettes vezetője John Rodley brit tengerészkapitány, rögtön az első délelőttön barátságosan fogad. Örül, hogy Magyarország elsőként küldte ki a képviselőjét, és biztosít a támogatásáról. Egyben közli velem, hogy a következő hetekre-hónapokra egy, a parancsnokság teljes működését megismertető programot állítottak össze Monte kapitánnyal, amelyen hamarosan beérkező cseh és lengyel kollégámmal együtt veszünk részt. De addig is kezdjem meg haladéktalanul a parancsnokság vezetőinél a személyes bemutatkozásokat. Ebben mint fő mentorom Peter Monte kapitány lesz a segítségemre.

Hamar elérkezett az ebéd ideje. Monte karon fogott és levitt a földszintre, ahol a parancsnokság tisztí étkezdéje is található. Azt hiszem, pontosabban illik fogalmaznom. Ne gondoljon senki sem valamiféle magyar értelemben vett étkezdére! Ez itt sokkal több. Nemzetközi klub, mint később kiderült: társadalmi események, ünneplések színhelye, amit egy erre a célra választott vezetőség irányít. Így az sem meglepő, hogy a szolgáltatások igénybevétele szerény tagsági díj megfizetésével is együtt jár.

A formások gyors elintézését követően belépünk az étkezde előterében lévő bárba, ahol délidő lévén már számos jövőbeli kollégám beszélget egy pohár sör vagy bor mellett. Igen, nem tévedés – szeszes ital felszolgálása mellett készülődnek az ebédhez. Ez meglepetés a számomra, egy magyar katona számára, mivel nálunk évtizedek óta kitiltották a szeszes ital árusítását a munkahelyekről. Nos, itt

nem. Az igazsághoz tartozik, hároméves kint tartózkodásom alatt egyszer sem tapasztaltam, hogy valaki is visszaélt volna a helyzettel és ittassá vált volna.

Peter – mert pillanatokon belül keresztnéven szólítottuk egymást – körbe vitt és bemutatott a törzsközségnek. Persze, ha valaki kis idő múlva rám kérdezett volna, fogalmam sem volt, kikkel ismerkedtem össze. Hetekbe-hónapokba is beletelt, mire sikerült megismerkednem parancsnokságunk ismertebb személyeivel. Az elfogyasztott ital után átmentünk az étkezdébe. Itt nyolc-tíz, ugyancsak a hollywoodi filmekből ismert kör alakú, nyolcszemélyes asztaloknál már folyt az étkezés. Rendelni étlapról lehet. Változatos a menü, és természetesen az árak sem a kinti éttermiek. De a lényeg nem is ezen van. Lehet beszélgetni, folytatni a kinti pultnál megkezdett diskurzust, vagy új társaságra lelni az asztal mellett ülőkben.

Ebéd után Smith tiszthelyettes kísér el a fényképes belépőmet elkészíttetni, hogy holnap már ne legyen gond a beléptetésnél. Nem felejttem el Végh tábornokot sem felhívni. Bejelentkezem. Jelentem, hogy megérkeztünk és megkezdjük a feladatunkat.

– Sok sikert, Gyula. Jövő héten Amerikában leszek. Remélem, találkozunk. Majd akkor bővebben beszélgetünk – hangzik a válasz, és már kattan is a készülék. Én meg csak állok, izgatottan: még két hét sem telik el és már itt is van a legfőbb főnököm. Remélem, jó benyomásai lesznek. A Tábornokkal is sikerül beszélnem Brüsszelben. Tőle tudom meg, hogy a vezérkari főnök nem a NATO-parancsnokságra jön, hanem hivatalos amerikai látogatása keretében a mellettünk települt és szintén Gehman admirális által parancsnokolt Atlanti Parancsnokságon tesz látogatást. Majd megkérem Monte kapitányt, tegye lehetővé, hogy Kajári századossal együtt, ha pár percre is, de sikerüljön találkozunk Végh tábornokkal.

Lassan véget ér a munkanap a parancsnokságon. Scaringello parancsnokkal házat megyünk keresni. Frank az elmúlt két hétben jó pár címet begyűjtött, most elkezdjük végigjárni azokat. Kemény munka. Mindig akad valami, ami miatt tovább megyünk. Hol az ár, hol a hely nem tetszik igazán. Három évre keresek ott-hont magunknak, amelynek sok tekintetben kell megfelelnie. Nemcsak egyszerűen lakás kell, de arra is vigyázni kell, hogy alkalmas legyen vendégek fogadására, otthonról és innen egyaránt. Nincs kétségem afelől, hogy a jövőben Csillával egy kicsit nekünk itt Magyarországot is képviselnünk kell. Sokan rajtunk keresztül fognak minket, magyarokat, a jövőbeni szövetségeseket megismerni. Felkészítem alatt éppen elégszer hallottam, hogy egy kicsit katona diplomáciai missziót is be kell töltenünk, különösen nekünk, az elsőeknek.

Kajári Ferencre ebben a tekintetben nem igen számíthatok. Először is az ő feladata más. A partnerségi programban kell fontos dolgot végeznie. Másfelől fiatal ember, nemrég született a kisgyermekük. Vera, a felesége a kicsivel heteken belül megérkezik. Elhelyezése is más, mint az enyéem. Neki a többi partnerségi tiszthez hasonlóan a bázison ajánlottak fel helyet. Késő este érkezem haza a szállásomra. Az MP-s az új belépőmet látva csak int a kapunál.

Az első nap után dolgoz napok következnek. Bemutatkozások. Ezek közül a legfontosabb Harold W. Gehman Jr. admirálisnál tett látogatásom. Most először találkozom az ötvenes éveinek vége felé járó szikár, inkább egy angol főrendnek kinéző admirálissal, aki viselkedésében, megnyilvánulásában is hasonlít egy igazi „earl”-re. A helybeli, norfolki katolikus középiskolát végzett fiatalember korán csatlakozott a haditengerészethez. Szolgált Vietnamban is. A Mekong folyón őrzőjáratozott hajójával, talán éppen úgy, mint azt Coppola híres filmje, az Apokalipszis most olyan élethűen bemutatta. Később végigjárta a haditengerészet ranglétráját, hogy mostanra az amerikai fegyveres erők egyik legfontosabb beosztásában, az Atlanti Parancsnokság vezetőjeként, amerikai kifejezéssel „két kalapосként” lássa el a NATO norfolki főparancsnoki tisztjét is. Az európai NATO-parancsnokkal együtt a NATO főtitkárának, Javier Solananak a katonai tanácsadója. Megkülönböztetett pozíciójánál fogva természetesen az Egyesült Államok elnökének is. Befolyásos ember, az Egyesült Államok elsőszámú katonai vezetői közé tartozik. Most Végh tábornok levelét adom át. Elgondolkodom. Olyan ez egy kicsit, mintha a megbízólevelemet adnám át a NATO egyik legmagasabb beosztású, egyben az Egyesült Államok egyik legfontosabb parancsnokságát is vezető admirálisának.

A látogatásom rövid, udvarias és lényegre törő. Amikor bekísérnek, Gehman admirális az asztalánál felállva üdvözl, és reményét fejezi ki, hogy eredményes munkát fogok végezni, amelyhez sok sikert kíván. Nem egészen ilyenre sikerül a „főnökömmel”, a parancsnokság törzsfőnökével történő első személyes találkozásom. Summers admirális a kanadai fegyveres erőket képviseli ebben, a mint később kiderül kanadai jelölésű beosztásban. Valami feszültséget érzek kezdődő kapcsolatunkban, amelyet nem tudok másra visszavezetni, mint arra, amit eddig itt előnynek gondoltam. Koromra, a fegyveres erőkben eltöltött évtizedeimre, a másik oldalra, ahonnan jöttem. Erre eddig nem gondoltam. Az, hogy éveim, rendfokozatom alapján sokan rokonszenveznek velem – nem biztos, hogy mindenkinél előnyt jelent.

Érdekes a találkozásom egy másik kanadaival. Errol Collinson tengerészkapitányánál tett látogatásom nemcsak azért jelentős, mert a részemre összeállított ismerkedési program részeként a parancsnokság egyik fontos, a kiképzéssel-felkészítéssel foglalkozó osztályvezetőjénél teszek látogatást, hanem azért is, mert Collinson egyben a nemzeti képviselőket is ellátók közül a rangidős. Szemmel láthatóan zavarja, amikor kiderül: néhány hónappal előbb léptem elő ezredessé, mint ő. Fel is ajánlja, hogy vegyem át a megfőtisztelő, rangidős beosztást, amelyet én nem fogadtam el. Kicsit fura lenne, hogy alig tettem be a parancsnokságra a lábamat, máris ilyen fontos, igaz inkább társadalmi tisztség után ácsingózom. Megállapodunk, hogy mivel ő korban némileg idősebb, marad minden a régiben. Szemmel láthatóan jólesik neki a gesztusom. Valami biztos, egy kanadai szimpatizánst már sikerült szereznem!

Gyorsan telnek a napok. Magamra, lakáskeresésre kevés időm jut. Reggel eljövök a szállásomról, este hullafáradtan érkezem haza. Hazafelé valamelyik gyorsétkezdében veszek egy-két hamburgert, amíg megeszem, nézem a TV-t, utána beesem az ágyba. Másnap kezdődik előlről. Péter szorgalmasan hozza össze a találkozókat. Először az illetékes csoportfőnök – természetesen valamelyik nyugati, tengerparti ország admirálisa – fogad, utána ismerkedem az osztályokkal. Német, dán, holland és természetesen amerikai ellentengernagyoknál váltom a kilincset. Számomra a legszimpatikusabb a hadműveleti főnökséget vezető német admirális. Bemutakozó látogatásom során elismerően nyilatkozik Magyarországról. Hibátlanul ejti ki a nevemet, ami, ha belegondolunk, nem is egy különös teljesítmény egy némettől. Valahogy úgy érzem, szimpátia kezd kialakulni közöttünk. Lehet, hogy a nevem is segít ebben? Egy magyar sváb névvel! Azért az sem baj egy ilyen nemzetközi társaságban, ha legalább a nevedet rendesen ki tudják ejteni. Szegény Kajári Ferinek úgyis minden alkalommal elvörösödik a feje, amikor „kedzsöri”-nek szólítgatják, nem tudván rendesen kiejteni szép magyar nevét.

Kedves alkalom Doyle kapitánynál, a logisztikai osztályvezetőnél tett látogatás. Davidet már az első látogatásom során sikerült megkedvelnem. Nagy tudású, szerény embert ismertem meg benne. Tengeralttjárón szolgált hosszú ideig. Mint később megtapasztalom, ha a repülők nagy családja mellett a haditengerészet a másik elit haderőnem szerte a világban, akkor a tengeralttjárók ezen belül is különlegesek. Ez valószínűleg a még nagyobb összefüggéssel, egymásra utaltsággal magyarázható. Meglepetésemre, mivel Dave tudja, hogy eredetileg logisztikus vagyok, meghív a heti munkaértekezleteire. Így alaposabban megismerem a NATO logisztikáját. Örömmel fogadom el a meghívást, így legalább továbbra is egy kisebb közösséghez, a logisztikusok családjához tartozónak érezhetem magam!

A franciák, spanyolok – mivel nem vesznek részt a NATO katonai szervezeteiben, csak a politikaiiban – külön képviselettel rendelkeznek. Mindkettőt természetesen admirális vezeti. Udvariassági látogatást teszek náluk. Különösen mély hatást gyakorol rám a spanyol képviselet vezetője, Fernandez admirális. Érdekes módon a németeknek, annak ellenére, hogy ők bent vannak a katonai szervezetben – szintén van itt képviseletük. Mint kiderül, ez a hatvanas évek elejei „berlini válságig” vezethető vissza, amikor szükség volt az azonnali gyors összeköttetésre. Talán sohasem tudjuk meg, milyen közel voltunk akkor és a kubai rakétaválság idején egy újabb világégéshez. Mindenesetre itt arra is felkészültek akkor. Csuda tudja miért, de azóta is maradt ez a speciális kapcsolat.

Közben azért esténként ismerkedem a közvetlen környékkel. Már nem lep meg, hogy a Tidewater jó Budapest nagyságú területét keresztül-kasul autópályák hálózák be. Egyik késő délután találomra elindulok rajtuk. Rám esteledik és én még mindig csak keringek körbe-körbe az élénk esti forgalomban. Le kell jönnöm a pályáról, és egy benzinkútnál megérdeklődnöm, tulajdonképpen hol is vagyok. A kutas rábök a térképemre, pár perc múlva otthon vagyok.

Hamar elérkezik a várt látogatás napja. Kajári Ferivel az amerikai parancsnokság előterében várjuk a vezérkari főnököt. Végh tábornoknak csak pár perce van. Barátságosan üdvözlől bennünket. Már tájékozódott felőlünk. További sikeres munkát kíván. Elmenetelében még odaszól hozzám:

– Gyula, remélem a nagykövet fogadásán holnap találkozunk Washingtonban!
– Ez a kedves szándékkifejezés akár tűnhet parancsnak is. Mindenesetre megbeszélem Monte kapitánnyal. Péter mosolyog:

– Mi sem természetesebb! Reggel felmész Washingtonba, útba ejted Fort Belvoirt, ahol megpihenhetsz, átöltözhetsz és a fogadás után meg is alhatsz. Így nem kell oda-vissza vezetned, majd holnapután reggel visszajössz.

Könnyű mindezt mondani, de én, aki még egyedül nem hagytam el gépkocsival a térséget, kétségek között vagyok. Mindenesetre Chuckkal ábeszéljük az utazást. Az internet segítségével útvonaltervet készítünk. Kapok rendes menetlevelet is, amely feljogosít a Fort Belvoir-beli, norfolkihoz hasonló nőtlen szálló igénybevételeire. A biztonság kedvéért Chuck telefonon is felhívja őket. Szobát foglal a részemre. Reggel némi kétséggel, de elindulok. Egy hónappal ezelőtt már jártam ezen az úton, csak idefelé. Hoztak és nem én vezettem. Most egyedül vágok neki a reggeli csúcsforgalomnak. Itt a Hampton Roads térségében reggelente mindkét irányban nagy a forgalom. Három sávban haladnak az autók, a harmadikban csak azok mehetnek, akiknek a kocsijában legalább ketten ülnek. Irigykedve nézem a szinte üres harmadik, úgynevezett HOV-sávot. Mint egyik napilapunk korábban hírül adta, erre is volt egy, a könnyebb megoldást kereső magyar ötlet:

– Egyedül ülsz a kocsidban? Hát miért nem teszel be egy guminőt magad mellé?

Nos, eleve nem hiszem, hogy egy amerikainak ilyen az eszébe jutna. Nem azt mondom, hogy nincs, aki megpróbálja egyedül is a gyorsabb utat, de szinte biztos, hogy előbb-utóbb elkapják. Az pedig drága mulatság erre felé. Én nyugodtan autózom, és hagyom magam mögött először a híd-alagutat, amely a korábban a térséget védő Fort Monroe mellett ér át a környéknek is nevet adó Hamptonba. Egymás után hagyom el a történelemlényvekből is ismert városok felé vezető leágazásokat, először Yorktown felé, ahol az amerikaiak a Függetlenségi Háború meghatározó ütközetét vívták, majd az Államok első fővárosa, Williamsburg felé.

A gyönyörű, kora nyári időben nagyon élvezem az autózást! Bár a forgalom számottevő, de mindenki betartja a szabályokat. Hiába a nagyszerű, akár gyorsabb közlekedést is biztosító erdősávval elválasztott autópálya, a maximális sebesség csak 65 mérföld, azaz 104 kilométer óránként, amelynek betartására a legváratalnabb helyeken felbukkanó rendőrök vigyáznak. Nem kockáztatok. Különben is, van időm.

Úgy félúton hagyom el a konföderációs idők, de mind a mai napig Virginia állam fővárosát, Richmondot, hogy a 64-es útról átérjek az egész keleti parton Main államtól a floridai Key Westig húzódó 95-ös autópályára. Mivel történelemből készültem, érdeklődéssel hajtok el az amerikai polgárháború híres színhelyeit jel-

ző lehajtások mellett. Chancellorsville, Fridricksburg, megannyi híres színhelye az amerikai történelem nemzetté válását jelentő háború nagy csatáinak. Azt hiszem, jó helyre kerültem. Virginia talán a legizgalmasabb hely az államokban, ahol az első angol telepesek partra érésének helyszínétől kezdve, lám a mai kor legsikeresebb katonai szövetségének egyik főparancsnokságáig minden megtalálható. Kiterjedése a fővárostól a Fekete Szakáll kalózeit is egykor rejtegető Outer Banks szigetvilágáig, az Atlanti-óceántól az Appalache-hegységig terjed. Lesz majd a három év alatt mit bebarangolni!

Közben már meg is érkezem a Fort Belvoirt is jelző tábláig, és hála őrangyalom, a mindenben segítő Smith tiszthelyettesnek, pár perc múlva minden gond nélkül megérkezem az „erőd” központjában lévő nőtlen szállóba. Itt sem érnek meglepetések. Tudnak rólam. Egy pillantást vetnek a menetlevelemre, és máris elfoglalhatom a norfolkihoz hasonló kényelmes szobámat. Rövid pihenés, áttöltözés után indulok a főváros felé. Ahogy közeledem Washington felé, egyre sűrűsödik a forgalom. Balról elhagyom a Pentagon autópályáról is jól látható hatalmas épületegyüttesét, áthajtok a Potomac folyón és már bent is vagyok a belvárosban. Araszolok, így szerencsére van időm a tájékozódásra. Szerencsére D. C.-t is vonalzóval tervezték, így hamar ráakadok a Connecticut sugárútra, amelyen aztán végestelenvégig hajtok, egészen a már ismert Shoemaker utcáig, hazánk Rock Creek Nemzeti Parkban lévő nagykövetségéig. A szívem a torkomban dobog. Elmúlt hat, és én úgy emlékezem, erre az időpontra szólt a meghívás! Csak egy kocsit látok a rezidencia bejárata előtt. Mint a bennülő, „bedrótozott” biztonsági embertől megtudom, nem késtem el. A program csúszik. Mindenestre tanultam az esetből: csúcsforgalomban a harminc kilométerre lévő szállásomról két óra sem elég, hogy beérjek!

Leparkolok és bemegyek az épületbe. A várakozó vendégekkel Bánlaki György nagykövet beszélget. Nem volt eddig alkalmam találkozni vele. Jelentkezem és bemutatkozom. Szimpatikus, negyvenes évei vége felé járó, jóképű férfi. A pesti bulvárlapok szerint a washingtoni társadalmi élet kedvence. Kiváló táncos hírében áll. Azt szeretném, ha NATO-csatlakozásunk érdekében nekem is tudna segíteni. Megkérem, hogy egy közeli, Gehman admirálissal egyeztetett időpontban tegyen látogatást a norfolki parancsnokságon. Az ötlet igazából Peter Monte-től származik, aki ígéretet tett, hogy pozitív szándék esetén a főparancsnokkal egyeztet és segít megszervezni a látogatást. A válasz szívélyes, ha jön meghívás, örömmel tesz látogatást a parancsnokságon. Közben megérkezik Végh tábornok és nagyszámú kísérete. Az amerikaiak is művészei a protokollnak. A többiek között engem is barátságosan üdvözl, de beszélgetni sajnos nem tudunk.

Norfolkba történt visszatértem után végre személyes ügyeimmel is tudok foglalkozni. A könnyebbik ügy a kocsi kérdése. Fodor tábornok még otthon egy Passat megvásárlását szorgalmazta. A Tábornok Brüsszelből feltétlenül amerikai márkát

ajánlott. Magam is úgy látom, egy honi márka használata gesztus értékű az amerikaiak felé. Nem beszélve arról, hogy olcsóbb. Végül a Ford mellett döntök. Nem is egy, hanem két kocsit is megrendelek a norfolki Virginia Beach sugárúton lévő kereskedőnél. Kajári Ferinek is ajánlom, tartson velem: három kocsi vételénél még nagyobb engedményt érhetünk el! Ferinek más elképzelése van, így magam alkuszom a Kimnach Ford márkaszalonban. Alkuszom, mert Amerikában vagyunk, ahol a „biznisz az biznisz”! Nos, ízelgetem ezt a számomra új módszert, amikor a kirakatban kint lévő árakból akár jelentős árengedményt is el lehet érni. Nos, megy ez nekem! Az Amerikában Countornak nevezett szolgálati Mondeo a végén tizenhatezer dollárnál alig többbe, a későbbi szállítási időpontra vállalt saját Escort tízezerbe került. Végre leadhatom a bérautót, és bár a hivatali számlára még nem érkezett be az otthonról ígért apanázs, a bankban kapok hitelt, hogy a létfontosságú autót végre megvehessem.

Nos, a bankügyek! Még a legelső, májusi látogatásom során Monte kapitány átvitt a parancsnokság szomszédságában lévő Bank of America helyi fiókjába. Peter ezt a bankot ajánlotta. Mint mondta, korrekt hely, a parancsnokság legtöbb tisztje ezt az Amerika-szerte népszerű és elterjedt bankot használja. Az ügyfelekkel történő foglalkozás némileg különbözik az otthon megszokottól. Az ügyintéző fiatal, csinos hölgy, Carroll-Lee Kennedy fogad minket, és a kis kalickájába invitál. Láthatóan jól ismerik egymást Peterrel, így ennek, no meg a parancsnokság személyügyéről hozott jövedelemigazolásnak köszönhetően hamar sikerült két számlát is megnyitnom. Egyet a hivatalnak, a másikat magamnak. Jobb a mienket elkülöníteni az enyémtől! Könnyebb is lesz így a működéssel kapcsolatos elszámolásokat vezetni. Ezt a hivatali számlaszámot adtam meg az otthoniaknak, erre várom immár két hete az ellátmányt. De nem jön! Pedig addig semmit sem tudok intézni, legfeljebb megelőlegezem a kisebb kiadásokat a saját zsebemből. Na, de nem tizenhatezer dollárt!

Osztok-szorok és abban maradok magammal, hogy elfogadom a bank ajánlatát. Mégis csak töredéke a heti kamat annak, amit a kölcsönkocsiért fizetnék. Remélem, most már napokon belül megjön az első jelentősebb összeg, hogy végre felállíthassam a „hivalt”. Akkor majd ezt a gyors kölcsönt is azonnal visszafizetem. Perceken belül a kezemben, jobban mondva a diplomata táskámban van a summa. Vissza a szalonba. Kajári Feri is velem jön, visszafelé a repülőtérre visszaadjuk a Neont. Nem gondoltam volna akkor, hogy a kocsi ilyen, szerintem praktikus és gyors megvásárlásával milyen gondokat zúdítok a nyakamba! Otthonról két dolog miatt kapok ki: a márkája miatt (megmondtam, hogy Passatot vegyél!), no meg kinek az engedélyével vettem fel kölcsönt a magyar állam terhére! Elkecserelem. Láthatóan nagy embereknek otthon nincs más dolguk, mint ilyen apró-cseprő dolgokkal, ráadásul kiadáscsökkentő kérdésekkel foglalkozzanak. Bürokrata szemlélet! Azt senki sem nézi, hogy a bérautó heti költsége többszöröse se a most felvett kölcsön heti kamatának?

Hogy valami pozitívum is legyen, lakásügyben is mutatkozik fejlődés! Frank szorgalmasan szállítja a címeket, mégis a helyi napilapban, az egyik hétvégi Virginia Pilotban magam találok egy vonzó hirdetést: „Norfolkban a nemzetközi repülőtér közelében, vízparton XIX. század végi ranch stílusban épült, saját úttal rendelkező, újszerű ház jakuzzival hosszabb távra kiadó”. Felhívom az ingatlanügynököt, megadja a címet. Fordwick Drive 6610. A következő nap, munkaidő utánra beszéljük meg a találkozót a háznál. Nem bírom ki másnapig! Megnézem a helyet a térképen, és kocsiba vágom magam. A parancsnokságtól Norfolkba vezető autópályáról a repülőtérre vezető kijáratnál kell lefordulni. Pár száz méter múlva a főúttól alig néhány méterre rátalálok egy kis térre. De a házszámot nem látom. Kiszállva az autóból egy bekötő utat veszek észre, amely láncsal lezár kapun túl, egy nagy kertbe vezet. Győz a kíváncsiság, és átbújok a lánc alatt. Néhány méter után sűrű fák és rengeteg azálea-bokortól övezve csodálatos ház tárul elém. Körbejárom.

Nem tudok betelni a ház szépségével. Előtte kis körforgalom fogadja az érkezőt, amelybe stílusosan fehér, karámkorlát imitáció között saját úton lehet beérkezni a jó hetven-nyolcvan méterre lévő közterületről, ahol most a kocsimat hagytam. A bejáratú ajtó mellett garázs, széles ajtóval. Szemmel láthatóan két kocsi is elférhet benne. A ház túloldalán kis öböl. A ház deszkaverandája nagy ősfát ölel körül és ráfut a vízre. A másik oldalon nyílttéri, de most lefedett jakuzzi.

A ház emeletes. Bekukucskálok az ablakokon. Bútorozatlan, szőnyegpadlós, elegáns elosztású szobák. Elszorul a torkom. Ilyen házakat eddig csak a filmekben láttam. Most meg itt van karnyújtásnyira, elérhető közelségben, hogy kis szerencsével három évre az otthonom legyen. Fantasztikus a nyugalom. A kis öböl partjáról érkezésemre eddig háborítatlanul napozó óriási teknősök csusszannak be a vízbe. Madárcsicsergés, házak csak távolabb, azok is a víz túloldalán. Tér és tér mindenfelé, bent a házban és kint a kertben. Eldöntöm, ha a holnapi bemutató után is ilyen kedvező marad a kép, és sikerül a havi bérben is megegyeznünk, kiveszem! Azaz, Brüsszel engedélye után aláírom a szerződést. Izgatottan várom a másnapi találkozót az ingatlaniroda képviselőjével. Mrs. Johnson pontosan érkezik.

Kocsijainkat a kis köztéren hagyjuk. Együtt megyünk be a házhoz. Az ügynök nagy csomó kulcsot vesz elő. Időbe tart, mire a megfelelőt kihalássza. Belépünk az előszobába. Balra a fogadószoba, jobbra az ebédlő. Praktikus, mivel ha nem túl közeli vendégek jönnek vacsorára, már tovább sem kell őket engedni. Mi azért tovább megyünk. Nagy nappali kandallóval, az amerikai szokásoknak megfelelően a konyhával egybeépítve. Kis családi reggeliző is nyílik a konyhából a kertre-öbölre nyíló félkör alakú ablakos mélyedés ötletes kihasználásával. A nappaliból WC-vel, zuhanyozóval, gardróbszobával felszerelt elegáns vendégapartman nyílik. A másik oldalon a télikertből lehet a már említett nagy fapallós, az öbölre hajló teraszra, a „deck”-re kijutni. A teraszon körül padok futnak, számolom, legalább húsz vendég is elférhet egy garden partin. A terasszal átellenben, azzal egy magasságban négy személynek is kényelmes, most befedett jakuzzi áll. A konyhából a mosókonyhán keresztül

is ki lehet jutni ide. A másik kijárat a garázsba vezet. Jól számítottam, két közepes kategóriájú kocsi is elfér, és még a kerti gépeknek is jut hely. Itt vannak a ház gépészeti berendezései, az elektromos bojler és a kerti öntözőrendszer vezérlő egysége.

És most fel az emeletre! Meglep a hálószoa és a vele egybeépített hatalmas, belső jakuzzi-szuhanyfűlkés fürdőszoba mérete. Az szinte már természetes, hogy a traktust itt is a gardróbsoza zárja. A feljárat másik felén, a ház túlsó oldalán egy másik (családi) vendégsoza az abból nyíló két személynek is kényelmes elhelyezést biztosító dolgozósozával. A folyamatosan kellemes hőmérsékletet elektromos, az egész házban működő hűtő-fűtőrendszer biztosítja. Igyekszem a megelégedettségemet palástolni, amikor a havi bérre kérdezek.

– Ezernégyszáz dollár, plusz a rezszi – hangzik a válasz. A rezszi sem lehet kevés, mert a házat bejárva: a már felsorolt elektromos hűtés-fűtésrendszer, gázpalackkal működő (inkább dekoratív célokat szolgáló!) kandalló, a kertben öntözőrendszer biztosítja az itt lakók kényelmét. Mint kiderül, eddig is egy házaspár lakta ezt a minden szegletében praktikus házat. A férj idősebb, a hölgy jóval fiatalabb volt, mégis a kegyetlen kór a feleséget ragadta el. Az idős, aggkorba hajló férj képtelen volt maradni. A nő bátyja, a térség egyik ismert építkezési vállalkozója vette meg az ingatlant, és kegyeleti okokból meg kívánja tartani azt. Hogy ne álljon üresen, no meg valami hasznót is hozzon, úgy döntött, kiadja.

Megköszönöm Mrs. Johnsonnak a bemutatást és átveszem a három évre szóló bérleti szerződés tervezetét. Holnap elfaxolom Brüsszelbe jóváhagyásra, és megmutatom a parancsnokság jogászainak is. Egy gondom adódik: a feltételek egyik pontja, hogy a bérbe adó az éves infláció mértékében, de maximum öt százalékgig évente emelheti a bérleti díjat. Ettől tartok. Még majd az otthoniak emiatt verik el a port rajtam! Az ingatlanügynöknek rögtön van válasza a problémámra: vállalom el a kert karbantartását és akkor eltekintenek az éves emeléstől! Hamar elfogadom az ajánlatot. Bár ne tettem volna, később még meg fogom emlegetni a könnyelműségemet! Harmadnapra megjön az engedély. Nem tartják túl magasnak a bérleti díjat. A szerződésben sincs semmi trükk. Mehetek szerződést kötni!

„A sas leszállt”

Van már kocsim, házam és még mindig csak június közepén vagyunk túl! Egészen jól haladok. A benti szervezettel napközben ismerkedem, munka után a környéket járom, most már bútort, berendezést keresek. Csak rettenetesen egyedül érzem magam. Csilla ugyan befejezte a tanévet, három évre fizetés nélküli szabadságot is kapott, de valami továbbra sincs rendben nála. A kihelyezéssel együtt járó, a házastársra is kötelező orvosi ellenőrzés elváltozást mutatott ki. Még további vizsgálatok szükségesek. A végső eredmények napokon belül várhatók. Idegesít, de nincs mit tenni, folytatnom kell, amit elkezdtem.

Bizony, nem így terveztük el otthon! Arra számítottunk, hogy közös otthonunkat majd együtt rendezzük be. Ez most kútba esik. Június utolsó napjaiban Solana főtitkár vezetésével az egész Brüsszeli NATO-központ átjön. Értelemszerűen itt lesz Simonyi nagykövet is és a Tábornok is. Mindkettő feleségestől. Elhatározom, hogy bár a program nagyon szoros, a Tábornoknak bemutatom a házat. Természetesen berendezve! Sürget az idő. Még szerencse, hogy közben tekintélyes summa érkezett a hivatali számlámra. A kocsira felvett kölcsönt is kifizettem, minden gond nélkül. Nincs két hetem sem, igyekeznem kell a berendezéssel.

A környékkel délutánonként ismerkedve már megfigyeltem, hogy a legjobb és legnagyobb bútoráruházak a térség kereskedelmi központját jelentő Virginia Beach bulváron vannak. Két áruház, a Haynes és a Havertys bútoráruházak belső berendezőjét is kihívom. Megmutatom a házat és arra kérem őket, állítsanak össze ajánlatot a szobák berendezésére. A Havertys nyert. Megközelítőleg a pár nappal korábban vásárolt autó áráért a teljes házat berendezik. Beletelik még néhány nap, mire leszállítanak, összeszerelnek mindent. Az elektromos berendezéseket is „csomagban” veszem. Így jelentős árkedvezményt sikerül elérnem.

Közben a parancsnokságon is zajlik az élet. Egymás után érkeznek a partnerországok képviselői. Toivo, az észt fegyveres erők őrnagya. A szovjet időkben feleségével, Mariával nézetei miatt emigrált a hazájából. Egyik első találkozásunk alkalmával nyilván gúnyból „letovarisoz”. Azonnal kikérem magamnak. Többet nem fordul elő, de ez az eset is érzékelteti, nem mindenki gondolkodik egyformán pozitívan a velem egyidős, keletről jött tisztekről.

Itt van Pável, az új cseh kollégám. Fiatal őrnagy, a harmincas éveit járja. Kasán végzett a repülő-hajózó tiszti iskolán. Vári Gyulát, a mi hazai ászunkat emlegeti, mint volt iskolatársát. Fennhangon szidja ő is a kommunistákat és a hadseregben még mindig megtalálható öreg ezredeseket.

A bolgár Nikolaj Docev csendes, jó angolsággal beszélő tiszt. Van már nemzetközi tapasztalata, nem is olyan túl régen Monsban, a partnerségi központban töltött el éveket. Érdekes, szimpatikus új kolléga a szlovák alezredes. Velünk együtt most ők is a NATO-tagság várományosai lehetnének, ha a miniszterelnöküket nem Meciarnak hívnák. Nos, ennyit az egyes országokról és az azokat irányító erőkről. A lengyelek valamiért késnek. Hírlik, egyelőre nem sikerül az ittlétük anyagi kondícióját tisztázni. Így immár a cseh kollegával, Pávella látogatjuk a főnökségeket, osztályokat.

Egyik nap reggel azzal fogadnak, hogy az egyik NATO-tagországnak nemzeti ünnepe van. Ezt itt zászlófelvonással és utána fogadással ünneplik. Engem is meghívnak. A parancsnok és a vezető beosztásúak a bejárat előtti lépcsőfokokon állnak, a nemzeti elsők tőlük balra sorakoznak fel. A törzs tisztjei a parancsnoktól jobbra képeznek alakzatot. Én a sor végére, de a törzstisztek közé állhatok. A be-

járat előtti térrel szemben az Atlanti Flotta zenekara sorakozik fel. A kis térségen a tizenhat NATO-tagállam zászlóit lengeti a szél. Kivétel az az egy, amelyet most, pattogó katonazene hangjaira díszőrség hoz elő, és ad át előbb a nemzeti elsőnek, majd az Gehman admirálisnak, hogy az ő kezéből kerüljön a nemzeti lobogó az azt ünnepélyesen, a nemzeti himnusz hangjaira felvonó díszőrök kezébe. Rövid, de rendkívül megragadó ünnepség. Népünnepély jellegét az adott nemzet itt lévő kis kolóniája adja. Feleségek, kisgyerekek, kezükben nemzeti zászlócskájukat szorongatva vidám részesei az ünnepségnek és az azt követő fogadásnak, ahol a koktél is gyümölcs, alkohol nélkül. Hamar vége van az egésznek, és gyerünk vissza dolgozni.

Monte összeszed minket és kivisz az egyik hivatalba. Személyi számot, azaz Social Security Numbert (SSN) kapunk. Ez fontos azonosító az Államokban. Végigkísér itt tartózkodásom alatt. A bázis kommandáns hivatalában Chuckkal regisztráltatjuk a kocsimat is. Tisztességesen kidekorálják az autót: belépő a bázisra, egyben belépő az Egyesült Államok területén lévő valamennyi katonai bázis területére. És a sas, a rendfokozatomat szimbolizáló matrica, amely szintén kikerül a szélvédőre. Chuck a szokásos, megismételhetetlen mosolyával fordul hozzám:

– Colonel, the Eagle has landed! (Ezredes, a „sas leszállt”!)

Igen, valóban úgy érzem, lassan megérkeztem. Megkapom a fegyveres erők valamennyi bevásárlóközpontja és szociális-kulturális intézménye igénybevételére jogosító igazolványt is. Ez az engedély – a magyar és az amerikai kormány közötti kétoldalú megállapodáson alapulva – lehetőséget biztosít a számomra, hogy a haderő tagjaihoz hasonlóan áfa nélkül vásárolhassak fogyasztási cikkeket az arra kijelölt helyeken. A bázisokon olcsóbban mehessek moziba, vagy ami talán a leglényegesebb: ingyenes orvosi ellátásban részesülhessek a katona egészségügyi intézményekben.

Talán az amerikai jogosítvány megszerzése, ami még igazán hiányzik! Van már lakásom (igaz, a berendezkedés végéig még a nőtlenem lakom), van bankszámlám, személyi számom, engedélyeim, amelyek egy sor szolgáltatás igénybevételére jogosítanak fel, de még nincs amerikai jogosítványom. A többiek már megszerezték. Igaz, az egész világon érvényes nemzetközi jogosítványt, amely nekem is van, elfogadják itt is, de ez sokáig nem maradhat így.

Otthon általános vélemény, hogy Amerikában gyerekjáték a jogosítványt megszerezni. Ez csak részben igaz. Akkor, ha már egyszer van jogosítványod. Azon túl jól kell tudni angolul. Másodszor, alaposan meg kell ismerni az országot, de hogy még egy kicsit bonyolítsuk, az adott szövetségi állam, esetünkben Virginia speciális közlekedési szabályait. Nos, ez az, amit már napok óta tanulok! Nem minden izgalom nélkül megyek a vizsgára. Először az elméleti. Négyet véhetnek a húsz, számítógép képernyőjén megjelenő tesztkérdésből. A kérdések egyszerűek és bonyolultak. Pláne, egy európai számára. Mert, hogy hány yardra lehet par-

kolni a minden utcán megtalálható, jellegzetesen vörösre festett tűzoltó vízvezeték csomjától? Vagy mi a teendő, ha egy iskolabusz áll meg előtted? Mindenesetre, elsőre sikeresen veszem az akadályt. Jön a gyakorlati vizsga. Mint évtizedekkel ezelőtt: induljon el, gyorsítson, forduljon be erre, majd arra. Köszönöm, parkoljon le – megfelelt! Pár perc és kezemben tartom a bankkártyához hasonló, fényképes jogosítványt, amely itt egyben a személyazonosság igazolására is szolgál. Most már valóban rezidens lettem itt, Virginiában!

Az első vendégek és az első vendégeskedések

A „brüsszelieket” várjuk kint a bázis repülőtérén. A pilóta elegánsan teszi le a belga légierő A300-as szállító repülőgépét. Először Javier Solana, a NATO főtitkára tűnik fel a gép ajtajában. Utána a német Klaus Naumann tábornok, a Katonai Bizottság elnöke következik. És utánuk a nagykövetek, katonai képviselők. Többnyire feleségeikkel. Érdekeséggként megfigyelem, a szemmel láthatóan egymást jól ismerő érkezők és fogadók férfi és hölgy tagjai többsége az üdvözléskor összszepuszkodik. A férfiaknak egy barátságos hátbaverés, esetleg ölelés jár. Ez nálunk eddig évtizedeken keresztül másként volt. Minálunk, valószínűsíthetően keleti szokás szerint a fiúk puszkodtak, a hölgyeknek maximum a kézcsók járt. Úgy tűnik, a nyugati kultúrában a jó ismerősök között ez fordítva dukál. És kérem, ne tessék azért egyik esetben sem rosszra gondolni.

Az érkezők végig üdvözlik a fogadósort, közöttük velünk, nemzeti rangelsőkkel is kezecskéznek. Először Simonyi nagykövetet és feleségét köszöntöm. A Tábornok örömeimre, talán a több évtizedes barátságunk miatt is átölel. A vendégek buszokra szállnak, és már viszik is őket a szállásukra. Este a fogadáson találkozunk. A fogadás az öböl túloldalán, a már említett Fort Monroe tiszt klubjában van.

Fort Monroe az amerikai történelemből többszörösen is ismert erőd. Itt kezdte pályafutását műszaki tisztként az erőd befejezése körüli munkálatoknál Robert E. Lee tábornok, az amerikai polgárháború idején a déliek fővezére. A közelben zajlott le a háború idején az első páncélozott hadihajók, a Merrimac és a Monitor közötti ütközet, és itt, a most múzeumként működő kazamatákban tartották fogva szabadulásáig a déli Konföderáció elnökét, Jefferson Davids-et is. Az erőd a korszerű rakétaeszközök korára elvesztette katonai jelentőségét. Ma többek között a hadsereg kiképzésével, a módszerek fejlesztésével foglalkozó központ, a TRADOC található itt. Itt várom vendégeinket.

A múzeum közös megtekintése után a fogadás színhelyére hajtunk. Először az Atlanti Flotta fúvós zenekarának a klub előtt elterülő tengerparton korhű egyenruhában előadott, a Függetlenségi Háború idejéből és az azt követő korból való indulókat hallgatjuk élvezettel. Tetszik a meghatározóan sípokra, fuvolákra hangszerelt dallamvilág. Kicsit angolos és nagyon nyugatos. A rögtönzött hangverseny után, amelyet a

klub hatalmas deszka teraszáról hallgatunk végig, következik a minden földi jóval kecsegtető büfévacsora. A Tábornokékkal egy asztalnál ülök. A Tábornok szemmel láthatóan népszerű, elfogadott tagja ennek az új közösségnek, amelyhez itt én csak most kezdem a közeledést. Mosolyogva mutat be egy sor kollégájának, akikre másnap már nehezen emlékszem. Örömmel fedezem fel viszont a brüsszeli központban parancsnokságunkat képviselő holland admirálist. Láthatóan ő is megismert.

Másnap a parancsnokság konferenciatermében megkezdődik a tanácskozás. Mivel Végh tábornok nem tud részt venni, engem hatalmazott fel az otthoniak képviselőjével. Nagy megtiszteltetés számomra a „nagyok” között ülni. A Tábornok mögött foglalok helyet. Elsősorban a nagykövetek között folyik a szó. Örömmel tapasztalom, hogy bár még nem vagyunk teljes jogú tagok, de Simonyi nagykövet többször is hozzászól a napirendhez. Érzékelhetően respektálják a véleményét. A szünetben a nagykövet feljön az irodámba. Brüsszellel beszél. Érthető az izgalom. Kormányváltás időszakát éljük. Gondolom, maradni szeretne. Este szabad program. Már korábban ajánlottam a Tábornoknak, hogy szakítson időt a frissen bérelt, de még be sem költözött házam megtekintésére. Örömmel jön el feleségemmel. A bevezető út elején, a kis téren állítom le a kocsinkat, és gyalog sétálunk be a házhoz. Amikor megpillantja, látom a csodálkozást az arcán.

– Csak nem nagyobb, mint a ti brüsszeli házatok? – kérdezem félénken.

– De igen, Gyula. A tied nagyobb! – hangzik a válasz. Majd őszintén gratulál a választáshoz. Elgondolkodom. Itt, Amerikában az én házam a középosztály jellegzetes, talán kicsit több szívvvel, odafigyeléssel, kedvező környezeti viszonyok között megépített háza. Mi sem bizonyítja jobban az igazamat, mint az a tény, hogy mindkét szomszédom a haderő tiszthelyettese. Az egyik aktív, a másik már nyugdíjas. Összehasonlításként elviszem a Tábornokékat a bázison lévő köznapi-an csak „Admiral’s Row”-nak (Admirális-sor) nevezett épületegyütteshez, ahol parancsnokom, Gehman admirális is a szó európai értelmében palotában lakik. Nos, bármennyire is szép a házam, a különbség óriási!

Vacsorázni a már ismert Great Steakbe megyünk. Jópofa dolog, hogy magunk sütögetjük a vacsoránkat. Hozzá amerikai édes krumplit eszünk. Persze előtte azt is megsütjük. Fóliában.

A harmadik nap korábban végzünk. Kiautózom a delegációk szálláshelyére az óceánparti Great Neckre. Mielőtt a zárófogadásra mennénk, fürdünk egyet az óceánban. Mellettünk Solana pancsol. Egészen szép ez a NATO-s élet! A brüsszeli elbúcsúztatása után egyenesen a nőtlen tisztire megyek. Összepakolok, kijelentkezem. Egy hónapig élveztem a szálló vendégszeretetét. Holnap reggel a saját ágyamban ébredek!

Keményen dolgozom Bánlaki nagykövet első, hivatalos látogatásán. Egyeztetjük a mindkét fél számára alkalmas időpontot, majd elfaxolom, FEDEX-szel elküldöm a hivatalos meghívót. Léván a program egész napos, a nagykövetnek felajánlom, hogy nálam szálljanak meg. A meghívást elfogadja. A kíséretemben érkező nagykö-

vetet és feleségét Gehman admirális a feleségével együtt a parancsnokság épülete előtt fogadja. Ez megkülönböztetett megtiszteltetés. Amíg mi a hivatalos megbeszéléseken veszünk részt, a feleségek részére hölgyprogramot szervez a parancsnokság kiváló protokollosztálya. Az első program a főparancsnok irodájában a négy szemközi beszélgetéssel kezdődik. Különleges helyzetemből eredően én is részt vehetek a megbeszélésen. A főparancsnok személyes, ezredesi rangban lévő titkárához hasonlóan a beszélgető partnerek háta mögött foglalunk helyet.

– Nagykövet úr – tér rá a főparancsnok a beszélgetés jövőbeni NATO-tagságunkat érintő részére. – A NATO egy nagyon költséges klub – mondja ki Gehman admirális a lényegét. Elgondolkodom. Magyarország alig pár éve menekült ki egy teljes gazdasági csődöt jelentő társadalmi rendszerből. Ma sem állunk valami rózsásan. Bokros-csomag, infláció, becsődölő vállalatok, és a csuda tudja, mi minden jellemző ránk jobban, mint a gazdasági prosperitás. Folyamatosan csökkenő haderő, régi szovjet időből származó haditechnika, és ez az ember – nyilván a hivatalos amerikai nézetet képviselve – még nagyobb költségekről beszél? Nos, kíváncsi vagyok mi lesz majd ebből...

A jó negyedórás négy szemközi beszélgetés után átmegyünk a konferenciaterembe, ahol érdekes, a főparancsnokság feladatait bemutató előadást hallgatunk meg. Ebéd következik. A parancsnoki étkezdében ott van a teljes vezető állomány. Innen a kikötőbe vezet az út. Gehman admirális személyes rendelkezésében lévő motoros jachtján teszünk kirándulást a hadikikötőben. Az admirális nagy hozzáértéssel mutatja meg a birodalmát. Mint az amerikai haderő legnagyobb létszámmal rendelkező Atlanti Parancsnokság parancsnoka a kikötőben állomásozó USA 2. csapásmérő flotta armadájának is az előljárója.

Kis lélekvesztőben érzem magam, ahogy elhajózunk a napokban Clinton elnök által ünnepélyesen átadásra váró hatalmas „Harry Truman” atommeghajtású repülőgép-anyahajó mellett. Odébb, mint valami óriás krokodilok, Los Angeles típusú tengeralattjáró-vadász tengeralattjárók lapulnak a kikötő biztonságos falához simulva. Később a tengerészgyalogosokat szállító hajók mellett hajózunk el, de van itt romboló, sőt egy csatahajó is pihen a dokkban. A hajók között van a logisztikai, ellátási feladattal rendelkező, de ugyancsak „csukaszerű”, polgári személyzettel hajózó vízijármű is. Az öböl másik oldalán a távolból Newport News hajógyárainak daruerdeje bólogat felénk.

– Itt épül az Egyesült Államok következő, Ronald Reaganról elnevezett anyahajója – jegyzi meg az admirális. Érdekes, fut át a gondolat rajtam. Élő emberről nálunk nem szokás semmit sem elnevezni. De hát ez is Amerika.

Az este már a miénk. Hova is vinném vendégeimet, mint a már jól bejáratott Great Steak House-ba, steaket vacsorázni. Vacsora közben beszélgetünk. A nagykövet ízigvérig karrier diplomata. Hosszú éveket töltött el az Egyesült Államokban. Édesapja külszolgálatra idején iskolai nagy részét is az Államokban végezte. Felesége, Teresa lengyel származású. A két fiatal valamikor a '70-es évek elején találkozott Budapes-

ten. A lengyel turistalány angolul kért felvilágosítást (na, azért ez sem volt gyakori abban az időben!) a Váci utcában sétálgató fiatal Bánlakitól. Házasság lett belőle. Teresa minden tekintetben hozzáillő párnak látszik. Mosolygó, kedves asszony. Kiejtésén alig érződik, hogy nem a Pannon tájakon látta meg a napvilágot.

Másnap, hétvége lévén, miénk a nap! Legalábbis a nagyobbik fele. A nagykövek megérkezése után – az itt tartózkodás idejére feleslegesnek ítélt, a fővárosba visszaküldött kocsit majd valamikor késő délután jön le értük, akkor is félútig. Odáig én viszem fel a vendégeimet. Még rögtön a megérkezésem utáni napokban népes magyar delegáció járt itt, a NATO évek múlva esedékes nagy gyakorlatának, a „Strong Resolve”-nak az előkészítésén munkálkodva. Akkor kint, a Virginia Beachen az egyik lelegegánsabb szállodában helyezték el a résztvevőket. A szálloda főmérnöke, lévén magyar származású, felkereste az eddig ezen a tájon az anyországból ritkán megfordult kollégákat. Meghívta őket magához. Én is találkoztam a szimpatikus ’56-os magyarral. Most, a nagykövetségi látogatás előtt arra kértem, mivel a vendégeimet egyenesen innen viszem a kocsival történő találkozó helyére, átmenetileg biztosítson egy szobát részünkre átöltözni, zuhanyozni. Gyönyörű emeleti apartmant kapunk, ahonnan teljes szépségében tárul eléink a beach. A nyár kezdete van, de hétágra süt a nap, hőség van. A homokos strand tele van, a vízben vidáman fürdenek az emberek. Nem hiszem, hogy Miami strandjai jobbakk lennének. Talán csak a szezon tart arrafelé hosszabban. Délután gond nélkül érkezünk a találkozó színhelyére. Vendégeim kocsit cserélnek, én visszaautózom.

Túl vagyok két fontos látogatáson, most egy kicsit szusszanhatok. Ami azt is jelenti, hogy magam is vendég lehetek. Mert megtapasztalva a „magyar jelenléte”, egymás után érkeznek a cirádás meghívások. A legelsőik között a franciák hívnak meg nemzeti ünnepük alkalmából, nem is akárhová: a francia haditengerészet norfolki, baráti látogatáson tartózkodó „Comte de Grasse” nevű hadihajóján tartandó fogadásra. Már a hajó neve is kifejező, jelkép. Comte de Grasse admirális, az amerikai függetlenségi háború végén, francia hajóhad élén itt nyújtott a fiatal, létéért harcoló amerikai köztársaság részére életbe vágóan fontos segítséget! Megakadályozta a New Yorkból érkező angol flottát abban, hogy az amerikaiak által körülvárt Yorktownba, Cornwallis tábornok seregei részére a további küzdelemhez létfontosságú utánpótlást biztosítsák. Ez a fegyvertény gyakorlatilag megpecsételte az angolok hosszú évek óta, a fiatal Amerika ellen folytatott küzdelmét. Cornwallis megadta magát, a háború véget ért. Az eddigi tizenhárom gyarmat kiharcolta a függetlenségét.

A 12-es mólóra kérkezve a kocsimat a parkolóban hagyva több meghívottal érkezem a hajóhoz. NATO-s kollégáimhoz hasonlóan egyenruhában vagyok. Mivel meghatározó a tengerészféhér, a forró levegő miatt magam is az ilyen alkalmakra az öltözködési utasítás szerinti öltözetben, fehér ingben érkezem. Így talán nem vagyok annyira „kakukkfíóka” a sok tengerész között. Nem, nem szégyellem szárazföldi mivoltomat, de mi tagadás, kicsit feszélyez a barna szín. Most először is

azt figyelem, mit tesznek a kollégáim a hajó fedélzetére érkezve. Éles sípszó hangzik a vendég tiszteletére, aki a hajó tatján lévő francia trikolór felé fordulva tiszteleg. Én is felkapaszkodom. Hangos francia vezényszó hangzik, majd elnyújtott sípszó. Kihúszom magam és a zászlónak tiszteletadást teljesítek. Elvegyülök a többi vendég között. Sokan vannak. Több, nekem új arc is feltűnik. Bemutatnak a helyi egyetem egyik professzorasszonyának. Regula Meier a NATO-közösség évtizedek óta elismert személyisége. Svájci származású, és sokoldalú nyelvtudásával segíti az újonnan érkezetteket.

De itt van a protokollosztályról az eddig is sokat segített Teresa Schwing tengerésztiszt férje is, aki – és ez gyakori az amerikai fegyveres erőknél – maga is katonna, még hozzá „top gun”, az egyik repülőgép-anyahajó állományába tartozó vadászrepülő-egység tagja. Érzem, hogy érdeklődéssel fogadnak ebben az új közösségben. Várakozással tekintenek rám és a többi újonnan érkezettre. Kíváncsiak ránk, ami teljesen érthető. Évtizedeken keresztül hír is csak ritkán jutott el hozzánk rólunk, a „vasfüggöny” mögött élőkről. Az pedig, hogy a sokáig ellenséggként elképzelt katonna is megjelenjen a nyugati emberek körében, nos ez teljesen elképzelhetetlen volt. Ezért is fokozott a felelősség rajtunk, hogy a lehető legjobbat mutassuk magunkról, rajtunk keresztül az országunkról, amelyet immár itt, ebben a nagy nemzetközi közösségben is képviselünk. Ez küldetéstudattal jár együtt.

Igazuk volt azoknak, akik a kiküldetés előtt arra tanítottak bennünket, hogy a mi feladatunk is olyan, mint a diplomatáké. A munkaidő akkor kezdődik, amikor elhagyjuk az országot, és akkor ér véget, amikor végleg hazaérkezünk. Ami a két időpont között történik, az a mi felelősségünk. Történjen az a parancsnokság írodáiban, vagy akár, mint ezúttal egy fogadáson, hivatalos meghívottként.

Úgy látszik, otthon is hamar elterjedt a kint tartózkodásom híre, mert az egyik közeli bázisról a logisztikai parancsnokság egyik fiatal tisztje, Eszenyi Imre százados hívott fel. A közlekedési és szállítási szolgálat munkatársa most három hónapos tréningen vesz részt a közelben lévő Fort Eustisban lévő kiképző központban. Jólesik az érdeklődése. Mivel nincs kocsija, megígérem, hogy meglátogatom. Egy hirtelen ötlettől vezérelve rákérdezek:

– Van társasági egyenruhád? – érdeklődöm.

– Jelentem, igen. Hoztam magammal – hangzik a válasz.

– Nos, akkor készítsd elő. Hétvégére magammal hozlak. A többit majd meglátod! – fejezem be a beszélgetést.

Tegnap kaptam meg a protokolltól a meghívót: az Egyesült Államok haditengerészetének legújabb büszkeségét, a USS CVN 75 lajstromszámú, a néhai elnökről elnevezett „Harry S. Truman” repülőgép-anyahajót avatja fel Bill Clinton, a mostani elnök. Óriási esemény ez Amerikában is, nem minden évben avatnak hasonló, sok milliárd dollárba kerülő, az egész ország büszkeségét jelentő hajócsodát. Két személyre szóló meghívóm alapján erre a nagyszerű eseményre invitálok ifjú kollégámat.

Úton, kifelé a hadikikötőbe iszonyatos zivatar kap el bennünket. Az aluljáróban alig tudunk áthajtani, annyi a bezúdult víz. Mióta kiérkeztem, ez az első eső, és ez is pont ma! Félek, elmossa a ceremóniát. Mire a 12-es mólóhoz érünk, ahogy jött, úgy el is múlt az év ebben a szakában szokatlan időjárási jelenség. Pár perc múlva újból hétágra süt a nap, gyorsan felszárítva az eső nyomán maradt tócsákat. A parkolóból sétálva érjük el a móló előtt horgonyzó hatalmas hajót, és az előtte székekkel kialakított teret. Meghívónk alapján előkelő helyet kapunk, rögtön a fedélzeten kialakított pódiummal szemben, ahol hasonlóan, mint a mi térfelünkön, már gyülekeznek a meghívott magas rangú vendégek. Közben helikopter kerül meg a hajót és száll le a közelünkben.

Megérkezett Bill Clinton, az Egyesült Államok 42. elnöke. Perceken belül megkezdődik az ünnepség. Először a védelmi miniszter mond beszédet. Kicsit különösnek találom a „bizánci” stílusban előadott dicshimnusz, amit a jó miniszter zeng a főnökéről, hogy mit és mennyit tett az amerikai haderő érdekében, amelynek lám, egyik kézzelfogható bizonyítéka a ma átadásra kerülő és szolgálatba lépő nagyszerű hadihajó. Nos, hiába: valószínűleg a kis ország polgárának az ördöge bújt belém. Clinton beszéde mértéktartó. Örömmel tapasztalom, hogy az üdvözöltek között név szerint említi meg parancsnokomat, Gehman admirálist. Beszédében tisztelettel emlékszik meg elődjéről, a hajó nevét viselő Truman elnökről, nagy államférfinak nevezve őt. Ez azért is érdekes a számomra, mert mióta az eszemet tudom, nálunk az elmúlt rendszerben sok minden, csak elismerő szó nem hangzott el a Roosevelt elnök hirtelen halála miatt alelnökként a helyébe lépett, majd 1948-ban újraválasztott Trumanról. Természetesen, mint sok mindenben, ebben is hibázhattak a szocialista világ történetírói. Mégis csak az ő elnöksége idején alakult meg a NATO, amelynek ötvenedik évfordulóját – reményeink szerint már teljes jogú tagként – jövő év április negyedikén (hűha, megint egy újabb április negyedike!) ünnepelhetjük. Befejezésül az anyahajó kapitánya (meglepetés számomra, valóban egy tengerészkapitány, és nem egy magasabb, admirálisi rangban lévő parancsnok a hajón!) köszöni meg a nagyszerű hajót és tesz ígéretet a haza immár még fokozottabb védelmére.

Az ünnepség befejezése után megnyílnak a fedélzetre vezető lépcsők. Vezényszó, sípszó, tisztelgés az amerikai zászló felé és fent vagyunk a világ legkorszerűbb, Nimitz osztályú, sorban a nyolcadik atommeghajtású anyahajó fedélzetén. Eszenyi századossal bejárjuk a fedélzeteket. Az anyahajó gyomra most üres. Az ide tartozó nyolcvan repülőgép valahol Great Necken, a haditengerészet bázisán pihen. Majd csak akkor foglalják el a hadműveleti alkalmazás szerinti helyüket, ha a hajó kifut Hampton Roads jól védett, biztonságos öbleiből. Most a hatalmas, több futballpálya nagyságú tárolókban az Államok színeivel feldíszített serpentinek alatt finom ételektől-frissítőktől roskadozó asztalok várják a népes vendégsereget. Felszereljük harapnivalóval magunkat, és folytatjuk a hajó bejárását.

Érdekes a fel- és leszállópályát magába foglaló főfedélzet. Meghatározott távolságra láthatóak azok a drótkötelek, amelyek a leszálló gépek fogadását, rövid tá-

volságon történő megállítást hivatottak elősegíteni. Jól megfigyelhetőek azok a hajó tatja felé futó, alkalmazáskor gőzölgő vájatok is, amelyek a bennük katapultként működő szerkezettel, mint egy paritty a levegőbe repítik a kiállított – éppen a művelet jellegének megfelelő típusú – „forszázsra” kapcsolt harcigépet. A gépeket a hajó gyomrából liftekkel szállítják fel a fedélzetre, amelyet mi is nagy érdeklődéssel kipróbálunk. A főfedélzet felett a hajó és a repülőgépek irányítására szolgáló torony magasodik. Megnézzük a teljes harckésztség esetén ötezer főt meghaladó állomány elhelyezésére, étkeztetésére szolgáló helységeket is. Érdekes, nekünk szárazföldi embereknek is tanulságos kirándulás egy ilyen látogatás.

A reggeli postámban szép, mélynyomott meghívót találok. Sir Ian Garnett tengeri nagytisztviselő, brit parancsnokhelyettes hív meg a rezidenciájára, a Raleigh House-ba ebédre. Nagy megtiszteltetés ez a meghívás. Sir Garnett valóban úgy is néz ki, úgy is viselkedik, mint egy angol nemes, holott a megtisztelő címét magas NATO-beosztása után kapta. Hát, igen: birodalom az már nincs, de a cím megmaradt. Csak a legkiválóbb brit „alattvalók” (nagy ritkán külföldiek) részesülhetnek ebben a magas, a királynő által adományozott megtiszteltetésben. Most a „királyasszony lovagjának” rezidenciája felé hajtok, ami igen közel van a parancsnoksághoz Norfolkban.

Megérkezésem után segítők igazítanak el, és irányítanak a csak mérhetetlen szerezésből „háznak” nevezett rezidenciához. Már többen is beszélgetnek a nagy fogadószobában, amikor Garnett admirális és neje, Charlotte lép be. Kedvesen, egyenként üdvözlnek bennünket. Mindenkihez van egy kedves szavuk, megjegyzésük. Így tudom meg, hogy az admirális felesége nagyon szereti a herendi porcelánokat. Még szerencse, hogy hoztam magammal otthonról kis csecsebecskéket, így herendit is. Legközelebbi alkalommal meglepem Charlotte Garnettet vele!

A frissítők elfogyasztása után asztalhoz invitálnak bennünket. Megnézzük az ültetési rendet. Én Charlotte Garnett jobb oldalára kerülök. A meghívottak között sok az ismerős arc a parancsnokságról. Rajtam kívül a cseh és a frissen megérkezett lengyel kolléga, Zygmund Babinski tengerészkapitány is itt van. (Ja kérem, akik tengerészt tudnak küldeni!) Érzékelhető, hogy az ebédet a NATO-ba meghívott három új ország képviselőinek tiszteletére rendezték.

Munka közben az irodámba a pénzügy egyik dán származású civil munkatársa kopogtat be. Elmondja, hogy német származású felesége, Trudi révén összeismertkedtek egy kedves öreg magyarral. Tudják, hogy más magyar származású emigráns is él a környéken. Szeretnének összeismertetni bennünket, ezért Kajári Ferivel meghívják minket a házukba. Jólesik ez a sokirányú odafigyelés ránk, az újakra. Örömmel és köszönettel elfogadom a meghívást. Különben is tervem megkeresni a magyar emigráció közelben élő reprezentánsait.

Követendő, jó példa előttem a többi régi NATO-tag hasonló kapcsolata az otthonról elszármazottakkal. Barnetsék háza szintén Norfolkban van, óriási kerttel, az itt szinte természetes vízparttal és a hozzá tartozó mólóval, mellette ringatózó

jókora motorcsónakkal. Jólét. Jártamban-keltemben ezzel tudom jellemezni azt, amit mindenfelé látok. Itt a több évtizede NATO-alkalmazottként dolgozó civil is megengedheti magának azt, amit nálunk otthon kevesen. Középosztály. És ebbe tartozik a mellettem lakó tiszthelyettestől kezdve a dán civil NATO-alkalmazotton keresztül az admirálisig mindenki. Jól működő gazdaság és erős középosztály. Azt hiszem, ez a titka a prosperitásnak.

Már itt vannak a magyar vendégek. Idős, nyolcvan körüli úr áll fel, amikor bemutatkozom. Steve Barna, azaz Barna István, a '30-as évek végén a zsidóüldözés elől hagyta el az országot. Gyöngyösi szülei egyszerűen feltették a vonatra és ő meg sem állt Ausztráliáig, ahol új hazára, családra talált. Mivel fiatal kora óta az áramlástudománnyal foglalkozott, a '60-as években gyarapodó családjával az Egyesült Államokba költözött és a NASA alkalmazásában dolgozott évtizedeken keresztül. Számos találmány és újítás fűződik a nevéhez. Csak itthon nem ismerik, illetve nem ismerik el.

Tudjuk, hogy hazánk mindig is csínján bánt többre érdemes fiaival. Akkor is, ha külföldön bizonyították tehetségüket. Magyar átok. Egyébként még így is jobban járt a két hazában is otthonra lelt Barna István, mint itthon maradt rokonai, akik Hitler valamelyik megsemmisítő táborában pusztultak el. Pista bácsi felesége, Margarit tősgyökeres ausztrál. A háború éveiben ismerkedtek meg egymással és kötöttek máig tartó, szemmel láthatóan boldog házasságot.

A másik magyar házaspár Carneyék. Itt a hölgy magyar származású. Az ő története is szívszorító. Édesapja protestáns lelkészként vándorolt ki a '30-as évek elején az Államokba. A háborút közvetlenül megelőző időben a korán elhalt lelkész fiatal felesége úgy döntött, hogy két kislányával visszatér Magyarországra, hogy azután itt élje meg gyermekeivel a második világháború minden poklát. A háború végét követően a már felcseperedett nagyobbik lány még a vasfüggöny leereszkedése előtt úgy döntött, hogy inkább visszatér második, fogadott hazájába. Húga évekkal később nem kapta meg a kommunista országnak minősített országból a visszatelepedési engedélyt.

Visszaérkezve, Magda a hadseregnél helyezkedett el. Itt ismerkedett meg a fiatal tiszttel, Tuckerrel, akihez az életét kötötte. Tucker családja évszázadok óta Amerikában él, az ősei az első angol telepeseikkel érkeztek Amerikába. Ez a tény itt, a mi európai fogalmaink szerint mintegy nemességgel is felér. Vidám beszélgetésbe kezdünk, sokszor magunkról megfélekezve magyarra váltva ismerkedünk. Mindkét volt honfitársam szépen megőrizte magyar anyanyelvét, kapcsolatát az anyaországgal. Magdáék évente, Pista bácsiék ritkábban, de hazajárnak a szülőföldre. Érdekes a háziasszony, Trudi és Pista bácsi megismerkedése. Mindketten a német nyelv felfrissítése, társalgás céljából mentek el az itteni Old Dominion egyetem szinten tartó kurzusára. Így ismerkedtek össze – szerencsénkre. Búcsúzkodásnál névjegyeket cserélünk és megállapodunk a további kapcsolattartásban.

A vendéglátás nálam is folytatódik. Először a házam meglelésében, berendezésében, a kocsi megvételében segítő „norfolkiakat” hívom meg. No meg Frank Scaringellot, a szponzoromat, akinek a segítségével nélkül nehezen jutottam volna ideig. Kint a nagy teraszon, a „deck”-en vendégelem meg őket. Sütni mindenféle húsokat teszek a kerti sütőgetőre, a jéggel telerakott hűtőládából mindenki maga veszi ki az italát. Ez az amerikai „barbecue” az egyik legnépszerűbb, és lássuk be a házigazda oldaláról is az egyik legegyszerűbb vendéglátási mód. A poharak és a tányérok is eldobhatók, így a vendégek távozása után a mosogatásra sincs gond.

Felbátorodva a sikeres vendéglátáson legközelebb a szomszédokat hívom meg. Jimmel (hogyan is másként!) fűnyírás közben ismerkedtünk össze. Jim vezető tiszt-helyettes a „Norfolk” Los Angeles osztályú tengeralattjáró-vadász atommeghajtású tengeralattjárón. A torpedókért felel. Feleségével, Gloriával élnek együtt a közvetlen szomszédságomban. Tanácsaikkal, kedvességükkel eddig is sokat segítettek a beilleszkedésben. Tudják, hogy mit, hol és főleg mennyiért érdemes beszerezni. Én már voltam náluk. Akkor a másik szomszédom is ott volt egy kis ismerkedésen-sütögetésen. A hetvenes éveiben járó úriember – mint kiderült – akkor ment el a haditengerészettől nyugdíjba, amikor én a tisztí pályámat kezdtem. Érdekes találkozások az életben. Kint, Jimék úszómedencéjének a szélén esszük a steaket, hozzá az elmaradhatatlan sült-főtt édes krumplit, meg a most érő friss főtt csöves kukoricát. A beszélgetés után medencébe szállunk, egy kis bolondozással egybekötött vízilabdázásra. Mit meg nem tesz az ember a jószomszédi kapcsolatok ápolásáért!

Hirtelen rossz híreket kapok otthonról. Csilla vizsgálatának eredményei rosszak. Orvosai az azonnali operáció mellett döntöttek. Már bent is fekszik a tisztí kórházban, holnap operálják. Nem tudom magamban tartani a rossz hírt, mint a kótyagos megyek át Monte kapitány irodájába. Nyilván látván, hogy nézek ki, Peter azonnal leültet. Eddig is mindenben segített, most is jólesik megosztani a gondomat az időközben legközelebbi kollégává vált némettel.

– Haza akarsz menni? – kérdezi együttérzően.

Csendben ingatom a fejem. Csilla határozottan megtiltotta, hogy az operációt megelőzően vagy rögtön utána hazamenjek. Nekem most itt van feladatom. Abban segítek, hogy mire felépül és kijön, a beilleszkedés-otthonteremtés nehezén túl legyenek. Meglátjuk, milyen eredménnyel zárul a beavatkozás. Nem tudom, hogyan teltek el a következő órák-napok, de azt hiszem, közel harmincéves közös életünk legnehezebb napjait éltük át. Ő ott, én itt.

Bob Wholey őrnagy jön fel a logisztikáról ismerkedni, beszélgetni. Az amerikai légierő őrnagya az üzemanyagos a logisztikai törzsben. Egyben egyik felelőse a minden évben az itteni parancsnokság rendezésében megtartott „Cooperative Support” NATO haditengerészeti logisztikai törzsvezetési gyakorlatnak, amely egy ideje a partnerországok bevonásával kerül végrehajtásra. A gyakorlatnak idén Lengyelország lesz a házigazdája, a Hel-félszigeten lévő bázison jönnek össze a kijelölt törzsek. Hirtelen ötlettől vezéreltetve vendégem meghív a napokban itt, Norfolkban

megrendezésre kerülő soros előkészítő konferenciára. A meghívást köszönettel elfogadom.

Akárhogyan is alakul a sorsom itt a csatlakozásunk után, minden tapasztalat jól jöhet. Különben is egyre szorosabb a kapcsolat közöttem és a logisztikai törzs között. Hétről-hétre szorgalmasan járok a heti értekezletekre. Ismeretségbe kerülök az osztály munkatársaival. Többek között Rob Walkerrel, a csendes kanadaival, Paul Laddel, az amerikai tengerészgyalogos alezredessel, aki már utánam érkezett, és egyelőre talán a feszélyezettségtől elég sarkosan viselkedik, Sallyvel, aki szintén amerikai és az egészségügyi anyagok fő tudora. És hogy az „amerikai túlsúlyos” csapatban a többi nemzetiség is érvényesüljön, itt a görög Jorgos „George” Skiadas. Sajnos, az értekezleteken rövidítésekkel beszélnek, így sokszor elvesztem a fonalat. Ezt a kicsit slendriánságnak vagy az egységnyi idő alatt minél több információt közvetítő kommunikációs stílusnak a megértés oldaláról sokáig iszom a levét. Ja, kérem, mi akarunk a NATO-hoz csatlakozni és nem fordítva.

Egyik alkalommal az osztályvezető, Doyle kapitány kér meg, tartsak előadást a magyar katonai logisztikáról. Vakarom a fejemet, majd felhívom otthon Dobó tábornokot, segítsen. Szerencsém van. Nemrég tartott hasonló előadást a NATO logisztikai vezetőinek, az SNLC-nek! Megígéri, hogy megküldi az anyagot. A PowerPoint előadás pár nap múlva megérkezik. Sikert aratok vele a következő értekezleten. Annyira sikerül a prezentációm, hogy Doyle kapitány elújságolja a törzsiroda vezetőjének. Másnap lekérlet, és felkér, hogy a következő heti parancsnoksági értekezleten tartsak bemutató előadást, most már a Magyar Honvédségről. Megint szerencsém van, Végh tábornoknak van egy friss anyaga, amelyet a segédtiszten keresztül rövid időn belül megkapok e-mailben.

Internet. Nos, ez a telefon és a fax mellett a másik kapcsolatom. Szerencse, hogy egyre kevesebb titkosított anyagot használunk, így akár egy vezérkari főnöki előadást is át lehet „lőni” a világhálón. Nagyon készülök a bemutatóra. Smith tiszthelyettest beültetem a parancsnoki eligazító terembe, és felolvasom a prezentáció vetített képeit kísérő szöveget. Chuck segít kijavítani a kiejtési problémákat. A csütörtöki heti parancsnokin először veszek részt.

Most a soromra várok a bejáratú ajtó előtt. Majd ha NATO-tagok leszünk, akkor mint nemzeti rangelső állandó meghívott leszek. Belépve végigfut a szemem a résztvevőkön. Sir Garnett admirális parancsnokhelyettes vezeti az értekezletet. Mellette Summers admirális, törzsfőnök ül. De itt vannak a csoportfőnök admirálisok és helyetteseik is. Valamennyi osztályvezető és képviselővezető, nemzeti rangelsők. De nincs időm álmélkodni, indul az előzően betöltött bemutató anyaga. Megkezdem az előadásomat. Nem úszom meg. Sok kérdést kapok. Főleg a Magyar Honvédség NATO-tagságára való felkészültségével, a lakosság véleményével kapcsolatban. Legjobb tudásom alapján válaszolok. A német Dieter Leder admirális siet a segítségemre. Okos, Magyarország mint jövődi szövetséges melletti hozzászólásával megment a további, eddig időnként szűrös kérdésektől.

Köszönöm admirális! Újra (de mennyire más alapokon!) működik a német-magyar barátság. Még másnap is gratulálnak. Köztük van Ralph Nahra libanoni származású, a parancsnokság tudományos osztályának civil vezetője. Amikor nála jártam ismerkedő-tájékoztató bemutatkozáson, örömmel mesélte, hogy a magyaroktól lakott Clevelandben nőtt fel, és máig barátsággal emlékezik vissza magyar származású tanárára, osztálytársaira.

Szorgalmasan járom most már cseh és lengyel kollégámmal a különböző osztályokat. Monte kapitány továbbra is szervezi a látogatásokat. Dave Carrington amerikai tengerészkapitány a felderítő osztály vezetője. A parancsnokságnak nincs külön hírszerző szervezete. Amerikai vezetője után nem kétséges, hogy ki biztosítja a tevékenységhez nélkülözhetetlen adatokat. Kicsit meglepetés, hogy bemehetünk a parancsnokság vastag betonfallal védett „bunkerébe” is. Ide is, mint korábban a felderítőkhöz, külön engedély szükséges, és még több ajtón keresztül jutunk csak be. Megtudjuk, itt működik a parancsnokságunk huszonnégy órás szolgálata is. Megnézhetjük a vezetési termet, a különböző munkahelyeket és egy vetített képes előadást is kapunk. Ebből megtudjuk, hogy a parancsnokság közvetlen alárendeltségében egy többnemzeti hajóraj járja az Atlanti-óceánt, bármikor készen, hogy beavatkozzon, ha a NATO-országokat bármilyen veszély fenyegetné, vagy bajbajutott hajó részére kellene segítséget nyújtani.

Megtudjuk, amit broszúra szinten eddig is ismertünk, hogy több alárendelt parancsnokság tartozik a főparancsnok, Gehman admirális alá. Ezek közül a legjelentősebb a kettős alárendeltségű (Egyesült Államok–Atlanti Parancsnokság és NATO) 2. csapásmérő flotta, amelynek zászlóshajója a „Mount Whitney” egyben az alakuló NATO többnemzeti, összhaderőnemi alkalmi harci kötelék parancsnokságának a világon bárhová „odaúszó” harcálláspontja. De van alárendelt parancsnokság London mellett és Lisszabonban is. Van egy önálló kutatóintézet is az olaszországi La Speziában, és egy kutatóhajó, amely stílusosan az „Alliance” nevet viseli. Hatalmas szervezet, de valahogy mégis azt érzem, hogy mindez egy kicsit még a két világrendszer szembenállását tükröző korszakot idézi. Lehet, hogy mégsem én vagyok a barna egyenruhában az anakronisztikus itt, a szinte „csupafehér” egyenruhások között?

Csilla otthon szépen erősödik. Az operáció után pár nap múlva a kórházat is elhagyhatta. A szövettani eredmények is negatívak. Pár hét felépülés után jöhet utána. Nálam otthon pedig folytatódik a vendéglátás. Úgy számolok, hogy Csilla kiérkezése után úgyis eltelik néhány hét, mire olyan helyzetben leszünk, hogy mi komolyabb vendégséget tarthatunk. A ház felszereltsége sem olyan, hogy egyelőre kerti partikon kívül mást is mernék rendezni.

A ház teljes felszerelésével is inkább várok. Egyrészt, hogy Csilla igénye szerint szereljük fel a háztartást, másrészt ő is élvezze a „honfoglalás” élményét. Érdeklődöm a kocsija után is, de csúszik a leszállítása. Pedig az idő múlik. Pár hét múlva, augusztus végén Csilla megérkezik! Monte kapitányt és a partnerségi csapatot hívom meg. Az éjszaki fiúval történt felejthető kellemetlenségemen kívül jó a

kapcsolatunk. Mivel nekem bent nincs internet elérhetőségem, ha szabad a termináljuk, az ő irodájukba járok át e-mailezni. Most már az eddig hiányzó lengyel kollégával is kiegészült a „békepartnerségi” csapat. Krysztóf, az új fiú megismer. Valamikor még februárban az én otthoni szervezetem rendezett egy egyhetes, NATO felkészítő tanfolyamot. A sikeres, mindhárom csatlakozásra meghívott ország katonái részvételével megrendezett tréningen új lengyel kollégánk is részt vett. Kajári Feri és Krysztóf békepartnerségi csoportban történő megbízatása csak egy esztendőre, jövő áprilisi tervezett csatlakozásunkig szól. A többit majd meglátjuk.

A partnerországok képviselőinek más a helyzete, mint az enyém. Ők a családjukkal a bázison lakhatnak. Ez egyszerűbb, mint amikor én kerestem lakást. És természetesen olcsóbb is. Kajáriéknál már jártam. Kétszintes, kis kerttel, kocsibéállóval rendelkező lakrészük van. A jobb érthetőség miatt összehasonlításul olyan a lakásuk, mint nálunk a magasabb parancsnokoknak szerte az országban épített „tábornoki” lakások. Nos, ezek a különbségek itt és otthon.

A logisztikai törzset is vendégül látom. Bár a feladatom mint összekötő általános a parancsnokságon, szakmám-szívem szerint mégis csak a sajátjaimhoz, a logisztikusokhoz húzok. Jól érzem magam közöttük. Most házam vendégei. Bár van itt mindenféle innivaló, kollégáim csak üdítőt isznak. Nem is lehet ez másként, hiszen az udvar tele van kocsival. Köztudott, itt Amerikában mindenki kocsival közlekedik. Nincs is járda a környékünkön sem. Ha a szomszédom átjön, egyszer sem fordulna elő, hogy gyalog ballagna át a száz méternél is rövidebb úton. Csak kocsival. Ez is Amerika.

Monte kapitány megkérdezi: nincs-e kedvem augusztusban átmenni Portugáliába. Lisszabonban az ottani parancsnokságunk előkészítésében lesz a „Strong Resolve 2002” következő konferenciája, egyben látogatást is tehetek a portugál admirális által vezetett parancsnokságon. Örülök a váratlan lehetőségnek. Megvan Csilla repülőjegye is. A szerencsés véletlenek folytán úgy tudom a visszautamat szervezni, hogy New Yorkban a JFK-n várhatom. Így a hiányos nyelvtudása miatt nem kell a hatalmas repülőtéren egyedül boldogulnia. Gyorsan útitervet készítek. Felautózom New Yorkig, a repülőtéren leteszem a kocsit, átrepülök Lisszabonba, utána spuri vissza, a biztonság kedvéért egy nappal előbb, hogy a másnap MALÉV-gép délutáni érkezésénél várhassam a majdnem három hónapja nem látott, sok mindenben átment páromat.

Otthonról is időben megjön az engedély. A NATO-normák szerint az útiköltséget a parancsnokság, a szálloda- és napidíjat az adott ország fizeti. A parancsnokságunkon külön DELTA Airlines iroda működik, ahol bájos hölgyek pillanatok alatt lefoglalják a New York – Lisszabon és vissza repülőjegyemet. Chuck segít a szállás rendezésében, amelyre majd visszafelé lesz szükségünk. Mint mindenhol, természetesen New Yorkban is van nőtlen szálló. A haditengerészet egy kicsiny bázist üzemeltet a Staten Islanden, történetesen pont a Varrazano híd alatt. Megkapom az elmaradhatatlan háztól házig, lépcsőről lépésre, az internetről levett és kinyomtatott útitervet.

Izgatottan készülődöm. Ez az első megérkezésem óta tervezett leghosszabb utam. Igaz, hogy nem megyek be Manhattanbe kocsival, végig autópályán közlekedem, mégis tartok az úttól! Nem is tervezem egy nap alatt lefutni a rendes körülmények között megtehető távolságot. Délután indulok. Sötétedés előtt Washingtonban vagyok. A múltkori csúcsforgalomban való lassú közlekedésem helyett, egy sokkal egyszerűbb és gyorsabb úton, a Rock Creek Parkway a belvárost elkerülve hamar megérkezem a nagykövetségünkhöz.

Reggel időben indulok a néhány órásnak ígérkező útnak, mégis eltévedek. A térkép szerint és a nagykövetségen kapott tanács szerint is a 95-ös Interstate-t követem. Pechemre, elvétem a New Jersey Turnpike-t, amely egyenesen felvezetne New Yorkig. Valamikor dél körül veszem észre a tévedésemet. Megállok valahol és érdeklődöm. A hozzám hasonlóan idegenes kiejtéssel beszélő megkérdezett (mint kiderül román!) pillanatok alatt visszairányít a helyes útra. Köszönöm Románia! Ettől kezdve könnyű az utam. Letérek a fizetős turnpike-ról. Át a Staten Islanden, a csodálatos, csak a kaliforniai Golden Gate-hez hasonlító Verrazano hídon. Pont időben érkezem ki a repülőtérre. A hosszú tárolásra kijelölt parkolóban leteszem a kocsimat, és csomagjaimmal felkapaszkodom az ötpercenként járó, egészen az indulási oldalig eljuttató buszra. Átmegyek az útlevél- és vámvizsgálaton, és minden probléma nélkül megtalálom a lisszaboni járat kapuját, ahol már több, a parancsnokságról odautazó kolléga vár. Hú, ez izgalmas utazás volt.

Pár perc múlva beszálláshoz szólítanak. A gépünk felemelkedik és szárnyaival búcsút int NYC-nek és az azt szimbolizáló World Trade Center kettős tornyának. Megkezdem második, Európába visszavezető repülésemet, amely ezúttal történetesen nem haza, hanem kontinensünk legnyugatibb vidékére vezet. Ki gondolná, hogy ezt a repülésemet még közel negyven (!) óceánátrepülés fogja követni?

Első európai utam és Csilla megérkezik

Hajnal felé a gépen arra ébredek, hogy áll. Sötét van és minden csöndes. De hát még nem érkezhettünk meg Lisszabonba. Igaz, hogy az egyik legközelebbi európai úti cél, de mégis: túl hamar lenne. A légiutas-kísérő annyit mond szűkszavúan: az Azori-szigeteken vagyunk. Soha nem derült ki számomra, miért is kellett az amúgy menetrendben nem szereplő, Portugáliához tartozó, Atlanti-óceánban lévő szigeteken leszállnunk.

Kicsit késve szállunk le a napfényes augusztusi reggelen Lisszabon repülőtérén. A csomagjaim kézhezvétele után norfolki kollégáimmal taxi után nézünk. Jó félórás autózás után érkezünk az óceán partján lévő Aparthotel Eden Estoril nevű, a főváros elővárosában lévő szállodánkhoz. Bejelentkezem, és bár még délelőtt van, el is foglalhatom az óceánra néző, gyönyörű panorámával rendelkező apart-

manomat. Bár nem tervezem a főzőcskézést, de van benne teljesen felszerelt konyha, hálólhely négy főre és hatalmas balkon, amelyről messze ellát a szem.

Estoril híres-hírhedt hely Európában. Salazar diktátor idején itt kaptak sokszor életük végéig menedéket Európa száműzött vagy csak éppen menekülésre kényszerült diktátorai, államfői, koronás uralkodói. Horthy Miklós is itt töltötte utolsó éveit, 1957 februárjában bekövetkezett haláláig. Hamvai is itt, idegen földben pihentek, egészen 1993-as otthoni, kenderesi újratemetéséig. De híres ez a hely a kaszinójáról is. Nos, itt a rendezvényekre is kiválóan alkalmas hotelben tartják holnaptól a gyakorlatot előkészítő soros konferenciát. De addig enyém a világ! Nem törődve az éjszakai repülés kényelmetlenségeivel, az álmatlansággal, lezuhanyozom, átöltözöm és irány az EXPO! Igen, ebben az évben Portugália ad otthont a világkiállításnak.

A recepción pillanatok alatt felvilágosítanak, hogyan érhetem el legkönnyebben a kiállítás helyszínét. Helyiérdekű vasút vezet be a városba. Hasonló, mint a mi szentendrei helyiérdekű vasutunk. De micsoda helyeken keresztül vezet az útja! A híres kaszinó, a belémi torony, a Tajo folyó partja, ahonnan és ahová a földet felfedezni vágyó portugál hajósok indultak és szerencsés esetben érkeztek, a köztársasági elnöki palota, és szemben, a folyó túloldalán a hegyen a hatalmas Krisztus-szobor tekint le az ámulkodóra. Talán félóra sem telik el, és beérkezünk a végállomásra, ahol a tömeg a metrómegálló felé sodor. Metróra szállok. Ez visz el az EXPO-ig. Közben nézelődöm. Az utasok mint én is, ülnek, nézelődnek. Semmi-
ben sem különböznek az én otthoni népemtől.

A város épületeit figyelve megállapítottam, hogy valami nagyon is ismerős, mondjuk úgy, európai urbanisztikus stílust képviselnek. Melegség önt el. Itthon vagyok. Újból Európában vagyok. A Budapesttől sok ezer kilométeres távolság ellenére, annak ellenére, hogy a szárazföldi Európa legnyugatibb pontján vagyok, ez az én tágabb otthonom. Te Úristen, ezért előbb el kellett utaznom egy másik földrészre, hónapokig ott kellett élnem, hogy visszatérve így érezzek. Igen, boldog vagyok, hogy több évtizedes elszakítottság után mi, magyarok is visszatérhünk ahhoz a nagy közösséghez, amelyhez történelmünk, kultúránk szerint ezer éve tartozunk. Büszke vagyok, hogy a sors szerencséje alapján ennek a visszatérésnek én is apró, tevékeny részese lehetek. Mélázásomnak a hangosbemondó vet véget. A szerelvényünk megérkezett az EXPO főbejáratához. Kiszállok. Sor áll a főbejáratnál. Vasárnap van, így érthető a tolongás.

Belépve az EXPO területére meglepnek a hatalmas méretek. Egyik pavilonból a másikba, egyik bámulatból a másikba esem. Eddig is szívesen jártam az otthoni nemzetközi vásárokra, a BNV-re, de ez azért más. Itt a világ országai adtak találkozót most egymásnak! Elszomorodom, ha arra gondolok, hogy milyen lehetőséget hagytunk ki pár évvel ezelőtt, amikor lemondtuk a rendezés jogát. Bemegyek a magyar pavilonba is. Igényes, szép kiállítás. Technikai érdekességek is elbűvölik a látogatót. Ilyen a teljes EXPO felett végigmenő vasút, amelyre én is fel-

szállok. Innen látszik csak igazán, milyen nagy ez az egész. Reményem sincs, hogy az egészet bejárjam. Így is késő este van, mire a szállodámba visszaérek. Hullafáradtan zuhanok az ágyamba.

Hétfő reggel pihenten ülök be a konferenciára. Az általános előadások után – mivel nincs meghatározott mandátumom – végigjárom a különböző szekciókat. Nyilván ezek közül is a logisztikainál időzöm a legtöbbet. Itt van a legtöbb ismerős is. Magyarok is jöttek. A HM-ből és a Külügyből is vannak kiküldöttek. Néhányukkal, mint Kevei Gyulával is már találkoztam a norfolki parancsnokság júniusi, Virginia Beachen rendezett konferenciáján.

Bejelentkezem a lisszaboni parancsnokságon. Mivel ők a szervezők, nem jelent gondot, hogy egyik nap ismerkedésre is bevigyenek. Mint az első magyar, aki itt jár, külön elbánásban részesülök. A parancsnok is fogadni kíván. Egyelőre a békepartnerségi program itteni felelős német tisztje kísér végig a nemzetközi, de nagyon is mediterránnak tűnő parancsnokságon. A harcálláspontra is elvisznek. A bunkerrendszer mélyén érdekes előadásokat hallgatok a főparancsnokságunk „keleti” parancsnokságának feladatairól, az itt szolgáló nemzetközi törzsről. Ahol nyilvánvalóan a parancsnokon kívül – aki természetesen egy portugál admirális, egyben a portugál haditengerészet parancsnoka – sok portugál tiszt szolgál. Érdekes jelenség, hogy a logisztikai kiképzési tiszt is egy Puerto Ricó-i amerikai. Szemmel láthatóan egymás között nincsenek igazán nyelvi problémáik.

Portugál tengerészkapitány a logisztikai főnök, akivel együtt ebédelek. Nos, az itteni parancsnokság étkezdéje még a miénken is túlszsz. Itt az asztalon is eleve ott a vörösboros flaska. Jár az ebédhez. A vendégek szemmel láthatóan jól érzik itt magukat. Sehol sem tapasztalom a poroszos dríllt. De kapatos embert sem látok. Ebéd után a logisztikai főnök szabadkoczik: az előzetes terv ellenére nem tud fogadni az admirális. Rosszul érezte a parancsnok magát, ő maga hazaküldte (!) pihenni. Nem tudok szabadulni a kaján gondolattól: lehet, hogy a délutáni sziesztázását zavartam volna meg?

A konferencia munkanapjainak délután öt órakor történő befejezése alkalmat ad, hogy a várossal, Lisszabonnal ismerkedjem. Élvezettel a helyi érdekű villamosozok be a városba, közben csodálom a tájat. Bevásárlásaimat a Benfica stadion melletti plázában végzem. Visszafelé bemegyek a szomszédságunkban lévő estorili kaszinóba is. A kaszinózás biztos nem fog a szenvedélyemmé válni, mivel a szállodában hagytam az útleveletem. A szabály az szabály. Így nem engednek be a játékbarlangba. Viszont az előtérben bókászva lelkes ünneplő csoportba botlom. Életrajzi könyvének megjelenése alkalmából Eusebiot, a hetvenes, nyolcvanas évek futballfenoménját ünneplik. Mivel a fényképekkel teli album a helyszínen meg is vásárolható, én is beállok az autogrammért tülekedők közé. A futballért élő-haló, ma is aktív játékos fiam nevére dedikáltatom az így még értékesebb relikviát.

A konferencia közeli helyekkel való ismerkedése során jutok el az elővárosi vasút tőlünk mindössze egy megállóra lévő végállomására. Cascais valamikor ál-

mos kis halászfalu lehetett. Ma turistaparadicsom. Hasonlóan, mint minálunk Szentendre. Kedvtelve barangolok a szűk kis utcácskákon, sétálok végig egészen Estorilig az óceán partján. Élvezettel nézem, ahogy a nap nyugaton vörösen a vízbe bukik. Ez azért is érdekes, mert az óceán túlsó oldalán a napfelkeltét csodálhatom meg, ha elég korán kelek fel.

Az idő gyorsan szalad. Közeledik a hétvége, visszautazásom napja. Bár foglaltunk helyet a visszaútra is, mégis be kell mennem a Delta Airlines irodájába. Itt tudom meg, a járatomat törölték, így csak egy későbbi gépre kapok helyet. Kint a repülőtéren derül ki, az új járatom is csak késve indul. Végül valamikor késő délután beszél-láshoz szólítanak. Eszemnek köszönöm, hogy egy nappal korábbra terveztem a viz-szátérésemet. Késő este száll le a gépem a JFK-n. Éjszaka van, mire a „híd alatt” álomra hajtom a fejemet. Éppen elalszom, amikor a mobilom megszólal. Csilla hív, most indul Ferihegyre. Megnyugtatom. Visszaérkeztem New Yorkba. Várom.

Csodálatos napsütéses augusztus végi reggelre ébredek. Mivel délután négy óra utánra várom Csilla megérkezését, elhatározom, hogy bemegyek New Yorkba. Pon-tosabban, mivel most a Staten Islanden is ott vagyok, a város legismertebb részébe, Manhattanbe. Mert van itt még azon kívül a nagyon is kisvárosias Staten Islanden kívül Bronx, Brooklyn, Queens, a jobbra feketék lakta Harlem, mint főbb városrés-zek. Ha New Yorkról beszélünk, főleg Amerikában illik a jobb érthetőség kedvéért odatenni a City szócskát, véletlenül sem összekevervén az azonos nevű és földraj-zilag is egybeeső – ugyanakkor értelemszerűen sokkal nagyobb – New York állam-mal. Hogy egy picit bonyolítsuk a dolgot, még itt van a város East River túlsó olda-lára eső része is, amely New Jersey szövetségi államhoz tartozik.

Nos, én most nagyon is az indiánok által elkeresztelt Manhattan felé tartok. Vé-gighajtok a kompikötőig. Érdekes, de Amerika-szerte ellentétben a hidakkal, né-mely speciális autópályákkal (az úgy nevezett turnpike-kal) szemben, a kompért nem kell fizetni. A kocsival leparkolok a komp tágas P+R parkolójában és felsé-tálok a hatalmas vörösesbarnára festett vízi járműre. Velem ellentétben sokan ko-csival járnak át Manhattanbe.

Hamar megtelik a komp és indulunk a néhány kilométerre kivehető célállomás felé, ahonnan azonos időben kompunk párja indul felénk, hogy majd valahol fél-úton találkozzunk a hatalmas öbölben. Közben balról elhagyjuk a kis szigeten ál-ló monumentális Szabadság-szobrot, amely nemcsak NYC-nek, de bátran mond-hatjuk, egész Amerikának a jelképe. Már csak azért is, mert hajójukkal Ameriká-hoz érve tíz- és tízmilliók pillantották meg először az elmúlt 122 évben, mióta a franciák, az amerikai függetlenség kikiáltásának 100. évfordulójára a szabadság és demokrácia mintaképének tartott fiatal országnak ajándékozták az amúgy mindmáig Párizsban, a Szajrán is megcsodálható szobor itteni, sokkal nagyobb (talpazatával együtt mintegy száz méter magas!) hasonmását.

A szobor mellett elhajózva, máris egy másik érdekesség a híres, de mondhatjuk ezúttal „hírhedt” szigetcske, az Ellis Island következik. Ide futottak be Európából

a hatalmas óceánjáró hajók, rajtuk a boldogulásukat keresőkkel, hogy egy időre karanténba kerülve várják ki a szabadság földjére lépésüket. És már el is értük a komp végállomását, a híres Battery Parkot, ahol valamikor valóban erődök és bennük ágyúk sokasága védte a várost. Ahogy közeledtünk a kikötőhöz, úgy lettek mind magasabbak Manhattan felhőkarcolói. Közöttük is a legújabb évtizedek kimagasló építészeti csodája, a World Trade Center hatalmas ikertornyai, amelyek nemcsak napjaink megalopoliszt, de a világ szabad kereskedelmét, tovább megyek: az egyre jobban terjedő kifejezéssel élve a globalizációt is szimbolizálják.

Kiszállok és elkezdem felfedező sétámat. Először a Wall Streetre jutok, ahol a csuda tudja hány száz, ezermilliárd dollár forog. Hatalmas felhőkarcolók és közöttük egészen kis házak, templomok. A közhiedelemmel ellentétben bár Manhattanre igen, de Amerikára és így NYC-re is inkább a „földszintes” kifejezés a legmegfelelőbb. Na jó, nem bánom: emeletes. Itt Manhattanben egyrészt az iszonyatos telekárak, meg a sziklás talaj indokolta, hogy az épületek mind magasabbra törjenek. Otis úr daruja és a mind korszerűbb építkezési anyagok és módszerek a XIX. század végétől kezdve forradalmasították és így létrehozták a magasépítkezést. Az első nagyszerű példája ennek a sokáig csúcsmagas Empire State Building, majd a Chrysler felhőkarcoló, a Rockefeller Center és legutoljára a '70-es évektől a New York-iak szeme fénye, a WTC. Nem megyek most fel, csak elsétálok mellette. Majd Csillával. A Broadwayn haladok, de ez még hosszú kilométerekre van attól a szakasztól, amely a világ színjátzásának a közepe. Utamat a Canal Streetig folytatom, ahol a forgalmas, az egész szigetet keletről-nyugatra átszelő út egyik oldalán a Little Italy, a másikon a Chinatown található. Mindkét városrészbe csak bekukkantok, hiszen tervem szerint holnap, Csilla megérkezése után lesz időnk alaposabban körülnézni.

Érdekesesek ezek az egy-egy nemzetről elnevezett városrészek. Számos bevándorló először ismerősei, rokonai után ezekbe a negyedekbe érkezik. Legtöbbször – különösen a múltban – nyelvismeret nélkül ezek a helyek adtak lehetőséget az Újvilágba érkezőknek, hogy munkát találjanak, megismerjék a nyelvet, hogy azután szerencsét próbálva szétraizzanak és benépesítsenek egy kontinensnyi országot. Így volt, ha nem is nevesítve „magyar” rész itt Manhattanben a Yorkville-ben, a 75. és 86. utca között, vagy zsidó negyed valahol itt Alsó-Manhattanben, amelynek a „Volt egyszer egy Amerika” című nagyszerű film állít emléket. De a sikertörténetek mindig azokról szólnak, akik messzire szakadt övéik között megerősödve útra keltek és mára a világ leghatalmasabb országát építették fel. Sohasem azokról, a főleg idősebbekről, akik szülőkként, nagyszülőkként érkeztek ide, és a népeket összeolvasztó közös nyelvet már koruk miatt sem igen tudták megtanulni és így nem tudtak beilleszkedni az őket befogadó dinamikus országba. Akik csak gyerekeik, unokáik révén tudták a kapcsolatot tartani a külvilággal. Most távol a szülőföldjüktől, számukra idegen földben nyugszanak úgy, hogy igazán soha sem tudtak hazára lelteni abban az országban, amely őket befogadta. Ha Amerikáról beszélünk, gondoljunk egy pillanatra őrájuk is és hajtsunk fejet őrétük is.

Visszaérkezve Staten Islandre, beülök a kocsimba és egyenesen a repülőtérre tartok. Miután lefizetem a hétdolláros hídpénzt, áthajtok a New York-i öblöt átívelő, kétszintes Varrazano hídon és a repülőtér felé vezetek. New York Citynek három repülőtere is van. A JFK-n kívül az óceántúlról fogad a New Jersey államban lévő, Manhattanhez talán még közelebb is lévő Newark repülőtere. A belső repülőforgalom repülőtere a La Guardia. Én most a már ismert úton a JFK-re tartok. A három-, sokszor négysávos autópályákon iszonyatos a forgalom, ugyanakkor a jelzések jól követik egymást, érthetőek. Egy elágazást már kilométerekkel előbbre, többször is előre jeleznek. Nem szabad kapkodni. Szabály, hogy tarts a középső sávban, így időben tudsz manőverezni. Ha eltévesztetted a kijáratot, menj tovább, majd a következőnél visszafordulsz. Időben érek ki a MALÉV érkező közvetlen budapesti járatához, hogy a leszállás után három hónap után végre magamhoz szoríthassam lesoványodott páromat.

Hétvége lévén a következő napot még New Yorkban töltjük. Most sem merészkedünk tovább a Canal Streetnél. De alaposan bejárjuk a kínai negyedet, ahol hasonlóan más helyekhez, a világ összes bővliját meg lehet venni. A legnagyobb keresete az órautánzatoknak van. Már tíz dollárért lehet „utángyártott” Rolexet venni, de van itt Cartier, Doxa, meg a jó ég tudja még milyen világmárka, amely ránézésre olyan, mint az eredeti. Parfümök, sportruházati cikkek ugyanúgy, mint ott hon a Józsefvárosi kínai piacon. Mi inkább a gasztronómiai csodák után nézünk. Kint a bolt ablakában sül a kínai kacsa, de mindenféle herkentyűt is lehet kapni. Azért ami biztos, az biztos, egy megbízható kinézetű étteremben ebédelünk.

Másnap vasárnap lévén kisebb a forgalom. Ezért is választottam ezt a napot a visszatérésre. Nem a számomra még ismeretlen autópályákon autózunk, hanem a régi, az óceánhoz közelebbi, Washingtont elkerülő 13-as autópályán, amely egy fantasztikus huszonöt (!) kilométeres híd-alagút rendszeren vezet minket vissza Virginiába, szűkebb környezetünkbe, a Hampton Roadsba, Norfolkba. Valahol a közepén állunk meg. A horgászok egymás után húzzák ki a jó félméteres kis cápákat. Hát, én bizony meg nem fognám!

Késő délután van, mire lefékezek a házunk előtt. Látom Csilla arcán az álmélkodást, ahogy a birtokot szemügyre veszi. Távirányítóval nyitom a garázsajtót, ahol már bent áll az Escort, a rendszáma: CSILLA.

– Megőrültél – csodálkozik el a meglepetéstől a nejem. Szó, ami szó, nem mindennapi rendszám ezen a környéken. Végigjárva a házat, dicséretet kapok a berendezésért. Nem tagadom, ezt is vártam.

A televíziót kinyitva a hírekből tudjuk meg, mit is jelent a megérkezésünkkor a mindig a kertjükben szorgalmaskodó szomszéd, Csillával való összeismertetése közben említett: „jön a bani!” megjegyzése. Már a Bermudáknál kavarg az irányában valahol itt a jövő héten partot érő hurrikán, a Boney. Eddig csak a híres amerikai rabló páros neve után ismertem ezt a női nevet, amelyet most az ABC betűi sorrendjében a fenyegető hurrikánnak adtak. Na, tessék még egy Boney fenye-

geti az amerikaiakat. Jobb lesz nem itt megvárni. Felhívom a nagykövetet, hogy Kajáriékkal együtt engedje meg, hogy a pusztító előjelzés miatt felmehessünk a nagykövetségre addig, ameddig a hurrikán kitombolja itt magát. De addig még van talán pár napunk. Holnaputánra a magyarok hívtak meg minket ismerkedésre. Barna Pista bácsiéknál lesz a kis összejáró magyar kolónia találkozása. Örülnek, hogy végre Csillát is megismerhetik.

Beilleszkedés a norfolki életbe

Csilla megérkezése okán néhány nap szabadságot vettem ki. Most először három hónap után nyílik arra lehetőségem, hogy majd a következő napokban kicsit távolabbra is kiránduljunk. De először Barnaék. A norfolki és természetesen víz mellett, de nem mostanában épült, tágas-kényelmes házban a múltkor Barneséknál megismerteken kívül újabb magyar származású vendéggel, Paula Goode-dal és férjével, Martin „Skip” Goode-dal ismerkedünk össze.

Paula története is érdekes. A magyar-délszláv házasságból való tinédzser lány valamikor az ötvenes években, kalandos körülmények között a Dunát úszta át, hogy sikerüljön Amerikába kiszöknie. Párja, Magda férjéhez, Tuckerhez hasonló korú lehet, és szintén az amerikai fegyveres erők tisztje volt. Mégpedig a haditengerészet vadászpilótája. A koreai háború veteránja és kitüntettetje. A hölgyek Barna Pista bácsi vezérletével külön vonulnak – és természetesen, hogyan is másként, magyarul csevegnek. Pista bácsi nagy művészeti érzékkel, tudással, szép magyar nótákat is hegedül nekik. Később dalra is fakad a társaság. Szívbemarkoló, hogy megőrizték magyarságukat, az óhaza iránti szeretetüket ezek az évtizedek óta otthonról elszármazott emberek. Amerikaiak és ugyanakkor magyarok. Hű állampolgárai az általuk önként választott új hazának de sohasem felejtik a régit. És lám, minket is elfogadnak. Reméljük, hamarosan befogadnak.

Úgy érzem, számukra mi a régi hazát képviseljük itt, a Tidewater táján, ahol bizony nagyon kevés magyar fordult meg eddig rajtuk kívül. De van a találkozásnak más üzenete is. Szívesen látnak minket, az új Magyarország hivatalos képviselőit. Nem számít számukra az sem, hogy a mi korosztályunk egy más, szerencsére közel tíz éve eltűnt rendszerben élte le eddigi élete legjavát. Ki vagy most, hogyan gondolkodsz a jelenről és a jövőről? Ez számít. Azt tapasztalom, hasonlóan gondolkodnak amerikai barátaink és a többi nyugati ország itt dolgozó képviselőinek többsége is. Azért elvétve előfordul olyan jelenség is, mint a korábbi évtizedekben nézeteiért valóban üldözött észt kollegám, Toivo kezdeti megnyilvánulásában volt tapasztalható. Monte kapitány, aki tanúja volt az esetnek, bölcs mosollyal barátságosan hátba vág:

– Értsd meg Toivot is. Elképzelheted, min ment keresztül a szovjet éra alatt a családjával. Ugyanakkor hidd el, itt a helyed közöttünk. Ezredes vagy. Nézd meg a több-

bi nemzeti rangelső kollegádat: mind hasonló korúak, ötven körüliek, mint te is vagy. Tapasztalatod, felkészültséged alapján, most már téged is megismerve elfogadnak.

Jólesnek az ilyen szavak, és jólesik ez a fogadtatás. Mert mit is tettünk mi, akik otthon maradtunk az elmúlt évtizedekben akár katonákként? Meggyőződésünk szerint mindig is a hazánkat szolgáltuk. Hogy kik és miként igyekeztek otthon az elmúlt években a változásokat magyarázni, számunkra, akik nyílt szívvel elfogadtuk azokat, az más lapra tartozik. Valamikor egy történész barátom előadásában hallottam az emigráltakkal kapcsolatban: „Azok, akik a hitüket akarták megőrizni – elmentek. Akik a magyarságukat – maradtak.” Nos, mint minden példa ez sem tökéletes, de elgondolkodtató. Mindenesetre a falak ledöntésével mi, otthon maradtak is hisszük, hogy annyi évtized megosztottsága után keletiek és nyugatiak egymásra találtunk, és lám az elmentek is megőrizték a magyarságukat. Ezeket a gondolatokat indította el bennem ez a találkozás is, miközben a kipirult arcú éneklő új barátainkat figyeltem.

Másnap nincs mese: útra kelünk. Bánlaki nagykövet nevetett a telefonban, amikor Kajáriék nevében is „menedéket” kértem a nagykövetség vendégházában.

– Gyula, gyertek csak. Legalább a nejedet is megismerjük, és ti is alaposan bejárhatjátok a várost! És mivel a hurrikán elől menekültek – humanitárius okokból ezúttal még fizetnetek sem kell a szállásotokért.

Ez utóbbi különösen jól hangzik, mert egyébként, ha bárki igénybe veszi a követség vendégszállását, mindig be kell fizetnie naponként az ötvendolláros szállásdíjat. Más, ha szolgálati úton van az ember, de most szabadságon vagyok. Ja, és menekült.

Reggel lezárjuk a házat, és elindulunk. A tervem az, hogy kerülővel megyünk fel a fővárosba. Nagyon kíváncsi vagyok az Appalache-hegységre. Az útikönyvek szerint a tőlünk jó háromórás autótúra lévő egyetemi várostól, Charlottesville-től az egyik legszebb út a Shenandoah Nemzeti Parkban, a híres „Skyline Drive”-on vezet fel északra, Washington irányába. Az egész táj – a kedves csúcsok, az erdők és a közöttük megbújó kis rétek – egy kicsit az otthoni tájakat idézik. Rám tör a honvágy. Negyedéve jöttem el otthonról. Most egy kicsit otthon érzem magam.

Reggel a vendégházban megszólal a telefon. A nagykövet érdeklődik, hogy megreggeliztünk-e már. Nemleges válaszmra kedvesen invitál bennünket a szomszédban lévő rezidenciára reggelizni. Bemutatom Csillát, majd Bánlaki György és felesége, Teresa szívesen lát bennünket az asztaluknál. Reggeli közben tájékoztat, hogy bizonyára jó ideig ez az utolsó találkozásunk. Napokon belül itt a váltás. Jeszenszky Géza, a rendszerváltás utáni első kormány volt külügyminisztere foglalja el hazánk washingtoni nagyköveti posztját. Én megköszönöm azt az elmúlt hónapokban kapott segítséget. Hivatalos látogatása, megkülönböztetett fogadtatása sokat segített személy szerint nekem is. Legitimálta, de fogalmazhatok úgy, megerősítette, felértékelte a magyar jelenlétet a parancsnokságon. Köszönet érte.

Egész nap és még a következőn is járjuk a Mallt. A Potomac folyó partján lévő Lincoln-emlékműtől a Capitoliumig. A Fehér Háztól a múzeumokig. Itt minden belépés ingyenes. Kicsit ugyan sorban állva várni kell, de mi ez nekünk, Közép-Európában szocializálódottaknak! Látszik, hogy megkezdődött az iskolaév, sok a diákcsoport. A „legjobban tetszett múzeum kategóriát” a Repülési és Űrkutatási Múzeum és az abban működő, eddig sohasem látott IMAX mozi viszi el. Még nincs száz éve, hogy 1903-ban a bátor Wright testvérek a világon először emelkedtek fel motoros gépükkel a Norfolktól, jó ha száz kilométerre Észak-Karolinában található Kitty Hawk óceán parti homok dűnéjeiről, és lám belegondolni is szédületes, hol tartunk ma. Fantasztikus, ahogy ebben az országban mindent dokumentálnak, az utókor számára megőriznek. Akik nem ismerik Amerikát, kicsit mindig lesajnálkozva legyintenek: ugyan, hiszen alig van történelmük! Lehet, de az meg van örökítve és mindenki számára a legapróbb részletekig megismerhető.

Este Kajáriék esnek be. Az első viharos nap után kocsiba pakolta a családját, és ők is utánunk jöttek. Ítéletidő van Norfolkban és ez még fokozódik. Valahol a Virginia Beach magasságában csap le a Boney. A parancsnokságon is csak az ügyeletek dolgoznak. Mindenkit hazaküldtek.

Figyeljük a híreket. Iszonyatos idő van a környékünkön. Amikor elcsitul a vihar, hazaindulunk. Ahogy közeledünk, egyre több a kár az autópályát szegélyező fákban. A házunkhoz befordulva szomorú látvány fogad bennünket. Karvastagságú ágak a földön, és levelek, levelek mindenfelé. Szerencsére a házban nincs kár. Két napig tart, mire Csillával rendet teszünk a kertben. Tucátjával hurcoljuk ki a levelekkel tömött nejlon zsákokat, huzigálom ki a faágakat. Sajnos, halálos áldozata is van a hurrikánnak. Virginia Beachen egy kislány fennmaradt a hálószobájában. Rádőlt a tövestől kicsavart fa. Jimék mesélik, hogy irtózatossá vált hallgatni a hurrikán infernalis hangjait. Mintha egy pokolbéli zenekar zendített volna rá teljes erőből.

Leülünk munkaügyben. Csilla szeptember elsejétől alkalmazásban van. Ellátja kis képviselőnk hazafelé történő elszámolási feladatait. Még otthon készítették fel a pénzügyesek. Én eddig csak gyűjtöttem a számlákat. Szépen sorban, ahogy a csekkfüzetből fizettem. Csekkfüzet. Valamiért nálunk nem divatos, pedig okos találmány. Igaz, az egyre terjedőben lévő bankkártyák előbb-utóbb itt is kiszorítják ezt a kiváló rendszert. Szépen nyomon követhetőek a költségek. Két csekkfüzetem van: egy a hivatalos és egy a magán számlánkhöz. Bár minden rendben lévőnek tűnik, megkérem a Tábornokot, küldje át a pénzügyest betanítási-segítési Csillát az első időkben.

A másik eddig halogatott munkánk a háztartás teljes felszerelése. Tudatosan vártam idáig, egyrészt, hogy Csilla is élvezze a pioníroknak kijáró otthonteremtés izgalmait jelentő beszerzéseket, másrészt ő jobban tudja, mi is szükséges egy jól felszerelt háztartáshoz. A végére csak-csak sikerül berendezkednünk. Otthonról nem sok segítséget kapunk. A ház dekorálására kiküldött szép rézkarcok fele összetört

kerettel érkezik. Vendéglátás szempontjából minden külképviseleten a fogadó és az ebédlő az, amire külön figyelni kell. Azt hiszem sikerült ezt is rendezni. Igaz, az ebédlőben csak nyolc főt tudunk leültetni, de az asztal, a székek és a tálaló gyönyörű. Stílusában csakúgy, mint a házunk, a XIX. század Amerikáját idézi. A nyolc szék közül kettő karfás – ez a házigazda és a háziasszony helye az asztal két végén. Kapitányi szék – ez a neve nyilván az ezen a környéken nem szokatlan hagyomány szerint. Az étkezéslet is szép, itt Amerikában a középosztály kedveltje a Mikasa, az evőeszköz pedig Oneida. Szerencsére egyik sem túl drága. Egyébként is örülök, mert minden tekintetben sikerült a részünkre meghatározott kereteken belül maradni.

A beszerzéseket a környék bevásárlóközpontjaiban végezzük. A legkedvesebb, ahová vissza-visszatérünk, az első főváros, Williamsburg, ma múzeumváros közelében van. Outlet – azaz közvetlenül a gyártótól forgalmazott, ezért nyilván jóval olcsóbb árakon árusító boltok hatalmas hálózata. Az üzletpolitika nyilvánvaló – életében valószínűleg minden amerikai előbb vagy utóbb felkeresi a történelmük, hangsúlyozzuk az angolszász eredetű gyökereik ezen valóban impozáns bemutatóját. Mármint ami Williamsburgot jelenti. Ha már itt van a kedves vendég, akkor nem fogja elkerülni a bevásárlóközpontot sem, ahol túlzás nélkül mondható, hogy minden fogyasztási cikk kapható. Ha már a környéknél tartunk. Valóban az angolszász történelmi emlékek kincsestára. A bevásárlások mellett így Csillával arra is jut időnk, hogy a közvetlen környékünkkel ismerkedjünk.

Itt van először is Virginia Beach, pontosabban Cape Henry. Az a történelmi helyszín, ahol az első angol telepések (a többi nemzethez mérve viszonylag későn!), több hónapos hánykolódás után 1607 áprilisában sikeresen partot értek, és meg is tudtak kapaszkodni az Újvilágban. Évekkel korábban már volt egy próbálkozás valamivel délebbre, amely titokzatos módon örök talány. Mi történt a nyom nélkül elveszett telepésekkel, a „Lost Colony”-val? Van az angol kolonizációnak még egy érdekessége: a többi nagy európai tengeri hatalom (Spanyolország, Franciaország, Hollandia) már régen megvetették a lábukat Amerikában, megalapították kolóniáikat, amikor Anglia végre nekiveselkedett az Újvilág meghódításának. Mellesleg szólva a britek tevékenysége egészen sikeres volt, ha belegondolunk, hogy még két évszázad sem telt el az első partraszállók után, és az addigra meghatározóan angolszász kultúrát képviselő, önállóságra törekvő fiatal ország éppen az angol gyarmattartók ellen vívta ki függetlenségét. Nos, ezek a helyszínek mind itt a közelben vannak. Az első partraszállás helye, az első főváros, Jamestown az azonos nevű folyó partján, nem messze a második fővárostól, Williamsburgtól, vagy az Amerika gyarmatosításkori időszakát lezáró, az ostromáról elhíresült Yorktown (amelyet egyébként kellemes autótűt köt össze Williamsburggel).

Nem volt túl nagy a XVII–XVIII. század fiatal Amerikája. Itt a keleti parton is inkább településeken, kolóniákban éltek az első nyugati honfoglalók. A kontinens belsejében is csak az Appalache-hegységig terjedt az ismert világ. Érdekes Észak-

Amerika egyéb helyeinek története. Ismert, hogy kezdetben a mai Kanada keleti vidékén inkább a franciák, New York környékén sokáig a hollandok alkottak telepeket. A mai New Orleans inkább francia volt, de jelentős spanyol betelepülés is történt a déli részeken. A nyugati, Csendes-óceáni partvidéken előbb alkottak közösséget az oda hajón érkezők, mint a kontinensen keletről nyugatra tartók. Ennek természetesen rengeteg magyarázata van. Először is, keleten a bevándorlónak el kellett érnie a „kritikus tömeget”. Nagy szerepe van a bátor felfedezőknak, akik lépésről lépésre jutottak előbbre a kontinensnyi országon keresztül.

Először az Appalache-, majd később a Sziklás-hegység volt a természetes akadály. Természetesen a technika fejlődése is folyamatosan bátorította a hosszú és bizonytalan útra vállalkozókat. A tűzfegyverek egyre korszerűbbé válásáról is kell beszélnünk. Csak gyors, ismétlő fegyverekkel volt lehetőség az őslakossággal eredményesen felvenni a küzdelmet. Így már talán érthető, hogy Amerika nemzet-té válását lezáró Észak Dél ellen vívott polgárháborúja után vált lehetővé a teljes földrész birtokbavétele, amelyet az egész földrészt átszelő, egyre nyugatabbra tartó vasút döntő mértékben elősegített. Kevesen gondolják, de ez a korszak csak viszonylag rövid ideig, a polgárháború befejezésétől a XIX. század végéig mintegy három évtizedig tartott.

A rövid, de annál „viharosabb” szabadság után vissza a munkámhoz! Otthonról hírt kapok, hogy nem Botz tábornok érkezik a NATO hírszerző főnökeinek éves, ezúttal itt Norfolkban tartott értekezletére, hanem újonnan kinevezett helyettese, Morber dandártábornok. Botz Lászlót régen, még római katonaaattasé korából ismerem. Később az Antall-kormány idején ő volt az első katona, aki Magyarország partnerségi programhoz történt csatlakozása idejétől a NATO-központban, Brüsszelben képviselte hazánkat.

Morber Ferencsel még nem találkoztam. Ő lett a helyettes, mivel elődje, Kiss Tibor a napokban foglalja el a washingtoni védelmi attasé beosztást. Morber tábornok két kollegájával érkezik, akik közül Magyar ezredes évfolyamtársam volt a főiskolán. Örülök a látogatásuknak. Annak még jobban, hogy Morber tábornok igen szűk körű előadására én is meghívást kapok. A tábornok tökéletes angolsággal előadott prezentációja kiválóan sikerül.

Miről is beszélne egy magyar felderítő, ha nem a szomszédságunkban, különösen a posztsovjet térségben kialakult helyzetről. Ajánlásokat is tartalmaz az előadás: célszerű a NATO részéről a nyugatbarát köröket segíteni, az adott országok fegyveres erőivel mind jobb együttműködést kialakítani. Hazánk esetében óhatatlanul Ukrajnára gondolok. Létérdeünk, hogy ezzel, a korábbi Szovjetunió második legfontosabb volt köztársaságával, korábban Oroszországgal évszázadokon keresztül szimbiózisban élő, mára független országgal mind szorosabb kapcsolatokat építsünk ki. Ennek megvannak az alapjai. Emlékezetem szerint Ukrajna függetlenségének kikiáltása után Magyarország volt az első külföldi ország, amely elismerte a fiatal, független új köztársaságot. Az előadás kapcsán élénk kérdez-fe-

lelek disputa alakul ki a résztvevő legmagasabb rangú felderítők között. Örül a lelkem, mert azt tapasztalom, hogy teljesen partnerükként kezelik a tábornokot. Érezhető a siker. Este már nálunk, a Csilla által adott vacsora során jegyzem meg:

– Uraim, ma jó volt itt Norfolkban magyarnak lenni!

Úgy tűnik, sikeresen debütáltunk mi is az első vendégségünk során. De nincs megállás. Jövő héten érkezik Fodor tábornok, vezérkari főnökhelyettes. Az éves „Norfolk konferencián” és a NATO-parancsnoki hadijátékon fog részt venni. Kicsit tartok a látogatástól. Fontosak a „főnököm” itteni benyomásai. Meghatározóak a következő évekre, hiszen egyelőre az sem világos, hogy mi fog velünk, itt lévő magyarokkal történni a jövő áprilisban tervezett csatlakozásunk után. Igaz, nekem három évre szóló parancsom van, míg Kajári századosnak, mivel partnerségi státuszban van, csak egy esztendőre, de hát minden parancsot lehet módosítani. Fodor tábornok ténylegesen is főnököm, mivel a kezdeti néhány hetes időszak után a vezérkar főnöke belátta, nem feltétlenül fontos, hogy hetente személyesen nála jelentkezzem be. Jogos is ez a „lefokozás”. Így is kiemelt odafigyelés kíséri azt a tevékenységet, amit itt végzek. Fodor tábornoknak is péntekenként jelentek.

Pár nap elteltével a norfolki repülőtéren Ruck nyugállományú altengernaggyal közösen várjuk a tábornokot. Ruck altengernagy most a protokoll főnöke – civilként. Korábban a parancsnokság törzsfőnöke volt. Nyugdíjba vonulása körül ürrült a protokollfőnöki beosztás, amelyet sikeresen megpályázott. Biztosan jó döntés volt. Ki ne ismerné jobban ezt a kört, mint ő? A kis, New Yorkból érkező gép le szállása után először ő üdvözlí az érkező magas vendéget. Utána én jelentkezem. Először a szállodába, utána vacsorára hozzánk megyünk. Fodor tábornoknak nyilván tetszik a környezet, amiben élünk, de a ház anyagát illetően kicsit elkedvetlenít. Eddig ugyanis azt gondoltam, hogy a múlt századi stílusban épült lakunk falai téglából épültek.

– Egy csudát! – döngeti meg a vendég az ebédlő falait, ami (igazolva Fodor tábornok korábbi személyes amerikai tapasztalatait) valóban mintha másként döngene, mint egy tömör téglafal.

– Csak egy keskeny dekor sor az, ami kívülről látszik! – hangzik a hozzáértő magyarázat. Nos, igen. Tipikus amerikai építkezési technológia. Nálunk „kész házaknak” becézik ezeket a faszerkezetes házakat, amelyek gyorsan és viszonylag olcsón felhúzhatók és állítólag időállóak.

Maga a konferencia rendkívül érdekes. Az egész, majd az ezt követő magasabb parancsnoki hadijáték is a jövő évi, a NATO megalapításának 50. évfordulója körüli előzetes témákkal, a világ biztonságának megváltozásával kapcsolatos kihívásokkal foglalkozik. Nagy megtiszteltetésnek tartom, hogy magam is részt vehetek a teljes programon. A gyakorlaton egy távoli földrész tengerparti országában katonai konfliktus nyomán kialakult helyzet megoldásával foglalkozunk, amely azért is teljesen újszerű a számomra, mert – bár „nevesincs” országban történik – nyilvánvalóan kívül van az eddig megszokott európai határokon. „Out of area”.

Lehet, hogy az ilyen típusú katonai akciók lesznek a jellemzők a rövidesen bekövetkező XXI. században? A szünetekben élénk beszélgetés folyik a résztvevők között. Ez is hozzátartozik a légkörhöz. A nemzetek magas rangú katonái, civil tisztségviselői (tőlünk a fiatal, kitűnő képességű minisztériumi főosztályvezető, Martinusz Zoltán is itt van) beszélgetnek, ismerkednek. A mi kis csoportunkhoz, amelyben Fodor tábornok is beszélget, váratlanul Sir Garnett admirális lép. A benyomásai felől érdeklődik a vezérkari főnökhelyettestől, majd megdicséri a magyar katonai vezetést, hogy elsőként küldte ki a képviselőjét a parancsnokságra.

– Right man in the right time in the right place – azaz „a megfelelő ember a megfelelő időben a megfelelő helyen” mutat rám a főparancsnok-helyettes. Majdnem megfordul a világ velem. Erre a magas elismerésre nem számítottam. Végig tele voltam ez idáig kétségekkel: hogyan fogok megfelelni azoknak a követelményeknek, amelyek egy ilyen fontos poszt betöltésével járnak. Ez a néhány szó talán kifejezte azt, amit az itteni vezetés az eddigi munkámról tart. Megerősít, hogy jó úton járok. Talán hazafelé is megvan a pozitív üzenete. Igazolás az otthoni kétérdők felé: kell-e egyáltalán nekünk egy költséges missziót a tengerentúli, haditengerészeti parancsnokságon fenntartanunk.

A konferencián kedves vendég, a New York-i ENSZ-missziónk vezetője, Erdős András nagykövet is részt vesz. Ez azért is örömteli esemény, mert Erdős nagykövet a magyar diplomácia egyik doyenje, a Horn-kormány volt külügyminisztériumi államtitkár helyettese. Kedvesen invitál, ha New Yorkban járunk, a misszió mindig van üres vendégapartman, ne vegyünk más szállást igénybe. Jólesik a meghívás, úgy érzem, az Amerikában dolgozó kis magyar kolónia tagjai lettünk.

Fodor tábornok meghívást kapott a Pentagonba. A program szerint partnere, Ralston tábornok, az USA fegyveres erői egyesített vezérkari főnöki tanácsának a vezető helyettese fogadja, majd ebédet ad magyar kollégája tiszteletére. Fodor tábornok az egyszerűség kedvéért elfogadja a felajánlásomat, hogy gépkocsival vigyem fel Washingtonba.

Jutalomként a látogatást előkészítő új attasén, Kiss tábornokon kívül én is részt vehetek a tanácskozáson. Megilletődve lépek át a hatalmas épülettömb főbejáratán. Az amerikai tárgyaló delegációnak tagja a magyar ügyekért felelős Zwack alvezetős, aki fia a híres magyar likörgyárosnak, a korábbi amerikai nagykövetnek. A látogatás érdekes. Kiemelkedő eseménye az ebéd, amelyre az amerikai négycsillagos repülőtábornok nem felejt el meghívni Fodor tábornok néhány évvel ezelőtt itt, a Nemzetvédelmi Egyetem vezérkari tanfolyamán végzett amerikai csoporttársait. Fodor tábornok haza, én pedig vissza, Norfolkba indulok.

Napjaim érdekesen telnek. Az időkülönbség miatt a délelőtt az otthoniakkal, Brüsszellel történő kommunikációval múlik. Hat óra a különbség, így reggel nyolckor, amikor én kezdek, a vén Európában már javában túl vannak a munkanap felén. Így csak két-három órára marad a hivatalos ügyek intézésére. Szerencsére korlátlan ügyintézési lehetőségem van a telefonom segítségével. Nem a mo-

billal. Azt be sem hozhatom az épületbe. De itt van a fax és az internet is. Ha időnként postai úton akarok valamit küldeni, naponta kétszer is bejön a parancsnokság ügyvitelére a FEDEX gyorsposta járata. Ha valami bizalmasat akarok elküldeni, működik a parancsnokság külön futárrendszere, amely egy héten kétszer járja végig a NATO-országok washingtoni nagykövetségeit. Szükség esetén a mi-enkre is visz küldeményt.

Továbbra is szorgalmasan járok két másik kollégámmal mind alaposabban megismerni a parancsnokság szervezetét. Ki nem hagynám az ebédet. Nem csak azért, mert viszonylag olcsón lehet étkezni, hanem annak klubjellege miatt. Itt van lehetőség ismerkedni, kapcsolatokat ápolni. Ebéd után általában írással, jelentések gyártásával telik az idő. Minél több információt igyekszem hazaküldeni. Még az első időkben Monte kapitány egyszer viccesen megjegyezte, mi itt mindannyian kémek vagyunk. Akkor rosszul esett ez a megjegyzése. Annyi évtized külön és mondjuk ki: szembeállása után, dehogy is akarunk mi kémkedni! Mégis meg kell ismerni a szervezetet, hogy az otthoniak tudjanak tájékozódni, felkészülni, mit és hogyan is kell majd új tagként a NATO-ban tennünk. Nos, ez nem kémkedés, ugyanakkor hasznos tájékozódás és hazafelé tájékoztatás az itt folyó dolgokról. Ezt a feladatot tartom a magam részéről a legfontosabbnak.

Megismertetni magunkat, beilleszkedni, megteremteni itt is nekünk, magyaroknak a jövőnket. Mind elismertebb tagjaivá válni az új, minket befogadó közösségnek, és újból csak tanulni, felkészülni, tájékoztatni az otthoniakat, minél előbb leoldozni a több évtizedes lemaradást, ami önhibánkon kívül egy szerencsétlen évszázad után, két vesztés világháborúval mögöttünk nekünk adatott. Ez a törekvésem, és ha nem is ennyire megfogalmazva, de ezért lettem ide küldve. Elsőként. Ami történelmi előny személyesen az én számomra is, de egyben óriási felelősség is.

Hetek telnek el. Általában az estéink is foglaltak. Mindig van valamilyen nemzeti ünnep, amelyet általában a szokásos délelőtti katonai ceremónia után este fogadás követ. Úgy érzem, kicsit valahol kötelességem, hogy Csillával részt vegyünk ezeken a rendezvényeken is. Díszes meghívó érkezik a postámmal. Jeszenszky nagykövet hív meg bennünket az október 23-i ünnepségre. Örülök a meghívásnak. Ez lesz az első alkalom, amikor találkozunk. Bemutakozhatom. Talán arra is nyílik lehetőség, hogy szót válthassunk itteni feladataimról és egy esetleges újabb nagyköveti, részéről bemutatkozó, norfolki látogatásról. Bánlaki nagykövet lerakta az alapokat, tovább kell lépünk.

Egyre több magas látogató fordul meg a parancsnokságon. Jól alakul az ismertségünk. Nincs gond a felutazással. Arlingtont elérve, át a hídon szemben a Lincoln-emplémű, majd egy kanyarral rá a Rock Creek Parkwayre. Egy ideig a Potomac folyását követve autózunk, elhagyva a Kennedy Centert, a hírhedt – és valljuk be őszintén nem is túl szép – Watergate-t, végig a Rock Creek völgyén, hogy pont a nagykövetség mellett érjünk ki, erről a praktikusan szinte egész Wa-

shington alatt végigvezető autóútról. Elfoglaljuk megkedvelt „3-as” szobánkat a vendégházban. Gyors átöltözés díszegyenruhába, Csilla sötét kosztümbe, és átsétálunk a rezidenciára. Gyülekeznek a vendégek. Megkérem Kiss tábornokot, hogy mutasson be a nagykövetnek és a feleségének. Jelentkezem a nagykövetnél. Bemutakozom. Figyelemre méltó, ahogy észrevétlenül kihúzza magát. Talán nem is tudatos, de érezhető, hogy respektálja: egy katona áll előtte.

– Jeszenszky Géza vagyok. Már hallottam rólad. Ugye tudtok holnap is maradni. Jó lenne, ha többet is megtudhatnék a norfolki munkádról – mondja el egy szuszra. Balga dolog volt részemről abban reménykedni, hogy itt a fogadáson szót tudunk váltani. Az ünnepség felemelő. A meghívottak nagy része ’56-os emigráns. Szívszorító, ahogy először az amerikai, majd a magyar himnusz éneklik el. Teljes odaadással mindkettőt. De hát, így is van ez jól.

Lassan értem, hogyan lehet egy szívvel két hazának is hű gyermeke lenni. Az újnak és a réginek egyszerre. Eddig csak nagyon egyoldalúan ismertük őket, ott-hon. Az „amerikás” magyarokat. A „dollárpapától”, a hetvenes évektől egyre gyakrabban hazalátogatókig. Most megismerhetem őket itt, választott hazájuk környezetében is. Igen, ők amerikaiak. Amerikaiak, mint sok tíz- és tízmillió társuk, akik ebben a hatalmas országban, szabad döntésük alapján kiváló hazafiakká váltak. De becsületes emberként nem felejtik el a szülőföldet sem, különösen mióta haza is szabadon lehet jönni-menni. Így aztán érthető, ha hazatérve magyar-ként viselkednek, és legtöbbször segíteni is szeretne.

Van, aki rövidebb-hosszabb időre haza is költözik, hogy Amerikában megszerzett tudásával segítse azt a nehéz átalakulást, amelyben élünk. Ilyen Szurgyi Árpád, az Amerikai Egyesült Államok ezredese, véderő attasé Budapesten, aki minden segítséget megadott, hogy zavartalanul megkezdhessem itt a feladatomat. Elizabeth Simon, azaz Simon Erzsébet, aki a falumból ment ki a hetvenes évek elején, hogy most visszatérve amerikai diákok magyarországi tanulását segítse. Ismerjék meg mind jobban a hazánkat, hogy egyetemi tanulmányaik befejezése után minél többen szeressék országunkat. Nos, ilyen gondolatok járnak az eszemben, miközben figyelem a nagyszerű ünnepséget.

Reggel átmegyek a nagykövet irodájába. Bercsényi Andrea, a titkárnő beenged a nagykövethoz. Jeszenszky Géza külsőre olyan, amilyennek az elmúlt években megismertem. Szikár, ősz hajú, az ötvenes éveinek vége felé járó férfi, a rá jellemző körszakállal. Leültet. Röviden beszámolok, hol és mit teszek itt, Amerikában. Kérem a segítségét. Jelentem, hogy készen állok egy közeli, mindkét fél számára kedvező időpontban a főparancsnok meghívása alapján egy látogatást megszervezni. Érdekes közjátékként a követség gazdasági felelőse jön be, és közli a nagykövettel, hogy sikerült a felesége, Edit asszony részére magánhasználatra egy jó állapotban lévő használt autót találni – négyezer dollárért. Magamban elálmodom: ezt a szerénységet! Az ember azt gondolná, hogy egy ilyen pozícióban lévő, itt Amerikában első magyarként dolgozó kiküldött feleségét is limuzin szállítja,

de legalábbis szép új kocsival autózik. Még én is igyekeztem egy új autóval várni érkező nejemet. Na, jó az egyben „családi” autó is, mivel nekem csak a kifejezetten szolgálati tevékenységgel összefüggésben jár hivatali autó.

Egyik reggel a parancsnokságon a „szomszéd”, Sweeney ezredes kopogtat be. Kedvelem ezt a nálam pár hónappal idősebb, igazi angol tisztet. A napokban köszöntöttük 50. születésnapja alkalmából. Akkor szemtelen vigyorral arról érdeklődtem, hogy ezután szólíthatom-e „bácsinak”? Én, a hamarosan 50 éves. Meghív, a napokban rendezendő igen zártkörű Nelson estre. Örömmel fogadom el ezt a háttérmentes megtiszteltetést. De amikor rögtön utána arra kér fel, hogy a meghívottak nevében én mondjam a királynő tiszteletére a pohárköszöntőt, elhűl bennem a vér. Érzem, hogy van ebben valami fontos üzenet, egy új, a csatlakozásra váró ország katonája mondja el a brit államfő tiszteletére a tósztot. Ez kemény protokoll. Itt nem lehet hibázni. Segít, lediktálja a rövid köszöntőt, ahogy ezt a reglamenta előírja. Így is napokig tanulom a pár szavas mondókát. Szegény Chuck, megint ő a „próbababa”, neki mondom fel egy tucatszor, vigyázva a hangsúlyra, kiejtésre. A nagy nap estéjén a parancsnokság bájában gyülekezünk. Itt van a norfolki brit haditengerészeti tisztikara, Sir Garnett vezetésével. A külföldiek közül csak néhányat hívtak meg. Ez az évszázados hagyományokkal rendelkező, egykor a világ tengereit kizárólagosan uraló brit haditengerészeti fontos, bensőséges ünnepe. Aki ide meghívást kap, az nagy megtiszteltetésnek veheti azt.

Én, az U alakban rendezett asztalnál, a főasztal közelében kapok helyet. Fallon admirális, az USA itt állomásozó 2. csapásmérő flottájának a parancsnoka mellé kerülök. Várakozás közben az altengernagy élénken érdeklődik a magyar honvédség felől. A vacsora köszöntőkkel kezdődik. Először a házigazda ország elnökére, Bill Clintonra ürítjük a poharainkat. Utána közvetlen irodaszomszédom a jelenlévő külföldi résztvevők államfőinek tiszteletére emeli a poharát. Látom, hogy pár szavas mondókáját leírta, és miközben mondja, az asztalán maga előtt lévő papírra sandít. Húha, egy angol anyanyelvű puskázik? Kiver a hideg veríték. Én következem. Biztosan jól mondom el II. Erzsébet királynő tiszteletére a köszöntőt, mert később a vacsora után, kint a bárban a szinte kötelező záró ital, a cherry és a hagyományos szivar mellett többen is gratulálnak.

A köszöntők után Sir Garnett admirális emelkedik szólásra. Érdekes, előadásnak is beillő, amit az ünnep kapcsán Nelson admirálisról mond. A britek nemzeti hőse különös személyiség lehetett. A korabeli London tele volt gáláns kalandjainak történetével. A napóleoni háborúk idején, az egyesített francia–spanyol flotta feletti tráfalgari győzelmét, amelyben életét áldozta, sokáig nem tudták megérteni az évszázados hagyományokon felnőtt Admirális lordjai. Én, mint egy szegény szárazföldi határok közé szorított ország katonája élvezettel hallgatom, hogyan szabdalta fel Nelson az ellenséges hajóhadat és a mai hadviselés szabályai szerint miként semmisítette meg részenként azt. Ezt az akkori „gentleman” katonai gondolkodás nem tudta megérteni. Addig a szárazföldi „falánx” szerű hadvi-

seléséhez hasonlóan a hajóhadak egymás mellett lineárisan úszva ágyúzták egymást. Aki sikerebb volt ebben a „lovagi” csatázásban, az győzött. Ezt a fajta taktikát változtatta meg Nelson. Mint azóta bebizonyosodott, forradalmian. Nem véletlen, hogy ma Londonban járva, a Trafalgar téren oly’ magasan áll felettünk talpazatán a hős Nelson szobra.

Jeszenszky nagykövet látogatásának az előkészítése jó ütemben folyik. Rendszeres látogatója vagyok az első emeleten lévő protokollosztálynak. Teresa Schwing már visszatérő kuncsaftként fogad. Sok kis apró részlettel jár egy fontos találkozó szervezése. Jeszenszkyékét is meghívjuk hozzánk. Tekintettel a program korai kezdetére azt javaslom, hogy az előző nagykövethoz hasonlóan legyenek házunk vendégei. A vendégek fogadása hasonlóan zajlik, mint korábban. Gehman admirális most is feleségével, a parancsnokság bejáratánál fogadja a Jeszenszky házaspárt. Csillát és engem is kedvesen üdvözlnek. A találkozás után különváltunk. A hölgyek külön erre az alkalomra szervezett programra indulnak. Mi, férfiak a már ismert „office call”-ra a főparancsnok irodájába megyünk, ahol a múltkori beszélgetéshez hasonló „négy szemközt” beszélgetés történik. A parancsnok irodája felé tartva Gehman admirális büszkén mutatja a parancsnoki szinten kiállított, a többi NATO-tagtól kapott emléktárgyakat, közöttük egy spanyol festményt, amelyen az öbölben horgonyzó hajók között ott van az is, amelyen egykor az admirális is szolgált. Átfut a gondolat a fejemben. Illő lenne, ha mi, magyarok is valamilyen érdekes ajándékot adnánk a majdani csatlakozás alkalmából.

Az irodában a téma annyiban más, hogy Gehman admirális – kiválóan felkészülten – behatóan érdeklődik a nagykövet rendszerváltozás utáni külügyminiszerségével kapcsolatban. A beszélgetés később a konferenciateremben tartott szokásos, a parancsnokság feladatait bemutató prezentációk után a már ismert parancsnoki étkezdében folytatódik. Érdekesnek tartom ezeket a beszélgetéseket. Az admirálisok minél többet kívánnak megtudni a nagykövetről. Nyilván ismert konzervatív beállítottságának köszönhetően kap is szegény mindenféle kérdést. Még ’56-os szerepvállalásával kapcsolatosat is. Jeszenszky Géza elismerésre méltó őszinteséggel válaszol:

– Tizenöt éves, kis gimnazista voltam. Ugyan sok hasonló korú társamhoz, a „pesti srácokhoz” hasonlóan nem vettem részt a fegyveres felkelésben, de természetesen egyetértettem a forradalom célkitűzéseivel, s véleményemet nem is rejtettem véka alá. Később ez a fajta magatartás tudatosult bennem. Volt is gondom érettségi után. Egy ideig nem vettem fel az egyetemre. Fizikai munkásként dolgoztam – emlékezik a nagykövet. Érezhetően tetszik a nyílt beszéd a résztvevőknek. Megismerkedésünk első pillanatától figyelem Jeszenszky Gézát. Egészen más vélemény kezd kialakulni bennem, mint az előző években, különösen miniszersége idején. Hát igen, elsősorban a média hatására alakul a véleményünk.

A média az, ami valakiből ördögöt vagy akár az ellenkezőjét is képes kreálni. Személyes ismeretségünk alapján nagy tudású és munkabírásu, szerény ember képe rajzolódik ki előttem, akinek ugyanakkor megvan a határozott véleménye a vi-

lág történéseiről. Ez az általam most megismert kép ellentétes azzal, amit számunkra, egyszerű állampolgárok részére a sajtó mutatott róla. Kiváló és választékos az angolsága. Mint kiderül, még az „átkosban” vendégtanár volt itt Amerikában. A kaliforniai Santa Barbarában, egyetemen tanított történelmet a régiókról.

Ebéd után találkozunk a hölgyeinkkel. Norfolkban voltak, egy érdekes múzeumi látogatáson, majd az üzleti központ exkluzív éttermében ebédeltek. Most kötői látogatásra indulunk. A korábban Polaris-Poseidon hadászati atomrakétákat, most a TV-sorozatból is ismert SEAL-különítményeket szállító USS „James K. Polk” atom-tengeralattjárót látogatjuk meg. Érdekes a kirándulás annak, aki sohasem járt még hasonlóan. Minden kicsi és szűk. Különösen nekem, nagydarab embernek furcsa a hajó harci és pihenőhelyeinek a megtekintése. Nehezen képzelem el, hogyan tudnék aludni a három sorban egymás felett elhelyezett legénységi priccseken. A hadászati atomrakétákat hordozott hajó rakétatárolójának megtekintése során megborzongok. Lehet, hogy korábbi halált hordozó rakománya esetleg éppen Magyarország elleni csapásra volt bekódolva?

A látogatás után készülök a jövő áprilisi NATO-csúcsot megalapozó „Norfolki konferencia” magyar résztvevőinek a fogadására. A nemzetek részéről magas beosztású civil és katona szakemberek érkeznek. Mivel a NATO-országok eddigi törvénykezési menete tagságunkat illetően egyöntetűen támogató – egymás után szavazzák meg mindhárom csatlakozásra meghívott ország felvételét –, mi is meghívást kaptunk a konferenciára. Ezen a szinten is bekapcsolódunk a minden bizonnyal történelmi jelentőségű esemény érdemi előkészítésébe. Így a NATO legfelsőbb fórumán minden bizonnyal nemcsak tagok leszünk, hanem egyúttal tevékeny részesei a csúcs által meghozandó hosszú távú döntéseknek. Magyarországról Gyarmati István nagykövetet, a HM államtitkár helyettesét és Szalai István tábornokot, hadművelleti főcsoportfőnököt várom. Az indulás előtti napon Szalai tábornok hív fel. Néhány részletről érdeklődik, majd közli:

– Gyula, most leszaladok még Fehérvárra. Holnap este találkozunk Norfolkban!
– fejezi be a beszélgetést.

Soha nem találkoztunk többet, és soha nem ért vissza Budapestre! Székesfehérvárról visszafelé jövet, a zuhogó esőben az M7-es 22. kilométerénél a gépkocsijával víztócsára futhatott. Aquaplanning jelenség. A Passat áttörte a szalagkorlátot és a mélybe zuhant. Nem tudni, mennyi idő telhetett el a szerencsétlenség után. Feltehetően a kocsí egyedül volt a pályán, így senki sem észlelhetette a tragédiát. A gépkocsivezető tért magához, és mint órákkal később Fodor tábornok elmondta nekem, szinte összefüggéstelen szavakkal őt hívta fel közvetlenül. Így is időbe telt, mire a mentők megtalálták őket, a súlyosan sérült gépkocsivezetőt és a halott tábornokot.

Szalai tábornok az elmúlt években üstökösként tűnt fel a katonai vezetők között. Az elsőik között küldték ki Monsba, az európai NATO-főparancsnokságra. Hamar komoly elismerést szerzett mind NATO, mind hazai körökben. Korrekten támogatott a norfolki beosztás elnyerésében. Fájdalommal értesítettem a szervezőket a

tragédiáról, és egyben arról is, hogy Gyarmati nagykövettel Czékus János dandár-tábornok, tervezési főcsoportfőnök helyettes érkezik.

Czékus tábornokkal hosszú ideje ismerjük egymást. Kellemes közös emlékünks, hogy egy nap védünk. Én a doktorimat, ő a habilitációját tette le. Korábban a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián volt rektorhelyettes. Úgy gondolta, hogy elindul a rektori beosztásért folyó küzdelemben. Nem sikerült neki, és az akadémiát is elhagyta. Nem járt rosszul, mert egy római NATO-akadémián elvégzett felsőszintű tanfolyam után a vezérkar tervezési főcsoportfőnök helyettesi beosztásában landolt, és most Norfolkba tart. A konferencia érdekes volt. A férőhelyek korlátozott száma miatt a konferenciatermünk melletti helységből több parancsnoksági nemzeti rangelsővel, középvezetővel együtt, videokivetítőn követhettem az eseményeket. Fájdalmasan szép aktus volt a NATO vezetőitől, hogy nem felejtkeztek el kegyelettel megemlékezni Szalai tábornokról. A konferencia ideje alatt folyamatosan rendelkezésre állva minden technikai segítséget igyekeztem hazai tárgyaló kollégáinknak biztosítani. Azért arra is jutott idő, hogy a nagykövettel és a tábornokkal az óceán partjára is kiszaladjunk. A konferencia végén Kajári Ferivel (aki kijöve tele előtt Gyarmati nagykövet asszisztense volt) Washingtonba szállítottuk a magas rangú látogatókat.

Bizony november vége felé járunk már. Pillanatok alatt telt el ez a majd' félév. Pedig de jó is lenne lassítani az időt. Minden pillanatát élvezem az ittlétnek. Talán sohasem fogom megtudni, miért én kerültem ki a katonasors forgandó szerencséje folytán a világ eme fantasztikus helyére, de úgy érzem, sikerült megkapaszkodni. Itt vagyunk egy nekünk, magyaroknak teljesen szokatlan tájon, teljesen szokatlan parancsnokságon. Mindezek mellett megy a dolog. A körülöttem lévő óriási szimpátiával, segítő szándékkal közelednek felém. És én ezt viszonzom. Talán ezt érezhették meg bennem otthon, hogy képes lehetek ennek a bonyolult helyzetnek a megoldására. Ezért küldtek ki.

Csilla tökéletes segítőtársam ebben a sokrétű tevékenységben. Elsősorban a pénzügyi-elszámolási dolgokat rendezi. Finda Anna, a brüsszeli pénzügyes volt itt egy héttig. Sokszor késő éjszakáig pusmogtak a kettőnknek irodának berendezett szobájában az emeleten, de sikerült. Mindent rendbe raktak, elszámoltak, elkönyveltek. Azóta rend van. De hogyan képes erre egy logopédus tanárnő, aki egész életében nem foglalkozott ilyesmivel? Ezen folyamatosan csodálkozom. És örülök is neki, még akkor is, ha néha elmarasztalást kapok tőle valamilyen számla késlekedésével kapcsolatban. A másik feladatkör a nagy vendégjárás. Jönnek hozzánk, mi megyünk vendégségbe. És akkor még ott van a hatalmas ház és a kert. Közben jó lenne angolt is tanulnia, mert valahogy ez a mi korosztályunknak nem adatott meg. Majd az utánunk jövők. Azoknak már legalább ezen a téren könnyebb lesz. Sokkal könnyebb.

Jön a mama, Csilla hetvenhét éves édesanyja. Az egyetlen élő felmenőnk. Értethető tehát, ha babusgatjuk. Úgy tervezzük, hogy márciusig velünk lesz. Majd együtt megyünk haza, mi rövid szabadságra. Négy hónap múlva. Amikor a „klubban” ebéd közben elmesélem, több külföldi kollégám furcsán néz rám:

– Négy hónapig veletek lesz az anyósod? – kérdezik, és választ nem is igazán várva hosszan, szótlánul maguk elé néznek.

Elé kell menjünk New Yorkba a MALÉV-géphez, mert sohasem találna ide. Így most New York felé tartunk. De nem úgy ám, mint hónapokkal ezelőtt, amikor nem kis félsszel vágtam neki az akkor még ismeretlen útnak. Washingtonig, sőt már Baltimore-ig is ismerős az út. Innen a fizetős turnpike-on megyünk tovább. Fizetünk a legváratlanabb helyeken. Útszakaszokért, hidakon való áthaladásért. Majdnem este van, amikor New Jersey felől a Hudson folyó alatt, a Holland alagúton valahol Manhattan alsó-középső részén beérkezünk New York szívébe. Az alagútból kiérve, egy rossz sorolással el is tévesztem a felső rész felé forduló sávot, így addig lefelé tartok, ameddig biztonságosan nem tudok megfordulni. Innen könnyebb a dolog.

A sugárutak nyílegyenesen felfelé, az utcák keresztben haladnak át a sugárutakon. És majdnem mind egyirányúak. Ettől kezdve nem túl nehéz feladat a magyar ENSZ-misszió és a washingtoni nagykövetség főkonzulátusát a második és harmadik sugárút között, az ötvenkettedik utcában megtalálni. Élve Erdős André nagykövet meghívásával, most ide tartunk. Már várnak ránk. Kétszobás lakást kapunk, konyhával és a kényelemhez tartozó eszközökkel felszerelve. Ilyen, a vendégapartmanhoz hasonló lakásban laknak vagy hét emeleten az itt dolgozók. A legfelső szinten, tetőtérasszal két exkluzív lakás van kialakítva az ENSZ-misszió vezetője és a vele hasonló rangban lévő, de a washingtoni nagykövet irányításával dolgozó főkonzul részére. A földszinten és az első emeleten találhatók az irodák és a közösségi helységek. Jó, hogy ilyen szép nagy épületünk van Manhattan szívében. Közel a Broadwayhez, a Time Square-hez.

Nem tudjuk megállni, hogy ne vegyük a nyakunkba a várost. Minden közel van. Pillanatok alatt elérjük a híres katolikus székesegyházat, a Szent Patrick templomot, tovább a Rockefeller Centert, a Radio City Music Hallt, ahonnan annyi korábbi sztár indult el a hírnév felé az elmúlt évtizedekben. És a csillogó-villogó Broadwayt. Közel negyven kisebb-nagyobb színház, kabaré van ezen a kis távolságon, ami a 41. és az 53. utca között található. A színházi negyed kelet-nyugati irányban a hatodik és a kilencedik sugárút határolja be, és értelemszerűen a Broadway szeli keresztül. Macskák, A szépség és a szörnyeteg, Miss Saigon, Az operaház fantomja, Oroszlánkirály, Chicago és sorolhatnám tovább a világhíres musicaleket, amelyek most fényes reklámjaikkal a színházak tetejéről ránk villóznak. A szuvenírboltok, elektromos cikketek árusító üzletek a késő este ellenére nyitva vannak. A tömeg hullámszik le és föl a forgalmas, szinte nappali világosságban lévő Broadwayn és a Time Square-en. Lenyűgöző a látvány itt a felhőkarcolók tövében. Ennek a városnak valamilyen soha máshol és máskor nem tapasztalt atmoszférája van. Szinte lüktet. Késő este van, de nyugodtan sétálgatunk, még a hazafelé vezető úton is. Giuliani főpolgármester néhány év alatt biztonságos várost teremtett a korábban bizony rossz hírű metropoliszból.

Másnap miénk a délelőtt. Irány a Central Park. Mivel az is közel van, gyalog vá-
gunk neki. A harmadik sugárúton mindjárt a következő sarkon fiatalságunk ked-
ves filmjéből való ékszerüzletbe, a Tiffanyba botlunk. Elszorul a torkom, és lelki
szemeim előtt látom a fiatal, csodálatos színésznőt, Audrey Hepburnt, ahogy a
reggelijét majszolja híres filmjében, az „Álom luxuskivitelben”, angol címén
„Reggeli Tiffanynál”, amely ha lehet még híresebbé, világhíressé tette ezt a jó ne-
vű ékszerüzletet. És már itt is vagyunk a Central Parknál. Minden képzeletet fe-
lülmúl ez a jól kiépített, mégis kedves, barátságos, hatalmas park. Az emberek sé-
tálnak vagy a padokon ücsörögnek. Kisebb-nagyobb tavak, nyílt mezők váltogat-
ják egymást. Itt-ott hidak, műromok teszik változatosabbá a tájat. Élvezettel sétá-
lunk, figyeljük a madarakat etető embereket, a kerékpározókat, görkorcsolyázó-
kat. Érdekes, de itt még a rendőrök is görkorcsolyán közlekednek. No, meg lovon.

Valami fantasztikus nyugodtság árad. De hát ünnep van, az amerikaiak talán
legnagyobb ünnepe, a Thanksgiving, a hálaadás ünnepe. Ilyenkor az egész ország
útra kel, hogy ha egy évben csak egyszer is, de együtt töltsé ezt a meghosszabbí-
tott hétvégét a szeretteivel. Jó, rendben van. Ma még csak péntek, de mi lesz itt az
utakon vasárnap, amikor elindulunk hazafelé? Délután együtt megyünk ki Csillá-
val a JFK-re. A mama rendben megérkezik. Valamilyen hasonló korú amerikás
hölgyel ismerkedett össze a gépen, az segítette át az idegenrendészeten és a vá-
mon. A képviseletre visszafelé megállunk a kínai negyedben. Egy egész pekingi
kacsát veszünk a mama megérkezésének örömére. Isten hozta Amerikában!

Következő reggel az „akklimatizáció” jegyében hajóval kimegyünk a Szabad-
ság-szoborhoz. Ünnep lévén nagy a tömeg. Fényképezgetek. Gyönyörű innen a
Manhattan sziget, az előtte összefolyó Hudson folyó és az East River által képzett
öböl. Nagyszerű látképet nyújtanak a felhőkarcolók, közülük is kiemelkednek a
WTC ikertornyai, New York, de talán megkockáztathatom, a szabadvilág új jelké-
pei. Áthajózunk az Ellis szigetre. Azt mondják, hogy működésének több mint hat-
van esztendeje alatt mintegy tizenhétmillió ember fordult meg itt. Közöttük azok
a tőlünk „kitántorgott” magyarok százezrei, akik Amerikában keresték a boldogu-
lásukat.

Vasárnap van, amikor immár hármasban elindulunk a közel hétszáz kilométeres
útra, le Norfolkba. A Turnepike-on haladok, sajnos sokszor araszolva. Bejött, ami-
től félttem. Az ünnep vége felé iszonyatos sorok haladnak dél felé. A Maryland-
háznál kiállok. Ez a pihenőhely máris a kedvenceink közé tartozik. Starbucks ká-
véző (szerintem a legfinomabb kávéit ebben, az Amerika-szerte népszerű kávézó-
láncban készítik), gyors étkezdék – amelyek közül az igen csípős csirkét készítő
„Popeye” a nyerő. És még azt mondják, hogy a magyarok szeretik legjobban a csí-
pós ételeket! Aztán tovább, tovább. A Washingtont elkerülő körgyűrűn újból be-
dugul a forgalom, hogy aztán valamikor késő délután már valamivel jobban ha-
ladjunk hazafelé a 95-ön, majd Richmond után a már hazai 64-en. Így is öreg es-
te van, mire megérkezünk.

Van még egy hivatalos látogató ebben az évben. Kiss Tibor dandártábornok, katonai attasé jelentkezik be a parancsnokságra. Elődje nemigen foglalkozott az itteni ügyekkel, rám hagyta azokat. Ha egyszer én már itt vagyok. Kiss tábornok másfajta ember. Hivatásának megszállottja, minden érdekli. Bár a vezérkari főnök többször is hangsúlyozta, az attasé a bilaterális kapcsolatokért, én a NATO-ért felelek, van egy másik szabály is. A NATO-nál hagyomány, hogy a spanyol, francia, német missziókon kívül a tagállamok washingtoni véderő attaséi a parancsnokságon az akkreditált nemzeti képviselők. Ez a tisztség igen formális, de mégis ez a rend. Más kérdés, hogy a mindennapi, gyakorlati munkát és képviseletet az itt dolgozó tisztek és az általában ezredesi (tengerészkapitányi) rangban lévő nemzeti rangelsők látják el. Bonyolult, de kialakult rendszer.

Könnyebb a helyzet az európai, Monsban működő parancsnokságon, ahol Kalmár Ferenc ezredes látja el kis törzs élén az összekötő-képviselő szerepet. Felismerve a helyzetet, és hallgatva az okos tanácsokra, még kiérkezésem előtt udvariassági látogatáson felkerestem az akkor már a washingtoni posztra kijelölt tábornokot. Ennek ellenére vegyes érzéseim vannak a további kapcsolattartást illetően. Én biztosan mindent megteszek a jó együttműködésért. De mi lesz, ha ez nem elég?

A tábornokot az új főparancsnok-helyettes, James Perowne brit admirális fogadja. Perowne admirális kinézetre kicsit ellentéte elődjének, Sir Garnetnek. Joviális, mosolygós, közvetlen embernek ismerem meg. Már volt alkalmunk társaságban is találkozni. Felesége, Nicola kedves, mint a neve is sugallja, inkább franciának nézném, mint angolnak. Perowne admirális is megerősíti a fontosságát az itt létünknek, tanulási-ismerkedési időnek minősíti ezt az átmeneti, tagságunk eléréséig terjedő időszakot. Elismeréssel illeti a munkát, amelyet mi, a csatlakozásra felkért országok első itt lévő képviselői végzünk.

Árnyalattal másabb a találkozó a „főnökömmel”, Summers admirálissal. Kiss tábornoknak bemutatja a szobai golfkészletét (minden amerikai imádja ezt az általam soha meg nem kedvelt „sétálós” sportot) és közben – minden alap nélkül – megengedi magának az élcélődést, amelynek során meggyőzi Kiss tábornokot, hogy „engem is így fognak kipöckölni, mint ő most ezt a golyót finoman megüti, ha nem végzem rendesen a dolgomat”. Rossz szájjal fordulok ki a törzsfőnök irodájából. Nem estek túl jól meggondolatlan szavai. Az sem vigasztal, hogy már saját honfitársai közül is hallottam nem éppen hízelgő véleményeket az admirális stílusáról. Élénken él még bennem, hogy amikor Lisszabonba készültem, rövid úton lerendelt magához és élesen kérdőre vont, hogy miért szolgálati kocsival megyek fel New Yorkba, amikor a többiek repülővel mennek. Csak nehezen értette meg, hogy a szolgálati tevékenységemet összekapcsolom angolul gyengén beszélő, az Államokba először érkező feleségemmel, akit a szolgálati utamról visszaérkezve veszek fel. Ez az utazási megoldás semmilyen plusz költséggel a parancsnokság részére nem jár, sőt megtakarítás. Érdekes, hogy ezen az afféron kívül semmilyen gondom sem adódik itt ebben a többnemzeti törzsben.

Mindenki segítőkész, kedves. Miért pont a törzsfőnöknek van velem gondja? Nahát, legfeljebb nem fogunk összejárni! Kiss tábornok is megkapja a magas vendégeknek kijáró szokásos előadásokat, amelyek során több, a témákat érintő kérdése is van. Természetesen nem marad el a kikötői látogatás sem, ahol a kísérőnk, Teresa Schwing minden magyar vonatkozású protokollrendezvény fő szervezője és őrangyala. A program végeztével otthon találkozunk. Amíg mi a hivatalos programot bonyolítottuk, a feleségeink, Kati és Csilla a környékkel ismerkedtek.

Lassan véget ér az év. December 20-tól kiürül a parancsnokság. Én is kiveszem a szabadságom. Ez az összegzés ideje. Mit is sikerült elérni az eltelt hét hónap alatt? Mi magyarok is itt vagyunk a NATO másik, fontos stratégiai parancsnokságán. Sikerült beilleszkedni, elfogadtatni magunkat. Kicsit diplomáciai, de jobban katonai-szakmai tevékenység az, amit itt kell végeznünk. Nehéz hónapokat éltem át, miközben Csilla otthon küszködött a betegséggel, de mint minden szép mesében, minden jó, ha a vége jó.

Végre együtt vagyunk, és együtt dolgozunk tovább. Mert tenni azt van mit bőven. Nemcsak nekünk új és érdekes ez a miliő, de sokaknak, akik otthonról jönnek. Ez jó. Minél több vendég fordul meg itt, annál jobb hírt visznek erről a fontos parancsnokságról. Csilla fontos partnerem ebben a nagy munkában. Nélküle nem sikerülne. Ha kell kertész, ha kell háziasszony, de a társaságban is megállja a helyét. Mindenekelőtt fontos munkát végez Kajári Feri és a saját hivatalos számláink gondos kezelésében, a havi elszámolások elkészítésében és Brüsszelbe történő feladásának előkészítésében. Van még erre az évre egy kötelezettségünk. Két kedves vendégiség után most mi hívjuk meg az általunk megismert kis magyar kolónia reprezentánsait. Csilla ezúttal is kirukkolt. Finom magyaros ízeket varázsolt a vendégeink által körülült asztalra.

Az igazság az, hogy nagyon hálásak vagyunk, különösen Magdának és Paulának. Sokat segítenek Csillának. Megmutatják, mit és hol érdemes beszerezni, ami bizony sokat segít az itteni mindennapokban. Úgy tűnik, a kenyérkérdés is megoldódott. Mindent meg lehet itt kapni, de az amerikai kenyér más, mint az otthoni. Csilla egyik nyelvtanfolyami olasz osztálytársa segít: Virginia Beachen van egy olasz vendéglőjük és kenyeret is sütnek. Olyant, mint otthon. Finomat, ízleteset.

A karácsonyt otthon hármasban ünnepeljük, de az újévet, az 1999. esztendőét Norfolk belvárosában, a Riverside-on köszöntjük. Csodálatos a tűzijáték, és mi a helybeliek nagy öröme barna zacskóba csomagolt pezsgős üvegünkéből töltögetünk papírpohárba. Mert így ezt is szabad. Csak a pezsgősüveg ne lássék.

BÚÉK Amerika, BÚÉK Magyarország! Várakozóan nézünk az évszázad, egyben az évezred utolsó esztendeje elé. Vajon mit hoz a részünkre, mit tartogat a számunkra a következő esztendő? Hol leszünk egy év múlva, hol fogjuk ünnepelni az ezredfordulót, és ami a fő, mi fog történni addig?

NATO-tisztként

Célegyenesben

Az 1999. év első napjai nyugodtan teltek. Elég csendes még a parancsnokság, ami érthető. A jó tíz napra nyúlt szabadságos időszak még sokak részére nem fejeződött be. Az európai kollegáknak a nyár és a karácsony-újév közötti időszak a megfelelő a hazalátogatásra, amely valljuk be őszintén, az utazás oldaláról bár rutin, azért ma sem egy egyszerű dolog. Ugyan Norfolk repülőtere „International”, azért én igencsak idézőjelbe teszem ezt a nemzetközi kifejezést. Ha csak arra nem gondolunk, hogy legalább a csomagokat itt fel lehet adni és azokkal már csak a célállomáson találkozunk (ha találkozunk!), az is óriási eredmény. No, meg nemzetközi a repülőtér, ami legalábbis az utazóközönséget illeti. Kevés ilyen középnyag-ságú város van az Államokban, ahová és ahonnan ilyen sok külföldi utazgatna. Köszönve persze ezt is a térségben jól ismert NATO-parancsnokságnak és az itt szolgálatot teljesítőeknek. Egyszóval még napokba telik, míg a kollégák visszaérkeznek és újból száz százalékos fordulatot vesz a parancsnokság, vagy tengerész kifejezéssel élve, „teljes gőzzel előre” kezd dolgozni.

A nagy feladat, a NATO-megalapítás 40. évfordulójának méltó előkészítése. Ez az évforduló nyilván büszkeséggel töltheti el a NATO-tagokat. Megnyerték a hidegháborút, és lám a volt szembenállók közül három: Csehország, Lengyelország, Magyarország már itt áll a kapuk előtt, mi több, képviselőik már bent is dolgoznak, segítve a csatlakozásuk előkészítését. Itt vannak a többi potenciális jelölt képviselői is, akik most a partnerségi program résztvevői, de előbb-utóbb tagok lesznek. Nagy dolog ez. A korábbi ellenfélből először partner, majd teljes jogú szövetséges tag lesz. Jó ez a korábbi tagoknak is, de kitüntetésen az az új, felvételre váróknak. Egyrészt kiterjeszkedik a NATO védőszárnya az új országokkal is megnövekedett térségre, másrészt segíti a konszolidációt az új tagok belső viszonyaiban is.

A tavaszi, washingtoni csúcs az ünneplésen túl fontos mérőköve lehet az új, a megújuló NATO-nak. Új stratégiát kell kínálnia a már várakozásunk szerint kibővülő szervezetnek. Új védelmi kezdeményezést kell indítani, amelyben már az új tagok is fontos szerepet kell, hogy kapjanak. Nyilván át kell alakítani a szervezeti struktúrákat is. Nem vagyok benne biztos, hogy a két főparancsnokság a jelenlegi körülmények között, de kissé még mindig a korábbi bipoláris világra jel-

lemző feladatokkal kell, hogy a jövő évtizedben, mi több az új évezredben működjön. És végül – de a mi szempontunkból nem lényegtelenül – itt van a csatlakozásunk ügye. A csúcs ebben a tekintetben már formális, mivel a régi tagok legfelső szervei egymás után mondanak igent a három új, 1997-ben a madridi csúcson csatlakozásra felkért országok tagságára.

A norfolki parancsnokság kiemelt szerepet kap a csúcs előkészítésében. Egyrészt már csak a földrajzi helyzete miatt is, másrészt annak a hatalmas amerikai szellemi kapacitásnak a közelsége miatt, amely szinte karnyújtásra itt van a közelben. A közös főparancsnok alatt működő Atlanti-parancsnokságot már említettem. Az a gyakorlati tapasztalat, ami ezen a parancsnokságon felhalmozódott, figyelemre méltó.

Itt van rögtön az új elképzelés, a Többnemzeti Összhaderőnemi Alkalmi Harcikötélék – a CJTF NATO-keretek között történő alkalmazása, amely a következő, 2002-ben megrendezésre kerülő „Strong Resolve”, a NATO legnagyobb szabású gyakorlatának a központi eleme lesz. Ennek a szervezetnek lehetne a vezetési központja az ugyancsak itt állomásozó USS „Mount Whitney” hadihajó, az USA 2. csapásmérő flottájának a zászlóshajója, amely különleges adottságainál fogva képes a világ bármely térségébe hajózva szükség esetén egy békeműveletet vagy egy humanitárius segítségnyújtási akciót vezetni anélkül, hogy az irányító törzs partra tegye a lábát. Ebből is látszik, hogy a washingtoni csúcs várhatóan nyitni fog az eddigi területiális védelmi koncepciótól a sokkal globálisabban felfogható, az országok érdekközpontú koncepciója felé.

A biztonsági helyzet alakulása (a Balkán kivételével!) Európában gyökeresen mást mutat, mint tíz esztendővel ezelőtt. A biztonsági kihívások más térségek felől jelentkeznek. És ha nem akarjuk, hogy a tűz a saját házunkig érjen – cselekedni kell. Még hozzá időben. De a tapasztalatok tárházán kívül itt, a mi térségünkben vannak olyan fontos intézmények, mint a Fort Monroe-ban lévő TRADOC, amely az Amerikai Egyesült Államok hadseregének tapasztalatait fegyvernemenként dolgozza fel, ülteti át a doktrínákba, szabályzatokba vagy az ezek segítségével működő kiképzési centrumok gyakorlatába, mint az ugyancsak közelben lévő, suffolki kiképző központ, ahol a technikai adottságok lehetővé teszik különböző módszerek kipróbálását. A parancsnokság szomszédságában van a washingtoni Nemzetvédelmi Egyetem törzstiszti iskola, a Staff College, amellyel szintén kölcsönös és gyümölcsöző a kapcsolat. Amikor megtudták, hogy magam is éveket dolgoztam a katonai felsőoktatásban, meghívást kaptam a törzstiszti tanfolyamok hallgatóihoz a Magyar Honvédséget ismertető előadásra. Visszaemlékezem az első hasonló előadásra, amelyet a parancsnokság vezetői részére tartottam. Most már jó néhány hasonlóan vagyok túl, és örömmel állapítom meg, nagy az érdeklődés irántunk, a potenciálisan új szövetségesek iránt. De ezen a téren hasonló a helyzet a többi, cseh és lengyel kollégáimat illetően is.

A parancsnokság konkrét tennivalókkal készül a csúcsra. Számítógépes bemutatót készítenek tartani a csúcs résztvevői számára, amelyen a vezetés új megoldásait fogják a legmagasabb szintű állami vezetőknek bemutatni. Örülök, mert a partnerségi kis törzs és benne Kajári százados is várhatóan szerepet kap. Jó lesz az, ha a bemutatón sétálva a mi vezetőink is látnak magyar khekiszínű egyenruhát. Nem beszélve a többi állam első embereiről.

Elkezdődik a munka a minket személyünkben érintő szervezeti átalakulásokról is. Konzultálok a két másik felvételre váró ország képviselőjével. Az a vélemény alakul ki, hogy a németekhez hasonlóan (a spanyolok eldöntötték, a csúcson csatlakoznak a katonai szervezethez is, amelyben eddig nem vettek részt!) célszerű lenne néhány évig a három új országnak is képviselőt működtetni itt. Szükségünk lenne „tanulási” időre. Úgy tűnik, ez a megoldás nem tetszik az itteni vezetőknek. Nekik jó a kialakult rendszer. Indokként felhozzák: lám, a katonai szervezethez történő csatlakozással a spanyolok is megszüntetik az itteni önálló képviselőtükét. Legfőbb mentorunk, Peter Monte is ellene van az elkülönülésnek.

– Hidd el, többet tanultok, hamarabb belejöttök a rendszerbe, ha benne vagytok. Kaptok az eredeti felkészültségeteknek megfelelő nemzeti nominált beosztást, és a felvételek után már beosztásba is helyeznek! – hangzik el a tanácsa. Neki lett igaza. Az új állománytáblában többszöri oda-visszaegyeztetés után Kajári Feri kiképzési, én logisztikai beosztást kapok. Ez az izgalmas időszak sem múlik el az otthoniakkal konfliktus nélkül. Egyik nap Fodor altábornagy hív fel. Szokása szerint a közepébe vág:

– Gyula, megrendült a bizalmunk benned. Végh tábornok úr most kapott levelet, amelyben a Katonai Felderítő Hivatal vezetője, nyilván a washingtoni attaséval egyeztetve, azt javasolja, hogy adjunk át az ő állományába, és mint attaséhelyettes dolgoznál tovább Norfolkban! Ez váratlanul érintett minket. Azon gondolkodunk, hogy véglegesen hazarendelünk! – hangzik egy szuszra a dörgedelem.

Megszédül velem a szoba. Ilyen egyezkedésbe engem senki sem vont be. Nem is állnék kötélnek. Magam is egyetértettem korábban azzal a koncepcióval, hogy NATO-beosztásokba – kivétel, ha speciális beosztásokat ajánlanának fel – ne felderítőket küldjünk. Igaz, angolul jobban beszélnek, mint mi, mégsem biztos, hogy jó szemmel néznék az új szövetségeseink.

Azonnali vizsgálatot kérek magam ellen, és csendesen megjegyzem – én örülök, ha a szakmámban maradok és otthon hasznosítható szakmai tudást szerzek. Most értékelem igazán, hogy már hónapok óta lejárok a logisztikusokhoz. Mondanom sem kell, hogy semmilyen vizsgálat nem indult, viszont a mi beosztásunk, Kajári Ferinek a kiképzési osztályon, az enyém a logisztikain – bekerült az új állománytáblába. Most már igazán pár hónap, és elfoglalhatom az új, immár NATO-beosztásomat. De addig még sok víz folyik a James és York folyókból a Chesapeake-öbölbe.

Kellemes hírt kapok. A Tábornok elintézte az otthoniakkal, hogy engem is hazarendeljenek a vezérkari főnök szokásos évertékelő, parancsnoki feladatszabó értekezletére. Örömmel utazom haza. Több mint fél év telt el azóta, hogy otthon voltam. Kicsit honvágyam van. Egyedüli bánatom, hogy Csillát nem tudom magammal vinni. Évente egy hazautazás jár, és ezt az alkalmat tartalékoljuk majd tavaszra, amikor várhatóan a csatlakozás után, a mamát hazakísérve, rövid időre mindketten hazautazhatunk szabadságra. Az én otthonlétem is csak pár napos. Jövők-megyek, no meg természetesen hivatalos ügyeket intézek. Itt vannak rögtön a csatlakozási ünnepséggel együttjárók.

Még a Jeszenszky látogatás idején találtam ki, hogy jó lenne más országok gyakorlata alapján a jeles nap alkalmából valamilyen szép tárgyi emléket adományozni a parancsnokságnak. Mi sem hadihajós képet, sem egyéb, a tengerészettel kapcsolatos relikviát nem tudunk egy jó ideje adni. Marad a szárazföldi haderő. Aból is talán amiről világszerte híresek vagyunk – a huszárság. Emlékeztem, hogy a herendi porcelángyár készít egy gyönyörű, festett, Mária Terézia korabeli öltözékben lévő huszár figurát, ahogy a magyar vitéz a kardjának az élet vizsgálja. A szép alkotás pontos, kicsinyített mása a budai vár bejáratánál, a Dísz tér mellett álló Kisfaludy Stróbl Zsigmond által alkotott remek köztéri szobrunknak. Azt kérem Holló tábornoktól, a személyügyi főcsoportfőnöktől, hogy vásároltassuk meg, és futárpostával a washingtoni nagykövetségre küldessük ki a szép porcelánfigurát. Holló vezérőrnagy még meg is toldja az ajándékot: azt tanácsolja, hogy adjunk egy, a huszár kezében lévő igen hasonló kardot is. A két ajándék szépen fog mutatni egy kint erre a célra gyártatott vitrinben. Örülök az újabb ötletnek, pillanatok alatt megszervezzük az egészet.

Maga a parancsnoki értekezlet vegyes érzéseket hagyott bennem. Végighallgatva Végh tábornok jövőbe tekintő lelkes szavait, végignézve az előadását kísérő szemléletes számítógépes vetítést arra gondolok: jó, jó, de lesz-e elég politikai akarat és ahhoz pénz, hogy ezek a vezérkar asztalán készült szép tervek meg is valósuljanak? Megmarad-e a parancsnok felelős posztján, vagy mint eddig, előbb-utóbb minden kormányváltás után cserélik az egyes számú katonát? Eddig az elődei elérték a nyugdíjkorhatárt, úgy menesztették őket. De Végh tábornok velem egyidős, néhány hónappal ezelőtt töltötte be az 50. életévét. Őt nem lehet csak úgy nyugdíjazni! Itthon jártamban-keltemben erre is hallottam bizalmasan egy, a legfelső minisztériumi vezetéshez közel álló ismerőstől megoldást.

– Fodor altábornagyot behozzuk rövid időre, a NATO-ügyekbe belekeveredett Gyarmati helyett államtitkár-helyettesnek. Szerezzen némi felsőszintű államigazgatási gyakorlatot is a katonai mellé, aztán Végh kap egy nagyköveti állást, és Fodor váltja a vezérkari főnöki beosztásban.

Kicsit hitetlenkedve hallgattam a sakkjátéknak is beillő tervet. Még igaz is lehet. Egyébként az értekezleten sok ismerőssel találkozom. Figyelem az arcokat. Legtöbbször biztatnak, de sokak arcán látom az irigységet is. Tudom, másnak is tet-

szene ez az amerikai beosztás. Különösen most, hogy úgy tűnik, sikerült „horgonyt vetni” a világ ezen távoli posztján is. Még európai partnerem, a monsi képviselő is megjegyzi:

– Gyula, tudod azt, hogy még én is szívesen felcseréltem volna az itteni beosztásomat a tieddel?

– Nem, de most már tudom! Meg azt is, miért van az, hogy egy korábbi megállapodásunk szerint igyekszem a parancsnokságomon szerzett ismereteimet Monsszal is megosztani, csak én nem kapok viszonzásul semmit.

Norfolkban egy újabb európai út vár rám. Újból Lisszabonba megyek. Még nyáron részt vettem a „Cooperative Support” NATO logisztikai gyakorlat lengyelországi előkészítésének egyik konferenciáján. Most az ez évi gyakorlat előkészítésén dolgoznak logisztikus kollégáim. Mivel eldöntött, hogy a csatlakozás után közöttük fogom folytatni a munkámat, azt javasolják, hogy kapcsolódjak be az ősszel Ukrajnában, Odesszában megrendezésre kerülő gyakorlat előkészítésébe. Szeretnék, ha a logisztikai törzsben, a jövőben Paul Ladd alezredessel együtt kiképzéssel is foglalkoznék. Számítanak az orosz nyelvtudásomra is.

Lisszabon februárban is kellemes. Süt a nap, tavaszias az idő. A konferencia szünetében jó kiülni a kollégákkal az úszómedence melletti teraszra. Itt vannak a monsi parancsnokság logisztikai szervezetének a képviselői is. Igaz, hogy mi vagyunk a felelősök, a végrehajtók pedig a lisszaboni parancsnokságunk emberei, de azért a monsiak is tudni szeretnék, mi folyik itt. A munka a miénk, de a felelősség közös. Az ukránok lelkesen állnak a dologhoz. Minden feltételt biztosítanak a hagyományosan tengerészeti logisztikai partnerségi gyakorlathoz (természetesen térítésért!). A csapatukból csak a fiatalok beszélnek angolul. A velem korombeliek csak tolmács útján tudnak kommunikálni.

A plenáris üléseken én is angolul beszélek. Nem szeretném, ha NATO-s kollégáim nem értve az orosz nyelvet, félreértenék, nem tudván miről is beszélünk. Más kérdés, ha magánbeszélgetésen oroszra váltok. Szemmel láthatóan örülnek ukrán kollégáink, ha valaki oroszul beszél velük. Egyik este portugál barátaink segítségével meghívjuk a közeli Cascaisban lévő tiszti klubba vacsorára őket. „Szegény ukránok!” – felkiáltással összedobjuk a vacsorapénzt. Hm, én a „gazdag” magyar. A konferencia színhelye a fél évvel ezelőtti, Estorilban lévő szálloda. Nyilván a helybeli parancsnokságunknak speciális kapcsolata van ezzel a szállodával, itt a lisszaboni óceánpart egyik legszebb helyén.

Most is, mint nyáron, nehezen tudok betelni a szobámból látható csodálatos panorámával. A láthatáron várakozó hatalmas hajók távoli képével, a köves parton a rákhalászokkal. A napok gyorsan telnek és hét végén irány haza! Szegény Csilla, ha ez így folytatódik, gyakran leszel majd egyedül! Különösen, ha majd csatlakozunk, sokat kell utaznom. Vissza ide, Európába! Hiszen minden itt zajlik. Itt van a központunk, a tagállamok túlnyomó többsége.

Visszatérve, a lisszaboni konferencia alapján van egy ötletem! Jó, rendben van, hogy immár a második haditengerészeti logisztikai gyakorlat előkészítésében vesznek részt, de mi lesz, ha felvesznek minket a NATO-ba. Sem mi, sem Csehország nem rendelkezünk tengerrel. Nemcsak tengerészeti logisztikai gyakorlásra van szükség, hanem ennél többre. Miért ne tudnánk átalakítani az éves gyakorlásunkat összhaderőnemire? Ha igen, mi lenne, ha jövőre, 2000-ben Magyarországon rendezhetnénk meg az első összhaderőnemi logisztikai gyakorlatot. Ha már itt tartunk a gondolkodásban: kedvező döntés esetén a parancsnokság meghívhatná a magyar logisztikai főnököt megbeszélni az egészet. Mindezt előzetesen megbeszélem Dobó tábornokkal. Neki tetszik a gondolat, de hivatalos NATO-felkérés nélkül nem léphet. Doyle kapitány szinte felvillanyozódik a gondolattól. Megígéri, hogy a NATO-tagországok logisztikai vezetőinek következő, közeljövőben megtartásra kerülő brüsszeli értekezletén sajátjaként fogja javasolni a felvetésemet.

Értesítést kapok, hogy a honvédelmi miniszter, Szabó János hivatalos látogatásra az Egyesült Államokba érkezik. A washingtoni program egy részére én is meghívást kapok. A minisztert Fodor Lajos helyettes államtitkár kíséri. Örülök, hogy én is találkozhatom a delegációval. Bemutatnak a miniszternek is. Reményét fejezi ki, hogy miniszterként egyszer Norfolkba is ellátogathat. Az esti nagykövetségi fogadás után másnap én is tagja vagyok az arlingtoni temetőben a katonai tiszteletadással egybekötött hivatalos koszorúzásnak.

Fodor tábornokot én viszem a szolgálati kocsimon. Örülök, mert így legalább sikerül négy szemközt is szót váltanunk. Mostani pozíciójával kapcsolatban azt vallja, hogy egy katonának nem szabad kitérni akár egy ilyen beosztás elfogadása elől sem. Nem kérdezem, de magamban felteszem a kérdést: vajon nem az ottani bizalmasan megsúgott forgatókönyv szerint történnek a dolgok? Más személyi változások is várhatók. A beszélgetés során Fodor tábornok megemlíti a Tábornokot is. Utal rá, hogy a kiscsászár irányítású vezetés le akarja cserélni. Nápolyba tervezik, az ottani déli parancsnokság logisztikai főnöki beosztásába. Helyette Czékus tábornok veszi át a katonai képviselői beosztást.

A koszorúzás felemelő érzés a számomra. Eszembe jut, mit éreztem az első arlingtoni látogatásomkor. Most nem látogatóként, hanem hazám magas szintű delegációjának tagjaként róhatom le tiszteletemet a katonahősöknek. Eddigi katonaeletem egyik legszebb pillanatának tartom, amikor a két ország himnusza mellett tiszteleghetek az ismeretlen katona sírjánál.

Norfolkba visszatérve felhívom a Tábornokot. A tisztességem azt diktálja, hogy figyelmeztessem. Megköszöni, hivatalosan még nem beszéltek vele, de más informális csatornán már hallott a visszahívásról. Az én telefonom is ezt erősíti meg. Kérem, hogy bár magam is presztízsvesztésnek tartom, fogadja el a felajánlott nápolyi beosztást. Nincs ma még egy ember a szakmában, aki képes lenne ezt a felelősségteljes, magas beosztást ellátni. Megfontolja ezt a lehetőséget is, válaszolja.

Norfolki emberünk

Gőzerővel folyik a NATO-felvételünk előkészítése. Monte megsúgja, hogy elképzelhető, a tervezett időpont előtt, a washingtoni csúcsot is megelőzve vesznek fel minket. Egyre kritikusabb a helyzet a Balkánon. A Milosevics-féle Kis-Jugoszlávia nem hajtja végre az általa korábban megfogadottakat sem. Folyamatos a feszültség Koszovóban, a média tele van az ottani atrocitásokkal. Valószínűsíthető, hogy a következő hetekben a NATO-nak be kell avatkoznia. Akkor pedig nem lehet az új tagok felvételével is bíbelődni. Nem beszélve arról, ránk is szükségük van. Különösen miránk, a Szerbiával határos magyarokra.

A parancsnokságon is nagy a készülődés a NATO-csatlakozásunk megünneplésére. Ennek legnyilvánvalóbb jele, hogy az eddigi 16 zászlótartórúd helyett 19-et állítanak fel. Én is keresem a lehetőséget, hogy az időközben diplomáciai futárral épségben megérkezett ajándékok részére megfelelő vitrint készíttessenek. Mint mindig, most is osztályunk tiszthelyettese, Chuck Smith siet a segítségemre. Valahogyan talált egy Newport-News-i műhelyt, ahol speciális, dekorációs célokra szolgáló bútorokat készítenek. Átutazunk az öböl túloldalára és megrendelem a vitrint. Kicsit húzom a számat, amikor közlik: hétszáz dollár az ára. Mit lehet tenni, megrendelem.

Gyakorol a flotta zenekara is. Mivel a magyar himnusz is játszani fogják, kottával, CD-vel segítem őket. Megkérem a zenekar vezetőjét, az ünnepség előtt engedje meg, hogy meghallgassam az előadásukat. Közben eldől, a csatlakozási ünnepséget, az okmányok Independence-ben történő elhelyezését követően, március 12-én rendezik. Számomra történelmi időpontban: egy nappal később töltöm be az 50. születésnapomat. Mind a ketten ötvenévesek leszünk. Igaz, a szervezet jubileumi születésnapjára még egy kicsit várni kell. Azt pár héttel később, április 4-én ünnepeljük. Az is eldőlt, hogy otthonról nem lesz magas szintű delegáció. Részünkről Jeszenszky nagykövet és az attasé, valamint személyem asszisztál az ünnepélyes zászlófelvonáshoz.

Az Amerikában akkreditált magyar újságírók részére sajtónapot szervezek Norfolkban. Jó néhány magyar zurnaliszta dolgozik itt kint. Első pillanattól kezdve igyekeztem jó kapcsolatot kiépíteni velük. A legfőbb partner az MTI washingtoni tudósítója, Kárpáti János, de itt lesz többek között Barát József, a Magyar Rádió New York-i tudósítója és Radics Péter az MTV-től. A népes tudósítóhad részére a protokoll állít össze színes programot, amelynek csúcspontja a főparancsnok helyettessel, Perowne admirálissal készített hosszú interjú.

És végre eljön a nagy nap. Reggel végre kitűzhetem a zubbonyzebemre az ösztartozást jelentő ACLANT-jelvényt. Mától formailag is a parancsnokság teljes jogú tagja vagyok. A parancsnokság előtti tér megtelik. Itt vannak hiánytalanul új amerikai-magyar barátaink is. A parancsnokság vezetői, az admirálisok a lépcsőkön sorakoznak fel. Előttük a főparancsnok, Gehman admirális és a csatlakozó országok nagykövetei állnak. Én és két másik társam a nemzeti rangelsők csoportjá-

ban állunk. A flotta zenekarának pattogó hangjaira behozzák a három csatlakozó ország lobogóját. Az összehajtogatott nemzeti zászlót hozó katona megáll előttem, átnyújtja a nemzeti trikolórunkat, amelyet én mostantól hivatalosan is legmagasabb előljárómnak, a főparancsnoknak nyújtok át. Ő továbbadja Jeszenszky Géza nagykövetnek, akinek kezéből azt a díszőrség zászlót felvonó tiszthelyettese veszi át. Lassan, a magyar himnusz hangjaira kúszik fel, először Virginia kék egére a magyar zászló. Mi, katonák feszesen tisztelgünk. Nem láthatják, de lassan könnycseppek gördülnek le az arcomról. Kevés embernek adatik meg, hogy élete során ilyen pillanatnak lehessen cselekvő részese. Büszke vagyok – nekem megadatott.

A fogadás hasonló a nemzetek már megszokott szendvices, gyümölcskocktélis fogadásaihoz, azzal a kivétellel, hogy most egy-egy pohár pezsgőt is kínálnak a nagyszámú ünneplőseregnek. És a hatalmas tortán nem egy, hanem három nemzet zászlója van – marcipánból. A torta rituális felvágását is a három nagykövet a főparancsnokkal közösen végzi. Közben csattognak a fényképezőgépek. Óriási a média érdeklődése. A helyi lap, a „Virginia Pilot” engem is meginterjúvol. Párhuzamot vonok a két évforduló, a NATO és az én személyes évfordulóm között. Bizony, javakorú ember lettem, mire annyi évtized szembenállása után a valóságban is visszatértünk az euro-atlanti közösséghez. Jó ezt megérni. Így és itt megérni.

Este „igazi fogadás”. A főparancsnok, Gehman admirális ad vacsorát a házában. Már pár nappal ezelőtt megérkezett a meghívó. Öltözet: tuxedo. Ami bizony erre felé szmokingot jelent. Nekem pedig olyan nincs. Nem is volt soha. Monte-t kérek, merre lehet ilyen öltözetet beszerezni. Peter, mint mindent, ezt is tudja:

– Menj a Virginia Beach boulevard-ra, a Burlingtonba! Ott kapsz – hangzik a gyors válasz.

Van is bizony. Meg flancos ing is hozzá, díszgombokkal, csokornyakkendővel. És ami az érdekes, az egész nincs száz dollár! A vacsora előtt Jeszenszkyékhez megyünk. Egy államfő is megirigyelhetné az apartmanjukat az Admirális soron lévő vendégházban. Kicsit késésben vagyunk. Kiss tábornokék meg is előzik a nagyköveteket. Előttünk mennek be Gehmanék palotába illő házába. Mi utánuk kullogunk. Kicsit kellemetlenül érzem magam. Az attasé megelőzi a nagykövetet? Mindenesetre furcsa viszony lehet kettőjük között, ha ilyent megengedhet magának! Természetesen semmiről sem késtünk le. Csatlakozunk a már zibongó, aperitifjét fogyasztó társasághoz.

Csillával mi már voltunk a ház vendégei. Karácsonykor népes vendégsereg közepette jártunk itt. Emlékszem, még karácsonyi dalok kottáját-szövegét is kiosztották közöttünk, az itt is nagy ünnepként kezelt alkalomból történő együtténekléshez. Más kérdés, de nem hiszem, hogy a mi éneklésünk kihallatszott az alkalmi kórusból. A nagy, nyolcfős kerek asztaloknál Csilla a főparancsnokéhoz, én a politikai tanácsadóval, Joan Corbett asszonnyal egy asztalhoz kerülök. Politikai tanácsadó. Érdekes beosztás, a nagyköveti rangban lévő, külügyminisztériumi beosztott, a parancsnokságon magas, az admirálisokkal azonos beosztásban lévő hölgy részére.

Engem kísértetiesen emlékeztet egy letűnt kor katonai szervezetéhez rendelt intézményre. Nyilván más ideológiai tartalommal. Ja, kérem, nincs új a nap alatt.

Harmadnap indulunk haza. Csilla és a mama először élvezi a „kis kávédaráló” nyújtotta repülés élvezetét New Yorkig. Ami a lényeg: egy óra alatt fent vagyunk a különben egy napba is beletelő autókázás helyett. Hazafelé kellemes a repülés. A közvetlen MALÉV-járat másnap délelőtt simán tesz le bennünket Ferihegyen. Itthon meglepetés vár. Berendeltek a Honvédelmi Minisztériumba. Az ok: ötvenedik születésnapomra a miniszter dísztojt adományoz. Érdekes, mert valahogy vártam ezt az alkalmat. Annyiszor megéltem ezt az eseményt, amikor más, idősebb kollégáim, parancsnokaim kaptak hasonló elismerést. Láttam utána az arcokon a megelégedést, a látható nyugalmat, hogy lám, tiszteleggel teljesítettem, ami az elmúlt évtizedekben rám az eddig megtett utamon kiméretett.

Most itt vagyok, pályám csúcán túljutottam, és ezt mások is elismeréssel illetik. A miniszter láthatóan megismer, amikor az emléktárgyat átnyújtja. Van a tekintetében valami, nem felejtettem el, ha tudok, eljövök Norfolkba. A bensőséges ünnepség után Fodor tábornok néhányunkat külön is lehív az irodájába. Ott van Holló tábornok, akivel szintén egy hónapban születtem és Botz tábornok, aki néhány évvel idősebb nálunk. Ő feles jubileumot ünnepel. Jólesik Fodor Lajos megkülönböztetett figyelmessége.

Bemegyek a Magyar Honvéd szerkesztőségébe is. Kimenetelem első pillanatától kezdve jó kapcsolatot ápolok a katonai újságírókkal. Több fényképes cikkben is tudósítottam a hetilapot, beszámolva a norfolki eseményekről. Kaptam is érte kritikát a legfelsőbb helyekről. No, nem szembe, csak úgy a hátam mögött:

– Mi az, a Hautzingernek annyi szabad ideje van, hogy írogat? – mondták vissza a jóakaróim. Rosszul esik, de nem kívánok változtatni ezen! Úgy gondolom, ha igazán be akarunk illeszkedni a nyugati közösségbe, meg kell azt ismernünk, ismertetnünk. Valahol ezt a feladatot is fontosnak érzem a magam számára. Most a „hóhért akasztják”! Zilahy Tamás, a lap egyik szerkesztője készít riportot velem. Érdekes címet ad a hosszú cikknek: „Norfolki emberünk”. Igen, az vagyok. Innen emlékeimet összefoglaló írásom címe is. Ha ideiglenesen is, de ott élek, ott dolgozom. Képviselem a magyar honvédséget, talán egy kicsit az országot. Igyekszem is beilleszkedni új környezetembe életemnek ebben a fontos időszakában úgy, hogy azért minden percben arra gondolok, ezt a hazámért teszem. A hazámat szolgálom. Ott a távolban. És ha ezt itthon így látják, nos igen, akkor én vagyok a „norfolki emberünk”.

Új helyzet, új feladatok

Itthoni ügyeink elrendezése után irány vissza. Új feladatok várnak és egy háború, amelyet itthonlétem alatt indított a NATO a Milosevics-féle Kis-Jugoszlávia ellen, Koszovó miatt. Visszatérve, már mint teljes jogú tagország képviselője csöppenek

a „Koszovó-krízis” kellős közepébe. Először tájékozódok. Parancsnokságunk nincs közvetlenül bevonva a NATO létezése óta eltelt ötven évének első fegyveres konfliktusába. Nincs is harcészültség nálunk. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy nem kísérjük figyelemmel az eseményeket. Minden reggel a parancsnoki konferenciateremben kezdünk. A főparancsnok-helyettes vagy a törzsfőnök vezetésével jelentéseket hallgatunk meg a „légi háború” legfrissebb eseményeiről.

A műveleteket az európai főparancsnokság Wesley Clark tábornok vezetésével irányítja. A mi részvételünk annyiban segíti a társparancsnokságot, hogy az állandó hajóraj most az Adrián manőverez, és a tengerről segíti a légi műveleteket. Igen, ez egy furcsa háború. Először is nem mondjuk ki ezt a szót, másrésről a tagországok nem indítanak szárazföldi csapatokat a Koszovóval szemben agresszívan, fegyveresen fellépő Kis-Jugoszlávia ellen. Ez azért is érdekes, mert mint katona egész életemben azt tanultam, hogy csak akkor lehet sikeres egy hadjárat, ha az ellenség területét is birtokba vesszük. Ez most nem áll fenn.

A szerb és a vele egy államközösségben élő montenegrói nép sem az ellenségünk. Csak egy, a világ megváltozott helyzetét és benne a saját szerepét megérteni képtelen rezsim az, amely ellen harcolunk. Jugoszlávia. Valamikor nem is olyan régen nekünk, magyaroknak is a példakép volt. Egy ország, amely az első világháború után a győztesek jóvoltából jöhetett létre, és a második világháború során a hitleri fasizmus ellen saját magát szabadította fel. Később az övéi között a partizánháborúban érdemei alapján hőssé magasztosult Tito vezetésével „bezzeg országgá”, a harmadik világ vezetőjévé vált szövetségi állam – az elmúlt alig egy évtized alatt a szemünk láttára hullott szét. A történetnek nyilván rengeteg a tanulsága.

A hasonló nyelv, a földrajzi közelség nem elég ahhoz, hogy népekből nemzet jöjjön létre. Elég nagy meglepetés volt északi szomszédaink, a csehek és a szlovákok szétválása. És most egy sokkal hosszabb ideig tartó és tegyük hozzá véres agónia következményeként egy másik trianoni képződmény hullik részeire a szomszédságunkban. A műveletek súlyát az amerikaiak viselik. Az alkalmazott légi eszközök túlnyomó részét ők adják. A többiek, így mi is, jórészt asszisztálunk. Ugyanakkor számunkra, magyarok számára létfontosságú, hogy ez a konfliktus ne terjedjen át a határainkon. Éppen ezért a mind korrektebb tájékoztatás érdekében megkérem Perowne admirálist, hogy a napi helyzetértékelések során a határunk közelében lévő jugoszláv csapatmozgásokról is kapjunk rendszeres tájékoztatást. Lássák az itt lévő szövetségeseink is, milyen fontos és veszélyes ez az egész a számunkra. Így most az események teljes tükrében vált világossá, miért is kellett olyan gyorsan a csatlakozást megejteni. Miért nem várhattunk még pár hetet, az ötvenedik évfordulóig.

Egyelőre nem következett be változás a helyzetemben. Továbbra is a Plans and Policy emeletén, a régi irodámban vagyok. Abban maradunk, hogy megvárjuk a hadműveletek végét, a NATO jubileumi ünnepségsorozat befejezését, az Azálea

A PARTNERSÉGI IRODA. HAMAROSAN MEGTELEIK SZLOVÁK, BOLGÁR, ÉSZT ÉS LENGYEL KOLLÉGÁKKAL

A LOGISZTIKUSOK CSAPATA. KÖZÉPEN A FŐNÖK, DAVID DOYLE TENGERÉSZKAPITÁNY

FELESÉGEK KLUBJA

GREAT STEAK

ELVIS-IMITÁTOROK KONCERTJE

EGYEDÜL AZ IRODÁMBAN

A HÁZUNK AZÁLEÁKKAL, NORFOLKBAN

BÁNLAKE NAGYKÖVET HIVATALOS LÁTOGATÁSA

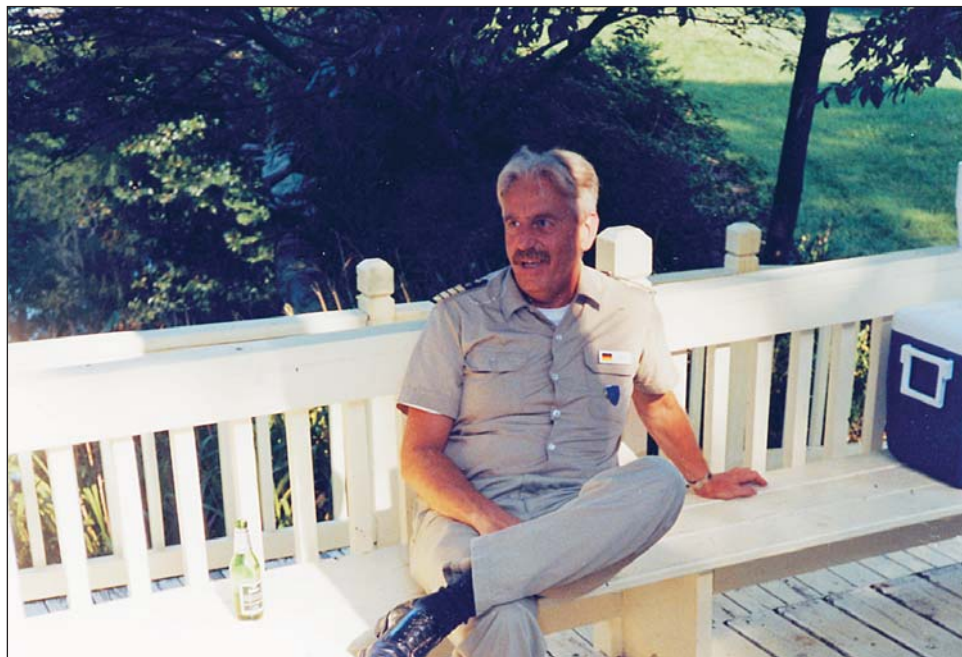
A SZPONZOROM, FRANK SCARINGELLO

HAROLD W. GEHMAN ADMIRÁLIS

A USS CVN 75 'HARRY S. TRUMAN' ANYAHAJÓ AVATÁSÁN

MONTE TENGERÉSZKAPITÁNY VENDÉGSÉGBEN

GYARMATI NAGYKÖVETTEL ÉS CZÉKUS TÁBORNOKKAL

„OUT OF AREA” GYAKORLATON FODOR LAJOS TÁBORNOKKAL

A MINISZTERIUMI FŐOSZTÁLYVEZETŐVEL, MARTINUSZ ZOLTÁNNAL

SWEENEY EZREDES 50 ÉVES

CSILLA NÉLKÜL NEM SIKERÜLT VOLNA

GEHMAN ADMIRÁLIS ÉS JESZENSZKY GÉZA FELESÉGEIK TÁRSASÁGÁBAN

A USS JAMES K. POLK PARANCSNOKI KABINJÁBAN

NATO CSATLAKOZÁSUNK ALKALMÁBÓL A MAGYAR ZÁSZLÓ FELVONÁSA ELŐTT

A CSATLAKOZÁS MEGÜNNEPLÉSE

MAGYAR AJÁNDÉKOK

AZ ÜNNEPSÉGRE MEGHÍVÁST KAPNAK A MAGYAR EMIGRÁCIÓ KÉPVISELŐI IS

A NATO ÖTVENEDIK ÉVFORDULÓJA

A DÍSZVENDÉGEK KÖRÉBEN

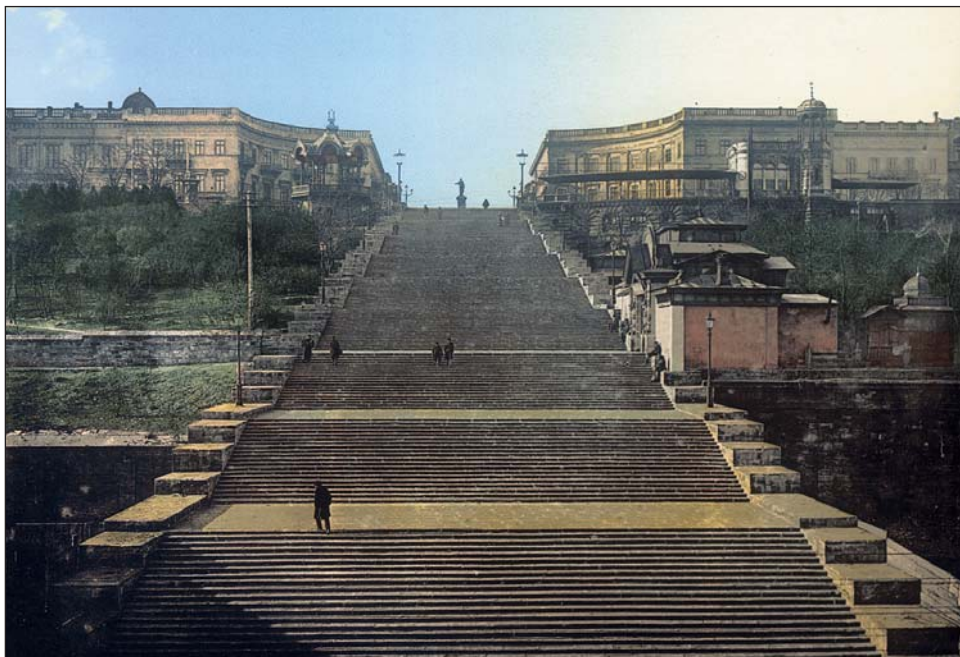
A SOK PROTOKOLL UTÁN VÉGH ÉS KISS TÁBORNOKOKKAL A KERTÜNKBEN

ARLINGTON. ISMERETLEN KATONA SÍRJA

EGY KONFERENCIA SZÜNETÉBEN (ESTORIL, PORTUGÁLIA)

ODESSZA EGYIK ÉPÍTÉSZETI REMEKMŰVE, A HÍRES „PATYOMKIN” LÉPCSŐ

JOZEFFAL, EGYKORI LENGYEL CSOPORTTÁRSAMMAL

MÁRCIUS 15. AZ ELSŐ ALKALOM, HOGY CSAK NEKÜNK SZÖKKEN FEL A TRIKOLÓR

MAGYARORSZÁG BEMUTATÁSA

EGY MAGYAR SZÁRMAZÁSÚ TENGHERÉSZ

NÉMETH BÉLÁVAL SZÉP TABLÓT KÉSZÍTETTÜNK

GYAKORLATON KANADÁBAN A MINI TÖRZZSEL

feszítvált. Június elején úgyis tervezve van egy kéthetes németországi NATO logisztikai törzstiszti tanfolyam, amire már beiskoláztak. Majd később költözöm át új helyemre, a logisztikusokhoz.

Dobó tábornok érkezik. Egy ideje dolgozom a fogadásán. Most már mint egy szövetséges tagország logisztikai főnökét hívták meg. Kicsit becsületbeli ügynek is érzem a meghívás elősegítését. Péter valamikori főiskolai osztálytársam volt. Később elváltak útjaink, ő a szárazföldiekénél, én a légvédelemnél-légierőnél szolgáltam hosszú ideig. Párhuzamosan futottak a pályáink. Ő a moszkvai vezérkari akadémia elvégzésével előnyösebb helyzetbe került. Kapcsolatunkban, bár ennek soha nem mutatta jelét, sokszor úgy éreztem, osztálytárs ide vagy oda, nem számíthatok a segítségére. Amikor szakmám első embere lett, megkérdeztem tőle: van-e még egyáltalán terve velem. Akkor visszaküldött még angolt tanulni.

– Gyula, lassan közeledik a NATO-tagságunk. Megvan a középfokod, de ez kevés. Menj, tanulj még angolul, hamarosan szükség lesz angolul beszélő, ezredesi rendfokozatú szakemberre – tanácsolta.

Megfogadtam a tanácsát. Negyvenhét évesen kinnal-keservvel, de letettem a felsőfokú nyelvvizsgát. Igaza lett. Ha nem is rögtön szakbeosztásba, de a legelső között sikerült a NATO-ba kikerülnöm. Most meg pár hét múlva logisztikai törzstisztként dolgozhatok tovább. A segítségért hálás vagyok. Ez is munkált bennem, amikor a látogatás előkészítésében segítettem. No meg az a tény, hogy hivatalosan eldőlt: 2000-re Magyarország kapta meg a felkérést a „Cooperative Support” NATO logisztikai törzsvezetési gyakorlat megrendezésére. A gyakorlat fordulópontra lesz az azonos név alatt, eddig főleg a partnerországok részére megrendezett gyakorlatok sorában. Az alapvetően haditengerészeti logisztikai gyakorlat – figyelembe véve a változásokat – témáját, résztvevőit illetően Magyarországon válik összhaderőnemivé. Ez nagy dolog. Bármilyen jelentéktelen a személyes szerepem a dolgok alakulásában, boldog vagyok, hogy én is elősegíthetem a változást.

Hivatalosan Dobó tábornok a gyakorlatról jön tárgyalni. Először jön az Egyesült Államokba, szerettem volna ha – hétvége lévén – New Yorkban fogadhatom, és kocsival lecsorogva legalább egy pillanatfelvétel marad meg benne New Yorkról, Washingtonról. Az az elején eldőlt, hogy a házunk vendége lesz. Csilla is jól ismeri, még a régi főiskolás időkben. Nálunk történő elszállásolása, hasonlóan már eddig is többekhez, költségsökkentő hatású – az otthoniaknak. Nos, az utolsó pillanatban jön a hír – Fodor tábornok nem engedélyezte a két nappal előbbi érkezést. Az utolsó pillanatban kellett a már meglévő repülőjegyet természetesen jóval drágábbra cserélni. Úgy látom, jól megvannak az otthoniak. Ilyenkor különösen jól érzem itt magam!

Pétert a norfolki repülőtérén várom. A hivatalos program rövid és jól szervezett. A logisztikai főnökön kívül Pétert fogadja a törzsfőnök és egy kikötői látogatás során Fallon altengernagy, a 2. csapásmérő flotta parancsnoka is. Itt a hadikikötőben alkalmunk van megtekinteni a logisztikai raktárbázist, ami az államok legna-

gyobb épületei közé tartozik. Nagysága vetekszik a Pentagonéval. Kell is ekkora raktárbázis a világ legnagyobb hadiflottájának a kiszolgálásához. A szakmai bemutatóra ezek után érthető, hogy targoncán furikáznak végig bennünket a hatalmas komplexumban.

Bemutatják a korszerű, számítógépes anyagmozgatást. A raktárosnak kis joystick van a kezében, azzal kommunikál a központtal. Megkapja, mit és mennyit kell kiadnia. A rendszer egyben nyomon követi a változást, és ha kell, megrendeli a fogyás pótlását is. De messze vagyunk még ettől!

Dobó tábornok otthonról szervezett, kétoldali tárgyalást is lebonyolít itt, Norfolkban. Ha már ő nem tud felmenni Washingtonba, partnere, az egyik hadi ellátásban érdekelt, a Pentagonhoz közeli logisztikai szervezet vezetője jön le hozzá. Mint mindenhová, erre a tárgyalására is elkísérem a tábornokot. Nem mint-ha a megbeszéléseken tolmácsolnom kellene. Péter nagy szorgalommal az elmúlt években, a nulláról kezdve tárgyalóképes szinten megtanult angolul. Ez nagy ajándéka a korosztályomnak. Korábban nemhogy nem volt lehetőségünk, de talán ferdén is tekintettek volna ránk, ha katonaként annyira szerettünk volna angolul megtanulni. Ez sokáig a speciális területeken dolgozók kiváltsága, no meg a kötelessége volt.

Közeledik egy szép rendezvénysorozat, a „Nemzetközi Azálea Fesztivál” itteni, norfolki megünneplése. A fesztivál a parancsnoksággal közel egyidős, 1954 óta rendezik meg, ezúttal 46. alkalommal. A gyönyörű, itt honos és az én kertemben is százszámra tavasszal millió színben nyíló kedves virágról elnevezett fesztivál tulajdonképpen a parancsnokságunk kezdeményezésére indult, és célja a környék, a Hampton Roads lakosai, intézményei és a mi soknemzeti közösségünk közötti kapcsolat mind szorosabbá fűzése. Nem véletlen, hogy külön rendezőbizottság dolgozik a fesztivált megelőzően közel fél évig, hogy aztán programok és színpompás rendezvények kavalkádja uralja egy héten keresztül a térséget.

Monte kapitány hónapokkal ezelőtt – nem tudva a csatlakozásunk pontos időpontját – azt javasolta mindhármunknak, a csatlakozó országok itteni képviselőinek, hogy 1999-ben csak megfigyelői státuszban vegyünk részt ezen a sokoldalú előkészítést igénylő rendezvénysorozaton. Figyeljünk, ismerkedjünk és majd egy év múlva kapcsolódjunk be mi is a szervezés hosszú folyamatába.

Minden évben egy NATO-ország kapja a megtisztelő főnemzet rendezői lehetőségét. Idén ez a megtiszteltetés Németországgé. Természetesen az erkölcsi eredmény jelentős anyagi kiadásokkal is jár a főnemzet részére. Mint tapasztaljuk, ilyenkor a főnemzet kicsit többet mutat magából az ittenieknek, mint a megszokott. Mert a programokat illetően nincs hiány. Vetélkedők, talk-show-k az iskolákban, hangversenyek, katonazenekarok nemzetközi koncertje, a norfolki NATO-bemutató és -felvonulás, valamint az egész hét csúcspontja a fesztiválkirálynő megkoronázása és bál követi egymást. A katona zenekari fesztivál a „Tattoo”, a tagországok legkiválóbbjait vonultatja fel. A királynőt a főnemzet adja.

Végignézve a neveken nem egy híres, mára történelmi személyiség, államelnök leányát, unokáját koronázták meg itt a norfolki Botanikai Kertben, ahol a többi nemzet hercegisasszonyt ad a fesztivál ezen rangos eseményéhez. A nevek között feltűnik Nixon, Johnson, Eisenhower, de a '70-es években az akkori francia köztársasági elnök, Giscard d'Estaing lányának a neve is. Egy régi fotón egyenesen az elnök, Richard Nixon helyezi a koronát a kislánya fejére. Idén a német védelmi miniszter leánya, Susanne Scharping fejére kerül a korona. Nos, jövőre ezen a rangos eseményen kell nekünk is tisztességesen helytállni. Hercegisasszonyt delegálni, a felvonulásra kocsit szerezni, feldíszíteni, a NATO-bemutatón a norfolki kikötő erre a célra fenntartott kiállítási területén a többi nemzet sorában sátrat felállítani és Magyarországról, a fegyveres erőinkről bemutatót tartani. Nem kis feladat, és nem is olcsó multság ez. Ilyenkor mindig a fülemben csengenek Gehman admirális szavai: „... a NATO egy nagyon költséges klub!” Bizony, és ha belegondolunk, előbbutóbb lehet, hogy egy évtized múlva nekünk is főnemzetnek illik majd lennünk. Le is teremtenek otthonról, amikor a tapasztalataimról hazafelé beszámolok: mi itt harcban állunk, te meg holmi fesztiválokon mulatod az idődet. Ha végre otthon is megértenék, hogy nekik otthon az, nekem meg itt ez a feladatom!

Rendezvény rendezvényt követ. Elérkezünk végre a washingtoni csúcsig, amely a NATO 50. évfordulójának a tiszteletére, a jugoszláviai eseményeket követően kicsit megkésve, április 23–25. között került megrendezésre. Csillával mi is meghívást kaptunk az egyik csúcseseményre, a csatlakozásunkban érintettek, azt elősegítők részére rendezett magyar fogadásra Washingtonba, az Amerikaiak Házába. Ez az impozáns épület a belvárosban, a Mall mellett található. Így a szokásos, nagykövetségünkön lévő szállásunkról meg sem próbálunk autóval közlekedni, a metrót választjuk. A rendezvény színhelyén, a lépcsőfeljáró tetején a házigazdák szerepében a nagykövetek és a még a NATO-csúcsvezetők tárgyalásán lévő Orbán Viktort helyettesítő feleség, Lévai Anikó fogad minket. A vendégek között sok az ismerős. Itt van Bánlaki nagykövet is. Örömmel üdvözlöm. Tudom, hogy szívesen maradt volna még egy évig, végigvinni a csatlakozási ügyet a beteljesedésig, amit most közösen ünneplünk. Most magánemberként tért vissza. Itt van Fodor tábornok is, aki a minisztert képviseli. Kedvesen üdvözlö. De itt van Király Béla is, aki az elmúlt negyven év alatt személyesen sokat tett itt Amerikában '56 után. Először az ENSZ-nél a „magyar kérdés” szakértőjeként, majd azt követően professzorként egészen a rendszerváltás idején történt hazaérkezéséig. Régi ismerősként jelentkezem nála. Az ünneplés felemelő. Jó itt lenni, személyes részese, tanúja lenni, ami itt és most történik.

Folytatódnak a nagyszerű események. Az ötvenedik évfordulót a mi parancsnokságunk is megünnepli. A díszvendégek sorában két új NATO-ország első katonái a cseh Sedivi tábornok vezérkari főnök és Végh Ferenc vezérezredes is itt van. Ez külön öröm a számomra, hiszen a volt évfolyamtárs, az egri tanzászlóalj katonatársa, az a parancsnok itt a vendég, akinek a döntése alapján kis híján már egy éve szolgálhatok itt. Alkalmunk nyílik magánbeszélgetésre is. Egyetért, hogy

a zsúfolt program befejezése után kiránduljunk az óceán partjára. Elfogadja a felajánlásomat és az én kocsimmal megyünk. Kiss tábornok és a segédtsízt, Porkoláb százados a másik kocsi-ban követ minket. Régóta kósza hírek járnak: a másik reformer, Gyarmati nagykövet után Végh tábornoktól is szabadulni akar a kiscsiga vezetésű HM. Ugyancsak a fülemben cseng a februári bizalmas beszélgetés a lehetséges nagyköveti kinevezésről. Nem kertelek úgy érzem, van olyan személyes a viszonyunk, hogy megkérdezzem: mi az igaz a mendemondákból. Nem kapok, nyilván nem is kaphatok egyenes választ. Valószínűleg a tábornok sem tud még biztosat. A beszélgetés végén azért megjegyzi:

– Tudod, Gyula, mindketten ötvenévesek vagyunk! Egyikünk sem szolgálhat még nyugdíjas koráig azonos beosztásban. Előbb-utóbb váltani kell. Én azt is el tudnám képzelni, ha majd egyszer nagykövetként szolgálhatom tovább a hazámat.

Puff neki! Eddig kísértetiesen a februári forgatókönyv jön be. Fodor tábornok helyettes államtitkár, a vezérkari főnök már nagyköveti kinevezést emleget. Nem is gondoltam volna, hogy mindez az ördögi terv hamarosan így, pontról pontra teljesül. És az az ember fog az „első katona” beosztásba kerülni, akit Végh Ferenc választott korábban maga mellé. Ilyenkor örülök, hogy itt vagyok. De hát egyszer majd, ha két év múlva is, de haza kell mennem. Vajon, mi fog majd akkor várni? Kiteljesedhet-e még a pályám, kapok-e még olyan megtisztelő beosztást, amelyből majd később, öt év múltán emelt fejjel távozhatom, hogy megtettem azt, amit meg kellett tennem? Elhessegetem a gondolatokat. Két év olyan hosszú idő még, és különben is, itt Virginiában kék az ég, és még olyan sok szép feladat vár addig is rám, míg vissza kell majd térnem az otthoni mindennapokhoz.

A norfolki repülőtérré Kiss tábornokkal együtt kísérik ki a vezérkari főnököt. Szemmel láthatóan jól érezte magát. Ha néhány napra is, de megszabadult az otthoni gondoktól, intrikáktól, és ettől a „furcsa háborútól”, amit a NATO visel „Koszovói krízis” néven. A beszállásra várva, Végh tábornok megvonja a látogatás eredményét, és így búcsúzik tőlünk:

– Tibor, akkor te továbbra is folytasd eredményesen a munkádat a magyar–amerikai katonai együttműködés további elmélyítése területén. Majd hozzám fordulva – Gyula, te pedig itt erősítsd a NATO-kapcsolatainkat!

Telnek-múlnak a napok. Gyorsabban is talán, mint kellene. Közben átköltözöm az új helyemre, le a logisztikusokhoz. Befejeztem a csatlakozásunkig tartó mandátumomat, amely az eddigi különleges státuszra, a magyar vezérkar összekötőjére vonatkozott. Mindenesetre ez is szép gesztus, hogy mi hárman, eddigi képviselők az új állománytáblában státuszt kaptunk. Így azt elfogadva nem kell minket a kiküldő országokba visszavezényelni. De vége az aranyéletnek, a külön irodának. Elköszönök az eddigi kollégáktól: Peter Monte-től, Péter közvetlen munkatársától, Mike Lucarellitől, Peter Kicza-tól és a többiektől. Chuck Smith már néhány hete búcsút vett tőlünk. Tisztte léptették elő és már el is foglalta az új szolgálati helyét valahol az Atlanti-óceán közepén, egy haditengerészeti bázison.

Kicsit fájó szívvel búcsúzom. Szép volt ez az egy év itt a Plans and Policyn. Kis vigaszom, hogy a parancsnokságon folyó személyügyi munka eredményeként az elmúlt időben nagy volt a mozgás. Azok jó része, akikkel először itt megismerkedtem, már visszatért a hazájába. Ez segíti a távozásom. Akik meg maradnak, azokkal úgyis nap mint nap találkozni fogok. Nos, ha máshol nem, az étkezdében.

Mielőtt végleg megszűnne a különleges státuszom, utoljára még rendezek egy fogadást otthon a lakáson. Erre az elmúlt hónapok forgatagában nem volt lehetőségem. A csatlakozási ünnepségek, a washingtoni csúcs, az itteni 50. évfordulós ünnepségek, az Azálea fesztivál mind hátrább sorolta, hogy végre egyszer én is meghívjam a vezetőket hozzánk, minthogy mi már számtalan esetben vendégeskedtünk náluk, a főparancsnoktól kezdve nemzeti első kollégáimig. Peter Monteval konzultálva, ő is úgy látja, hogy a főparancsnok és helyettese kivételével a protokollban szereplő vezetőket mind meghívhatom.

Május 21-e a honvédelem napja, kínálkozó alkalom, hogy az esemény kapcsán fogadást adhatok a házamnál. Otthonról is egyetértenek, szerény összegben engedélyt is kapok a rendezésre. Ez annyit jelent, hogy a nyersanyagra és egy pincér alkalmazására elég a pénz, amit kapok. A többi már a mi dolgunk. Enyém a beszerzés, a cipekedés, Csilláé az előkészítés. Talán csak az tudja, aki már rendezett ilyet, hogy az előkészületek egy hétig, a rendteremtés utáná még két napig tart.

A vendégek, vagy negyvenen, betöltik az egész házat. Örülök, mert három admirális csoportfőnök és egy sor velem rangban lévő osztályvezető fogadja el a meghívásomat. Itt vannak a nemzeti rangelsők is, akikkel eddig is és gondolom a jövőben is sokat fogok találkozni a munkában és a társaságban egyaránt. Természetesen itt vannak a feleségek is. Csilla őket jól ismeri, hiszen a havi egyszeri feleségek közös ebédjén már hónapok óta részt vesz. Nejem főztje osztatlan sikert arat. A szinte elvárt „gulasch” mint meleg főétel, és a sokféle hideg harapnivaló elbűvöli a nyugati kollégákat.

Külön öröömre szolgál, hogy itt van a német Leder admirális is, aki első perctől kezdve segített, támogatott. De itt van Monte kapitány is a feleségével, aki nem első alkalommal vendége házunknak. Nélküle, az ő segítségével hiányában nagyon nehéz lett volna a beilleszkedés. Itt van az olasz Cezare Barotti kapitány is bájos szicíliai feleségével, Máriával. Doyle kapitány is a feleségével, és a francia képviselő egzotikus, Madagaszkárról származó nejével és sokan mások. A pincérfiú sokat segít, de a vendégek távozásával ő is a kocsijába ül és elhajt. Mi meg ott maradunk a nagyon is jól sikerült vendégség romjai felett. Még jó, hogy holnap szombat.

A logisztikai törzs az első emeleten egy nagy irodában helyezkedik el. A bejárat mellett balra az osztály német tiszthelyettese, mellette a szükséges közös fénymásoló és fax. Szemben David N. Doyle, az USA haditengerészetének kapitánya, mostantól a főnököm irodája. Utána az egész terem bokszkra osztva, csukaszűrke kárpitozott falakkal elválasztva. Box officer lettem. Kétszer három lépés az új étletterem. Személyes szerencsém, hogy az én világom egy ablakon keresztül a pa-

rancsnokság előtti térre néz. A berendezés egyszerű, de praktikus. Számítógép a hozzátartozó nyomtatóval, íróasztal, a minősített iratok részére az elmaradhatatlan számkódos húzófóios lemezszekrény. Mivel rangom után az én „dobozom” kicsit nagyobb a többiekénél, az én territóriumomba pluszban még befér egy öltözőszekrény és egy fogas is. Ennyi. Ha valaki azt gondolná, hogy a többi volt képviselő kollégám jobban járt, hát téved. A parancsnokság átszervezésénél egyik új nemzet sem kapott magasabb beosztást. A velem egy rendfokozatban lévő lengyel Babinski a „sekélyvízi aknák” osztályán, a cseh Pavel a kiképzésen kapott ugyancsak törzstiszti beosztást. Kajári Feri szintén a kiképzésen fog tovább dolgozni. Nem sértő és nem is szokatlan a helyzet.

Megfigyelhettem, több ezredes kolléga is teljesít szolgálatot főtiszként a különböző osztályokon. Az amerikaiaknál pedig egyenesen szokás, hogy NATO-beosztásban dolgozva egy idő után, az arra érdemeseket az éppen betöltött törzstiszti beosztásukban léptetik elő, és hosszabb-rövidebb idő után, a nemzetközi tapasztalat megszerzésével helyezik őket magasabb nemzeti beosztásba. Abból a szempontból pedig teljesen rendjén való a dolog, hogy nekünk, az új tagok itteni képviselőinek bizony egyelőre van mit tanulnunk. Nem a parancsnokság eddigi ügyeit, hanem közelebbi szakmánk részleteit. Ezért, mielőtt érdemben elfoglalnám az új beosztásomat, hamarosan indulok egy kis elméleti „ráfejelésre”, vissza az öreg kontinensre. De addig is, itt az új helyemre átköltözve megkapok minden olyan jogosítványt, amelyet a csatlakozásunkig nélkülözniöm kellett. Legfontosabbként az új számítógépemet csatlakoztatják a NATO egységes titkos információs rendszeréhez, a CRONOS-hoz. Ettől a pillanattól kezdve e-mail kapcsolaton keresztül bárkit elérhetek a NATO-parancsnokságokon belül, de a nemzeti szervekhez is van kimenet. Ezután legtöbbször így, a rendszeren keresztül kapom a feladatokat is. Számítógépen dolgozom ki és válaszolom meg azokat. Minimális a „paperwork”, a papírmunka. Egyszerű és praktikus ez a fajta feladatmegoldás. És mivel van idő, a rövidítéseket is meg lehet fejteni.

Újból repülőgépen ülök. Vissza Európába, Aachenbe, Németországba tartok. Itt van a NATO logisztikai tanfolyama, amelyet a németek szerveznek. A gépem Brüsszelben száll le. Németh Béla alezredes vár a repülőtéren. Béla egyébként lakószomszédom Budapesten, jó viszonyban van a két család. De ennél is fontosabb, hogy kitelepülésünk előtt a NATO integrációs csoportjában együtt kezdtünk „nátózni”. Béla az egyik fontos NATO-bizottságnál dolgozik tavaly nyár óta. Szép, kertes, kétszintes sorházban lakik, nem is túl messze a NATO-központtól. Most hozzá tartunk, hogy majd holnap gépkocsival tőlük együtt induljunk a kiképzésre, amelyre ő is beiskolázást kapott.

Aachen híres város a belga–holland–német határhoz közel. A Karolingok ősi székhelye. A frank törzs, amely közül kiemelkedik Nagy Károly, akit 800-ban a pápa német-római császárrá koronázott, mintegy visszaállítva az addigra évszázadok óta elbukott római birodalmat, ezáltal folyamatosságot biztosítva az európai kultú-

rában a következő ezer esztendőre. Aachen így az európai kultúra egyik szimbolikus központjának is tekinthető. A hatalmas dómban koronázták évszázadokon keresztül a német királyokat. De 1950-től másról is nevezetes ez a gyönyörű gótikus város. Évente itt ítélik oda Európa talán legrangosabb díját, a „Károly-díjat”, amelyet azok kaphatnak meg, akik kiemelkedően sokat tettek Európa békéjéért és egyetértéséért. A díjazottak között olyan történelmi nagyságok vannak, mint Konrad Adenauer vagy Winston Churchill. De a német újraegyesítésben játszott elévülhetetlen érdemeiért ezt a díjat kapta meg első magyarként Horn Gyula is. Ezek a gondolatok járnak a fejemben, miközben a dómban nézelődünk és a díjátadásnak évről évre helyet adó városháza dísztermét csodáljuk. Aachen másról is híres: azon kevés hely közé tartozik itt a nyugati részeken, ahol meleg gyógyvizek csörgedeznek a tetti nyavalyáikra enyhülést keresők számára. Ha ilyenről hallok, mindig büszkén húzom ki magam: legalább gyógyvizekben kis hazámban nincs hiány.

A kététes kurzus sokat ad a számunkra. A német laktanyában igen spártai körülmények között, de kényelmes elhelyezésben-ellátásban részesülünk. Az első héten a partnerországokkal együtt kapunk logisztikai ismereteket, majd a második héten csak a NATO-országok kapnak előadásokat a logisztika teoretikus változásaitól a gyakorlati tapasztalatokig. A közbeeső hétvégén kedves ismerősöm, Markó Gábor jön értem és visz el magukhoz a nem túl távoli hollandiai Brunsumba. Gáborral is együtt kezdtük otthon a nátozást. Most ő a nápolyihoz hasonló szintű NATO-parancsnokságon szolgál. Hozzájuk menet útba esik a hollandiai Arnheim. Már régi vágyam volt megtekinteni a második világháború egyik híres akciójának, a Híd túl messze van című nagysikerű hollywoodi háborús szuperprodukciónak a színhelyét. Hát, ami azt illeti, nemcsak messze van, hanem jó hosszú is, ami a Rajna két partját összekötő, az ártéren is átívelő hidat illeti. Valóban nagy veszteséget szenvedhettek a németek, miközben a maroknyi szövetségeseiktől igyekeztek a nyugati parton lévő hídfőállást visszahódítani. Közben természetesen a hídfő környékén lévő negyedek is rommá lőtték, ami a háború után újjáépült házak modern stílusát látva jól megfigyelhető.

Brunsum kis holland város, nagy és Nyugat-Európa szempontjából jelentős NATO-parancsnoksággal. Míg mi Nápolyhoz, a déli parancsnoksághoz, Csehország és a lengyelek ehhez a parancsnoksághoz tartoznak. Itt is képviseltetjük magunkat két tiszttel. Gábor a kiképzésen dolgozik. Szép kis kétszintes házban laknak.

A hétvége gyorsan eltelt és hétfőn folytatódott a munka. A zsűfolt kiképzési programot a házigazdák által javasolt „Nemzetközi est” színesíti. A résztvevő országok mindegyike saját nemzeti étel-ital finomságaival rukkol ki. Béla a hétvégén a brüsszeli képviseletünk jóvoltából hozott magyar szalámit, kolbászt, tokajit és persze aperitifnek a jó hazai pálinkát kínálja. A korábban beszerzett hazai turisztikai propagandaanyagok felhasználásával szép tablót is készítettünk. Nagy sikere van az expozénknak. Különösen a szalámis szendvicsek, meg a tokaji foggy szépen. Mondanom sem kell, mi is végiglátogatjuk a többi NATO-ország hasonló standját. Így nem véletlen, hogy

a kvaterkázás után egy-egy csapat dalra fakad. A britek valami nem túl hízelgő dalocskát énekelnek az őket némán figyelő franciákról. Istenem, ha mi énekelnénk hasonló, valamelyik szomszédunkról: másnap hazarendelnének bennünket!

Említésre méltó az amerikaiak dalárdája, akik között még egy jövőbeli norfolki logisztikus kolléga, Matthew P. O'Connel tengerészkapitány is kiereszti a hangját. Mat tartalékos tengerésztiszt, olyan korombeli. Valamikor hivatásos tisztként hajózott a világtengereken, most egy pennsylvaniai nagyvállalat elnökhelyetteseként a gazdasági életben tevékenykedik. Időről-időre tartalékosként szolgálatot teljesít a fegyveres erők kötelékében. Mint most is, amikor a következő két esztendőre a parancsnokságunkon, a logisztikai törzsben kapott beosztást. A tanfolyam vége is eljön: maga a parancsnok, egy egysillagos német tábornok adja át az oklevelet. Régen ismerjük egymást. Még főiskolai tanszékvezető koromban találkoztunk otthon egy konferencián, ahol a logisztikai képzésről volt szó. Átvéve az oklevelet, önkéntelenül – mint valami közös, csak általunk ismert titkos jelet – a nyakkendőtünket igazítjuk. Mindketten a Bolyai-jelvényt szimbolizáló ékítményt viseljük.

Norfolkba visszatérve az új helyem és szakmailag kibővített feladataim várnak. Doyle kapitánnyal átbeszéljük a jövőendő munkaterületeket. Először is, mivel jövőre Magyarország rendezi az addigra teljesen átalakuló Cooperative Support gyakorlatot, beszálok a kiképzési főtiszt, Paul Ladd tengerészgyalogos alezredes mellé az előkészítésbe. A konkrét előkészítés megkezdéséig is már csak orosz nyelvtudásomat is kihasználva, egyben gyakorlatot szerezve a bonyolításban, továbbra is segítem az idén Ukrajnában levezetésre kerülő gyakorlat végrehajtási szakaszába érkező szervezését. A másik kiemelt terület (ki is kaphatná meg egy túlnyomórészt tengerészekből álló törzsben?) a NATO szárazföldi logisztikai munkacsoportjában a parancsnokságunk képviselője. Mivel ez a munkacsoport éppen a közeljövőben tartja az éves munkaértekezletét, már csomagolhatok is újból és irány vissza Európa, Brüsszel, a NATO-központ, ahol a konferenciát tartják.

Brüsszelben bejelentkezem Czékus tábornoknál, a katonai képviselőnél. Mivel a szárazföldi logisztikai munkacsoport ülésének ebédszünetében van ideje, meghív ebédelni. Örülök a találkozásnak és a személyes ismeretség felelevenítésének. Sok problémás terület nincs, amit át kellene beszélnünk. Az élet, legalábbis nálunk Norfolkban, beállt a normális kerékvágásba. Mintha a látogatások is csökkennének az utóbbi időben.

A konferencia érdekes. Magyarországról, a székesfehérvári szárazföldi parancsnokságról is itt van egy kolléga. Ami zavaró: mivel a bizottság elnöke francia, a jó Istennek sem akar angolul megszólalni. No, nem azért mintha nem tudna. Nem akar angolul beszélni. Természetesen joga van hozzá. A franciák régen kiharcolták, hogy az angol mellett az ő anyanyelvük legyen a másik hivatalos nyelv. Magamban berzenkedek. Nem elég, hogy folyamatosan birkózom az angol nyelvvel, különösen a rövidítések tömegével, most a fordítást is fülhallgatón keresztül kell hallgatnom, persze úgy, hogy közben a francia is beszűrődik a fülembbe.

Az egyes napirendi pontoknál csak a tagállamok képviselői szavaznak. Mi, a monsi parancsnokság ugyancsak a logisztikai törzset képviselő amerikai ezredes kollégámmal csak tanácskozási joggal veszünk részt. A konferencia végén a jövő évi program összeállításánál én is javaslatot teszek: parancsnokságunk részéről tájékoztatót kívánok adni a 2000. évben Magyarországon összhaderőnemivé váló „Cooperative Support” gyakorlat előkészítéséről. Egyhangúlag felveszik a tervezett napirendbe a tájékoztatót.

Visszatérve Norfolkba röviden beszámolok Doyle kapitánynak, mit végeztem Brüsszelben. Ezzel rendben is vagyunk. Kezdem megszokni, hogy a nyugati katonai kultúrában nincs a „főnök jóváhagyása nélkül semmi sem történhet” szemlélet. Itt a NATO-ban azért küldenek főtiszteket drága pénzen tárgyalni, hogy rátermettségük, felkészültségük alapján dolgozzanak és mutassanak fel eredményt. Ez egészen másfajta filozófia, mint amit én a porosz-orosz katonai iskolában tanultam és évtizedeken keresztül a gyakorlatban tapasztaltam.

Van még egy hivatalos program erre a nyárra. A brüsszeliek jönnek át újból. A változás számomra annyi, hogy Simonyi András nagykövet mellett most Czékus tábornok vesz részt az éves norfolki tanácskozáson. A hivatalos megbeszéléseken nem veszek részt, de az esti programokra a többi nemzeti rangelsőhöz hasonlóan feleségestől meghívást kapunk. Gehman admirális a haditengerészet Dam Neck-i bázisán ad BBQ partit. Így Czékus János társaságában, az itt kapott cowboykalapban szürcsöljük a tequilás Margaritát.

Azért akad még egy európai utam a nyáron. A gyakorlat helyszínének szemrevételezésével beindul a jövő évi „Cooperative Support” magyarországi előkészítése. Örömmel megyek haza, azért is, mert Dóra lányom esküvőjét és az otthoni munkát sikerült időben összehozni. Csilla is velem tart. Az elmúlt közel egy év alatt sikerült annyit röpködnöm, hogy a Delta légitársaságnál gyűjtött bónuszpontjaim fedezik nejem haza- és visszarepülését. Ráadásul mindezt a MALÉV-val, mivel a légitársaság tagja a Delta csoportnak, így helymegosztásos alapon mi Delta helyeken repülünk, magyar gépen.

Itthon a gyakorlatért felelős NATO-s kollégákkal végigjárjuk a helyszíneket. Kalkuláljuk az árakat. A mi parancsnokságunk a felelős, de a tényleges előkészítői feladatokat itt is a lisszaboni parancsnokságunk végzi. Onnan Millie Simon tenge-részparancsnok vezetésével van itt egy kis csapat. Millie-vel először a tavaly augusztusi lisszaboni látogatásomkor találkoztam. Ő az a Puerto Ricó-i amerikai, aki-nek szemmel láthatóan nem voltak túl nagy nehézségei a portugálokkal megértet-ni magát. Na jó, tudom, Puerto Ricóban a spanyol az anyanyelv. De azért senki se gondolja, hogy a két nyelven beszélve nem értik meg egymást. Miután sikerül min-dent rendeznünk, a többiek hazarepülnek. Én még egy napot maradok. Csillával ott vagyunk a lányunk esküvőjén. Abban maradtunk, hogy most nem kapnak nagy nászajándékot, de jövőre valamikor tavasszal várjuk a fiatal párt egy Amerikán át-és visszautazásra. Az a tervem, hogy az éves szabadságot kint töltve, kocsival át-

autózunk délen az Atlanti-óceántól a Csendes-óceánig, majd valahol középen vissza New Yorkig, és végezetül onnan le Norfolkba. Örülnek a gyerekek a „nagy utazás” lehetőségének. Különben mikor tudnának egy ilyen utat megtenni?

Eljön a szabadságolások ideje. Július-augusztus táján kiürül a parancsnokság. Az európai kollégák erre az időszakra időzítik otthoni szabadságukat. Nem úgy az amerikaiak. Valami érdekes fajta ez az amerikai. Én sokáig azt gondoltam, hogy a németek a leginkább munkaszerető emberek. Később megtanultam, hogy a keletiek, különösen a japánok talán még a németeken is túltesznek. Na, de az amerikaiak? Még szabadságra sem mennek el rendesen. Még innen a parancsnokságról sem. A főnököm, Dave is időnként a hétvégéhez hozzátesz előtte és utána egy-egy napot (ilyenkor rám hagyja a „bizniszt”!), de azon kívül semmi. Mintha attól tartanának, hogy ameddig távol vannak, valaki beleül a székükbe. Megfigyelem, az egészen idősek is dolgoznak. Nem ám korkedvezményes nyugdíjba „vonulunk”! A hetvenévesek is dolgoznak. Nos, én bizony engedélyt kérek otthonról: jön a fiam, szeretnék két hétre szabadságra menni. Itt, Amerikában. Megkapom az engedélyt. Ez egy új nagyszerű lehetőség. Eddig a külszolgálatosoknak haza kellett menniük szabadságra. Naná, legalább addig sem járt a szabadság idejére külföldi valutában a fizetés. Most élünk az új lehetőséggel.

Érdekes kihívások

Hamar elszállt a két hét, amelyet Zoli fiammal együtt tölthettünk. De eközben bejártuk a keleti partot, fel egészen Main államig, majd át Kanadába és a Niagaránál vissza az Államokba. Közeledik a szeptember és Csilla újból csomagol. Indulok Ukrajnába, pontosabban Odesszába, ahol pár hét múlva a „Cooperative Support '99” kezdődik. Még egyszer megnézzünk mindent, hogyan áll az előkészítés, mielőtt a NATO és a partnerországok képviselői megérkeznének.

Bécsen keresztül repülök. Érdekes, de az Austrian Airlines reptől Odesszába, de mi magyarok nem! A menetrendet nézve nemcsak Ukrajnába közlekednek, hanem mindenfelé az úgynevezett poszt-szovjet köztársaságokba. Legalábbis Kelet-Európában. Elgondolkodom. Vajon nekünk, magyaroknak, akik valamikor nagyon is „testvéri” kapcsolatokat áptunk arrafelé, nem lett volna érdemes ezt a piacot megszerezniük? Mire megérkeziünk Bécsbe, az odesszai gép már elment. Így Bécsben kell töltenünk az éjszakát. Én számoltam ezzel, még Norfolkban foglaltattam szobát a repülőtéri szállodában. A velem együtt repülő kollégám, O’Connel nem. Megköszöni, amikor felajánlom, hogy osszuk meg a szállást. Én úgyis későn jövök, mivel még Amerikából megbeszéltem a fiammal, ha már én nem tudok átmenni Sopronba, ők jönnek át a feleségével kocsival és Dóri lányomat is áthozzák. Elmegyünk egy grinzingi kiskocsmába, jót beszélgetünk. Zoli Sopronban, a határőrségnél szolgál, így nem jelent különösebb gondot nekik átrándulni Bécsbe. A terv jó, csak a kivitelezés sikerült másként.

Dóri elfelejtett útlevelet hozni Budapestről, így értem jönnek át Zoliék. Sopronban találkozunk, és ha nem is egy grinzingi, de egy hangulatos helyen töltjük az estét. Késő éjszaka érünk vissza Bécsbe. Mat már húzza a lóbőrt a szomszéd ágyon.

Másnap reggel menetrend szerint szállunk fel az Austrian Airlines járatára. Kék az ég felettünk és én élvezem a repülést. A kis Fokker végigrepül Magyarország felett, majd valahol a Kárpátok felett fordul délre, hogy egy idő múlva a tenger felől tegye le a pilótánk a gépét Odessza repülőterén. Más ez a világ, mint amihez az elmúlt időben szoktam. Sivár kép fogad már a repülőtéren. Lepusztult, még a szovjet időből való, elhanyagolt terminál. Lassú, de annál alaposabb útlevél- és vámvizsgálat. Itt a repülőtéren jövünk össze a többi NATO-s kollégával is, akik más irányokból, de körülbelül velünk egy időben érkeztek ide. Itt van norfolki „partnerem”, Paul Ladd alezredes és Millie Simon tengerészparancsnok, a gyakorlat végrehajtója is megérkezett szokásos kis csapatával.

Szergej, a már korábban Lisszabonban megismert ukrán haditengerész kapitány egy rozoga busszal vár minket. A repülőtérrel a városba bevezető út talán még lehangolóbb, mint a repülőtér. Az út két oldalán bezárt gyáróriások mellett haladunk kilométereken keresztül. Látható, hogy a szovjet nagyipar összeomlása után nehéz a talpra állás. Annál vidítóbb a város! A központban lévő szállodában kapunk elhelyezést, így a holnapi hivatalos tárgyalások megkezdésének rögzítése után rövid időn belül kirajzunk a várossal való ismerkedésre. Bár itt is szemmel látható nyomokat hagyott a szovjet idő, nagy a nyüzsgés.

Olyan fiatalosnak tűnik minden. Ez nem is csoda, hiszen maga a város is történelmi mértékkel nézve fiatal. A korábbi korok népeinek nyomában a francia származású Duc de Richelieu építette fel, még hozzá ma is modernnek tűnő, az amúgy amerikai városrendezési elvekre emlékeztető, egymással párhuzamos és merőleges utcaképpel. A legszínesebb a központban lévő nagy tér, amelyet a környező utcák határolnak. A téren utcai árusok tömege kínálja kimondottan művészi termékeit, az ukrán képző- és iparművészet szép darabjait. Van itt nívós olajfestmény, amelyet megfestője árul, kézzel festett, gyönyörű motívumokkal díszített hahloma tojások, Matrjoska babák. Kézi kovácsolt, üvegfüjt és fafaragásos tárgyak is kaphatók számunkra elfogadható áron. Egyébként, ha így vesszük, bármerre nézünk, az árak sehol sem magasak. Nyilván – viszonylagosan. Ahogy megtudjuk, a jövedelmek sem szöknek a fellegekbe.

Kisétálunk a kikötőbe. Csodálatos paloták néznek a tenger felé. És a városalapító, Duc de Richelieu bronzszobra. Ukrán kollégánk hamiskás mosollyal érdekes nézőpontból mutatja meg nekünk a szobrot, ahogy egyik kezével a feltehetően alapító okiratot maga elé tartja. Hát, rossz fantáziával elég obszcén helyzetet lehet belemagyarázni. De tudom, mindig az a rossz, aki rosszra gondol! Egyébként a szobor előtt az Eisenstein filmből, egykor a világ legjobb tizenkét filmje közé választott „Patyomkin páncélos”-ban megrázóan megörökített hosszú, a tengerpartig leszaladó lépcsőt pillantjuk meg. Érdekes élmény le-fel járkálni a híressé vált hosszú lépcsősoron.

A konferencián a gyakorlat lényegi kérdéseivel foglalkozunk. Melyek a végleges témák, amiket a hallgatókkal feldolgoztatunk, kik az előadók, a csoportos foglalkozások, szindikátusok vezetői? Mikorra és hogyan érkeznek meg a segédletek, a minden egyes hallgatónak kiosztandó és az összes előadást tartalmazó mappák, a feladatlapok, megoldások, amelyeket majd a résztvevők fűznek be a megfelelő helyre? Hatalmas munka van az előkészítés mögött, mire minden a helyére kerül, és konténerekben megérkezik Portugáliából vagy éppen az Egyesült Államokból. Mint például a már hagyományos, külön erre a célra készülő sajátos, a gyakorlat lógóját és a résztvevő nemzetek zászlóit ábrázoló bögrék, a „mug”-ok, amelyet mindenki megkap. Sok tízezer dollár, amit a lisszaboni parancsnokság a NATO-költségvetésből fizet. És akkor még nem beszéltünk a szállásról, az útiköltség visszatérítésről, a napi háromszori étkezésről és a külön programokról, fogadásokról. Ez utóbbi kérdésekkel már orosz nyelvtudásom alapján és gyakorló logisztikus múltam miatt is én foglalkozom, a partnerekkel jobb híján oroszul beszélve. Nyilván már csak azért is, mert nem értik, Millie Simon epésen meg is jegyzi:

– Ezredes, ez olyan jól megy önnek. Elég lett volna csak ideszóló jegyet váltani magának! – mondanom sem kell, nem esnek jól a szavai. Nyilván orosz nyelvtudásomat a kis spanyol-portugál fejében összemosza valami régen elmúlttal kapcsolatban.

A szállás rendben. Ugyanitt, a város központjában leszünk elszállásolva. A foglalkozás helyére, a helyőrségi tisztí klubba majd nap mint nap buszokkal hoznak-visznek. A külön programokat illetően, mivel egy teljes hétvége is beleesik a gyakorlatba – magam tárgyalok a helyi Inturist képviselőjével. Egyik nap buszos országjárásra a városhoz közeli kazamatákat látogatjuk meg, ahonnan ki-kicsapva a partizánok olyan hősieken harcoltak a honvédő háborúban a betolakodók ellen.

Egyik este a haditengerészeti parancsnokság admirálisa vacsorán lát vendégül bennünket az egyik helyi étteremben. Belépve téatrálisán átöleli a talpig feketében lévő grúz vagy örmény származásúnak tűnő tulajdonost: „a mi legjobb barátunknak nevezve őt”! Mindenesetre a vacsora finom volt, csak vodkát ne kellene már soha többet innom! A velünk együtt dolgozó ukrán tiszték közül Szergejjel kerülök közelebbi, barátságos viszonyba. Bár jól beszél angolul, örül ő is, ha a jobban és régebben beszélt oroszra váltunk. Nekem is jó alkalom a gyakorlásra. Igaz, éppen húsz esztendeje végeztem akadémiai tanulmányaimat ezen a nyelven, de azóta is gondot fordítottam annak megőrzésére. Sohasem gondoltam, hogy egyszer majd NATO-tisztként lesz szükségem újból az orosz nyelvre.

Tapasztalom, hogy oroszul beszélve jobban megnyílnak az itteni emberek. Elmondják, hogyan élnek. Szidják a korrupciót. A katonák elmondják, van olyan hónap, amikor a fizetésüket sem kapják kézhez. Szegény a haderő, nincs pénz a fejlesztésre. Mi, magyarok sem állunk valami fényesen, de legalább eddig rend-

ben megkaptuk az illetményünket. Az én kinti ellátmányom is rendben van. Szergejt megkérdezem, mit hozhatok pár hét múlva, ha visszatérek. Furcsa válaszok: személyi tisztasági dolgokat, fogkrémet és borotvahabot kér. Atyaisten, mi legalább ezeken a gondokon már jó ideje túl vagyunk. Az Amodenten és a Barbonon kívül nálunk azért hosszú ideje nagyobb a választék. Hiába, Európában nyugatról minél keletebbre megyünk, annál rosszabb életminőséggel találkozunk. Persze ez az összehasonlítás valahol vonatkozik ránk is! Teljes szívvel próbálok segíteni. Nekünk, magyaroknak elemi, nemzeti érdekünk, hogy Ukrajna nyugat-hoz közeledését támogassuk. Talán ez a munkánk is azt segíti elő. A tényekhez tartozik, hogy a mostani gyakorlat az elsőik közé tartozik. Az első NATO-gyakorlat Ukrajnában.

Dolgunk végeztével vissza az Államokba. Pár nap múltán újból kint rostokolok a repülőtéren. Nem, most kivételesen nem én megyek, a Tábornok érkezik Nápolyból. Végül elfogadta a kinevezést, és több mint egyéves képviselői tevékenység után, a csatlakozásunkkal egy időben átment a nápolyi parancsnokságra és mint logisztikai főnök elfoglalta hazánk első tábornoki beosztását. Most a parancsnokságát képviselve érkezik egy másik, brit kollégájával a szokásos éves „Norfolki szemináriumra” és az azt követő magas parancsnoki törzsgyakorlatra. A géptől kivezető folyosó végénél mókásan a nevét felmutatva várom. Nevetünk és boldogan öleljük át egymást. Sok mindenben vagyunk túl, mióta nem láttuk egymást. Különösen ő, aki magas nemzeti beosztásból került bizony nagyon is munkás, végrehajtói pozícióba. Nem beszélve a háborúról, ami ugyan már mögöttünk van, de nem mindennapi kihívást jelentett az azt irányítók számára. Most legalább a kemény hónapok után egy kis kikapcsolódás következik.

Hozzánk megyünk. Csillával úgy döntöttünk, hogy itt tartózkodása idején legyen végig a vendégünk. Reggel-este kocsival viszem, és a fogadásokra – amelyekre mi is hivatalosak vagyunk – elkísérjük Csillával. Itt az egyik fogadáson Gehman admirálissal való találkozásra várva vagyok szem- és fültanúja, ahogy a főparancsnok üdvözlöi a vendégünket:

– Tábornok, üdvözlöm a fedélzeten! Hallom, végre rendes beosztást kapott a NATO-ban! – Nem hiszem, hogy ezzel a tréfásnak szánt megjegyzésével a főparancsnok a nemzetek katonai képviselői posztját minősítette volna le. Inkább egy cinkos megjegyzésként véltem kihallani: Jó, jó tábornok, tudjuk, mi és miért történt, de azért munkája, tisztessége alapján mi továbbra is tiszteljük magát! Nem beszélünk később erről, de biztos vagyok, ez a megjegyzés is egyfajta elégtétel lehetett a számára.

Most is közbeesik egy hétvége a két rendezvény között. Együtt csavarogjuk végig a weekendet. Magunkkal visszük Horváth Lajost is, aki Budapestről a HM-ből érkezett. Kiderül, hogy Lajos, mint én is, élünk-halunk az amerikai polgárháború története miatt, tárgyi emlékeiért. Valahol az Outer Banksen egy régiségboltban érdekes dolgokra lelünk. Én kis díszdobozban a Konföderációs Zászlót szimboli-

záló kitűzött vásárlom meg. A vele adott ismertető szerint az utolsó norfolki déli veterántalálkozón viselhette a tulajdonosa. Azon a találkozón, amelyen, még ha hajlott korban is, de részt vett a déliek egyik utolsó életben volt katonája. Így ér össze múlt és jelen.

Most én várok a repülőgépre. Pár hét telt csak el és újból repülök vissza Odeszszába. Az útvonal ugyanaz. Azzal a különbséggel, hogy most odafelé legalább sikerül a csatlakozást elcsípnem. No, de majd visszafelé mindenképpen meg kell állnom az osztrák fővárosban. Odesszában kellemes meglepetés vár. Magyarok is jöttek. Igaz, nem lettünk tengeri nagyhatalmak, de a jövő évi Magyarországon megrendezésre kerülő gyakorlat színvonalas lebonyolítása érdekében itt van a gyakorlat magyar társigazgatója, Zsiborás János ezredes és kissé különös módon, a gyakorlat színhelyének kiválasztott balatonkenesei honvéddüldülő vezetője, Túri Mihály ezredes is. A gyakorlatra vegyesen, partnerországok és NATO-tagállamok képviselői jönnek. Amerikából is népes társaság érkezik. Értelemszerűen haditengerészek. És tartalékosok. Jó módszer az ismeretek szinten tartására, ismerkedésre.

A gyakorlat olajozottan, jól indul. Lisszabonból és az itteniektől is egy-egy admirális nyitja meg a közel egyhetes gyakorlatot. Utána átadják a terepet az előadóknak. Az első két napon előadások hangzanak el a haditengerészeti logisztikáról, a többnemzeti együttműködés lehetőségeiről. Nincs olyan haderőnem, amely logisztikailag jobban egymásra lenne utalva a nyílt tengereken, mint a haditengerészet. Ezért nyilvánvaló a közös érdek, hogy a NATO-országokon túl, a partnerországok is képesek legyenek együttműködni a távoli vizeken, ha a helyzet úgy hozza.

Az előadások után az elhangzottakat felhasználva szindikátusokra oszlunk és csoportosan különböző valós, megtörtént szituációkat dolgozunk fel. A megoldást a csoport tagjai közül kiválasztott személy PowerPointos bemutató segítségével a délelőtti és a délutáni szekció után plenárisan ismerteti. A szindikátusok munkáját két-két felkészült, erre a feladatra a NATO-tagállamokból delegált tréner segíti. Kérésre én is és természetesen a magyar kollégák is részt vesznek a csoportos foglalkozásokon.

Célunk az, hogy minél jobban megismerjük a gyakorlat szervezésének minden apró részletét. Legyen teljes képünk a jövőre otthon, Balatonkenesén lefolytatandó gyakorlatról. A körülmények tanulmányozására van itt Túri ezredes is, bár az igazat megvallva, ismerve az otthoni lehetőségeket, nem valószínű, hogy túl sok újdonságot nyújtanak az itteni körülmények. A szállást már említettem. A foglalkozások a helyőrségi klubban folynak. Hatalmas, többemeletes épület, tele a plenáris és szekcióülésekre alkalmas helyiségekkel. Ahogy az épületet megismerve elnézem, jóval több a lehetőség, mint amennyit képesek vagyunk kihasználni. Ja, kérem, ez a monstrum épület is a régi szovjet idők, az akkori világ egyik legnagyobb haderejének az ukránokra maradt szimbóluma. Bízom abban, ennél azért jobb körülményeket fogunk biztosítani Magyarországon.

A történeéseket figyelve hirtelen eszembe jut valami! Ha már jövőre nálunk lesz a gyakorlat céljainak, tematikájának teljes váltása, szép környezetben érdekes, a látogató részére is jól mutató munkát fogunk végezni. Miért ne lehetne megrendezni a NATO legfelsőbb logisztikai döntési testületének a tagországok logisztikai vezetőiből és a vezető parancsnokságok logisztikai főnökeiből álló NATO Logisztikai Vezetők Tanácsa (SNLC) őszi ülését Magyarországon? Az indok egyszerű: a magas vezetők egyben meglátogathatják a gyakorlatot is. Így kettős célt is sikerülne elérni országunk és a szakmám NATO-n belüli népszerűsítésében. Felhívom Dobó tábornokot mobilon. Elgondolkodtató a javaslatom – mondja és megígéri, megbeszéli a dolgot a vezérkari főnökkel, Fodor Lajos vezérezredessel is. Ha pozitív a döntés, felveti a javaslatot Brüsszelben, a jövő heti éppen soros őszi SNLC-s ülésen.

A hétvégén – kitöltve az időt – kirándulásra indulunk. Dél felé tartunk, a szlávok egy korai erődjét szemléljük meg a Fekete-tenger partján. Az őszen ellenére szép az idő. Utazásunk közben egymást érik az ukrán települések. Elképzelhetetlen a szegénység. A falvak utcáinak jó része aszfaltozatlan, az utcai nyomos kutyákból következtethetően a szegényes házakba a vezetékes víz sincs bevezetve. Némán bámulunk ki a turistabusz ablakán. Nem tagadom, amikor a programot kiválasztottam, erre is gondoltam: mutassuk meg különösen a gazdagabb nyugati országoknak, hogy élnek itt, Kelet-Európában az emberek. Mennyire fontos, hogy minél több szállal a nyugathoz kapcsoljuk ezt az országot, megakadályozva, hogy megforduljanak. Visszaforduljanak.

A tanfolyam végén kis házi ünnepség keretében mindenki oklevelet kap. Én egyszerre kettőt is: a hallgatónak, no meg a szervezőnek járót is. Most végre arra is van idő, hogy néhányan átmenjünk a szomszédos, a „Nagy Honvédő Háborút” megörökítő múzeumba. Az igazgató – hetvenes éveiben járó nyugállományú ukrán ezredes – már előre értesítést kapott látogatási szándékunkról. Megkönynyebbülés látható az arcán, amikor oroszul üdvözlöm. Személyesen vezet végig minket a tárlókon és mutatja be az ukrán nép hősi harcát a hitleri fasiszta megszállókkal szemben. Tisztelettel adózunk a hősök emléke előtt akkor is, amikor mi, a gyakorlaton résztvevők a városban megkoszorúzzuk a második világháborúban elesett hős tengerészek emlékművét. Ebben nincs és nem lehet változás. Jöhetett rendszerváltozás, lehetnek új szövetségeseink, de amit ez a jobb sorsra érdemes nemzet elviselt a háború alatt, az történelmi tény. Igazsága megkérdőjelezhetetlen. Ebben a szemléletben és gondolatától indítva látogattuk végig a város környéki, ma Földalatti Múzeumként működő kazamatákat, ahol a hitleristák életét megkeserítő partizánosztog működött a megszállás ideje alatt.

A gyakorlat alatt végig rokonszenvet érzünk a helyiek részéről. Csak egyszer fordul elő pár fő részvételével NATO-ellenes tüntetés a tiszti klub előtt, erről is csak a másnapi helyi lapokból értesülünk.

Véget ér a gyakorlat és hazaindulunk. Én újból Bécsben várom a másnapi New York-i csatlakozást. Kora este van, mire elhelyezkedem a szállodában. Gyorsan le-

pakolok és irány a városközpont. Halottak napja környékén járunk és bennem már második éve óriási a hiányérzet, hogy nem tudok kimenni a temetőbe a halottaimhoz. Most legalább a Stephans dómban egy gyertyát gyújthatok eltávozott szeretteimért. Önfeledten sétálok a belváros utcáin. Élvezem világot – Közép-Európát. Vacsorára egy kis utcai kioszknál főtt virslit eszek és hozzá csapolt sört iszom.

Itthon vagyok. Ez az a régió, ahová igazán tartozom. Most még fokozottabban érzem, amikor annyiszor és annyifelé járom a világot. Mintha Budapesten lennék. Nem véletlenül. Az építészeti stílus – mintha a pesti belvárosban járnék. Valahonnan Strauss melódiák szűrődnek ki az ablakon. Befordulok az épületbe. A jegykezelő szó nélkül int, beenged a műsorra. Már a ráadások mennek, mindjárt vége az előadásnak. Lehunyttal szemmel hallgatom a varázslatos Kék Duna keringőt. Az ismerős melódia a folyóról, amely összeköt. Bécsieket és budapestieket. Soha senki és semmi ne álljon többé közénk, ami úgy elválaszt bennünket, hogy csak a folyó legyen, amely összeköt minket. Kicsit nehéz szívvel megyek vissza a szállodába. Egy ideig nem láthatom ezt a csodát, amelyet csak egyszerűen Közép-Európának nevezünk.

Amerikába visszaérkezve néhány hét nyugalom következik. Rendezhetem a külföldi utazásaim miatt felgyülemlett irodai munkáimat. Elolvasom a távollétem alatt titkosított vonalon érkezett e-mailjeimet. Jó néhány a szomszéd irodából, a főnökömtől jött. Az a jó ebben a törzstiszti életben, hogy lám: megvár a feladat. Senki sem készíti el helyettem. Majd ha megérkeztem: nekiláthatok. Tenni pedig bőven van mit.

Mivel én vagyok a felelős a NATO szárazföldi műveletek logisztikai jellegű terveiért, hozzám érkezik be minden változás. Értelemszerűen európai kollégáim küldik át egyetértésre a legkülönbözőbb terveket. Elolvasom őket, majd továbbítom azokat az osztály szakembereihez felülvizsgálatra. A beérkező módosításokat (ha van ilyen!) átvezetem az eredeti szövegen, majd jóváhagyásra elküldöm Doyle kapitánynak. Az ő O.K. válasza után máris mehet vissza az anyag Monsba. Nos, így mennek a dolgok nátoéknál. Természetesen, mi is minden fontos anyagot átküldünk egyetértésre az európai kollégáknak. Így együtt dolgozunk a jövő évi magyarországi gyakorlat tematikáján is. A szárazföldi anyagot nyilván ők, a haditengerészetit a mi törzsünk dolgozza ki a legapróbb részletekig. A repülő anyagát pedig közösen.

Talán már nem is meglepő, de Csilla újból csomagol. Szegényt megint itt hagyom egy hétre. Nem szereti ezeket az egyedülléteket a kieső házban. Különösen éjjel. Bár meggyőződése, hogy a környék teljesen biztonságos, megértem nejem aggodalmát. Kérek engedélyt Brüsszeltől és napokon belül egy megbízható, tisztességes áron beszerelt, a rendőrséghez bekötött infrás biztonsági rendszer vigyáz a házunkra. Most egy belgiumi, Ostendeben megtartott haditengerészeti logisztikai képzésre küldenek. Gondolom, benne van a dologban, hogy a jövő év gyakorlatainak naptára tele van a 2002-es év „Strong Resolve” gyakorlatára történő intenzív felkészülésével.

Az én szerepem a parancsnokságon az, hogy éles esetben, konfliktus esetén a „háborús” beosztásom megváltozik, és a főparancsnokság érdekében, de az Atlanti Flotta állományaiba tartozó Többnemzeti Összhaderőnemi Logisztikai Központ megbízott igazgatójaként fogok ténykedni, egészen egy másik nemzet részére kiosztott státusz szerinti igazgató beérkezéséig. Mi tagadás, egy ilyen pozíció megbízott ellátásához kissé alaposabban szükséges megismernem a haditengerészet logisztikáját, mint az eddig felszínesen, az odesszai gyakorlaton történt. Ez a típusú gyakorlat azért is érdekes, mivel csak NATO-országok részére tartják. Jellegénél fogva nem csodálkozom, hogy csak tengerparti országokkal rendelkező NATO-s kollégák vesznek részt az ötnapos kiképzésen. Bár nem vagyok benne biztos, hogy nem lenne érdemes tőlünk is egy-egy embert a vezérkartól ilyen jellegű kiképzésekre is kiküldeni. Ki tudja, mikor hozza úgy a sors, hogy olyan helyzetbe kerülünk, amikor valahol egy válságövezetben együtt kell működnünk a haditengerészekkel.

Különlegességnek számít a barna egyenruhám a sok kék között, néznek is rám dülledt szemekkel. Az első nyilvános bemutatkozáson aztán gyorsan tisztázom, a NATO Atlanti Parancsnokságáról jöttem. Ismerős is akad a sok tengerész között. Mario, a római védelmi minisztériumból van itt. Eddig többször is találkoztunk már különböző rendezvényeken. A hét gyorsan telik. Esténként sétálunk a szeles Ostende tengerparti sétányán vagy betérünk az errefelé gyakori kis bárók egyikébe, egy pofa sörre.

Visszatérve nem úszom meg, még egy európai út vár rám ebben az esztendőben. De előtte eleget teszünk a parancsnok meghívásának. Ilyenkor, év vége felé indul a következő évi, a térségben nagy társadalmi érdeklődéssel kísért „Azálea fesztivál” szervezése. Mint minden esztendőben, most is a főnemzet és annak jövőbeli királynőjének a bemutatásával kezdődik az eseménysorozat. Megtudjuk, hogy a 2000. év főnemzete a kis távoli Izland lesz. Ezen a fesztiválon már nekünk is illelően kell részt vennünk. Ez azt jelenti, hogy kell egy nemzeti jelképekkel feldíszített kocsis a nagyon is amerikai felvonulásra, egy „hercegnő”, aki a teljes rendezvénysorozaton részt vesz és természetesen egy sátor a norfolki kikötő NATO-kiállítására, ahol először fogjuk Magyarországot és a honvédséget bemutatni.

Ez a feladat természetesen nem kevés munkát, és valljuk be anyagi hozzájárulást jelent a szervezők részéről. Szerencsére szponzorok is segítenek. Így a mi „felvonulási szekerünket”, ami majd egy feldíszített-kidekorált tehergépkocsi lesz, az egyik térségi egyetem fogja biztosítani, a rajta „happy”-ző majorett lányokkal együtt. Nagy kő esik le a szívemről, mivel tájékozódok, kétezer dollárba is belekerül egy ilyen kocsi bérlése, feldíszítése. És akkor még hol vannak a majorett lányok? Hálás vagyok az egyetem segítségének, amit rögtön ki is fejezek a jelenlévő képviselőjének. A hercegkisasszonnyal még valahogy megleszünk. Szokásos telefonos bejelentkezésem egyikén kérem a nagykövetet, hogy segítsen. Itt az egész térségben nincs olyan fiatal magyar hölgy, aki alkalmas lenne első nyilvános szereplésünkön

Magyarországot képviselni. Washingtonban mégis nagyobb a választék. Esetleg valamelyik követségi dolgozó lánya vállalja ezt a szép feladatot.

Repülök vissza Európába! Nem is tudom, hányadik utam ez már vissza a jó öreg kontinensre. Mindenesetre nem mindenki nézi otthon jó szívvel a „röpködésemet”. Visszajut a fülembé, hogy otthon „napidíj-vadásznak” hívnak. Rosszul esik. Nem én kérem, hogy küldjenek időről időre vissza Európába. A munkámhoz tartozik. Ez itt az életforma. Ha már nem hozzák a NATO-központot ide, bizony nekünk kell átmenni oda. Többi társam is hasonlóképpen utazgat. Fél év körüli időt mindenki távol van.

Panaszkodni nem szeretnék, de nem egy kellemes dolog az időzónákon át történő ide-odaröpködés. Az Európába történő repülést kifejezetten utálok. Mindig éjszaka utazunk. Aludni nem tudok a gépen. A nagy számok törvénye alapján mindig van egy-egy ügyeletes csecsemő, aki végig üvölti az éjszakát. Marad a filmnézés. Van úgy, hogy hármat is megnézek. Még szerencse, hogy általában új filmeket adnak. Azért így is előfordul, hogy egy sikerfilmet kétszer is megnézek. Oda is, visszafelé is.

A kiküldetéssel járó konferenciák érdekesek. Ha tudok is hozzátenni valamit – külön öröm. Esténként már nem szeretek nagyon eljárogatni, marad a hotelszoba és a CNN. Persze, ha érkezéskor vagy az indulás előtt van egy kis idő, jó körülnézni. Annyi évtized kimaradt a nyugat megismeréséből, igyekszem bepótolni. Jó sétálni Brüsszel, Lisszabon vagy Párizs utcáin. Kicsit irigykedéssel figyelem a jól öltözött embereket, a csillogó kirakatokat. Jó lenne életszínvonalban itt tartani. Nem csak magamnak, az egész országnak. Hazámnak. Igen, ilyenkor felértékelődik a szülőföld. Amikor távol vagyok, hónapokig nem hallom a feleségemen és Kajári Ferin kívül az élő magyar szót!

Apropó, Kajári őrnagy. Mert közben NATO-csatlakozásunkkal és főtiszt beosztásba helyezésével soron kívül őrnaggyá léptették elő. Kevesebbet látom, mióta az épület nem azonos emeletén dolgozunk. Különben is a kisbabájuk miatt visszavonultabban élnek. Természetesen a számláival rendszeresen találkozunk. Csilla számfejt a fizetését, fedezi a hivatalos kiadásait, fizeti a napidíját. Ügyesen belejött. Nincs panasz a munkájára. Örülök neki. Ki gondolta, hogy tanárnő létére így belejön az adminisztrációba?

Leszálláshoz közeledünk Münchenben. A havas reggelen norfolki holland kollégám vár. Így beszéltük meg még az indulás előtt. Ő már pár nappal korábban átjött Hollandiába rendezni az ügyeit. Kocsit bérelt és most azzal tartunk Oberammergauba, egy speciális NATO törzstiszti, válságmenedzselési tanfolyamra. „O’gauba”, ahogy a rövidítéseket imádó amerikaiak nevezik, régen szerettem volna eljutni. Itt működik a NATO törzstiszti iskolája. Maga a helység csodálatos. A bajor Alpokban, néhány kilométerre a híres Garmisch-Partenkirchentől. Még egy híres nevezetessége van ennek a helynek. Tízévenként itt tartják a híres Passió játékot. Még a pestisjárványok idején fogadta meg a falu

lakossága, ha elkerüli őket a baj: minden évtized fordulóján a község apraja és nagyja részvételével megtartják a Krisztus földi életének utolsó napjait megörökítő előadást. Mégpedig tavasztól ősziig minden áldott nap előadják a bibliai történetet. Jövőre lesz az évforduló. Nem lenne rossz visszajönni.

Szállásom egy csendes kis panzió, a kiképzőközponttal szemben van, így nem sokat kell csúszkálnom a havas időben, hogy elérjem a foglalkozások színhelyét. Az előadások hallatlanul érdekesek. Értelemszerűen az idei NATO-„háború” tapasztalatait dolgozzák fel, és a tanfolyam szervezői meghívott előadókkal adják közre a közelmúlt konfliktuskezelési tapasztalatait. A legérdekesebb előadást egy amerikai, McGregor nevű ezredes tartja, aki most fejezi be Monsban a feladatát. A háború alatt a főparancsnokság hadműveleti központját vezette. Azt, ahová idestova másfél esztendeje be sem engedtek. McGregor ezredes megemlíti nemrégien megjelent könyvét is. Mint hallom, „A falanx megtörése” (Breaking the Falanx) nagy visszhangot váltott ki az amerikai fegyveres erőkon belül. Tehetséges, értelmes embernek tűnik az ezredes. Remélem, lesz alkalmam még az Államokban találkozni vele és a könyvét elolvasni.

Elrepül a hét és én is repülök vissza szegény, állandóan egyedül lévő feleségemhez. Még jó, hogy délelőttönként ott van az angol tanfolyam. Magda és újabban Paula is elég sokszor hívja vásárolni. De azért így is elég nehéz lehet a sokszori egyedüllét. Egy ekkora ház és kert rendben tartása sem jár kevés munkával. Én azért legalább a füvet vágom. Bizony még ilyenkor decemberben is. Nyáron gyakrabban. Hetente, tíznaponta. A rengeteg lehullott levelet is össze kell szedni, zsákokban kihordani. Igaz, ez egy kis torna is legalább. Na, de ennyi?

Még van egy meghívásunk erre az évre, amit illik elfogadni. A jövő évi „Azálea fesztiválra” való gyűjtésre hívnak bennünket. A rendezvény a norfolki baseballstadion székházában van. A „fundraising”, ahogy erre felé mondják, nekünk meghívottaknak tombolajegy vásárlását jelenti. Ha lehet, minél többet. De van licitálás is. A lehetőségek közül egy hároméjszakás Outer Banks-i hotel lehetőségre jegyzek be. Megnyerjük! Most már csak az a kérdés, hogy mikor tudunk elmenni jövőre. Minden bizonnyal két kiküldetés között.

Karácsony közeledik. Mi két hétre Floridába, annak is a legdélibb részére, Key Westre megyünk. Dave Carrington tengerészkapitány még tavaly itt a parancsnokságon, mint a felderítő osztály vezetője, kollégám volt. Időközben Key Westre, az ottani drogellenes központ egyik vezetőjének nevezték ki. Megígérte, hogy ha arra lesz kedvünk kirándulni, szívesen segít az elhelyezésünkben. Van kedvünk. Pár héttel ezelőtt telefonon felhívtam és kértem, ha lehet, segítsen az ottani nőtlen szállón szobát kapnunk. Nemrég értesített. Jöhetünk. Mi pedig felmegyünk a legalábbis észak felé már ismert „I 95”-re és irány dél!

Az élményeinkről beszámolni még lesz lehetőség. De hogy ne legyen fenekéig tejfel az élet: Miami-ban autózva megszólal a mobilom. Brüsszelből a katonai képviselő helyettese hív fel:

– Gyula, azt a parancsot kaptuk Budapestről, adassuk el veled a szolgálati gépkocsit! – közli velem az ezredes kényszeredetten. – Tudom, hogy hol vagytok, majd ráérsz az ügyet rendezni, ha visszatérsz az állomáshelyedre.

Nem esik jól a dolog, de már megszokhattam. Sok az ellendrukker. Igaz, megszűnt a csatlakozás előtti kiemelt státuszom, de eddig is „parádéskocsisa” voltam minden idelátogatónak. Hurcoltam a dolgára, mert más országokkal ellentétben, nálunk nem engedélyezik még külföldön a bérautó igénybevételét. Így aztán a kiküldött sokszor annak a szállodának lehet a „foglya”, ahol egyben a konferenciát is rendezik. Nos, valószínűleg arra kényszerülünk, hogy Norfolkba visszatértünk után átgondoljuk a dolgainkat. Csillának sem kellene állandóan házvezetőnként körülugrálni a saját pénzünkből azt, akit éppen én szállítgatok. Az biztos, hogy még egy kocsit kell vennünk a megtakarításunkból, mert egy autóval nem lehet az itteni életformát megoldani! De egyelőre: félre bú. Irány Key West!

Új év, új feladatok

Ilyen kellemes körülmények között még nem köszöntöttük az újévet! Bár sokan vitatkoznak, de számunkra ez a 2000. év az új évszázad, mi több, az új millennium kezdete. Mint mindig, most is visszanézek, mi van mögöttünk. Mit sikerült elvégezni az elmúlt esztendőben? Nos, igen. Rengeteg dolog történt velünk. NATO-tagok lettünk. Részben megváltozott a feladatköröm is. Hivatalos képviselőből a parancsnokság egyik fontos területén dolgozó törzstiszt lettem. Jórészt megtartottam, de már nem hivatalosan a képviseleti feladataimat. Mert hiába az a régi általános rend a parancsnokságon, hogy Washingtonban képviselnek bennünket, az élet régen túlhaladta ezt az ósdi szabályt. Itt dőlnek el a dolgok. Igaza volt Monte kapitánynak, benne kell lenni az eseményekben. Az attasék évente egyszer külsőségek között történő tájékoztatása nem helyettesítheti a napi, fizikai ittlétet.

Minden ország a saját érdekeiért is lobbizik. Admirálisok, magas rangú osztályvezetők, ha nem is közvetlenül, de mindennapi munkájukban is igyekeznek érvényesíteni az otthoni, ne adj’ isten a regionális érdekeiket. Úgy figyeltem meg, ez a nyugati katonai kultúrában összeegyeztethető. Lehetek én azért kíváncsi parancsnok és beosztott egy személyben, hogy munkámmal igyekszem azt a közösséget is szolgálni, amelyik ideküldött. Ez is a NATO szellemiségéhez tartozik.

Gyártottam a jelentéseimet és küldözgettem haza rendszeresen az itteni eseményekről. Sajnos, kevés a visszacsatolás, nem tudom, mennyire veszik otthon figyelembe azokat. Sokat tanultam és talán sikerült az elmúlt évtizedek bennem felhalmozott tapasztalatait kamatoztatni. A tanfolyamok, a konferenciák egyben már

az otthoni várható feladatokra is felkészítenek. Igaz, félidőben járunk: annyi telt el körülbelül, amennyi még hátra van az itteni szolgálatból. Mégis arra gondolok, hogyan fogom alkalmazni az itt tanultakat. Számolok, ha hazaérek, ötvenkét éves leszek. Még lesz annyi időm a nyugdíjig, hogy ha szükség lesz rám, sokat tehetek az átalakuló honvédségért, a szakmámért, a logisztikáért.

Lent, Key Westen a pihenés mellett egy szakmai cikk tervezetén dolgoztam: hogyan működik a többnemzeti logisztikai szervezet egy nemzetközi művelet során. Elnézve a jövő évi naptári tervet, gyakran fogom gyakorolni azt is. A cikket pedig hazaküldöm a szakmai folyóirat, a Katonai logisztika részére.

Key West az év végi pihenésen, a cikkíráson kívül hozott még egy érdekes eseményt. Utazásunk szervezője, Dave Carrington kapitány ott tartózkodásunk egyik délelőtti látogatást szervez részemre a drogellenes küzdelem regionális parancsnokságán. Azon a helyen, ahol pár éve még elképzelhetetlen lett volna egy magamhoz hasonló tiszt látogatása. A teljesen komputerizált, nagy kivetítővel felszerelt vezetési terem bemutatása után egy előadóteremben különböző prezentációkat hallgatok meg, amelyek különösen a Dél-Amerikából északra áramló drogereskedelem megakadályozásáról szólnak.

Elképesztő adatokat hallok, milyen szervezettséggel és milyen hatásfokkal dolgoznak a rossziúk. Milyen gyorsjáratú tengeri motorosokkal szelik át a Karib-tengert, a Mexikói-öblöt, hogy rettenetes, pusztító árujukat a sokszor lassabb parti őrség kijátszásával juttassák el a kontinensre. Üzemanyaggal teli hordókkal megrakodva vágnak neki a veszélyes útnak. A nagy mennyiségű hajtóanyag felhasználása miatt viszonylagosan kevés a szállított drog. Így kiküszöbölhető, hogy a rakomány elvesztése esetén túlságosan nagy veszteség érje a drogbárókat. Ennek ellenére is dollármilliókban fejezhető ki egy-egy rakomány értéke. Ez csak az egyik útja a kábítószer-csempészetnek. Felhasználják erre a célra a kis repülőgépektől kezdve a legális szállítmányok közé rejtett illegális szállítás valamennyi elképzelhető változatát. Bár a leghatásosabb a termelés helyszínén, az adott országban történő fellépés, amelyben az amerikaiak is jelentős segítséget nyújtanak, elképzelhető, milyen óriási mennyiségek fordulnak meg, ha az elfogási eredmények ellenére mégis eljutnak a rendeltetési helyükre a modern társadalmakat mérgező-pusztító szállítmányok. Modern társadalmakat említek, mert itt nem csak kizárólagosan Észak-Amerikáról van szó. Maga a törzs is nemzetközi a parancsnokságon. Franciák, belgák, hollandok, németek is szolgálnak itt, a drogellenes háborúnak ezen a frontján.

De van itt más adat is. Meglepetéssel fedezem fel az Ázsia-Európa drogereskedelem útvonalai között kis hazámat is, mint a Kelet- és Közép-Ázsiából nyugatra vezető tranzitországok egyikét. Kétes dicsőség, még akkor is, ha hozzátesszük, hogy más országokhoz hasonlóan mi, magyarok is mindent igyekezzünk megtenni a küzdelem területén. Otthon nincs olyan hét, hogy ne hallhatnánk sikeres elfogásokról. Mégis és mégis. A hatékonyság területén valószínűsíthetően úgy állha-

tunk, mint amerikai barátaink. Van a harcnak eredménye, de még mindig sok, túl sok az a halálos drog, amely eljut a nyugati társadalmakba.

Az év első hetei „törzsmunkával” kezdődnek. Január közepe táján egyik nap érdekes e-mailre bukkanok a belső Intraneten: meghívó a január 17-i Martin Luther King-nap megemlékezésére, amelyet ökumenikus istentisztelet keretében a parancsnokság közelében lévő kápolnában tartanak. Martin Luther King fiatalságom személyes példaképe. Életével, híres, a washingtoni Lincoln-emlékműnél elmondott „Van egy álmom...” kezdetű beszédével, tragikus halálával példaképpé magasztosult az emberi jogok egyenlőségéért folytatott küzdelemben. Harcának eredménye érzékelhető.

Délen élve én nem tapasztalom a faji megkülönböztetést. Sok feketével találkozom nap mint nap. Közeli ismerőseim között is van fekete, vagy ahogy itt a kifejezést használni illik: afro-amerikai. Az egyik Tom, aki a szomszédban lévő törzstiszti iskola őrnagyi rendfokozatban lévő tanára. A másik – és ez talán nagyon is személyes – Julius „druszám”, aki időről időre a bázis fodrászatán a hajamat vágja. De találkoztam már fekete altábornaggyal is, a hadsereg műszaki főnökével, akinek szép bostoni kiejtése még engem is elcsodálkoztatott. Azt tapasztalom, hogy aki akar, az tud boldogulni. Az amerikai haderőben inkább pozitív diszkriminációt vélek felfedezni.

Az afro-amerikai, ha jó képességű és szorgalmas, talán még a ranglétrán is gyorsabban halad előre, mint fehér társai. Igaz, sok mindent, sokszor a hátrányos anyagi helyzetből való lemaradásokat is le kell küzdeni. Számtalan helyen megfordulva soha nem tapasztaltam a diszkriminációt, mint ahogy én sem éreztem egy percre sem, hogy valamilyen jöttment külföldiként kezeltek volna. Pedig a kiejtésem alapján rögtön érezhető, hogy idegen vagyok. Mégis inkább az érdeklődést, a pozitív hozzáállást tapasztaltam, amit természetesnek érzek egy olyan országban, ahol mindenki jött valahonnan. Eldöntöm és visszajelzek az illetékesnek, hogy részt kívánok venni a megemlékezésen.

Az első meglepetés akkor ér, amikor az épületünk halljában parancsnokságunk egyik (az igazsághoz tartozik egyetlen!) osztályvezetői beosztásban lévő afro-amerikai ezredese vár, és hozzám szegődve felajánlja, hogy elkísér a megemlékezés helyszínére. A következő meglepetés a helyszínén ér, amikor kiderül, hogy rajtunk és még egy polgári kollégánkon kívül senki más nem vesz részt parancsnokságunkról a szépre sikeredett ünnepségen. Fehér ember legalábbis nem. Tudom, hogy több évtizedes csendes folyamat után ma először ünneplik az Egyesült Államok-szerte a jeles eseményt. Mindaz igaz, amit a hétköznapiakon tapasztalok, de biztos van még a lelkek mélyén valami, amihez évtizedek is kevésnek tűnnek, hogy teljesen eltűnjön.

A főnököm, Doyle kapitány egyik nap behivat az irodájába:

– Gyula, alakul egy NATO–EU-s csoport, amely egy, a jövőben megrendezendő közös törzsgyakorlás elvi kérdéseit készíti elő. Tafalla admirális téged jelölt ki

a mi részünkről a logisztikai kérdésekben történő együttműködés mind jobban történő tisztázására – mondja el egy szuszra a főnököm.

Rámosolyodom, ő meg hamiskásan vissza. Mindketten tudjuk, hogy nem akármi-lyen feladat elé állítanak. Hogy rám esett a választás, megértem. Európai is vagyok, rendfokozattal is bírok. Amerikait biztos nem akarnak tőlünk küldeni. Az tudvale-
vő, hogy bizony a NATO-n belül sem mindig olyan szép és egységes az élet, mint az az évfordulókon és ünnepségeken megszokott. Különösen az ilyen munkameg-
beszéléseken élénk a vita. Megmutatkoznak a különböző vélemények. Mint rendes
demokráciákban szokás, hogy összecsapnak a különböző nemzeti érdekek.

Az első megbeszélés Brüsszelben lesz. Megyek is le az utazási irodába, megren-
delem a lányoknál a következő repülőjegyet. Brüsszelben a konferencián termé-
szetesen a napirenden kívül szinte semmiben sem sikerül megegyeznünk. Külö-
nösen a franciák véleménye eltérő az egyes kérdésekben. Még a NATO által fel-
ajánlott doktrinális kérdésekben is különbözik a véleményük. Nem lenne értelme,
ha az Európai Unió külön doktrínákat találna ki a jövőben kialakítandó saját fegy-
veres erői számára. Miért jó az, ha csak a saját szakmámat nézem, a nehezen „ki-
izzadott” logisztikai szabályzatokat az EU számára átírjuk? Hiszen jószerivel az
USA és Kanada kivételével a többi ország azonos a NATO-ban részt vevőkkel.

Brüsszeli tartózkodásom idején – mint rendesen – meglátogatom Czékus tábor-
nokot is. Rossz hírt közöl velem. Rövidesen megszüntetik az eddigi státuszt a fe-
leségem részére. Nem lesz más dolgom, mint az elszámolásokat havonta közvet-
lenül a brüsszeli központba megküldeni, ahol majd feldolgozzák azokat. Elkese-
redem. Múlt hónapban a kocsit vették ki alólam (a vételi ár feléért adtam el az alig
másfél éves Fordot!), most a feleségem munkalehetőségét szüntetik meg és a
kosztpénzt jelentő kiegészítést vonják meg! Úgy látszik, otthon úgy ítélték meg,
így is sokat keresünk.

Logisztikai gyakorlat szervezése Magyarországon

Elkezdődik a hazai logisztikai gyakorlat előkészítése. Brüsszelben megszületett a
döntés, a NATO logisztikai vezetőinek a tanácskozását a gyakorlattal egy időben,
Budapesten tartják, és a tanácskozás testületileg tájékozik a gyakorlat meneté-
ről Balatonkenesén. Nagy az örömöm. Sikerült elérni, hogy két fontos rendez-
vényt is Magyarországon tartsanak. Ez azért is jelentős, mert ez az első eset, hogy
az SNLC elhagyja Brüsszelt. Még nagyobb buzgalommal folytatom gyakorlat-
szervező munkámat. Az előkészítés következő fordulója Lisszabonban lesz. Újból
repülök tehát Portugáliába, immár harmadszor leszek vendége az estorili hotelnek
és élvezem az óceán látványát a túlsó partról. Kedves lisszaboni katonaorvos is-
merősünk külön programot is szervez a számunkra: saját kocsiján elvisz Sintra-
ba, a korábbi portugál uralkodók romantikus várkastélyába, számos nemzetközi

konferencia rangos helyszínére. A kastély alapos bejárása után arra is van időnk, hogy visszafelé ellátogassunk Európa legnyugatibb pontjára, a Capo de Roca-hoz. Megköszönjük az élményt. Innen különösen lenyűgöző látvány, ahogy a Nap lassan eltűnik az Atlanti-óceán vizében.

Folytatódik a „Strong Resolve 2002” gyakorlat előkészítése is. Egy újabb itteni elméleti konferencia után Kanadába, az Atlanti-óceán parti Új-Skóciában lévő békiképző központba fogunk repülni, mi, a Többszemzeti Összhaderőnemi Alkalmi Harcikkötélék parancsnokságába beosztott állomány. Egyelőre a Hamptonban megtartott konferencia tartogat érdekes meglepetéseket számomra. Először is itt van Jozef Leszega ezredes, a lengyel haderő közlekedési szolgálatának főnöke. Jozef jó húsz évvel ezelőtt katonai akadémiai csoporttársam volt az akkori Leningrádban. Azóta is többször találkoztunk pályafutásunk során. Családjaik is jó barátságban vannak. Ezért is örülök, hogy most itt üdvözölhetem közös nyelvünkön, oroszul.

A lengyelek fontos szerepet fognak játszani a NATO nagy gyakorlatán. Az ország egyik helyszíne lesz a gyakorlásnak. Így érthető, ha a majdani becsoporthozításban, szállításban érintett fő felelős is tájékozott a fejleményekről. Van másik „lengyel” vonatkozása is az eseménynek. Itt ismerhetem meg Mieczyslaw Bieniek tábornokot. A tábornok a monsi parancsnokság kiképzésért felelős főnöke, partnere a mi parancsnokságunk kanadai Collinson tengerészkapitányának. Bieniek tábornokkal hamar jó barátságba keveredem. Hiába: „magyar, lengyel, két jó barát”! Elhívom hozzánk is. Éppen valamilyen parti van nálunk, így jól jön ki a lépés „az európai” vendég meghívásával. Megtudom, hogy a Tábornokkal együtt végezték a brit vezérkarit. Azóta is jó barátságban vannak.

Az USA légierő Boeing utasszállító gépével repülünk Új-Skóciába, egyenesen a norfolki hadikikötő közvetlen közelében lévő katonai repülőtérre. A gép teljesen megtelik a többszemzeti parancsnokság embereivel. Páran a többszemzeti logisztikai központot képviseljük. Két külön szervezet, de azonos céllal. Nyilvánvaló az elgondolás: a parancsnokság különben sem kis szervezetét nem akarták a logisztikai dolgozók további létszámával emelni, ezért azt külön „központba” szervezték és alárendelték a Többszemzeti Parancsnokságnak. Így fordulhat elő, hogy én, aki tulajdonképpen békében az előjáró szervnél dolgozom, krízis időszakban alárendeltségbe kerülök főleg a 2. csapásmérő flotta állományából megalakuló és éles helyzetben a „Mount Whitney” fedélzetére behajózó parancsnokságnak. Az út kellemes, és a leszállást követően némi buszozás után megérkezünk a Lester B. Personról elnevezett kanadai nemzetközi békiképző központba. A névadó valamikor a kanadai kormány feje volt, és az ő nevéhez fűződik a modern békefenntartás első műveletének megszervezése. Tevékenységéért 1957-ben Nobel Béke-díjban részesült.

Maga a kiképzőközpont festői helyen, Clementsport közelében, egy volt hatalmas katonai kiképzőbázis területén található. A gyakorlat elgondolása: egy szigetországban a két politikai fél esztelen politizálása során polgárháború robban ki, amely a NATO-csapatok határozott közbelépésére a szembenállók szétválasztásával elcsitul.

Most jön számunkra a nehezebb feladat. Tudniillik – és ez valószínűleg minden békekeremtőre vonatkozik – ahogy beavatkozunk a konfliktus kezelését illetően, az adott országban a normális élet garantálását is nekünk kell biztosítani. Ez pedig meghatározóan logisztikai feladat. Van mit tennie a velem együtt három fővel imitált Többnemzeti Összhaderőnemi Logisztikai Központnak. Jön is csőstől a feladat az előljáróktól, akik összeszokottan, mint a 2. csapásmérő flotta logisztikai osztálya, most az előljáró Többnemzeti Parancsnokság szerepkörében adják részemre a feladatot. Jóval többen. Valahol elszakad a cérna, nem győzzük az iramot, lemaradunk. Felhívat az előljáró – annyira beleéli magát a szerepkörébe, hogy üvöltözni kezd velem. Kikérem magamnak. Pláne, egy összességében tét nélküli gyakorláson.

Egyébként rengeteg érdekes tapasztalat gyűlt össze. A békekiképző központ stábjá kitűnően alájátszotta a civil oldal feladatait. Különösen érdekes volt Alex Morrison, a központ vezetőjének szerepe, aki a gyakorlaton az ENSZ külön megbízott szerepkörében játszott a valósághoz közeli tevékenységet, valamint a képzetelenbeli szigetország különböző civil illetékesei a maguk állandó gondjaikkal, amelyeket nyilván a mi nyakunkba zúdítottak. Mindenesetre a személyes konfliktus ellenére sokat tanultunk egy hasonló válság valós kezelését illetően. Minden jó, ha a vége jó: a központ vezetői egy skótdudás zenekarral színesített bankett keretében búcsúztattak el minket.

Február végén van még egy európai utam. Elkészült a magyarországi logisztikai gyakorlat teljes levezetési terve, a haderőnemenként kidolgozandó témák megállapítása. Az európai főparancsnokság logisztikai törzs dán kiképzési főtisztje Koppenhágát, hazája fővárosát javasolta a kidolgozás előtti utolsó megbeszélés színhelyéül. Örülök neki. Soha nem jártam még Dániában, vihetem az eddig összegyűjtött bónuszpontok segítségével Csillát is magammal, és nem utolsósorban találkozhatom még itteni szolgálatom legelején megismert és megkedvelt, azóta nyugdíjba vonult dán kollégámmal, Fin Lage-val. Koppenhága még így február végén is kedves. A konferencián keményen dolgozunk.

Otthonról régi ismerősöm, a kiváló logisztikai szakember, Szarka György mérnök alezredes vesz részt inkább az elméleti anyagok kidolgozásáról, mint magáról a gyakorlat lebonyolításáról szóló konferencián. Sikerül is megállapodnunk minden kérdésben. Most már csak a májusi utolsó norfolki konferencián a gyakorlati előkészítés ügyei vannak hátra. Az egész napos munka után azért van alkalmunk a városban is körülnézni. Kisétálunk a kikötőbe. Engem elbűvöl a város szimbólumát is jelentő szobor, a nagy mesemondó, Andersen által ihletett „kis hableány” látványa. Valahogy nagyobbnak gondoltam, ahogy a kikötő rakpartjának kövei között kis törékeny alakjával maga elé néz. De nem hagyhatom ki a királyi palota előtti zenés őrsegérváltást sem.

Kedves esemény, amikor a Lage házaspár Koppenhága kertvárosában lévő kis házukban egyik este fogadják a népes, csupa régi ismerősökből álló csapatunkat. Még Amerikából – már csak a rend kedvéért – is bejelentkeztem koppenhágai ka-

tonai attasénknál, Szabó Zoltán ezredesnél. Egyik este az ő vendégei vagyunk csak mi, magyarok. Megígéri, hogy a repülési menetrend miatt a konferencia után adódó szabadnapunkon elvisz bennünket a közeli Helsingorbe, Hamlet várába és útba ejtjük – amire én különösen kíváncsi vagyok – a dán Vadászati Múzeumot is. Az egész program kitűnően sikerül, és mi az eseményekben gazdag hét után Csillával repülünk vissza Amerikába. Örülök, hogy végre magammal hoztam, hiszen sokszor bizony hetekig egyedül van. A többi NATO-s kollégám is hasonlóan cselekedett. A repülőjegyet mindenki intézi magának, a hotelszobában egyébként is kétszemélyes ágyak vannak, így csak a felárat kell pluszban fizetni. Különben is így állapodtunk meg előre, már csak a régi kolléga, Lage kedves korábbi meghívása miatt is – hozzuk az asszonyokat.

Lassan közeledik március 15. Ez lesz az első alkalom, hogy önállóan ünnepelnek minket, és csak nekünk szökken fel a nemzeti trikolór a parancsnokság előtti zászlórúdra. Ezt a napot alaposan elő kell készíteni. Először is gondoskodom a zászlófelvonás utáni fogadról. Főleg az otthoni pénzügyi támogatás szűkössége miatt úgy döntöttem, hogy nem rendezek a gazdagabb nyugati országokéhoz hasonló esti fogadást, hanem inkább a délelőtti „tupírozom” fel némi magyaros ízekkel. No, nem otthonról szerzem be a szalámit, meg a csabai kolbászt, mivel erre a szigorú amerikai behozatali törvények szerint még egy szendvics erejéig sincs lehetőség, hanem Chicagóból rendelek a magyar hentesről! Igen, mivel Amerika köztudottan a nagy lehetőségek hazája, van itt magyar hentes is. Igaz, korábban New Yorkban, a magyar kolóniában egymást érték a magyar kereskedők, de ez mostanra megszűnt. Mint ahogy a kimondottan magyar negyed is eltűnt a népek szétszéledésével. Úgyhogy Chicago! Jönnek is a finomságok pár nap múlva gyorspostával. Tűrhető áron.

A ceremóniára Jeszenszky nagykövetet hívom meg. Jön is, mint minden alkalommal, amikor valami fontos esemény történik a parancsnokságon. Jólesik ez az odafigyelés a munkámra. Komoly segítségnek érzem a támogatást, amire szükségünk van. Nem nekem személy szerint. Az országnak. Minél jobban és minél gyorsabban beágyazódni abba a nyugati közösségbe, amelyhez történelmünk során mindig is tartoztunk. Ideig-óráig ezt néha a nyugat is elfeledte. Hogy a nagykövet programja minél hasznosabb és érdekesebb legyen, az ünnepség előtti estére a parancsnokság tudományos szekcióvezetőjének, Ralph Naha-nak a segítségével külön programot is szervezek. Ralph mint helyi notabilitás, elnöke egy a térségben működő üzletberekből, társadalmi személyiségekből álló társaságnak. Ennek az elitnek lesz vendége Jeszenszky nagykövet. A téma mi is lehetne más: Magyarország. A zászlófelvonásra meghívást kapnak az itteni, általunk ismert kis magyar kolónia képviselői is. De Philadelphiából jön Korényi Both András, az USA orvosezredese feleségével, az ugyancsak orvos Ildikóval együtt. És jelen lesz az ünnepségen a lányom, Dóra és a férje, Béla is. A tervünk, hogy az ünnepség másnapján négyesben nekivágunk a tavaly beígért „nagy utazásnak”, Amerika átszelésének.

Az igazi amerikai típusú vacsorával egybekötött nagyköveti társasági fellépés érdekes. Először az elnök, Ralph Nahra mond köszöntő szavakat, majd a bemutatásra átadja nekem a szót. Megtiszteltetés, hogy röviden én mutathatom be a népes társaságnak azt, aki a rendszerváltozás utáni első szabad, demokratikusan megválasztott kormány, az Antall-kormány külügyminisztere volt, és most hazánk egyik fontos, ha nem a legfontosabb külsőügyi posztján, Washingtonban képviseli az országot. Nincs arra lehetőségem, hogy mindent elmondhassak arról az emberről, akit az elmúlt másfél év alatt megismerve egyre jobban becsülök. Nem beszélek arról sem, hogy '90-ben a kormányba kerülése a néhai Antall Józsefhez fűződő személyes kapcsolatának tudható be, hogy valamikor Toldi gimnazistaként a tanítványa volt és a sors érdekessége következtében felesége, Edit aszszony révén az Antall családba is bekerült. Szólok viszont elismert történészi, tanári pályafutásáról, tisztességes meggyőződéses konzervatív beállítottságáról. Arról, hogy a nyolcvanas években a kaliforniai egyetemen, Santa Barbarában tölthetett hosszabb időt vendégtanárként családjával. Elmondom azt is, hogy saját tapasztalatom szerint nagykövetségként évtizedek óta az amerikai magyarság legelismertebb támogatója. Tisztelik is érte a magyar emigráció körében. Ennyi a tisztem.

Ezután a nagykövet lép a pódiumra. Rövid előadást tart Magyarországról, a rendszerváltozásról, a mai helyzetéről. Jó hallgatni összefogott, mértéktartó, szép angolsággal előadott beszédét. Közben a zsúfolásig teli teremben a nyolcas, kör alakú asztaloknál ki-ki az előadással vagy éppen a tányérján lévő étellel van elfoglalva. A kérdések ideje következik. Amitől tartottam, az bejön. Valaki megkérdezi, mi a véleménye a határainkon kívül rekedt magyarsággal kapcsolatban. Megáll a levegő bennem. Lehet a kérdés jóindulatú, ártatlan, de provokatív is. A nagykövet érezhetően rutinosan válaszol:

– Azok, akik eljöttek és új hazát választottak a múltban, tették ezt többé-kevésbé önszántukból. Az emberi szabadságjogok alapján megértés és tisztelet kíséri döntésüket. De azok a milliók, nemzettársaink, akik maradtak, azok felett egyszerűen elment a határ. Egyik pillanatról a másikra idegen állam polgárai lettek. Többségből kisebbség. Mi tudomásul vesszük a XX. század sorscsapásaiként is felfogható nagyhatalmi döntéseket, de érzékenyek vagyunk és odafigyelünk, mi történik a határainkon kívüli magyar testvéreinkkel. Bízunk benne, hogy a nemzetközi szervezetek, a NATO, amelynek egy éve tagjai vagyunk, a bővülő Európai Unió előbb-utóbb befogad valamennyiünket. Megszűnnek, spirituálissá válnak a határok, régiók alakulnak és erősödnek a közös érdekek mellett, és így talán óriási traumánk is tovább gyógyul a jövőben!

Okos, bölcs válasz. Több hasonló kérdés nem, de a gazdasági helyzetünkre, az Amerikával kapcsolatos üzleti kapcsolatokra utaló annál több hangzik el. Gyorsan telik az idő. Közben már a kávé szervírozzák. Azután hamar véget ér az este. Csak a szegény nagykövet nem ette meg a vacsoráját. Ja, kérem, ez is hozzátartozik a diplomatak életéhez!

Este a beszélgetést nálunk folytatjuk. Dóriék is velünk tartanak a késő estébe nyúló diskurzusban. Reggel korán kelés. Délelőtt tízkor „flagrising”, zászlófelvonás a parancsnokságon. Csodálatos, napos norfolki reggel virrad ránk. Gyors reggeli Jeszenszkyékkel, Dóriékkel és indulunk a parancsnokságra. Nagy nap a mai. Az első zászlófelvonás, az első közös ünneplés, amikor csak rólunk, magyarokról szól a történet. A vendéglátó nemzet, az Egyesült Államok himnusza mellett csak a miénk, csak a magyar himnusz hangjai szállnak fel az égbe, hogy a végén más-sik nemzeti imánk, a Szózat hangjai fejezzék be az ünneplést.

Választhattunk volna más nemzeti ünnepet, ezzel más dátumot is másfél évvel ezelőtt akkor, amikor megkérdeztek, ünnepeink közül melyiket kívánjuk itt a parancsnokságon majdan közösen megünnepelni. Ezt nehéz eldönteni. Vannak szép ünnepeink, amelyekre büszkén emlékezhetünk. Augusztus huszadika, ezeréves államalapításunk ünnepe. Az az esemény, amikor egy büszke, keletről jött, késői népvándorlás kori nép úgy döntött, hogy végleg a Kárpátok medencéjében marad. Teljesítve mindazt a követelményt, ami a nyugati világhoz való tartozást akkor jelentette. Az államalapítást, az addig a puszták népét, a honfoglalók törzsi szervezetét jelentő élet feladását és a nyugati mintájú királyság megalapítását, vagy a kereszténység, a katolikus vallás felvételét és államvallásként való meghonosítását. És ott van október 23. Egy évforduló, amely egy nemzet kéretlen „pártfogójával”, tőle egész történelme során idegen országgal szemben lázadt fel, és lám idáig vezetett, hogy most ezen a napfényes, enyhe virginiai délelőttön itt állhatunk a többi nyugati ország képviselői között, és velük együtt várhatjuk a mi nemzeti trikolórunk égbe szökkenését.

A végső döntés március 15. mellett, legszebb tavaszünnepünk, a 1848–49-es polgári forradalom és szabadságharc évfordulója mellett történt. Az az évforduló, amelytől a magyar polgárosodást számítjuk, azt a társadalmi berendezkedést, amelyhez oly’ sok kitérő után – immár véglegesen – tíz évvel ezelőtt visszakanyarodtunk. De a döntésben benne volt az a praktikus javaslatom is, hogy a többi NATO-ország ünnepei előtt, tulajdonképpen a mi ünnepünkkel kezdődik mostantól az a szép sorozat, amely évről évre itt ismétlődik, amikor időről időre szövetségeseink nemzeti ünnepeit köszöntjük, amelyeken a lassan két évvel ezelőtti emlékezetes első eset óta, ha tehetem, magam is gyakran részt veszek. Öröm a mai nap azért is, mert tavaly NATO-csatlakozásunk megünnepelése, annak közelsége elvitte március 15. első méltó megünnepelését. Akkor – zászlófelvonás nélkül – kis belső házi ünnepség és fogadás mellett emlékeztünk meg nemzeti ünnepünkről, amelyen részünkről Kiss tábornok mondott beszédet. Most más a helyzet. Gyülekeznek a vendégek.

A meghívott magyarok mellett itt vannak a többi nemzet képviselői is. Tisztársaim családtagjai, feleségek, kisgyermek. Kezükben kis magyar zászló, amelyet a Kajári Ferivel szerkesztett országismertetővel együtt a protokoll osztott szét. A katonák a főbejárat két oldalán a szokások szerint sorakoznak fel. Középen a főparancsnok-helyettes, Sir Perowne admirális, mellette a díszvendég, Jeszenszky

Géza nagykövet. Ma különleges szerepet kapok. Kivételesen, megtiszteltetésként én is a bejáratú lépcsőn, a parancsnokság vezetői között állhatok. Az a tisztem, hogy én mondhatom el az országot ismertető ünnepi beszédet. Az ünnepség a szokásos rend szerint zajlik. Megérkezik az atlanti flotta zenekara, bevonulásuk közben eljátsszák a haderőnemi indulókat, majd az Egyesült Államok himnusza után a magyar himnusz hangjaira immár másodszor szökken fel lobogónk a norfolki kék égbolt felé. Perowne admirális mond szép beszédet, majd a Szózat hangjaival véget ér a rövid ünnepség.

Betódul a népes vendégcsereg az ebédlőbe és nagykövetünk üdvözlő mondatai után kezdetét veszi a fogadás. Mindenki a magyaros ízeket keresi, és szemmel láthatóan ízlenek is az amerikai földön elkészített hungarikumok. Kollégáim közül sokan gratulálnak. Biztos vagyok benne, hogy az ünnep mellett benne van a gratulációban a sok ízletes finomság elismerése is. A fogadás után munkatársaim az irodáikba, mi meg hazamegyünk, hogy itteni és otthoni magyarokkal még tovább folytassuk az ünneplést. Nem sokáig, mert Jeszenszkyék, Korényi Bothék előtt még hosszú út áll, és mi tagadás, mi is elkezdjük a csomagolást. Holnaptól öt héttig én is szabadságon vagyok. Dóriékkel a tavalyi ígéretnek megfelelően megkezdjük a nagy utazást.

Egyszer minden véget ér, így a mi nagy utazásunk is. Április végébe fordulunk, mire visszatérünk, és csak egy-két nap választ el minket az „Azálea fesztivál”-tól, amelynek ezúttal már nemcsak tapasztalatokat szerző nézői, hanem aktív résztvevői is vagyunk.

Azért az előkészületek körül is akadtak bonyodalmak. Márciusban, még az utunk elején valahol New Orleans közelében autóztunk, amikor Kiss tábornok hívott a mobilomon. Felháborodottan közölte velem, hogy hatásköröm túllépésének veszi, hogy nem őt tájékoztattam először az Azálea fesztivál magyar hölgyrésztvevőjével kapcsolatos igényről. Valóban, ezt a kérésemet a nagykövethoz intéztem. Mivel tisztában vagyok az attasé családi viszonyaival, nem is feltételeztem, hogy ő meg tudná oldani a problémámat. Így valószínűleg ő is csak a nagykövethoznál kötött volna ki. Nem beszélve Végh tábornok mindkettőnknek címzett eligazításáról. Az egész arra persze jó, hogy elrontsa a napomat. Vihar a lavórban. Menet közben hívom a nagykövetet és kérem, tisztázza a dolgot, mivel számomra rendkívül kellemtelen a helyzet. Egyébként megtudom, a nagykövet Molnár László New York-i főkonzult kérte meg, hogy a lánya képviselje Magyarországot. Norfolkba visszatérve tájékozódom az előkészületekről. A trailer megvan, díszítik.

A norfolki kikötőparkban építik a „NATO-sátorvárost”, ahol Magyarország is egy külön sátrat kap. Postán megérkeznek a különféle Magyarországot népszerűsítő anyagok, prospektusok. Gondoskodom a sátor berendezéséről is. A fesztivál előtti napon megérkezik Molnár főkonzul a lányával. Bájos, fiatal, húsz év körüli teremtmény az első „hercegnőnk”. Éppen olyan, amilyennek egy hercegnőnek lennie kell. A nagy napon az egész családommal kivonulunk. Dóri az egyik fő segí-

tóm, de itt vannak Kajáriék is. Nagy a sürgés-forgás a sátrunk körül. Sokan csak megállnak, elvesznek egy Magyarországról szóló prospektust, és tovább sétálnak. Mások érdeklődnek. Többen magyarországi kapcsolataikról, élményeikről beszélnek. Aki kicsit tovább időzik nálunk, annak plusz ajándékot, egy kitűzött vagy posztert is adok. Fogy a nagy befőttes üvegben lévő magyar édesség is. Van, aki kétszer is belemarkol. Istenem, emberek vagyunk! Végigjárom a többi nemzet sátrát. A rangelsőknek reklámszatyorban válogatást viszek a „kincseinkből”.

Most vagyok igazán hálás az otthoniaknak, Péter László ezredesnek és munkatársainak, hogy tisztességesen elláttak szóróanyaggal. A vezetőink közül Perowne admirális látogat meg bennünket. A részére is átadok egy, az országot reprezentáló válogatást. Közben felváltva ki-kiszaladunk a főutcára, ahol nagy csinnadratta közepette folyik az igazi amerikai stílusú felvonulás. Elöl nyitott limuzinban a polgármester halad, és integet a nézelődő hadnak. Utána következnek a NATO-országok trailerekre épített bemutatói, rajtuk az ország hercegnője. Természetesen a fő attrakció az idei év fő országának, Izlandnak a felvonulása. A szépen dekorált kocsin Iris Halldorsdottir, a délutáni koronázási ünnepség királynője integet. Az egyes országok között felvonulnak a térség iskoláinak, intézményeinek a képviselői. Táncolnak, dalolnak, majorettek integetnek. Egyszóval színpompás tavaszünnepség, tömegekkel.

Kora délután a látogatottság csökkenésével kiszaladunk a norfolki botanikai kertbe, ahol a koronázást rendezik. Óriási a tömeg a szabadtéri színpad körül, amikor a VMI, a virginiai tiszti iskola kadétjainak a karján bevonulnak a koronázásra várók. Mindegyik kislány mögött az ország képviselője áll. Vagy az itteni nemzeti első, képviselő vagy a Washingtonból erre az alkalomra leutazott katonai attasé. Tőlünk Kiss tábornok illeszti első hercegnőnk fejére a koronát. Az este bálal ér véget, egyben ez zárja az egész hetes rendezvénysorozatot, ahol első alkalommal volt lehetőségünk bemutatkozni. Bízom benne, sikeresen.

Az Azálea fesztivál végével a családom is „szétszéled”. Dóriék több, mint hat hét után hazarepülnek, Csilla is hazamegy rövid időre. Én pedig újból Brüsszelbe tartok. Most kerül sor az éves szárazföldi logisztikai tanácskozásra. Érdekes beszámoló hangzanak el. Nekem legjobban a dánok befogadó nemzeti támogatásáról szóló, az ország logisztikai lehetőségeit bemutató kis katalógusuk, a CAPCAT tetszik. A kiadvány részletesen rögzíti a szükség esetén az ország területén igénybe vehető kapacitásokat. Részletes adatokat találhatunk a tengeri kikötőkről, vasúti pályaudvarokról, az utak áteresztő-képességeiről, raktárakról, üzemanyag-tárolásról, egyszóval mindenről, amely egy gyakorlatra (ne is gondoljunk más eshetőségre!), az országba érkező szövetséges katonai alakulat elhelyezéséhez, működtetéséhez szükséges.

Kiváló követendő példa a számunkra, ahol bizony még száz százalékgig semmi sem zárható ki. Nézzük csak a Balkánt. De itt van Taszár, ahol amerikai szövetségesek állomásoznak. Bizony jó időbe került annak idején, mire a működésükhöz

minden adatot beszereztek. Jegyzetel is a magyar kollégám. A tavalyi határozatnak megfelelően én is szót kapok. Előadásomban az idej, magyarországi „Cooperative Support” gyakorlat balatonkenesei levezetését, a megváltozott tematikát ismertetem. Megemlítem, hogy a gyakorlattal egy időben Budapesten tartják a NATO logisztikai vezetőinek legfelsőbb tanácskozását is. Kérem a delegációkat, segítsék őket is elő, hogy országaikból a megadott számban jöjjenek hallgatók. Elfogadják a tájékoztató jelentésemet, és sok sikert kívánnak a levezetéshez.

A magyarországi logisztikai gyakorlat a témája a norfolki utolsó egyeztető konferenciának, ahol még az utolsó „simításokat” kell elvégeznünk. Magyarországról itt van Zsiborás ezredes, a gyakorlat magyarországi társigazgatója, Bognár Ferenc őrnagy, alias Frank Bognár, a kanadai légierő őrnagya, és úgy tűnik, elmaradhatatlan szereplője az előkészítésnek Túri Mihály ezredes, a balatonkenesei üdülő vezetője. Bízom benne, majd nyilván a körülmények is olyanok lesznek, amely indokolja ezt a kiemelt üdülővezetői odafigyelést, amelyet az előkészítés teljes ideje alatt részéről tapasztalok!

Franket régóta ismerem. Még valamikor a ’90-es évek elején a Tábornok hozta ki hozzám látogatásra, akkori szolgálati helyemre, a katonai főiskolára. Frank kisgyerekként szüleivel valamikor talán a ’60-as években emigrált Jugoszlávia magyarlakta vidékéről. Kanadában végezte az iskoláit. Olyannyira beilleszkedett a kanadai életbe, hogy felnőve csatlakozott a légierőhöz, ahol logisztikusként dolgozik. Mivel amúgy is kitűnőek a kapcsolataink a kanadai logisztikusokkal, no meg ő magyar anyanyelvű is, megszületett a döntés, hogy Magyarországon segít nekünk az átalakításban. Sikerül mindenben megegyeznünk. Mivel Magyarországon sokkal olcsóbbak a tananyagok, de még az emléktárgyak elkészítése is, abban maradunk, hogy az előkészületek teljes egészében Magyarországon történnek. Örülök neki, mert élelken emlékszem még, mennyit kínlódtunk Ukrajnában, az Államokban és a Portugáliában elkészített anyagokkal, illetve azok repülőn való odaszállítással.

Lassan nyárba fordulunk. Szervezzük a következő tanácskozást. Az évente szokásos logisztikai középvezetők jönnek két év után újból át az óceánon, hogy itt tartsák meg az értekezletüket. Paritásos alapon működik a rendszer, egyszer Európában, egyszer itt, a tengerentúlon. Kellemes emlékem, két évvel ezelőtt, amikor kihelyezésem előtt első magyar meghívottként vehettem részt a tanácskozáson. Tavaly Európában volt a konferencia és valaki más ment ki otthonról. Most bár itt van, más a helyzet! Én, mint a logisztikai törzs tagja részt vehetek (részt is kellennem!) a munkában, de nemzeti delegátusként nem képviselhetem Magyarországot!

Othronról Keszthelyi Gyula mk. ezredes érkezik. Gyulával, bár mind a ketten a légierőnél szolgáltunk, korábban nemigen találkoztam. Amikor két évvel ezelőtt kiérkeztem, akkor is éppen hogy elkerültem. Azon a nyáron Washingtonban, a Nemzetvédelmi Egyetem vezérkarival felérő felső vezetői, manager szakán végzett. Most az a hír járja, hogy ő lesz a honvéd vezérkar logisztikai főnöke. Ez azért

is érdekes, mert Czékus János a szokásos „norfolki konferencián” nemrégén itt jártában, Fodor tábornok megbízásából informálisan megkérdezte, hogy az ősszel átalakuló vezérkarban vállalnám-e a logisztikai főnökhelyettesi beosztást. Akkor megörültem a felvetésnek. Bár még közel egy évem van hátra az itteni szolgálattomból, de a jelzést annak vettem, hogy nem felejtenek el, számítanak rám. A beosztást – mint hírlík, dandártábornoki sarzsival – örömmel elfogadom – üzentem – akkor is, ha valamivel előbb kell hazamennem. Egy kérésem van, szeretném a „Cooperative Support” gyakorlatot novemberben ebből a beosztásból végigcsinálni, és csak azután hazatérni. Az sem zavar, hogy jövőendő főnököm néhány évvel fiatalabb. A katonai szerencse és magas iskolai végzettsége mindenképpen mellette szól. Én örülök, ha az évtizedek alatt összegyűjtött tapasztalatomat és a NATO-ban szerzett friss ismereteimet átadhatom. Nos, most nemcsak a magyar delegátust, hanem jövőendő főnökömet is várom a norfolki repülőtéren.

Keszthelyi ezredes korán őszülő, tanáros kinézetű ember. Kicsit fáradtan jön ki a géptől a terminálig futó folyóson. Hozzánk megyünk, ameddig itt van, nálunk fog lakni. Csilla még nem érkezett vissza otthonról, így jól is jön a társasága hetek óta tartó egyedüllétemben. Meg persze könnyebben is összeismerkedünk. Már ha a hírek szerint a közeljövőben úgyis együtt dolgozunk. Másnap is együtt autózunk ki Hamptonba, a konferenciának helyet adó hotelbe. Mivel ez az első eset, hogy Gyula a logisztikusok családjában megjelenik, abban maradunk, hogy a bemutatkozásig én is beülök a nemzeti delegációk sorába, majd én mutatom be és a következő szünet után hátra ülök. Így is történik.

A programban természetesen itt is szerepel az őszi magyarországi gyakorlat témája, amelyet Paul Ladd, immár ezredes ismertet. Örülök Paul előléptetésének. Ő volt az, aki eddig a sokszori kérésem ellenére sem ejtette volna ki megszólításomkor a „Gyula” szót. Csak „colonel” voltam, no meg „sir”. Közös munkák során is „partnerem”, ha valamiben nem értett egyet, véletlenül sem mondta volna ki egyenesen, hogy nem. „Yes, sir! No, sir!” kezdte először a magasabb rendfokozatúval szemben tanúsított, belenevelt tisztelettől vezérelve. No, de amikor megtörtént a régen várt esemény, másnap reggel már „Hey, Gyula!” lettem, és gratulációmra barátságosan megköszönve akkorát vágott a hátamba, majd orra buktam! Hát, így változnak a dolgok.

A gyakorlat felkelti a nemzetek érdeklődését. Kérjük a delegátusokat, küldjék a résztvevőket. Gyulával sokat beszélgetünk, úgy látom, elfogad. Én is örülök, hogy lesz helyem, és egy valamikori légierős kollégával dolgozhatom majd együtt.

Itt a következő európai repülőjegy. Doyle főnököm hamarosan nyugdíjba megy, de még utoljára elküld Oberammergauba a logisztikai törzstiszti tanfolyamra. A görög Achilles Krimiotis kollégámmal együtt képviseljük a parancsnokságot. Achillezzel összebeszélünk, és visszük a feleségeinket is. Úgyis lelkiismeret-furdalásom van, hogy én két éve röpködöm Amerika és Európa között és a múltkor, februári koppenhágai út kivételével – mindig otthon rostokol a párom.

Münchenbe érve kocsit bérlünk. Bár tanfolyamistáknak nem jár, de kollégámmal úgy döntünk, négyünknek már megéri, ha autóval furikázunk. Így arra is van lehetőségünk, hogy a foglalkozások után a környéken körülnézhessünk. A legfontosabb, hogy ittlétünk alatt megnézhetjük a „Passió” játékot. Viszonylag szerencsésen jegyekhez is jutunk. Ez azért is nagy szó, mivel a közel ötezer fős, nyitott színpadú, de fedett nézőterre nehéz bejutni. A jegyeket már elővételben elkapkodják. Az Államokból egész csoportokat szerveznek erre a nagyszabású, háromórás, ebédszünettel együtt egész napos produkcióra. Állítólag a nézők hatvan százaléka jön az USA-ból!

A zsúfolt kisváros utcáin sétálva bármerre fordulok, amerikai beszédet hallok. Így el tudom képzelni, hogy a hír akár igaz is lehet. Maga az előadás fantasztikus. Van olyan pillanat, hogy a falu apraja-nagyja a színpadon van. Krisztus szerepében egy megtermett, nem a mi felfogásunk szerinti és alkutú fiatalember igen dinamikusan játszik. Még csak a német nyelv sem igazán zavar, mivel a történet természetesen ismerős. Azért, hogy a dialógusokat is nyomon tudjuk követni, néhány márkaért angol szöveggönyvet is lehet kapni. A keresztre feszítés mondanánk német precizitása. Teljesen élethű. Más szóval – brutális!

A tanfolyam érdekes. Témájában főleg a tavalyi koszovói válság nyomán kialakult légi hadjárat logisztikai tapasztalatait dolgozza fel. Örülök, mert Magyarországról is vannak résztvevők. Itt van Győrfi Sanyi, aki olyan készségesen segített immár több, mint két éve, most pedig Szarka Gyuri mellett – mint hírlík – ő a másik potenciális jelölt a posztomra.

Norfolkba visszaérkezve Dave Doyle, mint rangidőst azzal bíz meg, hogy állítsak össze egy, az új holland osztályvezető gyors beilleszkedését segítő anyagot. Minden kollégától bekérem, mivel foglalkozik, milyen folyamatban való fontosabb ügyeik vannak. Csinos kis mappa gyűlik a végén össze. Az új főnökről annyit tudni, hogy nem kizárólagosan a logisztika területéről érkezik. Egy fregatt parancsnoka volt eddig. Korábban már volt egy holland ezredes jelölt, aki már járt nálunk ismerkedni, aztán miért, miért nem, más beosztásba került. Így hát az eddigi, a NATO logisztikáját reformáló főnökünk helyett egy aktív hajóparancsnokot kapunk. Miután megérkezik, az első között vagyok, akit hívat. Jóval fiatalabb, agilis, dinamikus embernek néz ki. Csak azt ne hangsúlyozná, hogy ő tulajdonképpen nem is logisztikus. Seba, gondolom magamban, miután átnyújtottam a mappámat, nem mindenki születik logisztikusnak, de vannak szerencsések, akik odáig fejlődnek, hogy azzá válnak! Persze, ezt csak magamnak mondom, még a végén sovínisztának gondolnak.

Doyle kapitányt tisztességesen elköszöntjük. Az ugyancsak holland Polfilet közlekedési alezredessel az egyik Virginia Beach boulevardhoz közeli, speciális mongol étteremben rendelünk helyet. Sajnálom, hogy Dave elmegy. Monte kapitány, a szponzorom, Frank Scaringello után Doyle volt az, aki az elmúlt két évben segített, egyengette az utamat, hogy szakmailag is sikerüljön beilleszkednem az új

közösségbe. Hiányozni fog, ahogy (de sokszor!) este hat felé tréfásan végigsétált közöttünk, hogy „Cease fire! Cease fire! (Tüzet szüntess!) csatakiáltással hazaküldjön bennünket. Hiányozni fog megfontoltsága, bölcsessége, hatalmas imponáló tudása, közvetlen emberi lénye. Félek, az utódja nyomába sem fog lépni. De hát katonák vagyunk. Nem válogathatjuk meg a főnökeinket. Így is örüljek, hogy eddig egy ilyen emberrel hozott össze a sors!

Nincs nyaralás! Tavasszal, amikor végigutaztuk az amerikai kontinenst, számoltam ezzel. Kicsit azért honvágyam van. Ha a tavaly őszi pár órás soproni látogatást nem számítom, több mint egy éve nem voltam otthon. Ez azért nagy idő. Soha azelőtt nem voltam ilyen hosszú ideig távol a hazától. Így a távolban érti meg az ember, mi is az a honvágy. Vágy a megszokott, az ismerős tájak, az azonos nyelven beszélők után. Talán ezért is szeretem annyira, és ha csak tehetem, felrohanok az Appalache-be. Jó az édes Bakonyhoz, a Mátra szeretett vidékéhez hasonló helyeken kóborolni. Ősszel, amikor nálunk is kiszínesedik az erdő. Igen! Jó, nagyon jó itt Amerikában! Talán az életben nem fogok még egyszer ilyen körülmények között élni. Kitűnő a munkahelyem is, kiválóak a kollégák is. Itt nincsenek munkahelyféltésből, féktelen karriervágyból a másikat letaposni készek. Mégis, mégis húz a szívem hazafelé.

Csillán is látom, hogy nehezen viseli a távollétet, a sokszori egyedüllétet. De mi hazamehetünk! És azok a százezrek, milliók, akik sohasem térhettek haza a szülőföldjükre? Belegondolni is rettenetes. Mindenesetre a honvágyat csökkenteni fiunk, Zoli jön ki immár másodszor. Méghozzá új feleségével, Eszterrel. Sajnos, nem tudtunk otthon lenni a hirtelen jött esküvőn, de annál nagyobb örömmel fogadjuk az ifjú párt. Eszter a pécsi egyetem alkotmányjogászatot oktató fiatal adjunktusa. Zoli is az elmúlt hetekben került át új szolgálati helyére, Pécsre. Ő is most végzett a jogi karon, remélem, ott tudunk majd lenni a doktori avatásán. Örülünk, hogy ki tudtak jönni. Alkotmányügyi és katonai jogi kérdések is érdeklik őket. Norfolkban és Charlottesville-ben, a Virginia Egyetem katonai jogász fakultásán is szervezek részükre konzultációt.

Közben rossz hírek jönnek otthonról. Jó néhány tábornokot felállítottak. Úgy látszik, az átszervezés ebből (is) áll. Elmegy Holló és Dobó tábornok. Borulnak az eddigi elképzelések. Ismeretlen, eddig jóval alacsonyabb szinten dolgozók neve merül fel magas beosztásokban. A többszörös változások hatására Keszthelyi Gyula is más beosztást kap. Semmi sem igaz abból, ami tegnap még annak tűnt. Az én tervezett helyemre is valaki mást, otthoni embert emlegetnek. A nagy adokkapok idején ki is törődne most velem vagy bármelyik kint levővel! Még van egy évünk. Szinte hallom: „Mit izgulnak, majd találunk a számukra is valamit, ha eljön az ideje”! Ebben a helyzetben ér Jeszenszky nagykövet telefonja:

– Gyula! Beiktatták az új köztársasági elnököt. Beszéltem vele, gratuláltam. Új szárnységedet keres maga mellé. Téged ajánlottalak. Mit szólsz hozzá? – kérdezi.

Mi tagadás, megfordul a szoba velem. Ilyen felkérésre nem számítottam. Pár na-

pos gondolkodási időt kérek, mielőtt a nagykövet leteszi a telefont. Elgondolko-dom. Az otthoni hírek szerint hazatérésem után nem sok jóra számíthatok. Jártam-ban-keltemben, kint lévő kollégáimmal beszélve különben is van egy olyan érzésem: velünk, az első NATO-t megjártaival nem igazán számolnak. Legalább is nem mindenki. Az egyre csökkenő lehetőségek esetén, különben is mindig jobb a már kéznél lévő, többszörösen kipróbált munkatárs, mint az ugyan ki tudja, milyen ismereteket összeszedett, különben anyagilag is jól járt, de a hazai mindennapok gyorsan változó követelményeinek teljesítéséből kiesett „világjáró”. Tudjuk mi, mit kell tennünk, nem kell minket ahhoz erősíteni! Különben is, amennyire tudtuk, a magunk útját jártuk a VSZ-időkben is. Most sem lesz ez más-ként. Szinte hallom az otthoni „rendező elveket”.

Csillával is megbeszélem: azt tanácsolja, fogadjam el az ajánlatot. Ugyanakkor a szakmai becsület is tusakodik bennem: a rövid, egyéves összekötői időszak ki-vételével végig a logisztika területén dolgoztam és értem el sikereket. Korábban voltam magasabb egység, később seregestest szintű szakmai vezető. Szerveztem és átalakítottam a szaktiszti oktatást és tanítottam az utánpótlást. Majd igyekeztem a NATO-csatlakozásunk idején is szakmai téren elősegíteni az integrációt. Az egy év alatt, ameddig itt Norfolkban a vezérkari főnök összekötője voltam, se vesztettem el a kapcsolatomat sem itt, sem otthon a szakmámmal. Ezek után egy telje-sen új területre kellene tévednem, a legmagasabb állami méltóság mellett kellene a pályafutásomat folytatni? Ismeretlen környezetben, ismeretlen emberek között? Feltehetően egyedüli katonaként.

A másik, ami elgondolkodtató, hogy a köztársasági elnöki váltás után, a sajtó-ban figyelve a híreket, úgy tűnik, „kapós” lett ez az állás: aki benne van, szeretne megkapaszkodni, aki pedig kívülről akar bekerülni, az sem rejti véka alá a szán-dékát. És ki tudja, még milyen érdekszférák vannak a háttérben, amelyek befolyá-solhatják a döntést. Ugyanakkor én sem ijedek meg a saját árnyékomtól! Egész pályafutásom során vállaltam a kihívásokat, és sohasem mondtam nemet, ha újabb beosztásokat ajánlottak a számomra. Felhívom a nagykövetet és igent mon-dok! Arra kérem, hogy lehetőleg ne szívárogtassák ki a hírt addig, ameddig nincs végleges döntés az ügyben.

Elfoglaltságom pedig továbbra is akad. A NATO–EU-szintű katonai együttműkö-dés előkészítésével kapcsolatos munkamegbeszélések sorozata is folytatódik. A kö-vetkező tárgyalások színhelye – mint EU-tag – Helsinki. Csillát is viszem magam-mal. Annál is inkább, mivel utána Magyarországon van dolgom. A logisztikai gya-korlat előkészítésének utolsó fázisa következik, Balatonkenesén tekintjük át a teljes programot és a helyszíneket. Így Csilla saját jogán a szokásos éves egyszeri hazau-tazási keret terhére repül haza. Szerencsére így sem drágább, ha Helsinkin keresz-tül repülünk, így nincs akadálya, hogy a konferencia idején is együtt legyünk.

Szeptember első napjai csodálatosak ebben az általunk még sohasem látogatott északi városban. Nem tudjuk eldönteni, hogy ezek a nyár utolsó vagy már az őszi

első napjai. Mindenesetre hétágra süt a nap, és élvezet a belvárosi szállodából a jó húszpercnire lévő konferencia helyszínére a tengerparton végig sétálni. Megfigyelni a kikötő nyüzsgését, az érkező-induló komphajók készülődését. Elsétálni a halsütők, szuvenirárusok és a kishajókikötő mellett.

A konferenciára továbbra is a kötélhúzás a jellemző. Bár jövőre lesz egy közös törzsvezetési gyakorlat, hogy kipróbáljuk, hogyan működnek a rendszerek, lassan haladunk előre. Engem az keserít el leginkább, hogy van olyan szemlélet, miszerint mindent új alapokra kell helyezni. Ez nem igaz! Múltkor még azt ünnepeltük, hogy milyen sikeres a félévszázados NATO, most pedig mindent másként kellene csinálni? Én megértem, hogy szükség van az európai identitásra is és amint megfigyelem, Amerika is a nagyobb önállóságra biztat bennünket. Ugyanakkor az akarat és a képesség nem mindig van egyensúlyban, mint ahogy a már sok konferencián végighallgatott, az USA és az EU viszonyát illető „partner vagy rivális” kérdése sem mindegy, hogyan fog a jövőben eldőlni.

Úgy vélem, partnereknek kell lennünk. Minden erre ösztönöz. Nem véletlenül tart képzeletben a nyugati világ az Amerikai Egyesült Államok nyugati partvidékéig, a Csendes-óceánig! Az eltérő kulturális jelenségek, behatások mellett az amerikai társadalom a nyugati kultúra része! Hiába volt az elkülönülés hosszú időszaka a múltban, azok a milliók, akik meghatározóan Európából keltek át az Atlanti-óceánon, kitörölhetetlenül magukkal vitték azt a kultúrát, amelyet ősiktől örököltek. Ezért nem idegen a számomra, ha jártamban-keltemben Amerikában bárhol is megfordulok. Meggyőződésem, hogy a kultúrák, a bele tartozó viselkedésmódok csak lassan és akkor is generációkon keresztül változnak. Talán ezért is sikerült olyan gyorsan nekünk, magyaroknak is visszaillieszkednünk a nyugati társadalmak nagy közösségébe.

Helsinki érdekes. Délutánonként sokat sétálunk Csillával a városban. Kishajóval kimegyünk a város környékén lévő kis szigetek egyikére. Megtekintjük a félelmetes korábbi erődöt, amely innen a tenger felől védte a várost, amire évszázadokon keresztül szükség volt. Különösen a „nagy szomszéd”, az oroszok, majd később a szovjetek ellen. A városban tett sétánk során megpihenünk a finnek nagy honvédő hőse, Mannerheim marsall lovas szobra alatt, aki a cári seregből jutott el és vált hazája egyik legismertebb és tisztelt személyiségévé. Elgondolkodtató, hogy egy rokonként tisztelt kis nép mennyi közös vonással rendelkezik velünk. Elég, ha csak viharos történelmünket hasonlítjuk össze, amely évszázadokon keresztül folyamatos küzdelmet jelentett a szabadságért, a függetlenségért.

A Helsinkiben töltött kellemes és tanulságos napok után a MALÉV-gépen végére hazafelé, Budapestre repülünk. Tizennégy hónapos távollét után érkezem haza. Csilla közös dolgaink, én pedig a gyakorlat után nézek.

Mint nem először, most is kaptam engedélyt bérautó igénybevételére. Ezzel várom a kollégákat és utazunk le Balatonkenesére. Túri ezredes készségesen megmutatja a helyszíneket és igyekszik a kéréseinket teljesíteni. A gyakorlat dologi része-

it is rendezzük. Rendelkezőnk a HM- és a norfolki parancsnokság között kötött szerződéssel is, amely minden részletre kiterjed, így a fizetési feltételekre is. Ezen a területen adódott eddig a legfőbb probléma. A szerződésben először a magyar fél a nyújtott szolgáltatásokat forgalmi adóval terhelve tüntette fel. Ez többszöri, jogászokkal, pénzügyi szakemberekkel oda-vissza egyeztetve úgy módosult és került be az aláírásra váró anyagba, hogy „a magyar fél eltekint az áfától, ha ez lehetséges” (if it's possible). Bár rossz előérzetem voltak, ennek ellenére bevittem a szerződést Tafalla admirálishoz, és kértem, hagyja jóvá. Úgy gondoltam, hogy ez az egyetlen alternatíva. Ha kinnal, keservvel is, de legalább bekerült ez a kitétel.

Miről is van szó? A NATO-beli és különösen a pénzügyes kollégáim azért kapták fel a fejüket, mert a gyakorlat közös, a tagországok által befizetett hozzájárulásából kerül finanszírozásra. Ezek után furcsa lenne, hogy egy szintén NATO-tag, Magyarország „sápot” húz a közösből. Ez a dolog erkölcsi oldala. A gyakorlati dilemma pedig az, hogy vajon a magyar törvénykezés tudja-e, akarja-e követni a NATO-tagságunkból adódott változásokat. Mindenesetre a szerződés létrejötte alapfeltétele volt a mostani, végső egyeztetésnek. Ha elmaradt volna az aláírás (és bizony ez az eshetőség is felmerült!), az teljes kudarcot jelentett volna valamenynyünk számára.

Visszautazásom előtt fogad a Köztársasági Elnöki Hivatal vezetője, Becker Pál államtitkár. Ez amolyan informális ismerkedés. Közli velem, hogy számítnak rám. Én azt kérem, hogy mivel nekem most az itthoni gyakorlat a legfontosabb, térjünk vissza a dologra az év végén. Elmondja, hogy jelentős szervezeti változás következett be a Hivatalnál. Az előző elnök, Göncz Árpád idején Katonai Hivatalként működő szervezet megszűnik, és egy katonai főosztály kerül az elnöki hivatalon belül létrehozásra. Tudomásul veszem a változást. Mint esetleges új ember nyilván nem fűződik érdekem az előző, bár minden bizonnyal nagyobb mozgástérrel rendelkezett korábbi szervezethez. Különben is ezek a kérdések a magas politika szférájába tartoznak. Nekem, katonának egy dolgom van – eldönteni, hogy tudom-e vállalni az adott feltételek között a felajánlott tisztséget vagy sem. Úgy vélem, tudom. Az államtitkár megkér, hogy használjam ki a nemzetközi környezetből adódó lehetőségeimet, és nézzem meg, más országokban miként működnek a hasonló szervezetek. Nyilván ők is a tanulás fázisában vannak, jól jönne az információ.

Norfolkba visszatérve egy másik gyakorlat vár. A terveknek megfelelően Suffolkban, a korábbi Atlanti Parancsnokságból Egyesített Erők Parancsnoksággá átalakított szervezet bázisán, egy a számítástechnika legmodernebb vívmányaival felszerelt kiképző-gyakorló központban kerül sor a „Strong Resolve” gyakorlatra történő felkészülés következő eseményére: egy nemzetközi törzsvezetési gyakorlatra.

Ezúttal már a tagországokból kiegészítve a teljes többnemzeti törzs gyakorol, és először az új holland főnököm vezetésével feláll a logisztikai központ is. A gyakorlás több napos, korlátozottan, de valóságos csapatmozgások is történnek. Tel-

jes huszonnégy órán keresztül folyik a munka. Három, tizenkét órás váltásban dolgozunk. Az egyik váltást én vezetem. Sok érdekes feladat jelentkezik, amit – egyelőre csak papíron – kell megoldanunk. Mivel alapelv, hogy minden résztvevő a saját ellátásáért felelős, illetve kölcsönös segítségnyújtás esetén a későbbi elszámolás feltételezett, nagy szerepet kap a szerződéses alapon történő segítségnyújtás. Fontos a lehetőségek ismerete, a felek koordinálásában való részvétel.

Minden munka számítógépen, a NATO CRONOS rendszerében folyik. Minimális, szinte nincs is papírmunka. Főnököm, a holland kapitány napközben igyekszik átfogni a váltások munkáját. Nincs könnyű dolga, tekintettel, hogy eddigi pályafutása alatt inkább fogyasztója, mint szervezője volt a logisztikának. Nem könnyű az intenzív tizenkét órás, hol éjjel, hol nappal váltakozó szolgálat sem. Különösen az éjjeli munka fárasztó, már csak azért is, mivel ilyenkor viszonylag kevesebb esemény történik. Megváltás, mire reggel jön a pihent csapat és mi, éjszakások röviden beszámolva a történésekről, átadhatjuk a feladatok további végzését. Ebből a szempontból nincs különbség az emlékeimben még élénken élő otthoni egyszer volt, embert próbáló gyakorlatoktól. Csak a helyszín és a körülmények változtak. Nem is keveset. Akkor a NATO részéről „vártuk” a csapásokat. Most meg azt szervezem. A leglényegesebb, a felelősségünkre bízott emberek ellátásának szervezése, biztosítása ugyanaz.

Cserélődik a logisztikai törzs állománya is. Lassan alig marad régi, akivel együtt kezdtem. Elment Doyle kapitány, Bob Wholey az üzemanyagos, Sally Cook az egészségügyis és sokan mások. Nincs kétség, az újakkal is hamar megtalálom a közös hangot, de azért már más a hangulat. Talán ezért is jó ez a hároméves, folyton változó emberekkel való szolgálat. Mire véget ér, könnyebb szívvel megy haza az ember. De ez azért még odébb van pár hónappal.

Most a legfontosabb, hogy az otthoni logisztikai gyakorlat jó sikerüljön. Ha ez így történik, ez nekem is szakmai beteljesülést jelent. Nem mindenki mondhatja el magáról, hogy NATO-tisztként jelentős szakmai programot visz a hazájába. Így van ez akkor is, ha az érdem közös. Közös az itteni „partneremmel”, Paul Ladd ezredessel, a „lisszaboniakkal”, élükön Millie Simonnal, akivel immár másfél éve dolgozunk együtt. És nem feledkezhetem meg az otthoniakról, akik velünk együtt sokat tettek azért, hogy jól sikerüljön pár hét múlva a gyakorlat.

Jönnek-mennek az e-mailek. Szaporodik a Magyarországra jelentkezők száma. Készülnek a gyakorlat demonstrációs és segédanyagai. Végre, nem nekünk kell mindent konténerekben odacipelni. Még a szokásos, gyakorlatlogós ajándékbögrék is valahol Kaposvár környékén készülnek. Egyedül a hallgatók részére majdan átadandó feladatmegoldási lapok készülnek érthető okokból az Államokban. Azokat majd egymás között szétosztva, a saját poggyászukban viszzük át. Számolgatva, idén jóval olcsóbban fogunk kijönni a biztosított költségvetésből. Közben a tervezési ciklusnak megfelelően beindult a 2001-ben megtartásra kerülő gyakorlat előkészítése. Visszatér a gyakorlat a partnerországokba. Bulgária és Észtország volt a je-

lentkező. Bulgária nyert. Tallinban két év múlva kerül sor a gyakorlatlevezetésre. A Bulgáriában megtartásra kerülő gyakorlat előkészítésébe már értelemszerűen nem kerültem bevonásra. Már régen otthon leszek, mire megkezdődik.

Most is hazafelé repülök. Számolgom: az elmúlt közel két és fél év alatt több mint harmincszor repültem át az óceánt. Szép kis teljesítmény. Ha belegondolunk, azért ez még ma is egy kihívás. No, nem úgy, mint Kolumbusz idején, de beleborzadok, amikor a repülőgép ablakából a tíz kilométerre alattunk lévő hatalmas víz elnézem. Órákon keresztül repülünk felette, és sokszor még hajót sem látni a végtelen óceánon. Megbízhatóak ezek a csodálatos hatalmas égi masinák, mégis történt az ittlétem során néhány tragédia. Máig sem tudni, a New York-i JFK-ről rövid idő elteltével a felszállás után miért zuhant az Atlanti-óceánba az Egyiptomba tartó járat. Vagy mi okozta szintén nem sokkal a felszállás után a kanadai Új-Skócia partjainál a tragédiát? És itt van az elmúlt évek egyik legrejtélyesebb esete, amikor ugyancsak New Yorkból indulva zuhant le egy európai járat. Mondják, elképzelhető, hogy a tenger felett gyakorlatozó légvédelem egyik eltévedt, irányíthatatlanná vált rakétája találta el az utasszállítót. És akkor még nem beszélünk a Nagy-Britannia, Lockerbie (Skócia) felett líbiai terroristák által megsemmisített PanAm 103 járatáról.

No, de félre a rossz gondolatokkal. Még így is a legbiztonságosabb a légi közlekedés. És különben is olyan még nem volt, hogy egy gép fent maradt volna. Ferihegyen a csomagjaim is megvannak, irány az autókölcsönző és kis idő múlva már autózom is Balatonkenese, a gyakorlat színhelye felé.

Lassan megérkezik a gyakorlatvezetőség. Jönnek a külföldiek is. Itt van a Mediterrán Párbeszéd résztvevő országok közül Izrael küldötte is, de szép számmal jönnek a partnerségi országok tisztjei. És természetesen a NATO-országok szakemberei. Népes a magyar csapat. Mint rendező ország több tisztet küldhettünk, mint mások. A gyakorlatot az új logisztikai főnök, Keszthelyi Gyula nyitja meg. Futó üdvözlésen kívül nem sokat beszélgetünk. Hát, igen, akkor ott Norfolkban májusban kibeszélgettük magunkat. Érezhetően nincs sok mondanivalója a számomra. A gyakorlat az elvártak szerint folyik. Első két nap az előadások ideje. Valamennyi haderőnem szakembere ismerteti a sajátosságokat. Az üdülő színházterme tele van a résztvevőkkel. Jó látni az egyenruhák sokszínűségét. Mi, a gyakorlat vezetősége a II. szálló földszintjén ütjük fel a főhadiszállásunkat. Időről időre értékeljük a történéseket, készítjük elő a következő eseményeket. A sajtósok is dolgoznak. Magyar részről az előkészítés során történt korábbi többszöri változás után egy fiatalember, Bocskai őrnagy a felelős. Bár bizakodó vagyok, eddig nem sok minden jelent meg a magyar sajtóban. Annál több a gyakorlat végrehajtásáért felelős portugáliai parancsnokság tudósításában, a lisszaboniban. Paolo barátunk, aki már tavaly Odesszában is jó munkát végzett, most is kitesz magáért.

Jó az együttműködés a gyakorlat magyar igazgatójával, Zsiborás ezredessel és csapatával. Az első két nap elméleti munkája után megalakulnak a csoportok, a

szindikátusok. Nem akartunk tisztán haderőnemi csoportokat szervezni, dolgoz-
 zanak együtt a különböző haderő logisztikusai, így válik nemcsak többnemzetivé,
 de összhaderőnemivé is a gyakorlat.

Közeledik a hétvége. Az évek óta jól bevált gyakorlatot követjük: a szombat–va-
 sárnap a fogadó nemzeté. Lehetőséget kapnak bemutatni az országukat, kultúrá-
 jukat. Mi, magyarok is kiteszünk magunkért. Első nap budapesti városnézés bu-
 szokkal. Második nap Balaton-felvidéki kirándulás, amelynek a csúcspontja a sü-
 megi vár és a várjátékok megtekintése. Utána a vár alatt lévő hatalmas étterem-
 ben középkori, kézzel marcangolós vacsora. És „lovaggá” avatás. Legalábbis a
 gyakorlat portugál és magyar társigazgatóját.

A mozgalmas és tartalmas hétvége után vissza a gyakorlathoz. Hétfőtől egymást
 követik a feladatok. Délelőtt és délután is egy-egy komplex feladatot kell megoldani,
 amelyet a csoportok kiválasztottja plenárisan jelent. Közeledik a gyakorlat vége,
 és az utolsó előtti napon, a Budapesten ülésezett NATO logisztikai csúcsszerv látog-
 tatása. Ezzel kapcsolatban végig viták voltak. A gyakorlat egyes szervezői nem vol-
 tak túlságosan elragadtatva a látogatás ötletétől. Ez a felfogás is eltér az én generá-
 ciómba is belenevelt viselkedésmódtól. Sokszor a múltban szinte úgy érezte az ember,
 hogy a magas előjárók pozitív véleményéért van az egész gyakorlat. Itt ellen-
 kezőleg. Ha tudjuk mi a feladat, végezzük is. Minden előjárói segítség nélkül.

Két busszal érkeznek a vendégek. Itt van a főnököm, Tafalla admirális és part-
 nere, a monsi logisztikai főnök. De itt van a Tábornok is, mint a nápolyi parancs-
 nokság logisztikai főnöke. Már az érkezésüknél apró fiaszó adódik. Kiderül, hogy
 csúszás van az ebéd körül. Rosszul esik a dolog, mert valahogy úgy érzem, az
 üdülő vezetése mintha nem úgy kezelné ezt a kiemelt feladatot, ahogy legalábbis
 a különböző előkészítő konferenciák lelkes részvétele után gondoltam volna.
 Igyekszem megoldani a helyzetet. Felveszem az idegenvezetői szerepkört és azt
 javaslom, hogy tegyünk egy rövid sétát, bemutatva az üdülőt és a Balaton-partot.
 Ebéd után a vendégek tájékoztatót kapnak a gyakorlat levezetéséről, majd a fog-
 lalkozásokat látogatják végig. Erre az eseményre levonult a televízió is. Az ismert
 tévériporter, Hardy Mihály készít interjúkat, na nem eseményként a híradó, ha-
 nem egy készülő demonstrációs film számára. Ránk most nem jut idő, az orszá-
 gos híradás tele van megint valami újabb, a kisebbik kormányzó párt körüli komp-
 likációval.

A vendégek, mint azt többünknek is kifejtik, szemmel láthatóan megelégedés-
 sel távoznak. Talán mégsem volt számukra hiába ez a kitérő. Én is autóba patta-
 nok és felutazom Ferihegyre. A gyakorlat zárására régi kedves ismerősöm,
 Fernandez admirális érkezik Lisszabonból. Most a lisszaboni parancsnokságunk
 parancsnokhelyetteseként dolgozik. Jó emlékem van róla, amikor Norfolkban
 még mint a spanyol állandó misszió vezetője fogadott. Lám, azóta Spanyolország
 is aktív tagja a NATO katonai szervezetének és képviselőik nem is akármilyen po-
 zíciókat foglaltak el.

Magyar részről még mindig nem biztos, hogy ki fog részt venni az ünnepélyes záráson és az azt követő díszvacsorán. Mindenképpen magas rangú tábornoknak illene lejönnie. Valahogy egész idő alatt furcsának tűnik számomra a gyakorlat magyar fogadtatása. Lehet, hogy csak én és néhány lelkes magyar társam gondolja úgy, hogy ez az egész fontos érdek lehet? Kevés a híradás a sajtóban, csúszik a magas nemzetközi szintű előre szervezett látogatás programja. A vezérkari főnök napok óta ígéri, hogy megtekinti a gyakorlatot. A látogatása mindig csúszik, most már úgy tűnik, végleg el is marad. Zsiborás ezredes nyugtatgat és megsúgja: sikerült a záró vacsorára egy tábornokot „szereznie”. Kopasz Jenő dandártábornokot várja az egész gyakorlat, állva a díszvacsorán. Kínos. Egy idő után leülünk, majd némi várakozás után Fernandez admirális csak belekezd a pohárköszöntőjébe. Közben megérkezik Kopasz tábornok is. Nem értem az egészet. Nem ilyenek vagyunk. Vagy mégis?

A gyakorlat utáni napon a gyakorlat vezetősége a NATO-országok képviselőivel előzetes értékelést tart. Kapunk bőven véleményt, hogyan és mit javasolnak a kollégák módosítani jövőre Szófiában. A vendéglátással, ellátással, programokkal összességében mindenki elégedett. Nekem van még egy rendezvényem. Mint kollega és mint magyar meghívom a gyakorlatvezetést egy közös vacsorára Budapesten a brit nagykövetség mellett a Harmincad utcában lévő „Arany Bárány”-ba.

Újból vissza Norfolkbba. Következik az utómunka. A hivatalos értékelések, jelentések elkészítése. És ha megérkezik, az elszámolások, kifizetések. Közben dolgozom a Köztársasági Elnöki Hivatal vezetőjének a felkérésén is. Megkértem a nemzeti első kollégákat, állítsanak össze egy rövid ismertetőt, hogyan és miként működik az országukban az államfő melletti katonai képviselet. Egy idő után jönnek is a tájékoztatók. Érdekes dolgokat tudok meg, az „erős” képviselettől, mint a hagyományosan katonacentrikus Törökországtól, a szimbolikus jelentőségű protokollárisig. A lényeg, mindenhol van katonai jelenlét, hol egy hivatalon belül, de arra is van példa, hogy külön intézményként működtetik. Kis dolgozat formájában leírom és FEDEX-postával megküldöm Becker államtitkárnak.

Van még egy utolsó hivatalos utam Európába. A megkezdett NATO–EU katonai párbeszéd újabb fordulója következik Salzburgban. Örülök a helyszínnek, mivel karácsony előtt lévén egy úttal (és egy repülőjeggyel!) otthon tudjuk tölteni az ünnepeket. Többes számban, mivel Brüsszelben engedélyezték, hogy Csilla az én jogomon járó és igénybe nem vett éves hazautazásom terhére repülhessen haza. Először ő indul el Norfolkból. Lesz mit intéznie otthon. Most cseréltünk lakást, azt kell átvennie, valamennyire ideiglenesen lakhatóvá tennie. Én Zürichben keresztül érkezem Salzburgba. Pár évvel ezelőtt Csillával már jártam itt, Mozart szülővárosában. Most is csodálom ezt a tipikusan osztrák várost itt, az Alpok alján. A konferencián tovább folytatódik a kötélhúzás, a „lassú lépésekkel előre” taktikája. Nem lesz nagy veszteség számomra ezt a feladatot majd az utódomnak átadni. Kellemes meglepetés régi ismerőssémmel, a lengyel Bieniek tábornokkal történő újbóli találkozásom.

Irány haza. Ferihegyre bécsi átszállással érkezem. Az új lakás szép, csak ne kelene annyi lépcsőt mászni. Jó a családdal is találkozni. Most nem megyek le Pécsre, ősszel sikerült Zoli fiam doktori avatásán ott lenni. Csilla viszont elmegy, megnézi a karácsony után született első kisunokánkat, Annát. Én nem tudok menni, mert hivatalos programjaim is akadnak. Becker államtitkár kéret be. Közli, hogy az elnök szeretne találkozni velem. Megköszöni a megküldött tanulmányt. Használhatónak tartják. Fodor tábornok is megtudja, hogy itthon vagyok. Behívat. Ilyen határozatlannak még nem láttam, amikor megkérdesz:

– Gyula, lassan lejár a kiküldetésed. Mit akarsz csinálni, ha hazatérsz?

Már a kérdés feltétele is rosszul hangzik. Milyen elképzelésem lehet nekem, ha a legfőbb főnököm, az első számú katona teszi ezt fel számomra? Elkecserelem, de legalább itt van az alkalom, ami előbb-utóbb úgyis bekövetkezett volna. Jelenleg a körülöttem a legutóbbi időben kialakult helyzetet. Kérem a támogatását. Úgy meglepődik, hogy meg is ígéri. Kéri, hogy tájékoztassam, ha az elnök beszélt velem.

Az elnöknél tett látogatásom kellemes körülmények között zajlik. A Parlamentben a félig Dunára nyíló elnöki iroda előterében a titkárnő, Hegedűs Gabriella és az éppen ott tartózkodó titkárságvezető, dr. Szentgyörgyi András fogad. Kis idő múlva nyílik az ajtó és Becker államtitkár invitál be az irodába. Mádl Ferenc elnök az íróasztala előtt fogad. Katonásan jelentkezem. A kis beszélgető-garnitúrához invitál. Röviden jelentem, ki vagyok és most mivel foglalkozom. Az elnök figyel, majd a mondókám végén felteszi a kérdést:

– Ezredes úr! Hazatérése után van kedve a környezetemben szolgálni? – Kérdésére határozott igennel válaszolok.

– Felkérem, hogy legyen a hivatal katonai főosztályvezetője! – felel az elnök a kijelentésemre. Ezzel tulajdonképpen vége a kihallgatásnak. Becker Pál kikísér és az előtérben még váltunk néhány szót. Abban maradunk, hogy én jelentem a történeteket a vezérkari főnöknek. Mint mondja, ők is egyeztetnek még felső szinten. Így, ha az összes körülmény kedvezően alakul, március elsejével elfoglalhatom a hivatalt. Három hónap. Hát ennyi maradt hátra a „nagy utazásból”! Fodor tábornoknak rögtön jelentem a történeteket. Közli velem, hogy úgy készüljek, még január második visszautazásom előtt személyi beszélgetésen kell jelentkeznem Szabó miniszternél.

Pár nap múlva csörög a mobiltelefonom. Fodor tábornokhoz kell mennem, akivel együtt megyünk a miniszteri váróba. Szabó János fogad és röviden gratulál a várható kinevezésemhez. Közben bejön Perenyi államtitkár is, akinek jövődő beosztásom szerint mutat be a vezérezredes. Ezután visszamegyünk Fodor Lajos irodájába. Közli velem, hogy a jövődő státuszom miniszteri főosztályvezetői, vagy ha úgy tetszik, az új szervezés szerint vezérkari csoportfőnöki – egy csillagos, dandártábornoki beosztás. Tábornoki kinevezésemre, ha eljön az ideje, ő fog javaslatot tenni. Tudomásul veszem a közlést és érezhetően jó hangulatban válunk

el egymástól. Tartottam a tábornok reagálásától. Erre a fontos posztra nem az ő személyes jelöltje vagyok.

A hónapokig tartó önjelöltek küzdelméből csendben kimaradtam, így nem lettem részese a sokszor a médiában is zajló tülekedésnek. Úgy gondolom, korrektil jártam el. Más, előremutató szakmai felkérés helyett kaptam egy megtisztelő újabb kihívást, amely már csak az éveimet is tekintve várhatóan és reményeim szerint a pályafutásom végéig tart.

Az utolsó hónapok

Az első norfolki munkanapom reggelén behívat a holland főnököm az irodájába. Szóltanul elem tesz egy e-mailt, amit a főparancsnokság pénzügyi szolgálatának vezetője, Jim Ludeke küldött szét a parancsnokság illetékeseinek. Tájékoztatása szerint a novemberi logisztikai gyakorlat után a magyarok huszonöt százalékos általános fogyasztási adóval terhelt számlát küldtek meg kifizetésre. Megkér, hogy menjek át a pénzügyesekhez tisztázni a dolgot. Ő nem akar az egészbe beavatkozni, mivel a gyakorlat végső előkészítésénél foglalta csak el a beosztását. Magyarul mondvá, amit összehoztunk, oldjuk meg magunk. Botrányszagot érzek. A szívem a torkomban kalapál, miközben átmegek a pénzügyesekhez. Ettől félttem végig. Ismerem én az enyémekeket. Nagyon is jól. Láttam az egész ott-honi hozzáálláson is, hogy amin én másfél évet dolgoztam, mintha nem is lenne igazán fontos. Illetve nem ez a fontos. Néhány végrehajtásban dolgozó meg is fogalmazta: „Gyula, mit szervezel nekünk ide ilyen nyűgöket, megvan nekünk a magunk baja is?!”.

Ludeke, a főparancsnokság pénzügyi vezetője – talán nem véletlen – amerikai. Köztudomású, hogy a NATO költségvetésének meghatározó részét az Egyesült Államok kormányzata fizeti be a közösbe, így az sem meglepő, hogy a pénzügyi folyamatok figyelemmel kísérését is fontos dolognak tartják. Hm, egy gondolat-tal több, a közös ügy – nemzeti ügy polémiához!

– Ezredes, lépjen közben a kormányzatánál, mert ez a számla így nem elfogadható a számunkra! – támad le agresszívan az egykor volt katona, de nálunk civil munkakörben dolgozó pénzügyi vezető. Majd elém tárja a bizonyítékokat: a balatonkenesei szolgáltatásoktól kezdve az elkészített nyomdai anyagokig, az ajándékbögrékig minden-minden áfával terhelt. A pénzügyes jól felkészült. Egy sor NATO-egyezményt citál, amelyben korábban a tagállamok vállalták, hogy közös ügyekben az országok eltekintenek a NATO-feladatok területükön történő adóz-tatásától. Igyekszem megnyugtadni a partneremet, és hivatkozom a gyakorlatra ké-szült szerződés „ha lehetséges” kitételére, a még esetlegesen a csatlakozásunk óta eltelt viszonylag rövid idő miatt a jogharmonizáció elhúzóására. Szemmel látha-tóan nem sikerül a főfiskálist meggyőzőm.

– Ezredes! Győzze meg a sajátjait vagy fizesse ki maga a különbözetet! – fejezi be dörgedelmét a pénzügyi vezető.

A baj, hogy magam sem vagyok meggyőződve, korrektül jártunk-e el. Hiába az eddigi gyakorlatoknál kedvezőbb bekerülés, az összességében alacsonyabb árak, érezhető, hogy ebből most precedenst akarnak fabrikálni.

A következő napok lázas telefonálással telnek. Hívom a Tábornokot is, kérve próbáljon közbenjárni otthon. Kulcsár ezredet, aki Brüsszelben a központi költségvetési szervezetben képvisel bennünket, magyarokat. Kulcsár István is panaszkodik, hogy a tagországok közös ülésén is már pellengérré állítottak minket. Ő is jelezte hazafelé a problémát. Otthon még nekem próbálják magyarázni a magyarázhatatlant. Érzem, kellemetlenkedésnek veszik, hogy ennyit foglalkoztatom őket ezzel a kérdéssel.

A parancsnokságon a pénzügyesek, de a jogászok is ferde szemmel néznek rám, hogy „összehoztam” ezt a problémát. Nem jó dolog ezzel az érzéssel befejezni egy közel hároméves, sikeresnek ítélt missziót! A jogászoknál az a szerencsém, hogy bekerült az „if it’s possible”, „ha az lehetséges” kitétel. Az előkészítés során magam is tudatosan gondoltam az esetleges későbbi gondokra, de azt magam sem sejtettem, hogy a megengedő, nem kizáró, az ott, ahol lehet megoldás az ellenkező értelemben „sehol sem lehetséges, fizessetek csak!” alkalmazást fogja szentesíteni.

Hetekig a hatása alatt állok az ügynek, amely ha nem is oldódik meg, de legalább az idő múlásával valamennyire elcsitul. A számlák valahogy mégis kifizetésre kerültek, csak kimondva-kimondatlanul maradt a szereplőkben egy rossz érzés. Nem tagadom, bennem is! Talán ez a keserű közjátékkal tarkított eset is hozzájárul, hogy egyre jobban koncentrálok a hazautazásom előkészítésére. Szerencsére van otthon beosztásom, úgy érzem tisztességesen mindent megtettem az elmúlt években, hogy itt – tengerész nyelven szólva – horgonyt vessünk.

Közben azt is megtudom, hogy otthon megtörtént a döntés, Győrfi Sándor alezredes lesz az utódom, ő vált a logisztikai beosztásban. Arról természetesen szó sincs, hogy ezredesként. Sándort kiváló szakembernek tartom, de természeténél fogva a másik korábbi jelöltet, Szarka Györgyöt jobbnak találtam volna erre a posztra. Annak idején a Tábornokkal próbáltunk is lobbizni az érdekében. Úgy tűnik, hiába. A baj az, hogy otthon a nyugodt, tárgyilagos hang ellenére még mindig nem értik, nem akarják megérteni, hogy itt – és valószínűsítem, sok más helyen is – mi, magyarok nemcsak szakemberek, hanem hazánk „diplomatái” is vagyunk. De sokszor fülemben csengenek Gyarmati István szavai, amikor egyik felkészítésünkön úgy fogalmazott:

– Az önök feladatellátása a határ átlépésével kezdődik és visszaérkezésükkel fejeződik be. Bármit tesznek ezen idő alatt, az Magyarország javára kell hogy történjen! – mondta az akkori államtitkár-helyettes. Én igyekeztem magam ehhez tartani, bízom benne, így lesz ez az utánam következőkkel is.

Lassan elkezdünk csomagolni. Hónapokig tartott az otthonteremtés, berendezkedés, nem lehet, hogy amit létrehoztunk, most egy nap alatt felszámoljuk. Felszámolni, mert kiderül: az előjárók nem járulnak hozzá, hogy az utódom ugyanazt a házat bérelje tovább, amelyet mi béreltünk. Hogy miért, arra nincs válasz. Csak. Ez a helyzet csak bonyolítja a dolgot.

Győrfi alezredes majd valamikor február közepén érkezik ki, számára házat csak akkor kezdhethetünk keresni. Emlékezetes, mennyit jártam annak idején, mire sikerült egy megfelelőt találni. Biztos vagyok benne, most sem lesz ez másként. Tehát a megoldáson kell gondolkodni. Az pedig kínálja magát.

A sokszobás ház gondosan összeválogatott bútorait, berendezési tárgyait, háztartási eszközeit-felszerelését, közbeeső megoldásként raktárba kell szállítani. Majd onnan néhány hét vagy akár hónap múlva fog az utódom az addigra megtalált jövőendő otthonába elszállítani mindent. Szerencsére, Amerika egy gyakorlatias ország. Szemmel láthatóan felkészült az ilyen esetekre. A környéken egy sor úgynevezett „self storage” kínálja a szolgáltatásait. Ez azt jelenti, hogy kibérelsz egy kamion nagyságú saját raktárt, bepakolsz. Utána a kulcsot zsebre vágod, és nincs tovább más dolgod, mint időről időre kifizeted a bért, ami a bérelt raktártér nagyságától függően jár. A többi már nem a te dolgod. A kisebb-nagyobb önálló raktárrészekből álló „raktárvárost” éjjel-nappal biztonsági kamerákkal felszerelt rendszerrel védik, a bejutást-rakodást folyamatosan biztosítják. A dolgok ez a része tehát megoldottnak tűnik.

Marad a saját holmi. A három év alatt sok mindent vásároltunk. Ez most nem olyan egyszerű, mint amikor két-két bőrönddel kérkeztünk! A nagykövetségünkön egy New Jersey-i magyar származású ember szállítmányozási cégét ajánlják. Felhívom a megadott számot. Pillanatok alatt kiderül, hogy valóban az, magyarul is folytathatjuk a tárgyalást. A tulajdonos, Zapletál Imre tájékoztat, hogy gyakran járnak le Floridába áruval, február végén egy üres visszaúton szívesen felveszi a mi csomagjainkat is, ha addigra összepakolunk. Örülök az ajánlatnak, mert különben az Amerika-szerte ismert módon, a U-Haullal kellett volna New Jerseybe felcuccolni.

A U-Haul az a cég, amelyik sok amerikai filmben feltűnik. Utánfutótól a kamionig bármit bérelhetsz, bepakolsz és már költözhetsz is át a keleti partról a nyugatira, vagy északról le Floridába. Ha végeztél, nem kell mást tenned, csak leadod a kocsit a legközelebbi telephelyen és folytathatod az életedet pár ezer mérfölddel odébb. Egyszerűen ez sem lett volna számomra egy tragédia, de mindenképpen egyszerűbb, ha háztól házig szállításban egyezünk meg. Az ajánlott ár is korrekt, így abban maradunk, hogy a fizetést majd akkor rendezzük, ha a csomagok már a raktárában vannak, ahonnan tengeri szállítással jutnak át Németországba, majd onnan közúton a budapesti Kén utcai telephelyükig.

Ettől kezdve csomagolunk. Nem is képzelné az ember, mennyi minden összegyűlik rövid három év alatt! Elballagok a hozzánk közeli U-Haul telephelyre, mivel a szállító eszköz bérlésén kívül praktikus csomagoló eszközöket is lehet kapni.

Dobozokat minden méretben. Keménypapírból készült ruhaszállító gardróbokat, kötöző eszközöket. A csomagolunk kifejezés persze kicsit túlzás, mert a java Csillára marad. Én még szorgalmasan bejárok a munkahelyemre. Rendezem a dolgaimat, készülök a beosztásom átadására. Csilla közben előkészíti a leltárt, ami alapján majd átadjuk a kincstári javakat az utódoknak. Győrfi Sanyival is szinte minden nap beszélek. Néhány jó tanácsot adok a kitelepülésével kapcsolatban. Ő már felkészültebben fog kijönni, mint én annak idején. Az otthoniak is kegyesek vele, teljes két hetet engedélyeznek a közös együttlétre, az átadás-átvételtre.

Elkezdjük az elköszönések sorozatát. A parancsnokságon rutin a távozás – az egyik februári péntek délutáni, havonta szokásos enni-innivalóval feljavított tisztii összejövetelünkön a bárban Perowne admirális köszönti a hónapban újonnan érkezetteket és búcsúzik el tőlem. Jólesnek a szavai, amikor méltatja az itt eltöltött úttörő éveimet, beilleszkedésemet. Végezetül átadja a minden volt SACLANTagnak járó névre szóló plakettet is. A magyarországi gyakorlatról nem esik szó. Járom a parancsnokság szerveit. Nincs új a nap alatt. Itt is van „sétapapír”, amit alá kell fratni az anyagfelelősökkel.

Még utoljára jön egy vendégünk. Valamikor ősz táján hívott fel Matus János professzor a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemről. Kint van Amerikában, mégpedig az általam is nagyon tisztelt Virginia Katonai Intézetben, a VMI-n. Mint vendégprofesszor tanít, kutat ott egy évig. Gyűjti az anyagot az akadémiai doktori disszertációjához. Azóta meg is látogattam már és akkor meghívtam egy hétvégére hozzánk. Most sikerült időt találnia a látogatásra. Kis programot szervezek a részére. Látogatást a parancsnokságon, ahol a mi tudományos emberünk, Ralph Nahra fogadja. A hétvégén elmegyünk kedvenc kirándulóhelyemre, Outer Banksre is. Legalább nekem is alkalmam van elbúcsúzni ettől a helytől, ahová olyan sok emlék köt.

Ez volt az utolsó útja a CSILLA rendszámú Escortunknak is. Másnap leadom a kereskedőnek. Két és fél éven valamivel többet kapok érte, mint a fele, amennyiért vettem. Még így is örülhetek. Jól fog járni, aki megveszi. Talán, ha ötvenezer mérföld van benne. Így egy kocsink marad. Egy kis Ford Aspire, amelyet még annak idején vettünk, amikor elkótyavetyéltették velem a szolgálati kocsit. Ez a típus nem fut nálunk. Otthon, ha nem is ikertestvére, de rokona a Ford Fiesta modellje. Most már ez az „autó”. Győrfi Sándorral abban maradunk, ha nincs más vevő rá, ő szívesen átveszi, amikor elmegyünk.

Utoljára még egy kellemes meglepetés, egy kedves vendég érkezik. Ha nem is az én személyes vendégem, de örülök, hogy még itt vagyok. George W. Bush, az Egyesült Államok frissen beiktatott elnöke tesz látogatást a parancsnokságon. Ez azért is nagy szó, mivel utoljára hivatalos látogatáson még a kezdetekkor valamikor Eisenhower elnök volt, aki itt járt. Nagy esemény. Különösen, ha azt is figyelembe vesszük, hogy első útjainak egyike vezetett ide hozzánk. Az elnök a NATO fontosságát méltató beszédét, a parancsnokság lépcsőin felállított pulpitról

mondja el, ahová a főparancsnok irodájából kíséretében a hallon keresztül a nemzeti rangelsők sorfala között elhaladva érkezik, hogy utána mögötte felsorakozva mi is meghallgassuk szavait. Mint ez a következő reggel megjelent Virginia Pilotban közölt „közös fényképünkön” is látható.

Egyik hétköznap telefont kapok. Zapletál Imre kérdezi, hogyan állunk a csomagolással. Örömmel közlöm vele, hogy végeztünk. Hétvégén egyik szállítója jön vissza Floridából és felveszi a csomagjainkat. Késő este van, mire a kamionos megérkezik. Természetesen, ő is magyar. Nálunk tartjuk éjszakára, reggel pedig bepakolunk. Egyre üresebb lesz a ház, ahol Csillával eddigi közös életünk legszebb, de talán legnehezebb éveit töltöttük.

Aztán február közepén megérkezik Győrfi Sanyi. Örömmel fogadom, hiszen kézzelfogható távolságra került a hazaindulásunk. Az első napokat nálunk tölti. Megalakítjuk az otthonról elrendelt átadás-átvételi bizottságot, amelynek értelem-szerűen Kajári őrnagy is tagja. Minden megvan, jöhet a helybeli fuvaros és mehet az egész a bérelt raktárba. Felmondom a szolgáltatókat azzal, hogy az utolsó számlákat majd az utódom fogja rendezni. Ezután számunkra véglegesen véget ér a norfolki családi ház bérleménye. Kivonul az ingatlan iroda, a Progressive Reality képviselője, Ms. Johnson, és itt vannak a tulajdonos emberei is. Bobby és a segédje, Mike mindig készségesek voltak, amikor segíteni kellett. Hiányosság nélkül adom át az üres házat, amelyet előtte a bérleti szerződésben foglaltak szerint egy profi takarítócéggel ki is takarítottam. Elkészönök a szomszédoktól és utoljára hajtok ki a ház kertjének klinkertéglából épített kapuján. Magam után felakasztom a láncot.

Sanyival az utolsó norfolki hétre beköltözünk, hova is máshová: ahonnan elindultam, a kikötőben lévő nőtlen tiszti szállóba. Csillával mi apartmant, Sándor szobát kap. Van még mit intézni bőven, az utolsó napokon is. Győrfi alezredest bemutatom a parancsnokságon, mindenhol, ahol kell. Most én vagyok az, aki mindenben segít, mint annak idején a felejtethetetlen Chuck Smith tette velem. Házat is együtt keresünk, de az már látszik, ez hosszabb történet lesz, mint ameddig mi itt leszünk.

Elkészönök a közvetlen munkatársaktól is. Mivel ez már hagyomány, egy étterembe megyünk. Én a közeli mexikói éttermet javaslom. Szerencsére más is szereti a finom csípős mexikói különlegességeket. Érdekes maga az egész közös ebéd. Nyugaton nem szokás az „én hívlak meg, én fizetek” éttermi meghívás. Mindenki azt rendel, amihez kedve van, és a végén egymás után rendezzük a számlánkat a fizetőnél. Természetesen addig rólam szól a történet. Torokszorító, ahogy időnként a szavakat keresve köszönöm meg a volt kollégáknak az elmúlt években adott segítségüket, amely nélkül nem sikerült volna a munkám.

Kedves szokás, hogy minden távozó egy bekeretezett tablót kap, rajta a főparancsnokság gyönyörű üvegpalatájának a képével és egy emléklappal az eltöltött időről. Körben pedig a kollégák jókívánságai. Fátyolos szemmel igyekezem néhányat kisi-

labizálni: „Gyula, „jó szomszéd”! Hiányozni fogsz a mellettem lévő kockából. Gratulálok az új kinevezésedhez! Sok sikert. Rob Walker”, „Gyula! Ez rövid három év volt! Köszönet a jó munkádért, parancsnokságunknak és a NATO-nak nyújtott támogatásodért. Emlékezz mindig virginiai barátaidra! Jó szeleket és lágyan hullámozó tengereket! David Doyle”, „Gyula! Köszönet a kellemes társaságodért és a segítségért, hogy megismerjem a logisztikát. A COSUP 2000 felejthetetlen volt! CAPT Jan Willem Wolters (NLN)”. A többit majd otthon igyekszem elolvasni.

Szeretnék a hozzám közel került emberektől is elköszönni. Erre csak úgy van lehetőségem, ha valaki búcsúpartit rendez a mi tiszteletünkre. A fantasztikus idős hölgy, Regula Meier oldja meg a dilemmát, aki bejelenti, szívesen rendez egy búcsúestet elutazásunk előtt. Készítem a meghívókat. Mindenképpen szeretném, ha eljönne a főparancsnok-helyettes, Sir Perowne admirális, közvetlen „nagy főnököm”, Tafalla admirális, David Doyle, Frank Scaringello, az itteni magyarok, a lengyel Babinski tengerészkapitány és még néhányan, akikhez a közös munkán kívül úgy érzem, más, közelebbi emberi kapcsolat is fűzött az elmúlt években. Én is készülök a találkozóra. Jó néhány üveg finom magyar borral járulok hozzá a parti vendéglátásához. De van itt más is.

Annak idején sikerült néhány szép bekeretezett reprodukciót félretennem az általam készített fényképről, az '56 után bestsellerré vált Michener könyv címadójáról, az andau-i hídról. A miniposzteren, amely A szabadság hídja címet viseli, már készítésekor feltüntettem egy rövid kis idézetet a könyvből, amely az osztrákoknak állít emléket, akik „...oly’ sok magyart segítettek át az öreg hídon a szabadságba”. Az idézet képletes. Ezek az emberek, akikkel itt Norfolkban találkoztunk, képletesen ugyanúgy segítettek most minket, az újonnan érkezőket, mint negyvenöt évvel ezelőtt annyi honfitársamat, hogy eljussanak a szabadságba, újból csatlakozzanak a nyugati világ nagy közösségéhez. Köszönet érte. A kis keskeny híd is képletes. Még nem sokan értünk át. Mi vagyunk az elsők. De biztos vagyok benne, hogy az elkövetkező években, évtizedekben nagyon sokan fognak majd követni. A híd is egyre szélesebb lesz, és oda-vissza fognak rajta járni.

Frank Scaringelloék is meghívnak. Frank, mióta nyugdíjba ment, egy javító-nevelő intézetben dolgozik nevelő tanárként. Megmaradt a barátság közöttünk azután is, hogy elhagyta a parancsnokságunkat. Pauláék is várnak minket. Ide Győrfi Sándort is elviszem, bemutatom. Szeretném, ha a jövőben ő is összefogná az itteni magyarokat. A főparancsnoktól, William F. Kernan tábornoktól is sikerül elköszönnöm. Az apropó Fodor Lajos vezérkari főnök hivatalos látogatása Norfolkban. Az ő tiszteletére adott vacsorán a főparancsnoki rezidencián, az „Admirális soron” a főparancsnok Fodor tábornokot üdvözlő pohárköszöntőjében nem feledkezik meg néhány keresetlen szóval rólam. Jólesik.

Lassan elindulunk. Engedélyt kaptam, hogy gépkocsival mehessünk fel New Yorkig. Ez nem csak azért jó, mert így egy-két napra útba ejtethjük Washington és New Yorktól is el tudunk búcsúzni, hanem sok a kézi csomagunk. Abból is a

legspeciálisabb az a két lőfegyver, amelyet vadászemberként viszek haza. Vadászbarátom, Ken Williams segít a puskákat elrendezni. Kideríti, hogy a norfolki polgári kikötőben lévő vámhivatalban kell engedélyt kérnem a kivitelükre. Szinte lehetetlen, de fél óra alatt minden formaságot elintézőnk. Majd csak a repülőtérre kell az ottani rendőröknek bemutatnom a fegyvereimet, mielőtt a beszálláshoz jelentkeznék. Ilyen egyszerű.

Aztán eljön egy február végi reggel, amikor Csillával bepakolunk és beszállunk a csomagokkal teli majdnem új bérautóba. Elkészönünk Sándortól is, miután átadom neki a kis Aspire kulcsait. Sok sikert kívánok neki. Bízom benne, hogy folytatja azt a munkát, amit mi, magyarok itt elkezdünk. Kajári őrnagy még marad. A hivatalos váltás egységesen az első között kihelyezetteknek, mint hírlik, majd júliusban lesz. Különben is a felesége várandós. Valamikor tavaszra várják az új jövevényt. Addig még egy feladat is hárul Verára. Nem számítva a mi korábbi hazatérésünkre, még tavaly év elején elvállaltuk a parancsnokságon havonta megrendezett SACLANT-tisztfeleségek márciusi ebédjének házigazda szerepét. Sajnáljuk, hogy az előkészítésen kívül nem tudunk a hó közepén esedékes, magyar részről először rendezett eseményen részt venni.

Szótlanul ülünk egymás mellett, ahogy egymás után hagyjuk el a jól ismert helyeket. A Chesapeake-öblön átvezető híd-alagút, jobbra Fort Monroe, majd Hampton és tovább, lassan elhagyva a Tidewater térségét, keresztezve a Williamsburgöt York Townnal összekötő parkwayt és tovább a „64-esen”. Egészen a richmondi körgyűrűig, ahol egy hosszan ívelő jobbkanyar után már fent is vagyunk az északnak–délnek futó, de sokszor bejárt 95-ös autópályán. Három óra az út most is, mint mindig, amikor feltűnik Washington. Balról a Pentagon hatalmas épülete, szemben a Mall közepén lévő most restaurált obeliszk. De már fordulunk is le a Rock Creek Parkwayre, hogy nem sokkal később megérkezzünk a mindig megcsodált környezetben lévő nagykövetségünk vendégházához. Gyors lepakolás és irány a város. Búcsúzóul végigjárjuk a kedves helyeket. Még egy utolsó ebéd a Union Station, a pályaudvar kedvelt gyorsétkezőinél. Este Jeszenszky nagykövet telefonál át, hogy másnap reggel Edit asszonnyal reggelire várnak. Eszembe jut a több, mint két évvel ezelőtti meghívás, amikor Bánlakiék láttak villásreggelire vendégül. Ők akkor búcsúztak, mi maradtunk. Most fordítva van. Mi elmegyünk, a nagyköveték még maradnak. Másfél évük van még hátra a külszolgálatból.

Másnap reggeli után a nagykövet meghív, hogy vegyek részt a szokásos heti nagykövetségi értekezleten. Érdekesnek tartom a nagykövetség mindennapjaiba való bepillantás lehetőségét. Semmi különös nem találok az értekezlet során. Olyan, mint amelyeken – ha más témákban is – magam évtizedeken át részt vettem. A munkatársak tájékoztatják a nagykövetet a hét során elvégzett munkájukról, az előttük álló feladatokról. A nagykövetnek is van az ügyekhez hozzáfűznivalója. A végén ő is információkat, feladatokat ad a követség vezetőinek. Nem felejt el hivatalosan elköszönni tőlem, értékelve és megköszönve a munkámat, sok sikert kíván-

va a köztársasági elnök mellett a jövő héttől elfoglalásra kerülő új beosztásomhoz. A nagyköveti értekezlet után áthív az irodájába. Azzal a felkiáltással, hogy „lásd, miként mennek itt a dolgok”, bemutat a State Department egyik, a mi irányunkban dolgozó munkatársának. A minisztériumi emberrel Orbán Viktor miniszterelnök jövő év elejei hivatalos látogatásának előkészítése a téma. A nagykövet ötlete érdekes. Javaslatára szerint a látogatást az Amerikában egyébként igen tisztelt Kossuth Lajos születése bicentenáriumának itteni megünneplésével lehetne egybekötni. Orbán Viktor felszólalhatna a kongresszus és a szenátus együttes ülésén is. Az elgondolás kiváló, a külügy embere is lelkesen helyesel. Megígéri, hogy egyeztet a Fehér Házzal és pontosítja az időpontot Bush elnök elfoglaltságával.

New Yorkban is lehetőségem nyílik a diplomácia rejtelseibe történő bepillantásra. Búcsúlátogatásom során Erdős André, ENSZ-nagykövetünk egy mappát nyújt át a számomra, amelyet megkér, adjak át Mádl Ferenc köztársasági elnöknek. Szóban is tájékoztat. Elmondja, hogy döntés született, az osztrákok átadják a ciprusi ENSZ-missziót. Ha otthon lépnek, lehetőségünk nyílna, hogy mi vezessük ezt a fontos békefenntartási feladatot.

Az utolsó napunkat az Államokban a búcsúzással töltjük. Egy séta a Central Parkban, nézelődés a Guggenheim Múzeumban, este az utolsó Broadway-előadás. Másnap időben indulás a JFK-re. Le kell adni a bérautót, rendőrt keresni a puskákhoz. A hatóság nem sokat vacakol. Ránéz a vámpapíromra, és már pecsételi le a puskatokat, amelyeket majd csak Ferihegyen kell újból kinyitnom. Beszállunk a MALÉV járatára. Felszálláskor utoljára intenek istenhozzádott az iker-tornyok. Hazafelé tartunk.

Pár hónappal kevesebb, mint három évvel ezelőtt érkeztem meg ebbe a fantasztikus országba. Visszatekintve: mennyi minden történt velem, velünk, és ami a lényeg az országgal, hazámmal ezalatt a három esztendő alatt! Lám, mára NATO-tagok lettünk. Mindennapossá vált az új tagok képviselőinek a jelenléte itt, ezen a kontinensen is. Jó ez az érzés. Talán nekünk is sikerült a párommal valamit hozzátennünk ahhoz, hogy eddig jutottunk. Most a jól elvégzett munka örömeivel és elégedettségével hazafelé tartunk.

Új feladat, új kihívások várnak rám. Remélem, meg fogok felelni. Jócskán reggel van már, amikor a hatalmas transzkontinentális járat Ferihegyen leszáll. Megérkeztünk. A misszió véget ért.

„Ha Rómában élsz, élj római módon...”

Élet a Tidewater körzetében

Azt hiszem, könnyű volt Ambrosius bölcsességét követni. Ebben szerepet játszhat Amerika sajátos fejlődése mellett ezer szállal való kötődése Európához. Mi, európaiak sokszor misztikus figyelemmel nézünk Amerikára, az Újvilágra, a gyors meggazdagodás lehetőségét nyújtó „dollárpapák” országára. A „Fehér” Amerika ugyanakkor „nosztalgiával” tekint vissza az Óvilágra, a jó öreg Európára, ahonnan őseik származnak.

Kint töltött éveim alatt nem találkoztam olyan amerikaival, aki ne tudta volna, hogy európai ősei honnan érkeztek száz évvel ezelőtt vagy akár régebben. Volt olyan NATO-béli amerikai tisztkollégám, aki éppenséggel rövid szolgálati útját felhasználva látogatta meg déd-dédszülei valamikori városát. Egyszerűbb a XX. században valamikor elszármazottak esete: ők általában igyekeznek szoros kapcsolatot tartani az óhazában maradt rokonokkal. Így egyáltalán nem különleges a mi „távolba szakadt hazánkfiái” és az otthoniak rendszeres kapcsolata. Természetesen, azért ők is elsősorban amerikaiak, választott új hazájuk polgárai, akik szívükre tartott kezükkel lelkesen énekelik egy-egy ünnepségen az amerikai himnuszt, hogy utána – ha van rá lehetőség – ugyanolyan szívvel énekeljék el a magyart is.

Nos, ilyen környezetbe nem volt nehéz nekem, a világra mindig is nyitott embernek beilleszkednem. Különösen, hogy az első pillanattól kezdve éreztem a pozitív emberi segítőkészséget, amely egész kint tartózkodásom során végigkísért. Peter Monte, Frank Scaringello, Dave Doyle, Paula és „Skip” Goode azok az emberek, akik óriási segítséget nyújtottak abban, hogy az „elsőknek” kijáró nehézségeket sikeresen leküzdhettem, feleségemmel, Csillával együtt leküzdhattük.

Számunkra különösen a kezdetben az első és legnehezebb akadály a nyelv volt. Engem különösen az addig nem tapasztalt és a katonai nyelvben alkalmazott rövidítések és betűszók zavartak. Mivel hosszú ideig nem sikerült ennek a „tolvajnyelvnek” az elsajátítása, bizony megnehezítette az egész történet megértését, ha

már eleve az alannal nem volt az ember kellően tisztában. Ebben is tapasztalhatuk partnereink mérhetetlen toleranciáját.

Nem volt gond a környezetbe való beilleszkedéssel. Nemhiába beszélünk nyugati kultúráról. Mély meggyőződéssel hiszem, hogy mi, magyarok az évtizedeken keresztül történt elzárkózásunk ellenére, a minket különböző égtájak felől ért hatások dacára, ennek a kultúrának vagyunk a részesei. Személy szerint én ezért nem hiszek az Európában lévő több kultúra hirdetőinek igazságában. Erre valamikor amerikai kint tartózkodásom idején, első Európába, Portugáliába történt visszaérkezésemkor döbbsentem rá, amikor semmilyen különbséget nem sikerült felfedeznem a lisszaboni utca embere és én között.

Ha mégis van különbség az európai és amerikai élet között, az az életvitel. Sokkal nagyobb házakban, nagyobb jólétben és tegyük hozzá sokkal többet is dolgozva él az átlag amerikai polgár. Máshol már beszámoltam, hol és hogyan élünk. Érdekes módon nekünk, az addig hetven-nyolcvan négyzetméteren élőknek nem okozott gondot pillanatokon belül megszokni a háromszor akkora, környezetében is hatalmas térrel rendelkező házat. Az már sokkal jobban zavart, hogy az itthonról érkezők nehezen értették meg, hogy ez az életminőség itt általános. Mind a két szomszédom a haditengerészet tiszthelyettese volt. A házainkat illetően annyi lényegi különbséggel, hogy nekik volt a kertjükben úszómedence, az enyémben – szerencsére – nem. Az a tény, hogy csak szűkebb környezetemet tekintve a tiszthelyettestől a tábornokig, admirálisig mindegyik az amerikai középosztály – nyilván különböző rétegében – helyezkedik el, teszi ezt az országot naggyá és erőssé.

A lakhatás feltételeiről már beszéltem. Nézzük a másik sokat említett tényezőt, a közlekedést. Én közel háromszázötven kilométer alatt egyetlenegyszer sem utaztam a körzetünkben tömegközlekedési eszközzel, busszal. Pedig jól szervezett buszjáratok hálózta be a várost (már amennyire városnak volt nevezhető szűkebb környezetem, Norfolk). Mondom ezt azért, mert az igazi, mondhatjuk „történelmi” Norfolk, a belváros eleve a lakóhelyemtől vagy tíztizenöt kilométerre esett és legjobb megközelítése autópályán adódott. A többi, az úgynevezett „neighbourhood”-ok – én „lakóbokroknak” fordítanám szívem szerint – laza vagy összefüggő rendszere. Tudatosan kerülöm a lakókörnyezet „telep”-nek titulálását, mert ez a mi értelmezésünkben egész mást, sokszor negatív értelmezést takar. Nos, ezeket a „lakóbokrokat” kötik össze a buszjáratok, amelyeken én zsúfoltságot sohasem tapasztaltam. Az utazóközöniséget illetően is inkább a szegényebb népréteget láttam tömegközlekedési eszközökön közlekedni. Főleg feketéket. Aki már egy kicsit is ad magára és megteheti, az autóval közlekedik.

Autót venni egyszerű dolog. Hazai viszonyokhoz képest nem is drága. A fenntartása sem. Az üzemanyag ára köztudottan alacsonyabb az európainál. Még ma, évekkel kint létünk után is körülbelül a fele. Az előírt szervizek betartása után

sokkal egyszerűbb és sokkal olcsóbb az évenként végrehajtott műszaki vizsga, amelyre sok műhely van kijelölve.

A közlekedés sem bonyolult. Dinamikus, ugyanakkor a szabályokat betartó autóvezető az amerikai. Nem feltétlenül udvariaskodik, de ha neked van előnyöd, azt megadja. Egyáltalában jellemző az amerikaiakra a jogkövető magatartás. Nincs okoskodás, kibúvó keresése. Igyekszenek a dolgokat a maguk egyszerűségében megérteni. Bármilyen furcsa is a számunkra, magyaroknak, de egy-egy számomra is komplikáltnak tűnő esetben gyakran kaptam a választ: „ez a törvény” vagy „ez a szabály”. És ezzel kész is a dolog. Nincs tovább lamentálás.

Mint autóvezető, egyetlen dologgal – a gyorsajtással kerültem néha konfliktusba. Egyszer még Fodor tábornok jegyezte meg – hogy mással nem, de a sebesség túllépéssel lesz gondom Amerikában. Háromszor büntetett meg a rendőr relatív gyorsajtásért, és beismerem, mindannyiszor jogosan. Az viszont érdekes, hogy csak közlekedési szabálysértés esetén van joga a rendőrnek megállítani a közlekedőt. De az akkor szinte minden esetben büntetést von maga után. A vétke rögtön felkerül a személyes „rekordra”, amelyet bárhol az országban bármely rendőr a gépkocsijában lévő számítógép segítségével tud ellenőrizni. Ezért látható sokszor az autópályák mellett a villogó lámpás rendőrautó előtt álló „delikvens”, aki saját verítékében fürödve (pláne, ha nincs légkondicionálója!) csücsül a kocsijában, amíg a mögötte lévő rendőr be nem fejezi az azonosítást. Csak azután szállhat ki a szabálysértő, miután erre a rendőr engedélyt adott. Minden ellenkező próbálkozás ellenszegülésnek minősül, amely már önmagában bűncselekmény, és pár tízdolláros büntetésen túl súlyosabb, akár őrizetbe vétellel járó eljárást vonhat maga után.

A települések közötti közlekedés is jó. A híres, egész Amerikát behálózó „Greyhound” buszvonalak kényelmes utazást biztosítanak. Úgyszintén korszerűek és gyorsak a vonatok. Már persze akinek van ideje és elég pénze megfizetni a nem túl olcsó jegyeket. Ebben a tekintetben is vezet az autózás. Marad még a légi közlekedés. Az autó mellett nyilván ez viszi el a pálmát. Az amerikai az autózás mellett a repülést részesíti előnyben. A lakóhelyüinktől mindössze néhány kilométerre lévő „Norfolk Int'l” állítom, van olyan forgalmas, mint a mi Ferihegyünk. A forgalom szinte száz százaléka belföldi. Én igazából egy esetre emlékszem, amikor egy Angliából a Bermudákra tartó gép nálunk szállt le, akkor is csak azért – mint a helyi lapok hírül adták, mert egy kapatos társaság randalírozni kezdett a fedélzeten.

A lakás és a közlekedés után a következő nagy téma a vásárlás. Az amerikai kifejezetten szeret „shoppingolni”. Ez a szenvedélye talán a másik fő szabadidős tevékenységet, a tévénezést is felülmúlja. Ma már nálunk sem újdonság, de Amerikában valami elképesztő nagyságú bevásárlóközpontok, úgynevezett „mall”-ok működnek. Nem vagyok kereskedelem-történet-kutató, de valószí-

núleg kezdetben voltak a kis boltok, amelyekből kialakultak a szupermarketek, majd ezeket összetolva jöttek létre a gigantikus méretű bevásárlóközpontok, a mallok.

Munka után nálunk is rendszeres elfoglaltság volt a közeli „Janaf” bevásárlóközpont felkeresése. Az ott található üzletközpontok minden vásárlói igényt és pénztárcát kielégítenek. Az alacsonyabb keresetekhez igazodik a Wal-Mart bevásárlóközpont vagy SuperKmart kínálata. Nem szabad ugyanakkor ezen üzletek minőségét vagy kínálatát lebecsülni. Minden kapható bennük, hasonlóan a mi Cora vagy Tesco üzletláncaink boltjaihoz, csak olcsóbban. A jó minőségű ruházati cikkeket illetően biztosan. De nem vészes az élelmiszerek ára sem. Viszonylagosan.

Minden mindenkor kapható. Így nem gond akár februárban epret vagy sárgadinnyét, őszibarackot venni. Persze az ízük, mint a vízé, de kapható. Hányszor visszasírtam a jó zamatos hazai gyümölcs-zöldség ízeket! Felvágottban, tejtermékben is óriási a választék, és nem tévedés, még a hazaihoz hasonló párizsi is kapható. Üdítők, sörök mindenhol korlátlanul vásárolhatók. A sörük persze, hasonlóan a kávéhoz, összehasonlíthatatlan a mienkkel, de legalább olcsó! Ha jó sört akartam inni és nem „badvájzert” (nem merem leírni a Budweisert, mert még az olvasó a „mi” sörünkkel téveszti össze!), akkor bizony a NATO-parancsnokság mellett lévő vámmentes boltba mentem eredeti német vagy holland sört vásárolni. Más szeszes italt, így bort is csak a külön erre a célra kijelölt boltokban lehet vásárolni. Hogy miért, az „ez a törvény”-en kívül feltehetően a múlt század „prohibíciós” időszakából az italárusítás szigorú elkülönítésére megmaradt szabály. Ha egy jobb minőségű árut akar valaki vásárolni, az a „JC Penny” típusú üzletközpontokat vagy a TJ Maxx üzletlánc boltjait keresi fel. A magasabb minőséget és az árakat a „Macy’s” üzletlánc testesíti meg.

Érdekes kereskedelmi forma az úgynevezett, nálunk Magyarországon is terjedő „outlet”, azaz mint magukat népszerűsítik – a gyártótól közvetlenül, ezért (állítólag) olcsóbban árusító bevásárlóközpontok. Tény, hogy kedvenc cipőmárkámat, a „Timberland”-et magam is csak ilyen helyekről vásároltam. Ruhát, cipőt olcsón venni egyébként ott van a Burlington, ahol igen jó minőségben és viszonylag olcsón lehet felöltözködni.

Étkezni sok helyen lehet. Mivel Amerika multinacionális kötődésű, így az étkezési szokásai is változatosak. A gyorsétkezést a született amerikai is lenézi, pedig abban a „pörgős” világban valóban a leggyorsabb és legolcsóbb, elsősorban ebédelési lehetőség. A McDonalds, Burger King, a KFC nálunk is elterjedt „junk food” lánc. Itthon kevésbé ismert viszont a mexikói ételeket árusító „Taco Bell”, vagy a jó étvágyú urak mellett a „nagy étvágyúak” számára létesített „Hooters” étkezőlánc, ahol telt idomú, gyönyörű lányfelfelügyelők teszik esztétikusan is élvezetessé az étkezést.

Az igazi ebben is az étterem, ahol a kiszolgálás mellett a mi árainknál drágábban lehet kulturáltan étkezni. Népszerűek a steak house-ok, ahol óriási szelet mar-

hahúsokat lehet alig, közepesen vagy jól átsülten, főleg alufóliában főtt-sült krumplival, sok salátával és öntettel fogyasztani.

Vendégségben

Az amerikai is – mint mindenki a világon – szeret vendégségbe járni és vendégeket fogadni. Ebben is a fő szempont: minél lazábban. Nem szokatlan, és ebben nyilván a klíma is közrejátszik, hogy egy kora esti, hétvégi BBQ partira a szomszéd rövidnadrágban, zokni nélküli „boatshoe”-ban és egy szál trikóban állít be. Ital, virág itt is szokásos. Férfiaknak kézfogás, hölgyeknek puszi jár. Mivel mindenki autózik, ezért nagy tivornyázások nincsenek. Ha nálunk volt parti, én is kirkartam a nagy, kerekeken húzható hűtőládát tele üdítővel-sörrel a teraszra és mindenki maga választotta ki a számára megfelelő dobozt a jéggel teli ládából.

Természetesen, mint mindenhol, ilyenkor nagy „duma-partik” mennek. Így lehet megismerni egymást. Nálunk különösen a magyar emigránsokkal és a parancsnokságbeli hasonló beosztású kollégákkal alakult ki „körbehívásos” vendégeskedési rendszer. Ez kellemes, de egyben fárasztó, időt rabló elfoglaltság. A NATO-s kollégákat végiglátogatva azért sokszor még a mi állunk is leesett, ki milyen körülmények között él. Először is a legtöbb kollégám a Virginia Beachen lakott. Mivel a legjobb középiskolák itt működnek, így érthető, hogy a kamaszkorú gyerekeket nevelők eleve arrafelé kerestek házakat maguknak. De milyenekeket! Nem volt ritka a kétszer-háromszor nagyobb lakbérű sem, a mienkhez viszonyítva. Volt olyan is, amelynek kicsiny, a házhoz simuló kikötőjében vitorlás vagy nagy teljesítményű motorcsónak ringatózott.

Úgy érzem, a mi elfogadtatásunkkal nem volt probléma. A kezdeti kíváncsiszkodás („na, tud-e ez a volt szovjet blokkból érkezett késsel-villával enni?”) után hamar befogadtak bennünket. Szerintem jobban megismerve minket, nyugati kollégáim is rájöttek, a több évtizedes elszigetelődés ellenére nincsenek nagy különbségek közöttünk. Éppen olyan hús-vér emberek vagyunk, mint ők, pontosan olyan napi gondok-örömek foglalkoztatnak bennünket is, mint őket. Valahogy ez volt az igazi egymásra találás egy szörnyű, több generáción keresztül tartó elkülönülés után, amikor a munkában, szabadidőben végre jobban megismerhettük egymást.

Szabadidőtöltés a környéken

Outer Banks (Észak-Karolina)

Kiérkezésem után minden nap újabb felfedezést hozott. Már írtam az első napokról, amikor a közvetlen környékre kimerészkedve, még javában eltévedtem

a Tidewatert behálózó autópályák számomra oly’ érthetetlen kuszaságában. Szerencsére ez a helyzet nem sokáig tartott. A környékkel történő ismerkedés igazán Csilla kitérőjével kezdődött. Még Monte kapitány javasolta először, hogy menjünk ki az Outer Banksre, amit magyarul talán Külső Partoknak fordítanék.

Ez az érdekes természeti képződmény tulajdonképpen a szárazfölddel párhuzamosan, attól nem nagy, de változó távolságra lévő kisebb-nagyobb egymással kapcsolatban lévő homokzátony, amely vagy kétszáz kilométeren keresztül húzódik Észak-Karolinában, úgy száz kilométerre tőlünk. A hely már első alkalommal megragadott bennünket, hogy utána sok-sok alkalommal visszatérjünk oda. Először is ott van a világ első ismert motoros repülésének a színhelye. Kitty Hawk az a dűnés, homokos hely, amely ideális időjárási viszonyaival 1903. december 17-én először lehetett tanúja, hogyan emelkedtek a Wright testvérek, Orville és Wilbur törekeny gépükkel a levegőbe. Fantasztikus érzés bejárni az eleinte csak párszor tízméteres, majd a nap folyamán többszöri felszállással megtett egyre hosszabb repülési útvonalat. Ha belegondolunk, száz év sem telt még el, és már idegen bolygókat ostromolunk.

Tovább dél felé egzotikus helyek mellett autózunk a 12-es úton, a többször csak száz-kétszáz méteres sávra szűkülő homokzátonyokon. Ezek a kisebb-nagyobb szigetek sekély elmocsarasodott részei gazdag élőhelyet nyújtanak a szárazföld közeli madár- és növényvilágnak. Utunkat érdekes, egyéni színekre festett, ma is működő világítótornyok kísérik. Kell is az óceánon évszázadok óta errefelé hajózók számára az útbaigazítás. A hajózás történelmében példa nélküli: száz számra süllyedtek el errefelé az Európából az amerikai partokat elérő, majd délre tartó hajók. Az alattomos homokpadok sokak szerencsétlenségét okozták. Ehhez csak hozzájárult, hogy a szigeteket és az átjárókat jól ismerő kalózok itt lesték az áldozataikat. Közülük is talán a leghírhedtebbel, a nálunk is jól ismert Fekete Szakáll kalózvezérrel itt, Ocracoke szigetén végeztek az őt kitartóan üldöző angol hadihajó tengerészei.

Van errefelé egy másik titokzatos hely. Ez Raleigh szigete. Sir Walter Raleigh az általunk ismert és sikeresen 1607-ben végleg otthonra talált angol telepesek előtt huszonnégy évvel ért először partot ezen a környéken. Miután haza kellett térnie Angliába további segítségért, és csak két esztendő múltán sikerült ide visszajönnie, senkit, egy teremtetett lelket sem talált a korábbi táborhelyen. Nyomtalanul elvesztek. Azóta sem sikerült hitelt érdemlően megfejtetni, mi történt a telepesekkel. Feltehetően az indiánok hurcolhatták el őket, és később végeztek velük. Az első angol, sikertelen újvilági honfoglalás emlékére évtizedek óta minden nyáron ugyanazt a szép színpadi kivitelezésű darabot, a „Lost Colony”-t mutatják be.

Ha már a világítótornyokat említettük. Talán nem tévedek, ha Amerika leghíresebb és legmagasabb világítótornyának is nevezem a Hatteras-fok mintegy hat-

van méteres, vörös téglából épült tornyát. Ez az impozáns építmény azért is vált kint tartózkodásom ideje alatt ismertté, a napi hírek gyakori szereplőjévé, mivel az óceán eróziós hatására a víz pár méterre megközelítette azt. Magam is szemtanúja voltam, hogyan nyaldosták a hullámok a régen a parttól tisztes távolságra lévő tornyot. Nos, ezt a nemzeti ereklyét és természetesen ma is működő objektumot az amerikai kongresszus által hozott döntés alapján kellett több száz méteres távolságra odébb telepíteni. Maga a művelet éveken keresztül tartott, és a mérnöki tudomány diadalává vált, ahogy az egész építményt vasúti síneken odébb vitték.

Ha az Outer Banksre a szárazföldről bevezető több kilométeres hídon átérve észak felé kanyarodunk, érdekes helyekre érünk. Vadlovak élnek itt. Más partvidéki helyekhez hasonlóan a vadon élő lovakkal kapcsolatban több feltevés is létezik. Az első, hogy a valamikori telepések elköltöztén erről a hurrikán járta vidékről, elhagyták az állataikat. A másik, nekem talán jobban hihetőnek tartott legenda szerint néhány, a part mentén zátonyra sodródott hajón szállított katonalovak szabadulhattak el, leszármazottaikkal mostanra benépesítve a környéket. Érdekes élmény volt, amikor Korényi Bothék látogatása idején, Andrásék terepjárójával megközelítettük az amúgy nehezen járható részt és becserkészve a lovakat kedvünkre fényképezhettük azokat.

A teljes partvonulat az amerikaiak kedvelt nyári üdülési övezete. Csak a hurrikánok ne száguldanának időről időre végig a vidéken. Ezek és a nyomukban járó áradás ellen furcsa, magas lábakon álló sokszobás faüdülő házakat építenek, és adják ki akár több, főleg baráti családok részére. Amikor jön a hurrikán, a 12-es út evakuáló útvonallá lép elő, és az üdülők menekülnek kifelé, a kevés szárazföldi kijáráttal rendelkező, amúgy csodálatos üdülő paradicsomból.

Williamsburg és környéke

Talán ez volt az a környék, ahol a legtöbbször megfordultunk. Virginiának ebben a kis szögletében szinte mint egy sűrítmény koncentrálódik az Államok története. Itt vannak az első megmaradt település, Jamestown maradványai. Az első angol telepések, akik 1607-ben több hónapos hanykolódás után sikeresen szárazföldre értek, kis idő múlva az általuk jóval biztonságosabbnak vélt James folyón hajóztak feljebb, és később ennek a partján alapították meg első állandó településüket. Az elsőeknek a történelmi érdek mellett az állandó küzdelem is osztályrészül jutott. Küzdelem a természettel és az indiánnal. Erről a vidékről való az itthon is nagysikerű rajzfilmen feldolgozott indián Pocahontas királykisasszony története is. De a valóság sokkal brutálisabb volt. Volt, hogy maguk a telepések fordultak egymással szembe. Egy ilyen eset után született meg a döntés az új „english spoken” főváros, Williamsburg megalapításáról.

Angolul beszélő, így nyilván az angol korona érdekkörébe tartozó Amerikáról beszélünk, hiszen Kolombusz felfedezése óta annyiféle próbálkozás történt Európából a földrész birtokbavételére. A hollandok északon, a mai New York környékén igyekeztek a lábukat megvetni. A franciák inkább délen próbálkoztak és ott alapították meg Louisianát. A spanyolok évszázadokon keresztül, Cortez óta a mai Mexikón keresztül akarták Amerikát dél felől birtokba venni. Érdekes, de Amerika angol nyelvű benépesítése a többi európai nemzethez viszonyítva jóval később kezdődött. Az, hogy a keleti part telepei hamarosan angol fennhatóságúakká váltak, feltehetően a brit korona erősödésének és érdekeinek érvényesítésére, a kontinensre küldött expedíciós haderőnek volt köszönhető. Mindenesetre 1699-ben az új főváros felépülésével Williamsburg lett a telepesek fővárosa, és az is maradt egészen 1780-ig, amikor a jelenlegi Richmond vált az állam fővárosává.

Az a nyolcvan év volt a telepes korszak, a „colonial” Williamsburg csúcsa. Ekkor kezdődtek meg az egyre terhesebb angol gyarmattartók elleni szervezkedések előkészületei, amely mint ismert, a függetlenség 1776. július 4-i kiáltásához vezettek. A főváros elköltöztetésével Williamsburg jelentősége csökkent, a város hanyatlásnak indult. A múlt század húszas éveiben született az a döntés, hogy a várost történelmi ereklüként restaurálják, s ahol szükséges, az eredeti meglévő tervek, korabeli rajzok és feljegyzések alapján újraépítsék.

Ma Williamsburg élő múzeumváros. Feltehetően kevés az olyan amerikai, aki ne járna életében legalább egyszer itt. A régi házakban a korabeli bútorzat között korhű öltözékekben fogadják a látogatókat. A boltokban régi receptek és technológiák alapján készült ételek, ruházat vagy éppen felszerelési tárgyak kínálják magukat. Aki ki akarja próbálni, milyen is lehetett a régi, nyilvános büntetési mód, az megteheti, mint ahogy az Armory, a fegyverraktár előtt polgárőrnek, „minuteman”-nek is jelentkezhet. Minutemannek, mivel a riasztás után percekben belül kellett jelentkeznie az akkor még a város határát jelentő haza védelmére. Érdekes dolog a mindig népes városka utcáin sétálni, érezni a történelem fuvallatát. Ilyen környezetben és módszerekkel nem megy nehezen a fiatalok patriotizmusra, hagyományokra történő nevelése. Sokkal eredményesebb is lehet, mint mifelénk, amerre a történelem talán hosszabb, mint odaát, csak éppen az értékeinkre, a múltunkra való odafigyelés mintha nem egészen olyan lenne, mint ebben a rövidebb történelmű, de annál jobban odafigyelő országban.

A következő állomás Yorktown. Yorktownt a Jamestowntól induló, Williamsburgön áthaladó autópályán, a Colonial Williamsburg Parkway-n lehet elérni. Az út gyönyörű, buja zöld tájon halad keresztül, és egyben összeköti az erre a tájra hatalmas folyamra duzzadt térség két folyóját, a James és a York rivert. Yorktown kétszer is szerepel az amerikai történelemben. A polgárháború ide-

jén is csata dúlt itt, mégis a híresebb esemény, amikor Cornwallis tábornok 1781-ben megadta magát az őt körülzáró Washington seregeinek. Mindazok után, hogy az angoloknak nem sikerült az utánpótlást szállító hajórajukkal a Chesapeake-öbölnél portyázó francia blokádon áttörniük. A korábbi nyüzsgő település ma múzeumváros.

Yorktown idézi egyben a gyarmati időket is, amikor itt rakták az Európa felé induló hajókra a virginiai „szűz” dohányt, a gyarmati kor egyik leghíresebb terményét. Furcsa érzés a Visitor Center előtt felállított ágyúk mellvédjéről a lentebb elterülő lapályon végignézni, és elképzelni a gyalogosan, falanxokban támadó katonákat, ahogy elöltöltős puskáikkal időről időre támadták a kényelmesebb helyzetben lévő védőket. Itt ténylegesen csak a „kiéheztetés” használt. Washington győzelmével véget ért egy hosszú időn keresztül húzódo függetlenségi küzdelem. Új, független ország született – az Amerikai Egyesült Államok. De még ezután is nyolcvan esztendőnek kellett eltelnie, hogy nemzetté váljon.

Érdekes az amerikai történelemben Virginia mint állam szerepe. A leírásokból is következtethető, milyen pozitív szerepet játszott az amerikai államiság kialakulásában. Virginia adta az első időkben Amerika elnökeinek sorát. Itt született Washington, itt élt Jefferson. Williamsburgból az állam új fővárosa Richmond felé vezető, a James-folyó mellett kanyargó festői út mellett volt elnökök palotái sorakoznak, amelyek megtekinthetők, látogathatók. És itt az állam területén, közel az Appalache-hez, Charlottesville, a híres egyetemi város közelében van Jefferson egykori birtoka, Monticello. De még Virginiához tartozik Alexandria, ahol a Potomac folyóig kifutó gyönyörű hatalmas kertjével Washington háza ugyancsak kedvelt zárandokhelye az amerikaiaknak.

Mindezek után érdekes, ahogy a polgárháború idejére alakult az állam helyzete. A történeteken merengőnek olyan az érzése, hogy a haladó, a függetlenség kiharcolásában élen járó állam nyolcvan év múltán a fejlődést hátráltató, a rabszolgatartáshoz ragaszkodó, a polgárháború kirobbantásában és végig abban vezető szerepet játszó állammá vált. Igen, de ez is nézőpont kérdése. A függetlenség kiharcolását követően az északi államok rohamos ipari fejlődésnek indultak, míg Virginia és a többi déli állam megmaradt mezőgazdasági vidéknek. Igazában ez a két termelési mód vált a konfliktus középpontjává. Az eredményt ismerjük. Az Amerikai Egyesült Államok ma a világ vezető ipari hatalma.

Az Appalache-hegység csodái

Az Appalache-be viszonylag hamar sikerült eljutnom. Csilla kijöve tele utáni rövid szabadságom alatt oda is kirándultunk. Első pillanatban rabul ejtett a vidék. Kezdődő honvágyamon enyhített a mi középhegységeinkhez hasonló környezet. Mintha a Mátrában jártunk volna. Maga a hegység egy hatalmas, kéte-

zerötszáz kilométer hosszú, egész Észak-Amerikán végigvonuló masszívum, különböző földtani korokból. Emlékezetem szerint talán az általános iskolában találkoztam először akkori földrajzi tanulmányaim során a nevével. Most meg a valóságban emelkedett elénk, ahogy Norfolkból a jól kiépített autópályán közeledtünk felé.

Az első megállónk a hegyek lábánál lévő Charlottesville és a közvetlen közelében lévő egykori Jefferson birtok, Monticello volt. Charlottesville szülötte Amerika egyik legnagyobb fia, a Függetlenségi Nyilatkozat megfogalmazója, az Egyesült Államok harmadik elnöke, Washington fegyvertársa, Thomas Jefferson. Ugyancsak ő alapította az itteni egyetemet, a University of Virginiát. Kellemes kirándulás a nagy területen fekvő egyetem utcáin a sétálgatás, a professzorok elhelyezésére szolgáló kis paloták megcsodálása. A város szemmel láthatóan diákváros. Megkapó a nyüzsgés, a fiatalosság, amelyet a sok ezer diák hoz ebbe a városba.

Monticello, Jefferson birtoka érdekes kortörténeti képet ad a XVIII. század vég, XIX. század eleje itteni életéről. Érdekes, de ez az ízig-vérig demokrata is tartott rabszolgákat. Kint tartózkodásunk ideje alatt derült arra is fény, hogy egyik rabszolganőjétől még ma is élnek leszármazottak az Államokban. A Jefferson birtokon számomra a legérdekesebb élmény nem is a palotának beillő ház bejárása, hanem a rabszolgák életét bemutató vezetés volt. Láttuk, hogyan, milyen körülmények között éltek a kétszáz évvel azelőtti idők rabszolgái, a kor egyik legnagyobb demokratájának háza táján. Természetesen messze nem úgy, mint az őket megelőzően száz-százötven évvel előtte Amerikába került őseik, de nem is szabad emberhez méltóan. Számomra ez az egész rabszolgaság kérdése is egy nagy talány. Hogyan is működött a világ legelső szabad, demokratikus állama közel egy évszázadon keresztül a rabszolgaság intézményével együtt?

Még mielőtt bementünk volna az Appalache hegyei közé, rövid kitérőt tettünk Frank Scaringello kollégám birtokára. A Charlottesville-ből délre vezető 29-es úton érjük el Lovingstone-t, majd innen Shipmant. Olyan ez a vidék, mintha ott hon kóborolnék. Nyoma sincs autópályának, Shipman egyetlen boltjára is „vegyesbolt” van kiírva. Jóleső érzés az amúgy légkondicionált eladótérben nézelődni. Mintha egy otthoni, vidéki jól felszerelt ABC-ben járnék. Frankék jó kétszáz hektáros birtoka innen csak egy ugrás az Appalache előhegyei között. Jól szemügyre vesszük, kis sétát is teszünk a lankás tájon. Csilla örök kétkedésére – van e erre vad, amire majd ősszel érdemes lesz ide visszatérni – a lábaink alól felrebbenő vadpulyka pár ad ígéretes választ.

Az Appalache hegyei közé, Charlottesville-be visszatérve, a Shenandoah Nemzeti Park bejáratához érünk. Igaz, itt tíz dollár körüli belépési díjat is kell fizetnünk, hogy északnak, Washingtonnak tartva végigmehezzünk a jól karbantartott, sok látnivalóval kecsegtető Skyline Drive-on, de lelkemre mondom:

megérte! A lépten-nyomon autós kitérőkkel-kilátókkal berendezett, százhusz-százharminc kilométeres, kacsaringós, Charlottseville és Washington felől is egyaránt közkedvelt út három-négy óra alatt bejárható. Nem úgy, ha valaki hátizsákosan vág neki a legtöbbször az autótut keresztező gyalogösvénynek. Jól kiépített túravonalak, turistaházak várják az amúgy Amerikában is közkedvelt gyalogtúrázókat.

Bejártuk az Appalache Charlottesville-től délre eső vidékét is. Ez a Blue Ridge vidéke. Több szakaszban tekintettük meg ezt a Skyline Drive-től eltérően normál közutat, a Blue Ridge Parkwayt, de állítom, nem kevés szépség, érdekesség tárul a turista elé, ha erre téved. Hosszabb is, mint északi kistestvére, közel nyolcszáz kilométeren visz hosszában Virginia és Észak-Karolina államokon keresztül, végig az Appalache-hegység gerincén.

Az első érdekesség a Natural Bridge. A legenda szerint Jefferson fedezte fel. Ahhoz, hogy mi is felfedezzük, bele kell nyúlnunk a zsebünkbe. Fizetős a természeti csoda. Ha felülről közelítéd meg, észre sem lehet venni, amikor autóval hajt rajta keresztül az ember. Olyan jól van el- és bekerítve, hogy csak az csodálhatja meg ezt a természeti érdekességet, aki leszurkolja a belépési díjat.

Lejebb az észak-karolinai részeken egy hosszú Halloween-hétfőjén jártunk. Roanoke-től a Great Smoky Mountains Nemzeti Parkig kalandoztuk be a hegységet. Sajnos, a „füstölő hegyek”-ben lévő cherokee indiánrezervátum skanzen-faluja pár héttel korábban már bezárta a kapuit, így egy más alkalomra marad ennek a tragikus, igazi amerikai sorsú indián törzs életének a megismerése. A történet röviden: innen indul a „Könnyek ösvénye”. Egy közel kétezer kilométeres út, amelyen a keleti partvidéket egyre jobban birtokába vevő amerikai kormányzat 1838–39-ben tizenhétezer(!) cherokee indiánt űzött és hajtott el Oklahomába. Majd a „fehér ember” terjeszkedése során a század második felében innen is tovább, a Nagy Tavak vidékére. A rettenetes exodus során, minden negyedik cherokee elpusztult. Nos, ez is Amerika története. A mi emberiségünk az emberek története!

Kifelé az Appalache hegyeiből még egy érdekesség, a Chimney Rock vár minket. Ez a hatalmas szikla híven őrzi a hegységbe vezető utat. A tetejéről pedig gyönyörű a kilátás minden irányba. Itt a szikla közelében van a Hickory Nut víz-esés is, amely ugyan kétszer olyan magas, mint a Niagara, de hol van az a vízmennyiség, ami arról zúdul a mélybe! Mindenesetre érdekes látványosság. Különösen, ha hozzátesszük, hogy pár évvel ezelőtt itt forgatták a moziban nagy sikerrel játszott Winnetou legszebb részeit is.

Az Appalache felejtethetetlen marad annak a számára, aki egyszer is erre téved. Évszázadokig ez az Atlanti-óceántól néhány száz kilométerre szinte párhuzamosan északról délre húzódó hegység volt az „államok” természetes határa. Az akkor leküzdhetetlennek tűnő természet sokáig akadályt képzett a földrész belsejébe való behatolás előtt. Egy ideig talán a népesség száma sem kényszeríthette a „ke-

leti parton” élő telepések első nemzedékeit a tovább vonulásra, új vidékek birtokba vételére. Erre a XIX. század hozta el az időt, és igazán az ország egyesítése, az Amerikai Polgárháború nyitotta meg a nagy lehetőséget az egész észak-amerikai kontinens benépesítésére.

Mára jól kiépített autós- és gyalogutak hálózák be a vidéket. Csak a kitűnően berendezett látogatóközpontok és színes, érdekes kiadványok mesélnek a múltról. De teszik ezt olyan részletességgel, hogy az ide látogató töviről hegyire megismerheti a történeteket, kitűnő példát nyújtva másoknak, hogyan lehet megőrizni egy ország még oly’ rövid történetét az utókor számára.

Hazatérésünk előtt volt még egy kirándulásunk az általunk hamar megkedvelt és valóban csak néhány órányi autóútra lévő Appalache-be. Egy nap érdekes levelet hozott a postás. Meghívó volt benne a hegyvidék egyik síparadicsomába. Még hozzá igen kedvező áron kínált négy éjszakás pihenést az egyik hotelben. A feltétel annyi volt, hogy részt kell vennünk egy másfél órás „termékbemutatón”, ahol a „timeshare” hálózatot és szolgáltatásait mutatják be. Ez a mára az egész világot behálózó, Magyarországon is ismert lehetőség évente egy-kéthetes üdülést kínál az azt igénybevevőknek. Elmentünk. Két ügynök két órán keresztül igyekezett meggyőzni minket. Nem sikerült. De a négy nap a hegyek között utoljára szép emlék maradt.

Jöttem, láttam, lőttem

Ha kevés szabadidőm engedte, több évtizedes szenvedélyemnek hódolva, vadásztam is. A vadászat számomra más volt, mint azoknak, akik Magyarországról – szerencsére egyre többen – vendégvadászként jönnek a tengerentúlra és töltenek el egy-két, esetleg néhány hetet.

Ebből a szempontból valóban más volt a helyzetem. Az országaink közötti szerződések értelmében sok tekintetben hasonló jogok illettek meg, mint az amerikai állampolgárokat és ez a vadászatra is érvényes volt. De nézzük az elejétől!

Mivel házat béreltem, így volt állandó, bejelentett lakásom, hajtási engedélyem, csekkszámamlám, sőt még társadalmi biztosítási számom is (természetesen mint külföldi állampolgárnak). Így „rezidens”-nek, állandó lakosnak számítottam. És ez a helyzet sok kaput nyitott meg előttem.

A vadászathoz vezető úton a legelső lépés a fegyver megvásárlása. Ez az „oda-valósi” számára egyszerű dolog. Be kell térnie az első, az sem baj, ha 24 órán keresztül nyitva tartó szupermarketbe, és ha éppen van az általa áhított fegyverből, ott helyben meg is veheti. Azaz, annyi formáság azért van, hogy ki kell töltenie egy kérdőívet, amelyben válaszolnia kell néhány kérdésre. Mint például: áll-e bírósági eljárás alatt, fogyaszt-e kábítószer, eltávolították-e az USA fegyveres ál-

lományából stb. Mivel az ilyen jellegű kérdésekre természetesen „nem” a válasz, az ember már mehet is a pénztárhoz és kifizetheti a Virginia államban nem is túl magas áfával (4,5%) emelt vételárat. Az amerikai fegyveres erők szakboltjaiban még gyorsabb az eljárás és még forgalmi adót sem kell fizetni. Igaz, nincsenek is nyitva 24 órán keresztül.

A választék természetesen óriási. Ha nincs pillanatnyilag a keresett modellből, rövid időn belül leszállítják azt a gyárból, egyenesen a boltba. Az árak nem magasak, talán olcsóbbak az otthoniaknál. Az én, itt is divatos kaliberű, 7 mm-es Remington Magnum SAVAGE márkájú, változtatható nagyítású céltávcsővel szerelt golyós fegyverem – kivehető tárral, műanyag puskatokkal, bőr hordszíjjal együtt – a beszerzés időpontjában valamivel kevesebbe került 100 000 forintnak megfelelő USA-dollárnál.

A fegyver tehát megvan. Az egyéb felszerelésről is oldalakat lehetne írni, és az egészben az a legnagyobb szerűbb, hogy egy helyen mindent be lehet szerezni, ami csak a vadászathoz szükséges! Akár hétvégi bevásárlással egybekötve! Képzelden el az olvasó egy, mondjuk TESCO típusú bevásárlóközpontot, ahol egy osztály csakis vadászati felszereléssel, ruházattal, „önmászó magaslessel” és egybekkel van tele! Persze a fegyvert itt is azért a lezárt vitrinből kell kérni.

Ha már megvan a fegyver és a felszerelés, a következő lépés a vadászjegy kiváltása. Ez nem bonyolult feladat és nem kell elmenni emiatt a város másik végébe. Beszerezhető ott és akkor, ahol a vadászfegyvert vesszük. Mégpedig nem is akármennyiért. Virginiai lakosnak az éves vadászjegy (amely érdekes módon július 1-jétől a következő év júniusának utolsó napjáig érvényes) 12,50 USD-be kerül, amelyhez jön még a lelövési díj: újabb 12,50 USD. Ezért az összegért a következő vadfajok elejtésére van jogom: 4(!) fehérfarkú (virginiai) szarvas, amelyből 3 bika lehet; 3 vadpulyka és igen, 1 db fekete medve! És még csak kamarai tagnak sem kell lenni hozzá. Természetesen a vadászok többsége itt is valamilyen szervezethez tartozik, de ez nem követelmény.

A legtöbb állami területen (így az USA Fegyveres Erőinek a kezében lévő területeken is) a vadászat biztonságosabbá tétele érdekében megkövetelik, hogy a vadász elvégezzen egy rövid tanfolyamot. De ha saját tulajdonú területen vadászik, ez sem feltétlenül szükséges. Tehát van már engedély – licenc is –, amely egyben krotáliaként a lőtt vad megjelölésére is szolgál; tegyük fel, hogy a tanfolyamot is elvégeztük, mehetünk vadászni!

Nos, a helyzet a továbbiakban nem ennyire egyszerű. Igaz, hogy az amerikai állampolgárt személyes szabadságjogai folytán eredendően megilleti a fegyvertartás lehetősége, így a vadászfegyver birtoklása magától értetődő. A vadászat még a pionírkorszakból maradt a jelenkor Nimródjaira, mint az élelem megszerzését szolgáló szabad tevékenység, de azért a mai modern időkben már úton-útfélen tilalomfák tornyosulnak. A fegyver tartásának és a vad

elejtésének az alkotmányból származtatott jogához képest legalább olyan erős a magántulajdon védelme, miszerint csakis ott és csak a részletes szabályokban foglaltak szerint lehet vadászni, ahol és ahogy azt a terület tulajdonosa megengedi.

Ez nekem sikerült. Első időkből a szponzorom, Frank Scaringello, aki 200 hektáros birtokkal rendelkezik az Appalache-hegység előhegyeiben, amelyen két hegy, egy vízesés, no meg egy nagy legelő is található (az USA-ban nincs korlátozva a vadászható terület nagysága!), tette lehetővé számomra a vadászatot.

Ezek után tényleg nem maradt más hátra, mint – szabadidőmmel gazdálkodva – hajnali háromkor elindulni a jó 300 km-re lévő területre, hogy – késő őszi lévén – reggel hét óra felé, a „lővilágra” odaérjek német katonatiszt kollégám társaságában, akivel ezúttal együtt kísértjük a szerencsét. Fel tehát a vadászkalapot, azaz bocsnát: a narancssárga baseball-sapkát, ami itt a színe miatt kötelező, biztonsági viselet! Egész úton folyik az esélyek latolgatása. Mert mire is lehet vadászni november végén az Appalache-hez közeli Nelson megyében?

Először is fehérfarkú szarvasra. Az idény rövid. November közepétől január 1-jéig tart, és tehénre, ünőre ekkor is csak korlátozott számban lehet vadászni. Aztán medvére, amely ezen a vidéken csak elvétve fordul elő, és vadpulykára, amely óvatos madár és a vadászatára is inkább sörétes puska való. A vadászati szezonja is hosszabb, és ami a nagyszerű, áprilisban is rövid időre lehet vadászni.

Tehát most a golyós puska van velünk, és nem először járva a „kétpuskás” területet, el is osztjuk egymás között, ki hol helyezkedik el a hajnali lesen. Én az erdőben, a magasabban fekvő, így távolabb eső irtás környékét választom, ahol a múltkor társam, Adelman gróf látott szavast. Csípős, deres hajnalra érkezünk a területre. Felszerelkezünk és tekintettel az ég alján megjelenő halvány, a hajnal eléréstét jelző csíkra, nekivágok a jó húszperces útnak.

Niko az úthoz közeli legelőn maradt, több esélyt remélve a patakhöz közelebb eső, jól belátható részen, ahol az erdőbe visszaváltó vad még elidőzik. Láttunk is a múltkor friss csapást. Nekivágok az erdőnek, szaporán szedve a lábamat felfelé a kaptatón, hogy még idejében, kivilágosodás előtt odaérjek a választott helyre. Amíg bandukolok, van időm elgondolkodni, magamban összehasonlítani, hogyan vadásznak, milyen szokásaik vannak az itteni vadászoknak.

Ezen a tájon, ahol én vadászom, az erdők messze nem olyan gondozottak, mint nálunk. Fakitermelés folyik, de csak a javát húzzák ki egy-egy tisztásra, a többi ott marad, ahol kivágták! Hiába, nagy az ország, sok az erdő, ritkább a népsűrűség, így az erdei munkás is. A területhez közeli szomszéd, Mr. Willoughby panaszkodik. A nagy fakitermelő társaságok sokkal alacsonyabb

AZÁLEA FESZTIVÁL, ZÁSZLÓFELVONÁS

A MAGYAR HERCEGNŐ MAGYARORSZÁG TRAILERÉN

NAGY A SÜRGÉS-FORGÁS A SÁTRUNK KÖRÜL

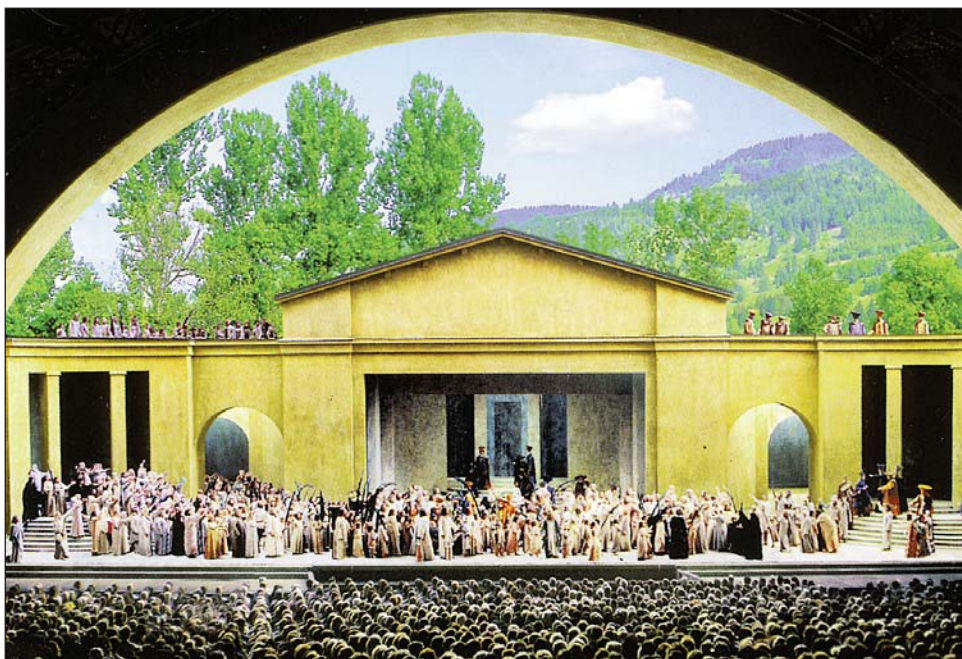
SOKAN MEGÁLLNAK, ELVESZNEK EGY PROSPEKTUST ÉS TOVÁBB SÉTÁLNAK

CSAK A TÉGLAKÉMÉNY ÁLL

AZ ELSŐ ÉRDEKESSÉG A NATURAL BRIDGE

PASSIÓ-JÁTÉK (OBERAMMERGAU, NÉMETORSZÁG)

KÖZÖS GYAKORLATVEZETÉSI VACSORA BUDAPESTEN

GEORGE W. BUSH BESZÉDÉT HALLGATVA

BOX OFFICERKÉNT

KOPPENHÁGA. A „KIS HABLEÁNY” ELŐTT

KEN WILLIAMS A JÉGHIDEG FOLYÓBAN

MEGÉRKEZETT GYÓRFI SÁNDOR

ELKÖSZÖNÉS KERNAN TÁBORNOKTÓL

BÚCSÚZÁS, GRATULÁCIÓK, AJÁNDÉKOK

A HÍD ANDAUNÁL. ÁTÉRTÜNK

KERESZTÜL-KASUL AMERIKÁN, APPALACHE. MINTHA A MÁTRÁBAN JÁRTUNK VOLNA

MAINE-BEN VALÓSZERŰTLENÜL KÉK ÉG ÉS ÓCEÁN

OUTER BANKS. VADLOVAK ÉLNEK ITT

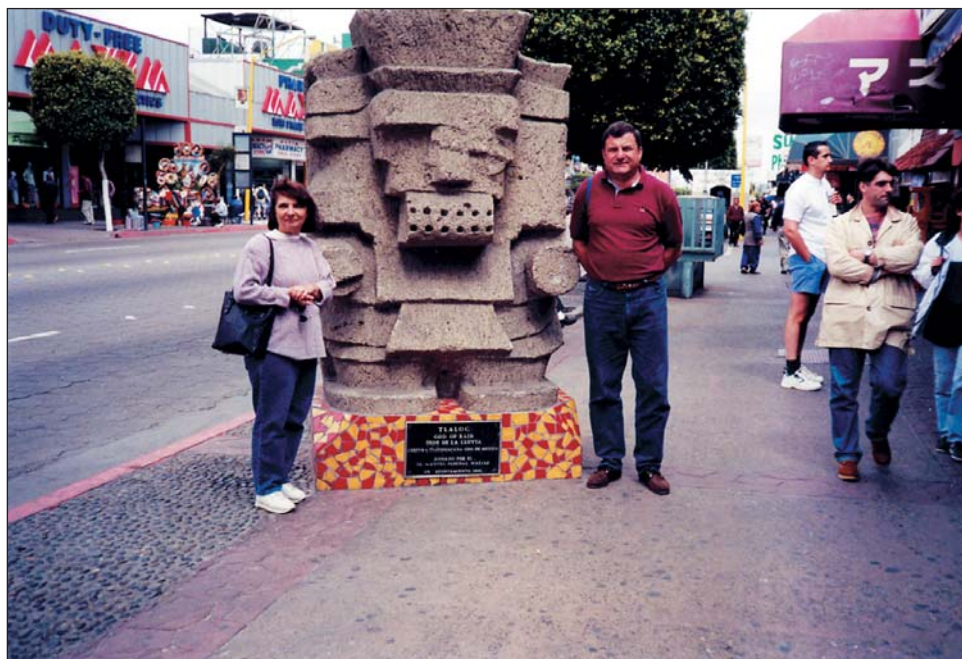
DÓRI LÁNYOM A KIS KROKODILLAL

DRY TORTUGAS ERŐDÍTMÉNYE

SAN ANTONIO – AZ ALAMO ERŐD

IRÁNY MEXIKÓ

A FLORIDAI KEY WESTEN HEMINGWAY HÁZA

A NEW ORLEANS-I FRANCIA NEGYED

TUCSON. A REPÜLŐGÉP-TEMETŐ

A HALÁL VÖLGYE. A MILLIÓ SZÍNEN POMPÁZÓ FESTŐK PALETTÁJA

COLORADO SPRINGS – PIKES PEAK

HOLLYWOOD. SÉTA A WALK OF FAME-N

GRAND CANYON

ANDRÁS ÉS ILDIKÓ HAVERTOWNBAN

DUTCH COUNTY, AZ AMISHOK BIRODALMA

FESTŐI TÁJ A YELLOWSTONE NEMZETI PARKBAN BÖLÉNYEKEL

A YELLOWSTONE LEGHÍRESEBB GEJZÍRE

BANDUKOLÓ BÖLÉNY A GYALOGÁTKELŐN

MOUNT ST. HELENS

JACKSON TÁBORNOK LOVAS SZOBRA

FÉMKERSŐKKEL KUTATÓ AMATŐRÖK A „LITTLE BIGHORN” CSATAMEZŐN

LEXINGTON – LEE TÁBORNOK NYUGHELYE

GETTYSBURG. EGY DÉLI AUTÓ ÉSZAKON

önköltséggel dolgoznak, mint ő, így előbb-utóbb kiszorítják a hegyeiből. Pedig itt született! A villany is csak valamikor az 50-es években érkezett ide, és tévét a 60-as évek elején látott először. Most meg a munkája is előbb-utóbb veszélybe kerül.

A környéken egyébként egy „rendes” vadásztársaság működik: tagjai főleg a környékeliek közül kerülnek ki. Az itteniek elsősorban a húsért vadásznak, amelyet aztán nagy fagyasztószekrényeikben, saját fogyasztásra tárolnak. A mi „germán” eredetű vadászati szokásaink nem nagyon ismertek ezen a téren. De a vendégvadász értelmezése is más, mint odahaza. Jó viszonyba keveredtem velük, német kollégámmal együtt elfogadtak minket. De a vadelejtés! A múltkor délutáni lesre indulva összetalálkoztam néhányukkal a völgyben, a már említett réten. Ültek a terepjáró kocsijukban, két-három puskával is felszerelve, veszettül rágva a bagót. A hegyek pedig visszhangoztak a csaholástól, ahogy a kutyáik kajtatták a szarvast. Még nem értem el az erdőt, amikor nagy kiáltozásra lettem figyelmes: – Szarvas, szarvas! – óbégatták felém. De már láttam is a szegény párát, ott állt előttem hegymenetben, keresztben az úton. Felemeltem a puskámat, de nem mertem elsütni. Nem láttam be rendesen az utat, mert ezek után talán mondanom sem kell, sem beírókönyv, sem körzetek errefelé nincsenek. A biztonságba vetett egyedüli reménységem a rikító narancsszínű sapka! Hátha így még időben felfedeznek és vad helyett nem engem puffantanak le. Visszatérve a történetekhez, az egyik helybeli kolléga már száguld is felém a kocsiján: egy pillanatra megáll mellettem, hogy melléje huppanjak, és már „rodeózik” is tovább vagy kétszáz métert, ahol most már jó helyen, a fák között megpillantjuk az ünőt.

És most jön a különbség. Nálunk a vendégvadásznak kínálják fel a vad elejtésének lehetőségét. Nem így itt! Terepjáró megállítva, a vezető felkapja a három puská közül az egyiket, kiugrik a kocsiból és jó kapáslövessel helyben marasztja a szarvast! Kell a hús és az a fontos, hogy meglegyen...

Közben megérkeztem a múltkor kiszemelt helyre. Ideális! Két hegy találkozásánál jókora irtás: ha kivilágosodik, száz méterre is ellátni rajta. A múltkor Niko egy tehenet látott itt a borjával. Én annak ellenére, hogy ma mind a két eltérő nemű szarvas elejtése megengedett (ilyen csak néhány nap van az amúgy is rövid szezonban), megfogadtam, csak bikára vadászom! Most otthon érzem magam. Hányszor világosodott így rám a bakonyi erdőben! Még az erdő, a táj is hasonló; középhegység jellegű, lankás vidék.

Hallgatom a világosodó erdő ébredő neszeit és várok. Hátha ezúttal szerencsém lesz és felém jön egy jókora, legalább hatos, lőhető bika! Kötelező, hivatalos trófeabírálat itt nincs. Az más kérdés, hogy én biztosan nem merném kiakasztani otthon a vadászszobám falára egy ígéretes, fiatal bika tompa ágvégű agancsát, még ha virginiai is. Megismerve az errefelé divatos szokásokat, félek, nem sok bika éri meg az öregkort. Mivel csak néhány napig lehet a tehe-

nekre is vadászni, így az alapszabály szegény bikára: „mindegy mekkora, csak dudarodjon”.

Gondolataimból fegyverdörrenés zökkent ki. Társam sütötte el a puskáját a lenti kaszálon. Talán az ő okoskodása jött be! Feltápaszkodok és menet lefelé. Hiába, bármennyire is délen vagyunk, azért itt a hegyekben ilyenkor már hűvösek a hajnalok. Nikót ott találom a réten, ahol hagytam. Remeg az istenadta, nem a vadászizgalomtól – a vadászat benne van a családja génjeiben vagy ezer éve –, hanem a hidegtől.

Hiába, a rét sarkán való több mint egyórás helyben várakozás nem kellemes! Mondja is, hogy elgémberegett kézzel valószínűleg nem úgy sikerült a lövés, ahogyan kellett volna. A rálövés helyétől csak pár lépésre találjuk a borjút, amelyiknek biztos kézzel én adom meg a kegyelemlövést, majd átnyújtom a töretet a narancsszínű baseball-sapkán a még mindig remegő társamnak, akinek szemében felvillan a fény, s őszinte vadászörömmel veszi át az elejtőnek járó, otthoni szokásaink szerint átadott jelet.

Ami ezek után következik, immár szokványos. Társam gyakorlott mozdulatokkal teszi rendbe a vadat. Látszik, otthon sem vár vele a vadőrre. Ami viszont szokatlan, hogy mindezek után a vadat nem az átvevőhelyre kell szállítani, miután a jelzést a lábára kötve betesszük a kocsinkba, hanem és itt jön az érdekesség: a legközelebbi faluban, Shipmanben lévő vegyesbolthoz hajtunk. Itt aztán a következő történik: kijön a kasszától a pénztárosnő és elbírálja a vadat. Ez azt jelenti, hogy megnézi az elejtett vad fajtáját és a nemét, ma mindkettőt lehet lőni, és kész! Fázósan visszaszalad a pénztárgépe mögé, és kiállítja a „passzust”, amellyel a zsákmány ezek után bárhová szállítható. Más helyen ugyanez az arra kijelölt, országút melletti benzinkútnál is megtörténhet.

Bármennyire is sok volt a dolog, azért vadászati élményeim tovább szaporodtak. A legnagyobb dolog, hogy a már megismert német vadászcimbora mellé a sors jóvoltából egy újabb, amerikai is akadt. Kenneth D. Williams, az USA nyugállományú tengerészgyalogos őrnagya, aki él-hal a vadászatért, és ami külön megtetszett benne, hogy etikai érzéke, vadászattal kapcsolatos szokásai nekünk, magyar vadászoknak állított mércén is felüli. Ez rövid időn belül kiderült, amikor első közös vadásztainkra hajnalonként órákat autózgatva elmondtuk egymásnak hitvallásunkat. Boldog és büszke vagyok, hogy ilyen barátra találtam, aki a továbbiakban fő segítőmmé vált, hogy vágyaim, a „fehérfarkú” és a vadpulyka elejtése sikerüljön...

De ne vágjunk az események elébe. Első közös vadásztainkra, a már előzőekben megismert Nikóval és lányával, Patriciával, Kennel és testvérével Norfolktól úgy százötven kilométerre keletre az Appalache-hegység irányába, szelíd, dombos vidéken került sor. A meghívás egy bérvadásztatásra szakosodott területre szólt, ahol a bérlők főleg szárnyas apróvadra (fűrj és fogoly) fogadják – és ez az érdekesség – természetesen honfitársaikat. Így mi, a két német és egy szál magyar

nem kis érdeklődést váltottunk ki megjelenésünkkel, talán nagyobbat is, mint amikor minálunk, Magyarországon amerikaiak jönnek vadászni. A kedves európai viszonyok után érdeklődő beszélgetésbe azért évődő megjegyzés is becsúszott, amikor egyik – gondolom a világtörténelmet jól ismerő – amerikai vadász-kolléga a bajusza alatt kajánkodva megjegyezte:

– Ajaj, ha egy német meg egy magyar együtt van...! – Persze mi nevetve gyorsan nyugtatgattuk, hogy igaz, de most végre a „jó” oldalon állva!

A kölcsönös fotózgatások, teaszürcsölések után kis csapatunk kétfelé vált és egy-egy kutyás kíséreléssel a terület két egymástól kissé távolabb eső részére mentünk, ahol megkezdődött a fűrj- és fogolyvadászat számunkra különleges „bokrászása.”

Fűrjből fejenként tizenötöt, fogolyból egyet-egyet lőhattunk. Érdekességgént szeretném megemlíteni, hogy a XX. század első harmada körül Magyarországról importáltak foglyokat az Újvilágba, a neve gray vagy Hungarian partridge. Így ki tudja, talán éppen azok ivadékaira indult a vadászat. A kutyavezetőnk elengedte az eddig vezetőszáron lévő, élénken figyelő és szagot kereső kutyáit, amelyek nagy energiával rohantak néhány métert az alacsony bokrokkal, magas aljnövényzettel fedett terepen, majd farkcsóválva megálltak, „állva” a madarat, amely valahogy sehogy sem akart felrepülni. Bizony még egy kis nógatas is elkelt, mire az első fűrjcsapat gyors szárnycsapásokkal felrepült. Akkor viszont két irányból is megszólaltak a söréteseink, nem túl nagy veszteséget okozva a kis csapatban, amely talán száz métert sem repülve keresett magának új búvóhelyet.

– Berozsdásodtunk! – hangzott el a mentegetődzés. Miközben a távolból, a Williams testvérek és Patricia felől is sűrűn szólt a puska.

– No, majd a következőben! – jött a biztatás. A következőt pedig nem volt nehéz megtalálni, csak jól meg kellett figyelni, hova szálltak le a madarak és már is megvolt az irány. De azért nem ártott közben is figyelni, mert lépten-nyomon belebotlottunk a jó élőhelyi adottságokat kihasználó kisebb-nagyobb fűrjcsapatokba. Kezdeti sikertelenségünk után az eredmények is kezdtek mutatkozni, különösen Niko barátomnál, aki jól érzékkel egymás után buktatta ki a villámgyorsan tovaszállók közül a madarakat. Én közismert gyenge sörétlövő teljesítménnyel csak egyszer-egyszer adtam munkát vezetőnknek, aki gyorsan szedte fel és dugta be nagy vászontarisznyájába az elejtett madarakat. Az idő is, meg a tarisznya is telt, így jó három óra múlva kísérlőnk jelezte, hogy megvan a „kvóta”, mehetünk vissza a vadászházhoz. Fogoly egy esett, azt is Niko lőtte. Talán nem is baj. Sajnáltam volna meglőni. Ha már egyszer magyar. Meg ki tudja, lehet egyszer még majd Amerikából kell importálnunk. De az is lehet, hogy csak savanyú a szőlő...

A kellemes vadászat után a vadászháznál cseréltük ki élményeinket. Mindenki Patriciát dicsérte, aki kitűnően használta 20-as Merkeljét, kevés lehetőséget adva

a Williams testvéreknek. Vadászteljesítményében még az sem korlátozta, hogy hamar a kedvencünké vált, így a sok rohangálástól elfáradt apró Snauzerét egy idő után hátizsákjában cipelte tovább.

Vendéglátóink elmondták, főleg apróvadra szakosodtak és nem panaszkodnak a bevételeik miatt. Van fehér farkú szarvasra is bérvadásztatás, sőt feketemedve is akad. Az árak is elviselhetőek a belföldi vadász számára és a komfortos vadászházban szállás is van. Közben az elejtett madarakat ügyes kezű segítők pillanatok alatt megtisztították, konyhakészre összekészítették. Ezek után már csak a búcsúzkodás volt hátra, és meghívóink számára részünkről a köszönet a nem mindennapi vadászélményért.

Pár hónapos pihenő következett, amely a felszerelés kiegészítésére is lehetőséget adott. Már az előzőekben is írtam arról a fantasztikus választékról, amely az amerikai vadászt várja, különösen, ha egy speciális vadászboltba téved be.

Amerikában alkotmány biztosította jog a vadászat. Az egyik legnagyobb polgári szerveződés – amely különben minden fegyvertartót egyesít – az Amerikai Fegyveresek Szövetsége (American Rifle Association) komoly politikai erőt is képvisel és fellép az amerikai polgár fegyvertartási jogának a korlátozási kísérlete ellen. Elnökük a világhírű filmsztár, Charles Hestone, akit jó két évtizeddel ezelőtt Ben Hurként ismerhetett meg a hazai mozikközönség. Nem kívánok politikával foglalkozni, de talán nem járok messze az igazságtól – jó néhány heves felszólalást a TV-ben meghallgatva –, hogy a szövetségnek nagy szerepe volt az USA jelenlegi konzervatív elnökének, George W. Bushnak az elnöki poszt megszerzésében.

Nos, az USA-ban vadásznak is elegendő. Szezonban nem ritka, ha az utakon a teherautó kisteherautó, a „truck”, hátsó ablakában két-három puska jól láthatóan, keresztben van feltéve. Hogy ha kell, hamar kéznél legyen. Sajnos, a vadászbalesetek sem ritkák. Az államunként kötelező tanfolyamok, a narancsszínű sapka és mellény ellenére előfordulnak tragédiák. Jelentős számú, vadászati szempontból szabad állami terület is van (ahol csak egy kötelező: a gépkocsit a kijelölt parkolóban kell hagyni) és ott a vadászat szabad. Nos, ilyen területen különösen egy kezdő, gyakorlatlan vadásznál könnyebben elsülhet a puska. A híradásokból ismert fegyverrel elkövetett tragédiák másik nagy forrása a tárolására vonatkozó előírások figyelmen kívül hagyása.

Más a helyzet az amerikai fegyveres erők kezelésében lévő vadászterületeken. Igen, kedves olvasó, most kérem, ne lepődjék meg. Úgy tűnik, az ún. „HMT-terület” nem kizárólagosan magyar „találmány”. A fegyveres erők bázisai, különösen lőtéri gyakorlóterei körül igen sokszor több tízezer hektáros „biztonsági” területek vannak, ahol megfelelő feltételek mellett szabad vadászni.

Most egy ilyen felé tartunk Kennel és munkahelyi cimboráival, Bobbal és Eddel. Mind a hárman a fegyveres erők nyugdíjas tisztjei. Negyvenesen, jó erő-

ben. Továbbra is (második karrierként) a fegyveres erőknél szolgálatot teljesítve, de most civilként a nyugdíj mellett – teljes fizetésért.

„Fort Picket” a virginiai Nemzeti Gárda kiképzőbázisa és gyakorlótere. Kérem az olvasót a „Fort” szócskát látva véletlenül se gondoljon az indiánregényekből ismert erődre, inkább egy hatalmas, több ezer hektáron elterülő komplexumra, ahol csak onnan tudható, hogy „erőd”-be érkeztünk, ha áthajtunk a felirattal jelzett szimbolikus kapun. Van itt belül minden. A parancsnoksági épületeken kívül a kiképzendő állomány „barakk”-jai, amelyek természetesen komfortosak és légkondicionáltak. De van adómentes bolt is, ha az ugyancsak itt lakó személyzet nem akar a 8–10 km-re lévő kisváros bevásárlóközpontjába elautózni. És természetesen itt van a terület vadászati központja.

Az éves vadászjegy (amelyet a kisváros vadászboltjában kell kiváltani) 25 dollárba kerül, amely feljogosít az állami jegy szerint kilőhető vadfajok megengedett számú elejtésére. Itt természetesen külön vizsgát kell tenni, amelyet most kitűnő hazai referenciámnak és vadászati körökben közismert Ken barátom határozott fellépésének köszönve megúsztam. A terület biztonsági körzetekre való felosztása tökéletesen hasonlít a mi vadászterületeinkre. Azzal a különbséggel, hogy itt a vadászatra jogosult alkalmazottja adja ki személyre szólóan a kis kártyát, ami tartalmazza a legszükségesebb adatokat, beleértve az esetleg elejtésre kerülő vadét is. Leadása a vadászat befejeztével kötelező, ellenkező esetben a területről akár a teljes évre szóló kitiltás is bekövetkezhet.

Ken két napja itt járt, szerinte a legígéretesebb a Nottoway folyó partján lévő sűrű, erdős terület. Beiratkozunk. Elhelyezkedünk kényelmes „nőtlen tiszt” szálláson, az itteni ár és bérviszonyokhoz képest szerény térítésért, és délután lévén elindulunk körülnézni. Csak holnap hajnalban kezdődik a szarvasszezon, így ma még nem vihetjük magunkkal íjainkat, hogy meglőjük az oly nagyon vágyott „fehérfarkút”. Igen, kedves olvasó, nem tévedés. Én, aki korábban soha nem fogtam vadászíjat a kezembe, lám, mire vagyok képes az áhított vadért!

A szarvasvadászati szezon ugyanis Virginiában októberben íjjal kezdődik, pár hét múlva az előltöltős puskák használatával folytatódik, és csak november közepétől használhatók az egyéb, úgynevezett modern tűzfegyverek. Akkor is a tereptől függően síkvidéken sörétesből kilőhető gyöngygolyóval, vagy a hegyvidéken golyóssal. Mivel az őszi puskás időszakra több európai úttal is járó hivatalos programom adódik, csak az időny kezdeten szakíthatok időt vadászatra. Ebből pedig értelemszerűen adódik: vadászíj!

A felkészülés már augusztusban megkezdődött, amikor Ken egy délután megjelent a házamnál egy íjjal, a hozzávaló „gyakorló” nyilakkal és egy „mű fehérfarkúval.” Hetek teltek el, mire Ken egy jól sikerült (mű) lapockalövés után felrikkantott:

– The deer will die! A szarvas meg fog halni! – Majd miután ezt még jó párszor megismételte, magam is elhittem, hogy vadászíjász lettem!

Most a beíró körzetben egyelőre új nélkül cserkelünk, keresve a folyóhoz vezető csapdákat. Vadásztársaim kijelölik a fákat, és alá készítik az „önjáró-famászó” magaslesüket. Én a földön választok magamnak helyet. Jókedvűen, az elkövetkező hajnal esélyeit latolgatva megyünk vissza a parkolóban hagyott gépkocsijainkhoz, ahol a vadőr vár minket komor arccal. Pillanatokon belül kiderül, hogy szabálysértők vagyunk, mivel a beírási időn kívül tartózkodunk kint a területen, amelynek következménye – nagy valószínűséggel – az éves vadászjegy parancsnok által történő bevonása lesz. Most pedig itt kell várakoznunk, ameddig a katonai rendész járőr bekísér minket, jegyzőkönyvezni az esetet. Lehorgasztott fejvel hallgatunk, mire vadőrünk hozzáteszi, reméli, kényszerítő eszközt nem kell használnia. Puff neki, még el sem kezdtünk vadászni és máris „kiűzetünk” a Paradicsomból!

Akadozva, de megindul a beszélgetés. A vadőr elmondja, több százas évről évre a teríték, még ha az állandó lögyakorlatok miatt zavart is a terület. Egyes részei állandóan zártak a vadászat elől. Cimboráim elmondják, hogy ők nyugdíjas katonatisztek, én pedig Európából jöttem és a norfolki NATO-parancsnokságon szolgálok. Oldódik a hangulat, a járőrnek is másfelé akad dolga, így beletörődéssel követjük a vadőr kocsiját, aki bekísér az őrszobára. Előtte azért engedékenyen megjegyzi, még holnap azért kimehetünk. Beletelik két hétbe is, mire a tiltó levelet kézbe kapjuk. Ja, kérem a bürokrácia.

Az őrszobán egyik lábunkról a másikra álldogálunk zavart idegességünkben, mire egy afro-amerikai őrmester (megszólítása officer) beterel egy eligazító terembe és kiselőadást tart nekünk a szabályok betartásának fontosságáról. Lógó orral egyetértünk, mi „latrok”, ő pedig látva szorgos együttműködésünket, meg a „kedves külföldi vendégvadász” jelenlétét (ezt is megérhettem!), engedékenyen egy kézmozdulattal elenged minket. Nem lesz feljelentés a parancsnoknak. Beérte a figyelmeztetéssel. Good hunting! Jó vadászatot! Miért írtam le ezt a jól végződő, de mégis kellemetlen esetet? Mert ilyen is van a világon. És nem is akárhol. Ahol fegyelmezetten, a törvény betűit betartva, és ha hiba történt, a következményeket becsületesen vállalva, az arra jogosult utasításait követve vadásznak.

Másnap hajnalban jókedvűen ébredünk. Rövid autózás után elválunk. Kennel a folyópartot követjük és ott foglaljuk el leshelyeinket. Egyedül maradtam. Hallgatom az ébredező természet nekem sokszor ismeretlen hangjait, és otthon képzelem magam. Honvágyam van. Hiába ez a nagyszerű új élet, kedves barátok! Majd nem másfél éve nem jártam otthon. Hiányzik a bakonyi kicsi ház, a megszokott tájak, emberek. Talán öregszem?

Valaki egyszer bölcsen azt mondta, ahogy korosodik az ember, úgy „húzza a föld”... Mélázásomból neszezés riaszt fel. Egy pillanat, a folyó és közötttem a kis tisztáson egy bakgida jelenik meg. A fa takarásában, csendben húzom fel az íjam és fordulok ki, de a már figyelő vad gyors elugrással távozik. Szedelődz-

ködöm, inkább járok egyet, ismerkedve a területtel. Jól bent járunk már a dél-előttben, amikor újra találkozik a társaság. Ed bakot hibázott. Egy hajszálnyira került csak el a „magnum”-hegyű nyíl a leshelyéhez közel merészkedőt. De se baj, majd délután.

Ken három bakot is látott, délután odaültet. Jön is kettő, de rossz a szelem. Mielőtt lőhetnék, hangos méltatlankodással szaladnak vissza, a sűrű felé. Kollégáim még csak nem is láttak semmit ezen a délutánon. Mégsem bánkódunk. Majd legközelebb!

A „legközelebb” decemberben jön el, amikor a Ken szívéhez közeli város, az Appalache-ben lévő Lexington környékére megyünk. Barátom itt, a VMI-n végezte a tiszti iskoláját, a déliek híres katonai vezéreinek, Lee tábornoknak és „Stonewall” Jacksonnak a városában. Maradt is vadászbarát a környéken, most közülük az egyiknek a birtokára megyünk, ahol jó két héttel azelőtt Ken elöltöltőssel egy szép „hatost” lőtt. Irigylem is érte. Most „százszázalékos” helyre ültet, ahol az elmúlt években a fivérével többször is szerencsével járt. De nem én! Csak a mókusok szaladgáltak körülöttem, nem kis izgalmat szerezve egy-egy távolabbról jövő neszezéskor. Hátha most. De jó lenne kipróbálnom a vadonatúj gyönyörű 7 mm-es Remington Magnumot, amely származásilag is a híres Remington gyár szép terméke! A céltávcső barátom nemes ajándéka egy nagyszerű amerikai 3–9×40-es LEUPOLD.

Reggel a sebes folyású Maury folyó mellett cserkelünk. Szemben jó sűrű, de azért itt-ott belelátni az erősen bokros hegyoldalba. Ken a folyásnak felfelé cserkel, én egy, az áradáskor kisodort fa törzsére telepedek le. Élvezem a csendet. Kis idő elteltével dörrenés töri meg az idilli nyugalmat. Csak nem a meghívóm járt nagyobb szerencsével? Kíváncsian indulok felé. Már jön is szembe, szája a füleig szalad. Vadpulykát lőtt. Mégpedig a túloldalon. Ott kapirgáltak a folyóparton, nem volt nagy kaland egy jó lövéssel helyben marasztani a legnagyobb kakast. De hogyan hozzuk át? A legközelebbi híd jó néhány kilométerrel lejjebb van. A kocsi is távol.

– Majd én átmegyek! – hozza meg elhatározását „obsitos bőrnakú” cimborám, és már dobálja is le magáról a ruhát, hogy csak úgy kiscatyában vágjon neki a gyors, de sekély, december elején értelemszerűen jéghideg hegyi folyónak. Jó combig ér néhol a víz és a haladás sem túl gyors benne. Vágnak az éles kövek a meder alján. Pár perc múlva kicsit lejjebb tűnik fel újból a barátom, kezében a hatalmas madár, amely bizony néha-néha beleér a vízbe. Hiába minden próbálkozása, néha mellközépig gázol a vízben. De itt legalább nincsenek kövek. Didereg az istenadta, mire átér, de egy jó fotóért azért még előbb vigyorra húzódik a szája. Leparancsolok róla mindent, csak az itt maradt száraz meleg ruha kerülhet rá. A többit összeszűjázva én dobom a vállamra. Vigye ő csak a madarát, meg a puskáját.

Fordul az idő kereke. Egyedül vadászom újból fent az Appalache-ben, azóta nyugdíjba vonult tengerésztiszt barátom birtokán, ahol az első évben Nikóval kí-

sértettük a szerencsét. Vadpulykára jöttem. Az úton végig zene helyett a „csali-hangos” kazetta szólt. Ken hívót is adott. Próbálgattam eleget, mire túrhetően tudtam utánozni a kakas kihívó rikoltozását. Ülök a hajnali csendben és hallgatózom. De nem hallok vadpulyka hangot. Azért megpróbálom. Ha én vadpulyka kakas lennék, biztos hanyatt-homlok rohannék megnézni, ki az, aki a területemre bemerészkedik. De most csend van. Pedig, hogy rohantam vissza Brüsszelből át az óceánon, hogy ezt a hajnalt itt tölthessem! Mert vége. Pár hét múlva véglegesen hazatérek.

Igaz, nem lőttem meg a virginiai „csodaszarvast” és vadpulykát sem sikerült ejtenem, de sikerült valamennyire megismernem egy nagy ország vadászszokásait, új vadászbarátokat szerezni és – de ezt segítsen az olvasó eldönteni – érdekes tapasztalatokat, élményeket gyűjtenem. Lassan bandukolok az erdei úton, közben elhaladok, mint oly sokszor az emlékezet felkiáltójeleként álló kémény mellett. Lefényképezem. Ennyi maradt a régi vadászházból. A fakalibát már elnyelte a természet, csak az egyedül téglából épült kémény áll itt, furcsa oda nem illő módon a fák között, régi időkét és ezen túl már az én itteni csetlés-botlásaimat, szép emlékű amerikai vadászataimat is idézve.

Keresztül-kasul Amerikán

Fel északra

A kirándulásra az apropót Zoli fiunk látogatása adta. No meg a nyár, amikor a parancsnokság júliusban amúgy is szinte kiürül. Én is kivettem két hetet, és másnap reggel már indultunk is fel Washingtonba, a fiunk elé. Az első két nap a fővárosé volt.

Múzeumok, amelyeket mi már párszor végigjártunk, ebéd a Union Station sokszínű, mindig zsúfolt földalatti önkijében, és a július negyedikén a Mallon.

A következő megálló Philadelphián keresztül New York volt és innen már igazán csak egy ugrás Main, ahová Magdáék hívtak meg bennünket. Már évtizedek óta van fent házuk egy tóparton. Minden tavasztól őszig ott töltik napjaikat, mióta nyugdíjasok. Valamikor, talán a nyolcvanas évek elején láttam Henry Fonda és Kathrin Hepburn csodálatos késői, Aranytó című filmjét. Az is egy ilyen tó partján játszódtott. Megtetszett a filmbeli táj nyugalma. Most is ilyenre számítottam. Nem csalódtam. Ezen a tájon rengeteg a tó. Egyik szebb és romantikusabb, mint a másik. Egy ilyen partján áll a Carney házaspár „summer house”-a. Semmi flanc, egyszerű kényelmet kínáló faház. Természetesen ez is amerikai méreteken. Van benne jó pár hálószoba.

A megérkezésünk utáni napon bemegyünk a fővárosba. Kimegyünk az óceánpartra. Csodálatos, szinte valószínűtlenül kék színű az ég, a tenger. Milliós kis sziget látszik, ameddig a szem ellát. A víz viszont – július ide vagy oda – hideg. Csak

a lábunkat mártjuk bele, de már iszkolunk is kifelé a közelgő hullám elől, nehogy lesodorjon bennünket a lábunkról. Ez a homárok, vagy ahogy Amerikában nevezik, a lobsterek élőhelye. A kikötőben ki is figyeljük, hogyan fogják hatalmas fémketrecekben ezeket a nagytestű rákokat. Kint a piacon potom öt dollárért lehet darabját venni, de mire étterembe kerül, a többszörösét is elkérlik érte. Fáj a fogam egy ilyen lakomára, de aztán végül csak a McDonaldsben kapok egyet, azt is szendvicsben.

Jól érezzük magunkat ezen az idilli vidéken. Napközben fürdünk a ház előtti homokos parton, este a szomszédokkal barbecue parti. Tucker csónakján a fiammal nagyokat evezünk a nem is tó, hanem összefüggő, egymásba érő tórendszeren. Hamar múlik az idő és nekünk tovább kellene indulnunk Kanadába. Ott is várnak minket, még hozzá fix napon. Mégis olyan jól érezzük magunkat, hogy egy napal tovább maradunk. Ez viszont azt jelenti, hogy nem fogunk eljutni Québecbe, Montrealba, Kanada „francia” vidékére.

Egy reggel aztán csak neki kell vágnunk. Egész napos autótúr után este érkezünk meg Ottawába, Kanada fővárosába. Nagykövetségünk vendégei vagyunk. Molnár nagykövet jóvoltából pár napra a futárszoba lesz az otthonunk. Ottawa kellemes meglepetés a sok amerikai nagyváros után. Bejárjuk a központot, megcsodáljuk a Parlamentet, és előtte a skótdudás őrségváltást. A parlament előtti parkban korhű ruhákban amatőr színészek játsszák el az ország történelmének főbb eseményeit. A sokáig francia fennhatóság alatt álló terület csak a XIX. században került véglegesen a britek uralma alá, amelyre ma már csak a „közös királynő”, II. Erzsébet lovas szobra, no meg az őt képviselő hatalom nélküli kormányzó emlékeztet.

Kanada kétnyelvű ország. Minden fontosabb állami hivatalban lévőnek nemcsak angolul, hanem franciául is beszélni kell. Az amerikai életstílus áll a kanadai életmódhoz közelebb. Nem véletlenül. Az egész kontinensen végighúzóódó határ, a nyelv, a gazdaság, a bizonyos értelemben közös történelem összekapcsolódása meghatározó. Különbség azonban a kilométerben és literben való mérték. Ami a benzint illeti, az drágább, mint a határ amerikai oldalán. A kanadai dollár sem ér annyit, mint amerikai testvére.

Megnézünk minden múzeumot. Különösen az indiánok életét bemutató Etnográfiai Múzeum tetszik. Sajnos, rezervátumban történő látogatásról szó sem lehet. A legközelebbi is túl messze van. Viszont kétszer is kirándulunk a város közvetlen szomszédságában lévő Nemzeti Parkba. Jókat strandolunk a meleg tavacsák strandjain, szép, változatos környezetben autózunk a jól karbantartott utakon. A négy nap alatt kirándulást teszünk Kingstonba és hajókézünk a Szent Lőrinc folyón. Kingstonra még Norfolkban, kanadai kollégám, Rob Walker hívta fel a figyelmemet. Itt van a kanadai haderő tiszti iskolája. Bejárjuk az erődben lévő intézményt és meglátogatjuk a közeli skanzent. Ilyenben még nem jártunk! Nem porosodó használati tárgyakkal berendezett, a látoga-

tók elől kötéllel elkerített kiállítási térrel rendelkező házak vannak a nagy területen, a régi kanadai életet bemutató skanzenben, hanem itt minden él! A házakba be lehet menni, ott a háziak fogadnak. A kovácsműhelyben, boltokban is folyik az élet. A többi mesterember is teszi kis műhelyeiben a dolgát. A legjobban az iskola tetszik, ahol a tanító néni (miután figyelmeztet, hogy holnap nem jöhetnek rövidnadrágban!) részletesen elmeséli, milyen is volt az oktatás a XIX. században.

Ottawából Torontón keresztül a Niagara-vízesés az úti cél. Torontóban nem tudjuk kihagyni a város jelképévé „magasodott” CN Towert. Az 550 méter magas, 1976-ban felépült torony a város kommunikációs lehetőségeinek javítására szolgál. A 113. emeletig pillanatok alatt felrepít bennünket a lift, ahol egy másik érdekesség, az üvegpadló vár. Olyan az érzése az embernek, mintha a semmi felett sétálna. A nem túl vastag, speciális üveg ugyanakkor hallatlan erősségű. Állítólag 14 vízilovat is elbírna. Ha lenne ember, aki feltornáznál ide, a 342 méter magasságba őket!

A kellemes torontói megálló után tovább megyünk a Niagara felé. Nem messze a vízesés előtt állunk meg éjszakára. Reggel aztán friss erővel vágunk neki a maradék távnak. Még az amerikaiak is azt mondják, hogy a vízesés a kanadai oldalról a legszebb! Nos, azt hiszem, igazuk van. Félelmetes érzés a Nagy Tavakból érkező gyors, hatalmas vízhozamú folyamot a kiépített parton közvetlen közelből követni, míg az hirtelen iszonyatos döréjjel ötven méter mélységbe zuhan alá. Ez a „lópatkó” vízesés a legattraktívabb. Nem kevésbé érdekesek a szemben lévő, amerikai oldalon található, de jóval kisebb vízesések. Kis hajóval indulunk a Niagara vízfüggőnye közelébe. Jópofa, kék nejlón esőkabátokat kapunk, amit időben magunkra öltünk. Bizony, a patkó közelében jól betérít bennünket a vízpára. De a vízesés látható mindenhol. A városban speciális kilátókról lehet nézni ezt a nagyszerű természeti csodát. Egyébként maga a város ikertelepülés. Egy híd választja el az amerikai oldaltól, amelyen délután átkelünk. Itt is megnézzük minden helyzetből a vízeséseket. Érdekes, az egyik alá lifttel kell lemenni. Itt is kapunk esőkabátokat, abban bámuljuk a hatalmas zuhatagot. Gyönyörködünk a látványban, míg majdnem ránk eseteledik. Indulni kell tovább, hogy valahol, immár amerikai oldalon elvackoljunk éjszakára.

Másnap, szinte számomra is hihetetlen, de egy egész álló napos vezetés után, két hét kalandozás után visszaérkezünk Norfolkba.

Le délre

Vágyam volt, hogy kintlétünk alatt eljussunk Floridába. Annyi filmet, képet láttunk erről az „örök nyár” vidékéről, hogy kíváncsiak voltunk, milyen is az élet arafelé. Norfolktól kocsival nincs is olyan borzasztóan messze. Egy nap alatt lehet jutni a félszigetre, azután pedig tálcán kínáltak a látnivalók: Orlando, Kennedy

űrközpont, Miami, Everglades és a Mexikói-öbölbe mélyen benyúló szigetek, a Keyk. Meghívásunk is volt.

David Carrington tengerészkapitánnyal még kérészem után kerültem jó viszonyba a parancsnokságon. Dave a hadműveleti főnökségen a felderítő osztályt vezette. Nem véletlenül amerikaiak vezetik. A NATO-nak nincsen önálló felderítése. A tagállamok együttműködése alapján biztosított információk szerint történik a műveletek előkészítése. Nem véletlen, hogy a szövetségben meghatározó katonai szerepet betöltő USA kiemelten kezeli ezt a területet. Emlékszem, még a betanulási időszakban Carrington kapitányéknál tett látogatásomra. Az épületben is hétpecséttel zárt birodalom az övék. Aztán Dave-t a hároméves NATO-szolgálat letelte után áthelyezték Floridába, a kábítószer-ellenes szervezet regionális parancsnokságára. Az elkészüléskor hívott: ha lesz időm, látogassam meg. Töltsék el pár napot náluk a feleségemmel Key Westen, az Amerikai Egyesült Államok legdélibb pontján. A meghívás őszintének tűnt, így 1999. év vége felé felhívtam az irodájában. Megörült a hívásomnak, de közölte, mivel szállás ügyben óriási roham várható karácsony tájékán, nem ártana, ha hoznék hivatalos papírt, hogy mint a norfolki parancsnokság magyar képviselője, szeretnék tájékozódni szervezete tevékenységéről. Ez kapóra is jött, mivel melyik ország ne érdeklődne egy ilyen fontos terület munkája iránt. David Doyle, a főnököm, hamiskásan mosolyogva írta alá a papírt, amikor az orra alá toltam. Mosolyogva kívánt jó utat és kellemes időtöltést a karácsonyi-újévi vakációhoz.

Hűvös, esős időben indultunk el karácsony előtt néhány nappal. Észak-Karolina, Dél-Karolina, Georgia egymás után maradtak utánunk az I 95-ön. A „háromórás” államok, ahogy dél felé tartva magamban elneveztem őket. Késő délután értük el Florida állam határát. Nem sokkal később Jacksonville-t is magunk mögött hagytuk, hogy még délebbre kerüljünk, mind közelebb másnap esti célunkhoz, Orlandohoz. Közben teljesen megváltozott a táj és az időjárás is. Amikor este az arra az éjszakára kiválasztott motelnél kiszálltunk a kocsiból, megcsapott bennünket a fülledt meleg. Pálmafák mindenfelé. Igen, itt a nyárba érkezünk.

Másnap reggel rövid autózás után megérkeztünk Disney Worldbe. Amerikában Kaliforniában és itt található ez a mesevilág, kicsik és nagyok szórakoztatására. Hatalmas területen, több park is elhelyezkedik. Van, amelyik kifejezetten a kicsik szórakoztatására épült, míg egy másik Epcot, a jövő világot mutatja be. Több napos csomagokat kínálnak az irodák. Bizony, kellene is egy hét mindent végigjárni. De nekünk csak egy napunk van, hogy belekóstoljunk a mesék világába. A Universal Studiost választjuk, ahol szinte meglevenednek a hollywoodi filmgyár filmjei. Izgalmas „utazás vissza a jövőbe” az időgépen, sétahajózás a felbukkanó tengeri szörnyek között. Egy szóval részesei lettünk mindannak, amit eddig csak a mozikban láthattunk.

Hamar eltelt a nap, és mi tovább autóztunk a következő napi célunk felé Cape Canaveralbe.

Ma Kennedy űrközpontnak nevezik azt a fontos helyet, ahonnan az űrutazások évtizedek óta indulnak. Már valahol a közelben jártunk, és motelt kerestünk az egyre sűrűsödő éjszakában. Én bementem a kiválasztott motel recepciójára egyezkedni, Csilla közben kint várt rám a kocsinál. Amikor visszatértem a csomagokért, nejem izgatottan mutatott a sötét floridai égboltra:

– Gysuzi, nézz oda! Mi az a vörös valami, ami olyan gyorsan emelkedik az égen? – kérdezte. Egy pillanat alatt megértettem, minek vagyunk a tanúi. Láttam én már éleslövészetten rakétát indítani. A közeli űrbázisról azokban a pillanatokban indították a soros shuttle űrutazást. A Discovery űrsikló fellövésének voltunk véletlen, de annál szerencsésebb tanúi. Ilyen esemény kevés szerencsés halandónak adatik meg az életben. A hatalmas hordozórakéták még viszonylag lassan emelték a siklót, majd egyre gyorsabban távolodott a szerkezet, és azt is láttuk, ahogy vörösen fényesedve leválnak az indítófokozat rakétái, majd kihunynak, míg a főrakéta tovább viszi fontos terhét a messzeségbe. Ámulva néztük a jelenséget, míg el nem tűnt a szemünk elől: „Jó és eredményes utat, űrhajósok! Ti, a modern kor Kolumbuszai térjete vissza szerencsésen!”.

Ilyen bevezető után indultunk másnap az űrközpont meglátogatására. Először végignéztünk egy filmet, amely az űrsiklókról szólt. Majd buszra szálltunk és aprólékosan bejártunk minden helyszínt, ahol az összeszereléstől kezdve az előkészítéssel át, majd végig azon az úton, ahol a kész szerkezet lassan, pár méter/órás sebességgel halad a fellövés helyére. Csodálatos kék az ég, az óceán, minden egy helyen van itt. És mégis, időről időre, mint a reggeli újságok is megírták, közbejöhet valami, ami miatt elhalasztanak egy-egy űrutazást. Egy ilyen elhalasztott fellövésnek voltunk mi is kivételezett szemtanúi. A fellövést ugyan innen végzik, de az űrutazások irányítása utána már az ide sok száz mérföldre található texasi Houstonból történik. Ott reagálnak arra is, ha valami különös történik egy űrhajóval, mint történt az a hetvenes évek elején, amikor az Apolló-13 űrhajóról elhangzott a híres mondat: „Houston, we have a problem! Houston, adódott egy gondunk!”. Amit az űrhajózás eddigi történetének legnagyobb szerűbb visszatérése követett. Mérnökök, szakemberek és maga a legénység végzett fantasztikus munkát, amelynek eredményeként visszatértek a földre, és nem váltak örökre mesterséges kísérőivé öreg bolygónknak. A visszatérés egy hatalmas repülőtér betonjára történik, hogy utána újból és újból felküldhető lehessen a sikló. Végig autóbuszozunk a leszállópályán, és közben álmélkodva figyeljük a vízelvezető árkokban lustán sütkérező aligátorokat. Merthogy ezek az őskorból itt maradt lények is természetes szereplői ennek a világnak. Őskor, jelen és jövő ad itt találkozót egymásnak.

Miami felé Daytona Beachnél alszunk meg, hogy másnap délelőtt tegyünk egy rövid kirándulást a városban és kint a híres Miami Beachen. Nos, nem va-

gyunk nagyon elragadtatva a látottaktól. Én biztos nem cserélném el a mi Virginia Beachünket, Outer Banksünket Miamira. Igaz, mivelénk nem is lehet egész évben az óceánban pancsolni. Közismert, hogy nagyon sok idős ember tölti itt a nyugdíjas éveit, még többen csak az északi kemény tél elől, a hótakarítástól menekülnek ide. Szokásuk, mivel nem szívesen vezetik le a három-négy napos fárasztó utat, hanem újságban keresnek vállalkozó fiatalokat, akik a megszokott kényelmet jelentő járgányukat hozzák ide a téli hónapokra. Ők meg repülővel utána jönnek. Kint, különösen Kanadában tanuló fiatal magyarjaink leleményessége, hogy elcsípve egy-egy ilyen lehetőséget, összekötik a kellemest a hasznossal. A tulajdonos költségén végigautózzák Észak-Amerikát, és ideérve még a Beachen is megmártózhatnak, mielőtt repülővel visszamennének kiindulási helyükre.

Mi nem fürdőzünk. Ugyan vágyakozva nézzük a sok önfeledt strandolót, de tovább kell autóznunk! Várnak minket Key Westen. Miamit elhagyva rátérünk a szigeteken végigvezető útra. Érdekes, ahogy szigetről szigetre haladunk délre. Az építészet csodái, ahogy sokszor kilométereken keresztül a tenger felett autóznak. Most kellemes az utazás, de elképzelem, milyen lehet itt a világ a hurrikánok időszakában, úgy nyár közepétől októberig.

Késő délután érünk utunk végállomására, Key Westre. Először a légibázis nőtlen szállójára hajtunk. Tudnak rólunk, de nem itt leszünk elhelyezve, hanem bent a városban, a magasabb parancsnoki VIP-szálláson. Kifizetjük a tíz napra szóló, nem túl megrendítő summát, át vesszük a kulcsokat, és a kis térkép szerint elindulunk megkeresni a szállásunkat. Meglep, amit találunk. Kétszintes házrész lesz a következő, jövő évezredbe átívelő tartózkodásunk színhelye. Nem ketten, de népes családdal is kényelmesen elférnénk. Lent nagy nappali, konyha, fent három hálószoba található. Elrendezkedünk és még a sötétség előtt arra is marad időnk, hogy beszaladjunk a városba, ami teljesen déli, spanyolos. Itt ér véget a híres észak-amerikai 1-es út. És itt van Hemingway híres kocsmája, a „Sloppy Joe’s”!

Másnap, utolsó munkanapon karácsony előtt, Dave vár a parancsnokságon. Egy éve nem láttam. Jól néz ki. Napbarnított, amin nem csodálkozom, tudván, hogy rendes tengerész létére a vitorlázás a kedvelt időtöltése. A látogatás után abban maradunk, hogy karácsony másnapján szeretettel várnak párjával, Christie-Ann-nel vacsorára. Addig mienk a világ!

Rohanunk ki a strandra, ahol sokan napoznak a huszonvalahány fokos, ott-hon kora nyári időben. A víz is kellemes, de azért órákig nem lehet pancsolni benne. A strandhoz közel van az a szárazföldi pont, amely legközelebb esik Kubához. Egyben ez Észak-Amerika legdélibb pontja is. Kubához való közelsége miatt ezt a helyet emlegette Fidel Castro, természetesen az amerikai „imperializmus” közeli szomszédsága miatt. Kellemes helynek tűnik a sziget. Nem véletlenül töltötte itt az idejét és írta csodálatos remekműveit Hemingway, a XX. század tragikusan elhunyt amerikai író óriása. Nemcsak a kocsmá-

ját, de a házát is meglátogatjuk. Szeretett itt élni. Itt kapott ihletet öreg kubai halász barátjától, híres kisregényének, az ember és a természet örök harcát olyan szépen megörökítő történetének megírására, amit az Öreg halász és a tenger jelent számunkra. Az emeletes ház minden szobája a nagy íróra emlékeztet. Meg a macskák, amelyek a kertben szabadon kószálnak. Némelyik még simogatni is hagyja magát. A fáma szerint mind Hemingway kedvenc macskáinak leszármazottai.

Naplementekor kihagyhatatlan program kísétálni a kikötőbe, ahol árusok-mutatványosok között, az éppen itt időző Karib-tengerre készülő luxushajók utasai várják, mikor bukik a nap a Mexikói-öbölbe. Élénk az élet errefelé. Mi is sétálgatunk, alkudozunk az egymást érő shopokban. Az egyik helyen magyarul válaszolnak a pult túloldaláról. Kárpátukrajnai lány szakadt ilyen messze otthonától. De más élményünk is van magyarokkal. Az utcán megállít minket egy fiatalember. Kiderül, ő is katonatiszt, Tatán szolgál és Floridában élő nővérénél van látogatóban. Kicsi a világ.

Karácsony estéjét kettesben ünnepeljük. Feldíszítjuk a magunkkal hozott kis fát és átadjuk egymásnak az apróbb ajándékokat. Másnap Dave-ékhez megyünk. Kint laknak a strand közelében, szép tágas, második emeleti négyszobás apartmanban. Itt is átadjuk magyaros ajándékainkat és élvezzük a házias szony főztjét. Megbeszéljük, hogy szilveszter előtt kint a kikötőben, egy halászetteremben búcsúztatjuk az óévet, egyben az évszázadot és az egész évezredet.

De addig is bőven van programunk! Egyik nap délelőtt ellátogatunk a helyi bázis bevásárlóközpontjába. Feltöltjük apadó élelmiszertartalékainkat. Egyben látogatást teszek az amerikai katonák szabadidős tevékenységének szervezését segítő MWR (Morál, egészség, pihenés) helyi irodájában. Számos programot kínálnak a környékre. Természetesen jelentős árkedvezménnyel. Mi két kirándulásra iratkozunk fel. Az egyik rövidebb.

Pár kilométerre, a korallvilág központjába hajókázunk ki, hogy mint egy akváriumban figyeljük a színes vízi világot a hajó – igen, nem tévedés, – üvegalján keresztül. A másik kirándulás egész napos. Gyorsjáratú katamarán visz bennünket a Mexikói-öbölben jó hetven kilométerre a partoktól lévő Dry Tortugas szigetekre. Élvezük a hajóutat, amelynek során körülnézve félórákra semmi mást nem látunk, csak tengert. Maga a sziget, ahol kikötünk, egy hatalmas erődítmény. Hosszú időn keresztül az amerikaiak innen ellenőrizték a tengernyi méretű öböl hajóforgalmát. Meg a polgárháború után itt tartották a dezertőröket és a déli foglyokat. Így itt raboskodott az az orvos is, aki Lincoln elnök gyilkosát, Bootht, a színeszt menekülése során ellátta. Amikor járvány tört ki az erődben, ez az orvos volt, aki önfeláldozó módon gyógyította a rabokat és tartóikat. Meg is kapta a jutalmát. Idő előtt elnöki kegyelemmel szabadult. Körbe járjuk az erődöt a magas falakon, bemegyünk a kazamaták celláiba.

Borzongásainkat a falak mentén lévő strandon pihenjük ki. Még a hajón lehetett békaember felszerelést igényelni. Csilla, mint a kotlós kísér a parton, én pedig fejem a vízben tartva, a csutorán keresztül lélegezve krallozok a helyenként kétméteres vízben. Csodálatos világ jelenik meg a szemem előtt. A déli tengerek színes élővilága. Halrajok úsznak el mellettem, tengeri csillagok, korallok lengedeznek a tengerfenékhez tapadva. Ha valamit közelebből kívánok szemügyre venni, lemerülök. Mellettem egyik amerikai útítársam a hajóról ügyeskedik. Valami flakonból erre a célra készített ételt nyom ki, amire a színes halacsák egészen az arcáig merészkednek. Ő meg pár dolláros víz alatti fényképezésre alkalmas készülékkel fotózza őket. A praktikus amerikaiak!

Szilveszter előtti nap estéjén kiöltözünk. A kikötő egyik elegáns éttermében foglalt Dave asztalt. Búcsúztatjuk az évezredet. Természetesen homárt eszünk, amit errefelé lobsternek hívnak. Rádásul északról, a hazájából, Maine-ből hozzák. Elmosolyodom. Eszembe jut, mennyire meg akartam fent Maine-ben kóstolni, amikor nyáron ott jártunk. Akkor nem sikerült, a körülmények úgy alakultak. Csak a McDonaldsben ettünk rákos szendvicset. Mert arrafelé még a szendvics is lobsterből van! Itt pintszámra hozzák a csapolt sört. Jó, mert annyit lehet ebből az amerikai sörből inni, amennyi jólesik. Meg sem érzi az ember.

Az év utolsó estéje a miénk. Korán elkezdjük nézni a TV szilveszteri műsort. Hozzánk képest valahol az Atlanti-óceánon kezdődik az amerikai újév és halad nyugat felé. A műsort New Yorkból a Time Square-en berendezett stúdióból vezetik. Óriási az ováció, amikor éjfél üt az óra. Új év, új évszázad, új évezred kezdődik! Természetesen nem tudjuk végignézni, mire Amerikán végigér az újév.

Reggel elindulunk hazafelé. Jó tempóban haladunk. Szerintem egész Amerika alszik még. Délutánra érjük el a floridai szárazföldet. Van még pár óránk, elmegyünk és megnézzük a mocsárvilágot, az Everglades Nemzeti Parkot. Itt a félsziget végén teljesen vad a világ. Csak néhány irányba vezet jól kiépített kocsíút, amelyen a turisták ismerkedhetnek a különleges faunával és flórával. Nekem legjobban a krokodilok és a „gátorok”, az aligátorok tetszenek. Óvatosnak kell lenni, különösen a hatalmas krokókkal. Csak pár méterről figyelnek minket lustán. Nem leszünk a vacsorájuk!

Késő este Miami közelében találunk egy motelt. Reggel tovább. Csak a georgiai Savannahban állunk meg hosszabb időre. Nemcsak azért, mert valami bugyuta tévéesorozat még otthon felkeltette az érdeklődésünket, hanem azért, mert XIX. századi városközpontja valóban szép. Még egy megállás éjszakára és január 3-án, kényelmes déli kalandozás után visszaérkezünk Norfolkba. Ja, kérem: holnap munkanap. Vége a szabadságnak.

A Nagy Utazás

Március 16.

Korán keltünk, mégis későn indultunk el. Hiába, nem könnyű egy ilyen hosszú útra, pláne négyesben elindulni. Ez az az út, amelyet egy éve tervezünk. Átutózni Amerikán! Mióta megígértem Dóriéknak az esküvőjükön a közös utazást, sokat tettem az előkészítés érdekében. Legelőször is az információgyűjtés. Arra gondoltam, ha dél felé indulok el, egyre kellemesebb időjárási viszonyokat fogunk találni. Márciusban még elviselhető hőmérséklet uralkodik a déli államokban, és ami a fő dolog, nincs még hurrikánveszély.

Mivel hatalmas út áll előttünk, és át kell autóznunk a kontinenst keletről nyugatra és vissza, a legjobb megoldás, ha az autópályákon közlekedünk, és csak a főbb látványosságok megtekintésére térünk le azokról. Gyakran kérdezgettem amerikai kollégáimat egy ilyen „átszelés” időtartamáról. Ők ugyanis gyakori költöztetésük során már megtették néhányszor az utat oda-vissza. Négy-öt nap alatt át lehet érni – mondogatták. Én ennél többet terveztem. Természetesen közben a látnivalók megtekintése is lassít majd bennünket. Másfelől, az idő is behatárol minket. Április közepére vissza kell érkezünk. Lejár a szabadság, közeledik az Azálea fesztivál, amelyen nekünk magyaroknak most először ki kell tennünk magunkért, és Dóriéknak is haza kell utazniuk. Tehát egy hónap.

Ha szigorúan vesszük, amit az amerikaiak mondanak, és hozzáteszünk egy-két napot az utazáshoz, bizony ez azt jelenti, hogy két hetet csak az utazással töltünk. Marad a másik két hét a látnivalókra. Nem túl sok. De ne legyünk elégedetlenek! Így is keveseknek adatott meg, hogy ilyen „nagy utazás”-t megtegyenek. Nagy utazás – legalábbis ahogy elneveztük az előttünk álló, feltehetően rengeteg élményt hozó közös kirándulást.

A következő lépés a megállók, a látnivalók gondos megtervezése. Ebben nagy segítséget nyújtott az amerikai autóklub, az AAA, vagy ahogy itt nevezik a „triple A”, amelynek ittlétem kezdete óta tagja vagyok. A viszonylag csekély éves tagsági díj fejében széles körű szolgáltatást ad a klub, amelybe értelemszerűen beletartozik egy ilyen jellegű utazás megtervezéséhez nyújtott segítség is. Csak ki kellett találni, merre menjünk, a többit elvégezték a klub útvonaltervező komputeri. Az USA autótérképének sok estén keresztül történt tanulmányozása után határozott elképzelésem van az útvonallról, és azt a családi kupaktanács is jóváhagyta. Hamar a kezemből van egy vaskos spirálfüzet, amelyben napról napra, városról városra pontos mérföldszámítással benne van, hogy majd hová és hogyan kell mennünk.

A látnivalókról államonként a kezembe nyomtak egy-egy könyvet, amelyben minden benne van, amit egy utazónak tudnia kell. Szállodák, motelek, étkezési helyek és természetesen, hogy mit érdemes megnézni. Mivel ez egy

anyagias ország – természetesen az árak is benne szerepelnek. Kapok egy rákás térképet is a „trip tip” mellé, csak hogy el ne tévedjek ebben a nagy országban.

Azt eldöntöttük, hogy miután átkeltünk a kontinensen, „huzamosabb időre” csak San Diegóban, a Csendes-óceán partján fogunk megállni. Egyrészt kifűjjük magunkat így félúton, másrészt az onnan elérhető helyeket majdani bázisunkról fogjuk felkeresni. Szó szerint értendő a bázis szó, mivel Scaringello barátom ott foglalt szállást számunkra a haditengerészet, Norfolk után Amerika-szerte legfontosabb kikötőjében. A szállást illetően ez az egyetlen fix pontunk. A többi szállás-foglalásnál a „majd ahol ránk esteledik” szabály érvényesül.

Frank jó előre a kezembe nyomott egy, a fegyveres erők összes bázisának a címét tartalmazó könyvet, amelyben valamennyi nőtlen tiszt szálló telefonja is benne található. Nem lesz más dolgom, mint amikor már látom hová érünk estére, a legközelebbit csak felhívom. Azért is lényeges az időnkénti katonai bázison történő megállás, mert a kocsiban lévő nagy hűtőládát időről időre, a minden állomáshelyen megtalálható adómentes bevásárlóközpontokban tervezem feltölteni. Délben egyszer meleg étel, reggel-este étkezés batyuból. Ez a terv. Ha nem kapunk katonai szállást, majd megállunk az autópálya mellett valamelyik nekünk tetsző motelben.

A kocsiról. Nem nagy a választék. Ellentétben a filmekből is ismert nagy lakókocsikkal, mi csak az itteni méretekben kis Escortunkkal tudunk az útra vállalkozni. Sopánkodtak is előre amerikai barátaink, hogyan fogunk egy hónapra keresztül egy ilyen kis kocsiban négyen elférni. Mindenkit megnyugtattok, hogy igen jól! Mivel Bélánk két méter körüli langaléta, az anyósülésen fog feszíteni. Ő egyben a „mitfahrer”, segít az utazás közbeni tájékozódásban. A „lányok” pedig hátul. A csomagtartó európai értelemben egy alsó-közép kategóriás kocsihoz képest bármennyire is tágas, egy-egy közepes sporttáska és a már jelzett hűtőtáska mellett vajmi kevés hely marad. Páronként egy táska. Ebbe kell, hogy egy hónapra való ruhánk mind beférjen. Ami segít, hogy korábbi tapasztalataink szerint, majd útközben lépten-nyomon találunk „laundry”-t, mosodát. Így talán nem kell sok ruhát magunkkal cipelnünk, gyakran moshatunk.

Ilyen előkészületek után a reggeli készülődést befejezve, bepakolva vágunk neki fél tizenegy felé az útnak. Az első napra csak autózást terveztem. Ha minden jól megy, estére három államon is keresztül megyünk, hogy Georgia fővárosához, az előző, 1996-os olimpia színhelyéhez, Atlantához minél közelebb éjszakázzunk. Az út egy ideig a jól ismert, többször végigautózott helyeken vezet. Emporiánál hajtunk fel a 95-ösre, hogy egymás után utazzunk át Észak-, majd Dél-Karolinán. De Uramisten, milyen időben! Végig zuhogó esőben. Az elmúlt hetek gyönyörű időjárása úgy látszik, megbosszulja magát. Alig győzi az ablaktörő letörölni a szinte összefüggően zuhogó esőt. Első megállónk valamikor kora délután egy

KFC-nél történik. Bagóért „all you can eat”, azaz „egyél, amennyi beléd fér” az ebéd. Utána vissza a zuhogó esőben az autópályára. Esteledik, mire jó nyolcszáz kilométer autózás után, valahol Atlanta közelében egy „Super 8” motelnél éjszákára megállunk.

Március 17.

Kiadós reggeli után autóba pattanunk és elkezdjük Atlanta becserkelését. Az első megálló a Stone Mountain, amely nevéhez híven egy óriási, tetején lapos kavics, amely a síkságból emelkedik ki. Mintha valami hatalmas óriás a nem túl távoli Appalache-hegység végéből odahajította volna. Ahogy közeledünk, a sziklába faragva az amerikai polgárháború déli hősei tűnnek elénk. Jefferson Davis elnök, Lee és „Stonewall” Jackson tábornokok óriási képe rajzolódik ki. Nagy élmény, különösen, ahogy a jó kétszáz méter magas kőre vezető drótkötél vasút mellettük halad el. Fent a mára szerencsére szikrázó napsütésben csodálatos a kilátás. Látjuk a leszálláshoz készülő gépeket, ahogy az általam is gyakran használt Delta Airlines legnagyobb légibázisához, az atlantai hatalmas, több le- és felszállópályával rendelkező légikikötőhöz közelednek. A távolból jól láthatók Atlanta belvárosának felhőkarcolói, közöttük valahol a CNN központjával.

A bámészkodás után vissza az autóhoz, hogy nem sok autókázás után megérkezzünk a városba. Első megállónk a „Cyclorama”, azaz magyarul az Észak–Dél háborújából az atlantai csatát bemutató körkép. Körképet találhatunk Amerikában szép számmal! De állítólag ez a legnagyobb. Nemcsak Amerikában, de az egész világon! Nem is nekünk kell körbe járnunk. Forog körülötünk. Atlantáért, és így az „igazi” délért dúlt polgárháborús harcokkal legjobban az *Elfújta a szél* című filmből ismerkedhettünk meg. Az az időszak már a déliek agóniájáról szólt. Ezért is volt teljesen érthetetlen, amikor az egyre erőre kapó unionisták, Sherman tábornok vezetésével porig égették a „bűnös várost”. Mára a belvárosban örök mementónak meghagyott, a tűzvész alkalmával meggörbült lámpaoszlopon kívül természetesen nyoma sincs a jó százharmincöt évvel ezelőtti eseményeknek.

Atlanta modern, nyüzsgő nagyváros. Könnyen betalálunk a központba, ahol a kocsit az apostolok lovára cseréljük. Érdekes a föld alatti Atlanta, az Underground, amely mi is lehetne más, mint óriási bevásárló- és szórakoztatóközpont. A föld felszínére visszatérve utunk ideiglenesen elválik a fiatalokétól. Ők a Coca Cola Worldöt, mi Csillával a CNN Centert nézzük meg. A CNN az utóbbi évek egyik csodája, a Turner birodalom központja. A hírtelevízió, amelyik a nap huszonnégy órájában az egész világról, az egész világon ontja a híreket. Ennek a médiabirodalomnak a szívében teszünk most látogatást. A legnagyobb élmény, amikor ugyan vastag üveggel mögül, de néhány méterről „élőben” látjuk azt a műsort, ami most éppen megy. Szinte karnyújtásnyira

vannak tőlünk a bemondók, akiket a kifüggesztett televíziókészülékeken is láthatunk. Dóriék is elragadtatással beszélnek a Coca Cola központjában tett látogatásról és természetesen a termékbemutató során az elfogyasztott sokfajta kóláról.

Ma még tovább megyünk. Estére „sweet home” Alabama államba érünk. Milyen a véletlen, itt is „Super 8”-ban szállunk meg. Ki hinné, de ezen a napon is autóztunk jó néhány száz kilométert!

Március 18.

Montgomeryből korán reggel indulunk és gyors tempóban érünk le Mobile-ig. Innen végig a Mexikói-öböl mentén meg sem állunk New Orleansig. New Orleans. Régi vágyam volt elzarándokolni ebbe az igazi déli városba, a jazz szülőföldjére. Valóban, kora nyári meleg, párás idő és a természet meglepően vad zöld bujasága fogad minket. De legelőször is szállás után kell néznünk. Találunk is egy „Knights Inn” fantázia nevű, a „Super 8” és a „Holliday Inn” motelláncok után kicsit másodrangú motelt, amely tisztasága és ára szerint azért még megfelel az igényeinknek.

A motelek érdekes velejárói az amerikai életformának. Mindenfelé megtalálhatók az út mentén, jellemzően a kisebb-nagyobb települések közelében. Választék tehát van bőven. Természetesen, amint említettem a minőségben, és így az árakban is van különbség. Megfigyeltem, kezdetben vala az épített nagy országosan, netalán nemzetközileg ismert motellánc, mint például az említett, Magyarországon is jelen lévő „Holliday Inn”. Miután eltelt jó néhány év és jelentős felújításra lenne szükség vagy a térség vendégforgalmi adatai úgy alakulnak, a nagy motelláncok menedzsmentje túlad a már csökkenő hasznot termelő egységen. Ilyenkor jönnek a „másodrangú” szállodaláncok, hogy előbb-utóbb ők is továbbálljanak. Ekkor következnek a szerényebb anyagi lehetőséggel rendelkező, többnyire helyi vállalkozók és veszik át a valamikor jobb napokat megélt moteleket. Így alakulnak ki a tőke működési szabályai szerint a „kategóriák”. De nincs sok időnk a filozofálásra! Késő délután van, és mi még be akarunk menni a „léha élet” amerikai fővárosába, annak is a leghírhedtebb részébe, a Francia negyedbe!

Mintha Európában lennénk. A nyilvánvalóan francia hatásra épült európaias negyed gyönyörű, kovácsoltvas erkélyes házaival elbűvöl minket. Bár itt is erőteljesen érződik az enyészet közelsége, ez még az a stílus, amelyet a bevándorlók magukkal hoztak az Óvilágból! Önfeledten kóborlunk a néhány héttel a New Orleans-iak nagy ünnepe, a téltemető farsang végi Mardi Gras karnevál után. Hamar rátalálunk a híres Bourbon streetre, ahol minden második házban kocsmá, pardon, bár van. Itt mintha az italozásból sem csinálnának az amerikaiak olyan prüdériát, mint az országban másfelé. Nos, az árak is szabadosak. Gyorsan kifordulunk egy kellemes jazzmuzsikát játszó bárból, miután kiderül, hogy egy korsó

sör hat dollárba kerül. Pedig az utcán a zuhogó esőben nem különösen kellemes a sétálgatás. Ahová csak lehet, bekukucskálunk. Mindenhol szól a vendégcsalogató zene a legkülönbözőbb stílusban, de leginkább a jazz. Az emberek nyilván a zene, meg talán az elfogyasztott alkohol hatására időnként még az utcán is táncra perdülnek. Sötét este van, mire ágyba szédülünk. Ma is megtettünk vagy ötszáz kilométert!

Március 19.

Végre szép, napsütéses reggelre ébredünk. A szobánkban elfogyasztott reggeli után „mocsártúrára” indulunk. Béla, az útímarsall fedezte fel valamelyik útikönyvben pontos címmel a szállásunktól körülbelül harminc mérföldre a Pontchartrain-tó csücskében lévő kirándulási különlegességet. Utunk mocsaras vidéken, tavakon átívelő hatalmas hidakon vezet. Kirándulásunk kiindulópontján maga az egy személyben bárkatulajdonos kapitány és idegenvezető fogad minket. Kevés várakozás után elindulunk a Mississippi- és a Mexikói-öböl találkozási következtében kialakult hatalmas deltavidék eme lagúnáktól teli vidékére.

A jó kétórás túra során képet kapunk az itt élő emberekről, a „kajun”-okról, és csodálhatjuk ezt a csodálatos, buja zöld világot, amelyet a természet hozott létre. A kirándulás csúcspontja az aligátorretetés! Az itt élő fenevadakból látunk is bőven, kicsit is, meg nagyot is. Érdekes, ahogy a szörnyek elkapkodják vendéglátónk hosszú botja végéről a nekik nyújtott csirkedarabokat. Különleges látnivalóval is szolgál a kapitány: a hajó gyomrából kis aligátorokat vesz elő, amit az állatkertek óvodáinak „simogató” attrakcióihoz hasonlóan nekünk is felajánl. Egyedül Dóri a bátor közöttünk, aki kézbe is veszi a körülbelül harminccentis aligátorgyereket.

Szerencsénk volt az időjárással is. Csak a partraszállásunk után kezdett el újból zuhogni a trópusihoz hasonló eső. A mocsártúra után vissza a Francia negyedbe. Odafele még megnézünk egy tipikus itteni temetőt is. A rengeteg víz miatt magas a talajvíz, ezért a sírok jó egyméteres alappal készülnek. Állítólag azért, nehogy felnyomja a víz a koporsókat. Szóval, aki oda lekerül, maradjon is ott. Bent a városban becsatangeljük a hatalmas piacot. Mindig van valami érdekesség, amibe beleszeretünk. És ha nem, akkor sincs baj: veszünk egy itteni pólót!

Ebédelni egy nem túl biztató tisztaságú, de igazi kreol étterembe térünk be helyi specialitást, gumbót enni. Délután kimegyünk a Mississippi partjára. Engem meglep, hogy a tőlünk nem messze a tengerbe ömlő, hatalmasnak kikiáltott folyam milyen keskeny ahhoz képest, ahogyan a fantáziámban élt. A rajta ringatózó Natchez névre hallgató gőzhajó viszont hatalmas, hátul lévő gőzkerekével valóban olyan, mint ahogy Mark Twain könyveiben szerepel. Külön élményben is volt részünk, mert egy hölgy a hajó gőzorgonáján muzsikált. De van itt a folyó

partján más érdekesség is. Felszállunk a „vágy villamosára”, amelyet a világ Tennessee Williams híres darabjából ismer. Azt már talán kevésbé, hogy a romantikus cím valójában igen prózai valót takar: a belvárosból induló villamos végállomása a Desire (vágy) utca.

Este Csillával még arra is maradt energiánk, hogy a motelből visszamenjünk kettesben a Francia negyedbe. Még délután a sétálgatás során fedeztem fel, hogy este egy valamikor fényes, mára lerobbant jazzklubban öreg néger muzsikuskok fognak muzsikálni. A koncert minden várakozásunkat felülmúlta. Annyian voltunk, hogy szinte egy egycentest sem lehetett leejteni a sötét, elhanyagolt hodályban. Az öreg jazzfenoménok viszont bőven bizonyították, hogy az „öreg zenész nem vén zenész”! Jó volt hallgatni ezeket a hetven-nyolcvan éves muzsikuskokat, akik a jazz-zel születtek és nőttek fel. Kicsit bepillantást, belehallgatást engedtek – talán utoljára, milyen is volt ez a muzsika, amely éppen innen indult máig is tartó diadalútjára. Ez az este egy kicsit jazztörténelem marad számunkra, néhány szerencsés részére, akik még hallhatták őket.

Március 20.

Reggel kisebb forgalmi dugóban indultunk New Orleansból. Később viszonylag jó tempóban autóztunk a már megszokott gátacon-hidakon végig a mocsaras vidéken. Így értünk el első megállónkig, a Texas állam határán álló, stílusosan cölöpökre, fából épült Visitor Centerbe.

A látogatóközpontok érdekes épületegyüttesek Amerika-szerte. Mivel a szövetségi államok között nincsenek tényleges határok, ezért minden állam a közigazgatási határán igyekszik olyan központokat létrehozni, ahol bepillantást nyújt az életébe. Némelyik egész kis kiállítást is berendez, ismertető anyagokat ad. Itt fedeztem fel azt a később, a többi utamon ettől kezdve tudatosan keresett brosrát, amely városonként ad információt és tele van bónusszal: hol, melyik hotel-motel nyújt kedvezményt az árából. Ez akár esetenként elérheti a negyven százalékot is, amely az ötven-hatvan dolláros átlagárak mellett bizony jelentős engedmény a diszkont jegyfüzetből a bónuszt kivágó és a motelben a recepción bemutató részére. Ki is használjuk a kedvezményt már rögtön az első napon: estére Houstonba érve egy „Super 8”-ban már kedvezményesen szállunk meg.

Nincs szerencsénk, mert késő délután lévén épp’ hogy lekéssük az utolsó úrközpontbeli túrát, ezért ezt a programot másnapra halasztjuk. Helyette irány a Mexikói-öböl! Végre beleszagolhatunk a sós levegőbe, és ha fürödni még nem is fürdünk, Bélánk térdig belegázol a vízbe. Ma is megtettünk közel hétszáz kilométert.

Március 21.

A tavasz első napja. Itt olyan az idő, mint otthon kora nyáron! Az első program az úrközpont megtekintése. Ezt nem lehet kihagyni! Rövid sorban állás után a veze-

tett túra az IMAX-moziban kezdődik, ahol egy jó negyvenperces film keretében ismerkedhetünk meg az űrhajósjelöltek életével. Utána az otthoni dottóhoz hasonló autós-kisvonatra szállunk, és azzal járjuk be a hatalmas területen elhelyezkedő bázis legfontosabb részeit. Mindenkinek nyilván az irányítóközpont tetszik a legjobban. Csak egy üvegfal választ el minket az űrutazások során a legfontosabb földi, filmekből jól ismert helytől. Aki látta, sohasem felejt el az Appoló–13 kalandjáról készített remek filmet, az űrhajó visszahozásáért küzdő űrben lévő és itteni hősöket. Nos, itt van előttünk karnyújtásnyira az űrrepülés-vezető széke, amelyik természetesen most üres. Mint ahogy a hatalmas teremben is csak néhányan tartózkodnak – nyilván karbantartás céljából. Egyébként, mint az közismert, az indítás nem innen, hanem több száz mérföldre, a floridai Cape Canaveralból történik. Csak az űrjármű felemelkedése után veszi át az irányítást Houston, az űrközpont.

Elvisznek bennünket az űrkompok összeszerelő műhelyébe is. Érdekes látni az itt is meglévő üvegfal mögül, hogyan szerelik össze nemzetközi együttműködésben az egyik következő űrrepülésre a shuttle-t.

Ebéd után továbbmegyünk. Következő úti cél: San Antonio. Először a Langley légibázisra hajtunk. A cél kettős. Megpróbálok szállást szerezni a nőtlen szállón, másodszer szeretném megismerni azt a helyet, ahonnan az angol tudásomat szereztem. Itt működik az amerikai fegyveres erők legismeretesebb és legjobb angol nyelvi kiképzőközpontja. Innen kapta 1989 után a magyar honvédség is a segítséget. Tanárok, hallgatók sora fordult itt meg az elmúlt évtizedben. De legalább olyan jelentős, hogy az amerikaiak kész nyelvtanulási programot adtak, és ami a fő, teljes logisztikai segítséget is nyújtottak a nyelv elsajátításához. Én is ezekből a tankönyvekből, hanganyagokból, tesztlapokból készültem fel az első nyelvvizsgáimra. Szállást ugyan nem kaptunk, de a bázis adómentes boltjában jócskán feltöltöttük a fogyatkozó ételmi-szer-tartalékainkat. Addig, ameddig én az ügyeket intéztem, Dóriék érdeklődéssel figyelték a bázis késő délutáni életét, a terepszínű egyenruhában, énekelve masírozó katonákat.

A végén Béla nézett ki egy „Super 8” hotelt a bónuszfüzet ajánlataiból. Azért ma is megtettünk jó négyszáz kilométert.

Március 22.

Reggeli után mi is lehetne az első dolgunk, mint felkeresni a híres Alamo erődöt, amely az amerikai történelem egyik érdekes helyszíne. 1836-ban egy maroknyi, a mexikói uralom ellen fellázadt csapat az utolsó emberig védte a sokszoros túlerővel szemben a Ferenc-rendi szerzetesek által, a XVIII. század elején alapított templomerődöt. Bár a felkelők elestek, de haláluk felrázta a texasi telepeseket, akik Houston vezetésével kivívták függetlenségüket, így később Texas az Egyesült Államokhoz csatlakozhatott. Ez a történet is némi adalék a területek hovatar-

tozásának változásáról. A történeteket ismerve, talán így másfajta értelmet is kaphat a mindmáig élő harci jelszó: Remember Alamo!

A múlt után vissza a mába. Fantasztikus élmény a városban kanyargó folyó partján sétálni, de ennél is több, kishajóval hajókázni, ahogy mi is tettük. Szép kertek, hangulatos kisvendéglők mindenfelé a „Riverside Walk” mentén. Még egy rövid látogatás a valamikori spanyol kormányzó rezidenciájában és búcsút intünk ennek a kedves, igazán déli, bármennyire is amerikai, mégis a spanyol-mexikói időket, no meg a világ változását idéző városnak.

Március 23.

Tovább indulunk. Mára az elmúlt másfél napos pihenő után egy nagyobb „ugrást” terveztem. A cél: El Paso. A táj egyre kopárabbá válik. Lelki szemeink előtt feltűnnek a múlt rosszfiúi, akik az egyre közelebbi mexikói határ túloldala és a sokáig nehezen kezelhető Texas között vágattak lovaikon. De most egyelőre a végtelen országút mérföldjeit fogyasztjuk. Meglehetősen sikerrel, mert délután öt felé közel ezer kilométeres út után szerencsésen megérkeztünk a határmenti város katonai alakulatához, Fort Blissbe. Még indulás előtt felhívtam a nőtlen szállót, és miután bemutatkoztam, megkérdeztem, hogy tudnak-e szállást biztosítani a számunkra.

– Csak jöjjenek, ezredes úr! Szeretettel várjuk magukat – hangzott a pozitív válasz. Szerencsére, az igazsághoz tartozik, utunk során még sokszor elhangzik az ehhez hasonló kedves invitálás. Nagy segítség, hogy lehetőség szerint igénybe vehetjük az amerikai haderő útközbe eső szálláslehetőségeit. A jogosítványaim megvannak, egyetlen esetben sem titkolom, hogy magánutazáson, szabadságon vagyok. Eszembe jut, mennyire csodálkoztam valamikor, amikor először tapasztaltam Norfolkban, hogyan utazgatnak az amerikaiak sokszor családjakkal, kihasználva a szállodaihoz viszonyítva jóval olcsóbb elhelyezést. A kapcsolódó egyéb szolgáltatásokról nem is beszélve. Elvackolás után azért még beszaladunk a városba, megnézni a határátkelőhelyet, ahol holnap terveink szerint átmegyünk az El Pasóval szinte egybeépült mexikói határvárosba, Juárezbe.

Március 24.

Stílusosan reggel hat órakor trombitaszóra ébredünk, de azért még vagy fél nyolcig lustálkodunk. Irány Mexikó. Legalábbis, ami itt a határ mellett látható belőle. A kezdet nem valami megnyerő. Minden eshetőségre a kocsinkat a határ amerikai oldalán hagyjuk, és gyalogosan sétálunk át a Rio Grande felett átívelő határhídon. A látvány, ami fogad, nem túl biztató. Ahol esély lehet az illegális behatolásra, szöges drót. Bizony, a számunkra rosszemlékű szögesdrót feltűnik. A különbség, hogy itt nem mi vagyunk akadályozva az átmenésben, hanem az amerikaiak védik magukat a rendszeres, tömeges, il-

legális behatolástól. Minket a papírjainkba történt bepillantás után simán átengednek.

Mintha egy más világba érkeztünk volna! Kosz, mocskok, bűz, hangoskodás mindenfelé. Szinte rátapadnak az alkalmi árusok a gyanútlan turistára és mindenféle kacatot próbálnak rásózni. Ne adj' isten érdeklődést tanúsítani a kétes származású „színezüst” után, mert a kíváncsiskodást máris vásárlási szándéknak tekintik, amely ha nem jön létre, egyenesen sértésnek veszik. Hát, ilyen azért még a mi keleti, balkáni féltekenken sincs!

Sokáig nem is időzünk a világ ezen nagyon is elhagyott vidékén, némi, az amerikai árnál jóval olcsóbb italkészlet beszerzése után visszaindulunk a „csodák országát” jelentő Amerika felé! Visszatérve az amerikai oldalra, az útikönyv indiánrezervátumról is beszél. Kiderül, ez a valóságban egy kaszinó, amelynek a területén a pueblo indiánok különleges jogokat élveznek, a jövedelem az övék. Ha már itt vagyunk alapon, de különösebb érdeklődés nélkül átsétálunk a „félkarú rablókkal” teli termeken. Majd Las Vegasban!

Késő délután még felhajtunk a környék legmagasabb pontjára, onnan nézzük az alattunk elterülő két város panorámáját.

Március 25.

Ma reggel, szombat lévén elmarad a trombitaszós ébresztő, de mi azért korán kelünk és nekivágunk a hosszú, a táj sivársága miatt unalmas útnak, hogy a mai távot lefussuk, és estére elérjük következő szálláshelyünket, az arizonai Tucson város mellett lévő David-Monthan légierő bázist. Ebédidő körül érünk az általam már jó előre kiszemelt híres, de inkább hírhedt, a filmekből jól ismert egykori vadnyugati városkába, Tombstone-ba. Az egyik legismertebb amerikai tűzpárbaj, az O.K. Corral színhelyére. Mint a vadnyugati történetek kedvelője vágunk neki a mostanra inkább a rengeteg turistától, mint a valamikori nehézfiúktól nyüzsgő városnak.

Fantasztikus, hogy a település most is úgy néz ki, mint Wyatt Earp és Doc Holliday idejében. Ugyan a főutca aszfaltozva van, de a járdák még most is éppen úgy bedeszkázottak, felülről féltetősek, mint valamikor a XIX. század végén lehetett. A szalon ajtaja is lengőajtós, és a pult mögött olyan csíkos, hosszú ujjú ingben lévő csapos méri a nedűt, mint egykoron. A helyi újság, az Epithaph nyomdája-kiadója előtt is talán még az a terebélyes fa áll, amelyre egyszerre két rosszfiút is felhúztak a rögtönítélő bíróság ítélete után. A „világszám” természetesen a híres, sok-sok filmben megörökített pisztolypárbaj újrajátszása, amely oly' hírhedtté tette ezt a kis várost. Hírhedtté, egyben jelképpé a számtalan hasonló sor-sú nyugati település közül.

Mert mi is történt tulajdonképpen? Az amerikai polgárháború befejeztével, az ország egyesítésével valami elképesztő méreteket kezdett ölteni a hatalmas ország területének teljes birtokba vételi vágya. Ez az időszak, a XIX. század

utolsó harmada, a „vadnyugat” korszaka, amikor a mi történetünk is lejátszódott. Nem tudom megállni, hogy ne nézzük meg a fegyveres lövöldözés újrajátszását, és a „hősökkel” történő fényképezkedés örömét. Nem hagyhatjuk ki a temető, a Boothill Graveyard megtekintését sem. A sivár, sivatagi környezetben lévő temetőcskét csak a fejfái teszik izgalmassá. Végigolvasva a sírfeliratokat, igen kevés az, aki természetes halállal fejezte be a földi létet. Legtöbbször fegyvertől vagy kötél által végezték, de voltak olyanok is, akikre csak egyszerűen a bánya omlott rá. Mert arany- és ezüsbányák működtek errefelé a városka fénykorában. Valamikor az 1900-as évek fordulóján pár évtizedes zavaros időszak után véget ért egy korszak, amely azóta is kedvelt témája a hollywoodi filmgyártásnak és állítom, sokkal jövedelmezőbb, mint az egykor volt kalandorok számára.

A következő megálló a Saguaro kaktuszrezervátum. Csak ámultunk és bámultunk a hatalmas, nemegyszer tíz méteresre is megnőtt, kétszáz évig is élő óriás kaktuszok láttán. Különösen szépen mutattak a lemenő nappal a háttérben. Még óráig elnézelődtünk volna a hatalmas, csak a jól kiépített autópályán bejárható rezervátumban, ha a kezdődő sötétedés nem kényszerített volna bennünket a továbbautózásra. Szerencsére egy jó negyedórás utazás, több mint hatszáz kilométer és egy rakás élmény után megérkeztünk a Tucson határában lévő hatalmas légierőbázis területére. A ma is aktív légibázis két első világháborús pilótáról kapta a nevét, akik a háború után repülőkatasztrófában vesztették életüket. Pilótasors.

Az autó szélvédőjén lévő „sasok” ezúttal is megteszik a hatásukat és a bejáratnál lévő MP-s katona feszes tisztelgése mellett hajtunk be a bázis területére. Még reggel, indulásunk előtt telefonáltam az itteni nőtlen szálló recepciójára, ahol kedvesen biztosítottak, hogy várnak bennünket. Kis keresgélés után, de viszonylag könnyen megtaláltuk a szállást, amely – szokás szerint – több csillagos „civil” szállodával vetekedett. Hát még az elhelyezésünk. Rangomnak és a velem utazók számának megfelelő apartmant kaptunk, amely csak az érdekesség kedvéért, két hálószobából, egy közös nappaliból és kis teakonyhából állt. És mindezt tizen-nyolc dollárért egy éjszakára.

Március 26.

Reggel nagy izgalommal készülünk a bázis tőszomszédságában lévő repülőgéptemető meglátogatására. Ennek a kirándulásnak a megtervezése is a hónapokig tartó felkészülés része volt. A repülőgép-temető közvetlenül a második világháború után létesült. A szinte a semmiből, a világháború alatt hatalmasra nőtt győztes légiflottára a háború után már nem volt szükség. A gépeket kellő konzerválással itt, a száraz éghajlat következtében kitűnő tárolási körülményeket biztosító helyen raktározták el, hogy utána a koreai, majd a vietnami háború után újból és újból, természetesen újabb típusokkal is kiegészítve elővegyék, majd megint vissza-

tegyék azokat. Bizony sokat örökre, mint azt maga a népszerű köznapi elnevezés is bizonyítja.

Természetesen ma is vannak itt korszerű vagy kevésbé korszerű harci gépek, így F-16-osok is, amelyek sokszor valamelyik szövetséges országba kerülnek segélyként vagy üzleti, eladási alapon. Ahogy az amerikai politika megkívánja. A kiöregedett gépek mennek a darabolóba, ahol gondos, a környezetet is maximálisan kímélő szétbontás után újrahasznosítják azokat. Hatalmas érzés a katonás sorokban álló gépmadarak között, hosszú kilométereken keresztül végigautózva bámulni a múlt és a közelmúlt gépcsodáit.

A látogatás után újból fent vagyunk az autópályán és csak valahol a kaliforniai határ közelében, Yuma-nál állunk meg ebédelni. Eddig a táj sivár, sokszor sivatagi volt és a hőmérséklet is meghaladta a harminc fokot. Ebéd után átkeltünk az itt elkeskenyedő Sziklás-hegység hágóin és késő délután a hegyekből leereszkedve értük el utazásunk legnyugatibb pontját, San Diegót.

A Csendes-óceán partján egy egészen más világ várt bennünket. Kellemes hőmérséklet, pálmafák, tisztaság és gyönyörű házak. Mindenfelé a gazdagság jelei. Frank Scaringello éveket töltött itt családjával és mindig elragadtatással beszélt erről a helyről. Frank szervezésében négy napot tölthetünk a városhoz tartozó Coronado-szigeten (egyben az USA haditengerészeti légierőbázisán), a közvetlenül az óceán mellett lévő nőtlen szállón. Természetesen tudtak rólunk és pár perces várakozás után boldogan vehettük birtokba a szobáinkat. Aznapra már csak az óceánnal való régen várt találkozás volt hátra. Csak a lábunkat mertük bedugni az amúgy nem túl meleg vízbe.

A többi felfedezés a következő napokra marad. Három híján nyolcszáz kilométer tettünk meg, mire a sivatagon át eljutottunk ideig. Talán érthető, hogy hulla-fáradtan estünk be kényelmes ágyainkba.

Március 27.

Ha jól számolok, tizenegy napba telt, mire átértünk. Meg lehetett volna tenni fele idő alatt is, de akkor nem láhattuk volna azt a sok csodát, amelyet így megtekinthettünk. Végig délen egy-két esőtől eltekintve kellemes időben autóztunk sok ezer kilométert, és közben személyesen találkozhattunk az amerikai múlttal és jelenel. Már ez az utazás is életre szóló élményt adott, és még csak a harmadánál tartunk. Fel hát új kalandokra!

Ezt mindjárt a négy napra tervezett pihenés közvetlen környékének a felderítésével kezdjük. Először a Coronado-sziget kis utcáskáit járjuk be, majd a szigetet a szárazfölddel összekötő hídon átmerészkedünk San Diego gázlámpás negyedébe, az Old Townba. Ebéd után a világ legnagyobbjának kikiáltott Birch Óceánográfiai Akváriumba látogattunk el, ahol természetes környezetben mindenféle tengeri szörnyet (muréna, óriáspolip, cápák) a maguk valóságában, pár centiméteres közelségből csodálhattunk meg.

Levezetésként a közeli, La Jolla-i beachre látogattunk el, kicsit szájítatva a kaliforniai gazdagság, a villák sokasága miatt. Pedig ez még nem is a Los Angeles-i Malibu vagy Long Beach! Vacsorára én remekelek, a szálló előtti beachen a grillező helyen kolbászt sütögetek, és hozzá mexikói sört kortyolgatunk. Természetesen citromszeletet tuszkolva az üveg nyakába. Csak úgy az üvegből. Amerikaiasan.

Március 28.

Ma megint kísértjük a szerencsét. Újból átrándulunk Mexikóba. Most sincs messze a határ, San Diegótól pár kilométerre érjük el a zenéjéről is híres Tijuánát. Itt is azonos az átkelési módszer, a kocsinkat valahol az amerikai oldalon egy jól őrzött parkolóban hagyjuk és magunk gyalogszerrel kelünk át a mexikói oldalra.

A környezet hasonló a már korábban Juárezben látottakhoz. Hogy a kedves olvasó is értse, a budapesti „kínai piac”-hoz hasonló állapotok fogadnak minket. Azért itt is tudunk néhány jó dolgot vásárolni. Különösen a bőrcikkek, hölgyeink részére ezüstholmik, kis mexikói szobrocskák a kelendőek. Magam számára a hangszórókból üvöltő új Santana-nagylemez kazettáját vásárolok meg.

Ebből a kirándulásból is hamar elegünk lett. Vissza a civilizációba! Ebéd után egy újabb csoda vár ránk. A világ legnagyobb állatkertjébe indulunk. Lehet, hogy a világ legnagyobb, de minden bizonnyal a legdrágább állatkertje is a San Diego-i! A látvány természetesen kárpótol a vaskos belépőért. A világ minden állatát összegyűjtötték ezen a helyen, ahol az érdekesség kedvéért még kötélvasúton is lehet közlekedni. Gorillák, víziló mama a kölykével szárazon és víz alatt, emlősök, madarak és természetesen mindenféle szörnyűséges hüllők, kígyók, skorpiók mutogatták magukat. Rózsaszín flamingók hatalmas csapata illegette-billegette magát a kedvünkért, és esőerdőn keresztül sétáltunk, hogy legyen fogalmunk milyen is az, amikor az ember nyakába csöpög a fákról, a párából lecsapódó víz.

Március 29.

A mai napi kirándulás egész napos városnézés Los Angelesben és Hollywoodban. A távolság San Diego és Los Angeles között nem nagy, de a forgalom ijesztő. Hatsávós autópályán még számomra is, aki helyel-közzel már megszokta az amerikai közlekedést, szörnyű módon robognak el mellettünk a mindenféle kategóriájú országúti járművek, leginkább iszonyatos nagy kamionok. Ismételtetem is a családomnak, hogy „ezek mind engem akarnak megölni”. Mindenestre valami eszméletlen módon szabályosan, kiszámíthatóan mozognak. Előnyt nem adnak, de ami kötelező, azt minden esetben megadják. Emlekezzünk, egyszerű a magyarázat: „Ez a törvény! Ez a szabály!” Nincs tovább.

bi meditáció. Szinte örülök, amikor a zsúfolt pályáról végre letérek Los Angelesbe.

Ma is, mint mindig Béla az „útinarsall”. Az első megálló a japán negyed, a Little Tokio. Nagyon nem fog meg. A következő látnivaló a Tar Pit Park. Itt meg olajtavakban olajszármazékok bugyborékolnak fel. Rendkívül érdekes, pláne mivel az évezredek során egy csomó állatot konzervált a most is fortyogó trutyi. Mamutok, meg ki tudja még miféle ősszállatok nyomai, fosszíliai mindenfelé kiállítva. Még jó, hogy le tudtam beszélni az ifjúságot, hogy a múzeumba is bemenjünk. Vigasztalván őket, hogy majd New Yorkban a Natural History Múzeumban kigyönyörködhetik magukat. Elvégre van itt a környéken más látnivaló is, ami talán érdekesebb!

Nos, a Beverly Hills, ahol végigkocsikázunk, majd a Rodeo Drive és végül a Hollywood Boulevard következik. Csak kapkodjuk a fejünket és egy idő múlva feladjuk, hogy próbáljuk beazonosítani, melyik híresség merre is lakhat errefelé. Mert gyönyörűség itt minden! Csodálatos gazdagság, fantasztikus autók, gyönyörű boltok mindenfelé. Egy álmovilág. Olyan, mint a filmekben. Végigsétálunk a Walk of Fame-en, összeméregetjük a kéz- és lábnyomainkat a hírességek betonba ágyazott lenyomataival. Ebédelni egy igazi orosz vendéglőbe esünk be, ahol jó tízenöt év után borscsot és „stroganov”-ot eszünk orosz nyelvű kiszolgálás mellett. Közben az étterem ablakán a város felett a Hollywood-feliratra esik a tekintetünk.

Ebéd után megpróbálunk minél közelebb jutni a Hollywood-felirathoz. Sajnos, ez nem sikerül, nincs kiépített út az óriás felirathoz. Mindegy, így is elég magassra jutunk. Szép a kilátás az alattunk elterülő hatalmas, a távolban párába vesző óceán partjáig szaladó városra. Odafele is, vissza is a híres filmstúdiók, a Warner Brothers és a Universal budapesti kerület nagyságú bekerített birodalmai mellett hajtunk el. Nincs tervben bármelyik meglátogatása. Az legalább egy plusz napot venne igénybe.

A további száj tátáshoz a Sunset Boulvardot választjuk. Sajnos, stílusosan a nap is lemenőben van, így kevés időnk marad a nézelődésre. A sztárok sokmillió házai amúgy is magas kerítéssel, sokszoros biztonsági rendszerrel vannak elzárva a hozzánk hasonló kíváncsiskodók elől. Lassan is haladunk a hosszú úton, így sötétedik már, mire a híres strandokhoz, a beachekhez leérnénk. Valamit így is érzékelünk abból, amit azért az elmúlt napokban bőven láthattunk. Azt az amerikai összehasonlításban is mérhetetlen gazdagságot, amit emberek élveznek Kaliforniában.

Los Angelesből kiérve már kisebb forgalomban és jó tempóban érkezünk vissza San Diegóba. Ki hinné, de ezen a napon is megtettünk több mint ötszáz kilométert!

Március 30.

Nehezen indulunk el. Jó volt ez a szűk négy nap. Láttunk is, pihentünk is. Egy szusszanás a földrajzilag fél úton. Most pedig rajta: innen kezdve visszafelé

utazunk. A mai nap úti célja: Las Vegas. A sivatagban felépített csodaváros, a szerencsejátékosok Mekkája. Ki ne hallott volna erről a legújabb kori híres-hírhedt helyről, a maffiatörténetektől sem mentes, játékkaszinóiról híres városról?

Mielőtt estefelé elérnénk Las Vegast, még egy csoda vár ránk: a Halál Völgye. Ebéd után vetjük be a föld legforróbb vidékének kikiáltott völgyébe magunkat, amely nevét azokról a szerencsétlen utazókról kapta, akik felkészületlenül akarták átszelni ezt a holdbéli tájat. Eltévedtek és a vizük elfogytával nem volt tovább. Állat és ember hamar elpusztul a szörnyű hőségben. Bár most is nagy a hőség, nekünk több szerencsénk van.

Jól kiépített utak hálózák be a tájat és szerencsére a kocsink légkondicionálója is kiválóan működik. Egymás után érintjük az érdekesnél érdekesebb helyeket. Ritka szép természeti látvány a kiszáradt sós tó vagy a különböző ásványi anyagoknak köszönhetően millió színben pompázó Festő Palettája. Ifjúkoromat idézi vissza az azonos címmel Michelangelo Antonioni által forgatott Zabriskie Point magaslatának meglátogatása, amelyről messze ellátunk a lassan alkonyatba forduló tájon. Sötét van már, amikor hirtelen egy magaslatról megpillantjuk az alattunk millió fényben úszó várost, Las Vegast. Sajnos, nem sikerült a város melletti légibázison szállást kapnunk, így „kuponozunk”. Viszonylag normális áron sikerül két szobát szereznünk a központhoz közeli Howard Johnson hotelben. Nem is gondolnánk: több mint kilencszáz kilométert tettünk meg.

Március 31.

Reggel összeköltözünk egy szobába. Ugyanis hétvége lévén a tegnapi harminc dollár körüli szoba ára egyből száz dollárra ugrott. Szerencsére, két Queen ágy van a szobánkban, így nincs gond az együttalvással. Először a régi Vegast nézzük meg. Hamar végzünk, mert mindenféle szempontból vonz bennünket az új városrész csodája. Valahol a fő utca, a Las Vegas Boulevard környékén sikerül a kocsinkat is normális parkolóban hagynunk.

Gyalogosan vágunk neki a szállodasort felfedezni. Minden szállodának megvan a maga stílusa. A Treasure Island, a Kincses Sziget előtt egy kalózhajó és a brit haditengerészet hadihajója óráról órára megvívja halálos harcát. A brit hajó a szemünk láttára el is süllyed. Fedélzetén a kapitánnyal, aki elszántan, vigyázzba meredve kíséri hajóját a hullámsírra, hogy egy jó perc múlva, az eredeti helyzet visszaállításával, hajójával együtt a tömeg ovációjától kísérve emelkedjen ki a habokból. Az már nagyon is amerikai, ahogy hosszú sugárban köpi ki a víz alatt tartózkodás közben lenyelt vizet.

Tovább sétálva a Mirage szálló következik, ahol estéről estére két művész lép fel fehér tigrisekkel. Az egyik tigrist meg is bámuljuk, ahogy a hatalmas utcai utcán nappali pihenőjét tölti. Jókora állat. Én bizony nem merészkednék a társa-

ságába. Következik a Monte Carlo. Itt a nézelődést és a félkarú rablók nyüstölését követően megebédelünk. Szinte nevetséges a hét és fél dolláros fejenkénti ár ahhoz képest, amit „all you can eat” alapon magunkhoz vehetünk. Ne valamiféle önkiszolgálói étterem színvonalára tessék gondolni. Minden márvány, a tányér porcelán, a boksok ülései bőrrel borítottak. Mint mindenhol, itt is a légkondicionálók biztosítják a kellemes hőmérsékletet. Ablak sehol, itt sem és a játéktérmegekben sem, a kedves vendéget ne zavarják az egymást követő napszakok. Csak játsszon és lehetőleg veszítsen. Mint ahogy mi is tesszük folyamatosan, egész nap. Én kipróbálom a huszonegyezést is. Egy pillanat alatt elveszítem a legkisebb értékben váltott ötdolláros zsetonomat. Mindenesetre egy fotó kedvéért megérte pózolni. A lányok általában húszcentes alapon váltakozó szerencsével foglalkoznak a nagy kombinatorikai képességeket nem kívánó „félkarú rablók” karjának rángatásával, Béla a pókerral.

Folytatjuk a szállodák felfedezését. Az már nyilvánvaló, hogy az itteni életért nem kell túl sokat fizetni. Viszonylag olcsó a szállásdíj, nevetségesek az éttermi árak. Csak a játéktérmegekben hagyja a kedves vendég a pénzét! A Luxor Piramis tényleg úgy néz ki, mint egy piramis. Van is majdnem akkora. De van itt MGM, Eiffel-torony, Velence is. Lagúnákkal, gondolákkal.

A vendégek szórakoztatására minden hotelben mindig megy valamilyen program. Nem véletlen, hogy a világsztárok tolonganak, hogy felléphessenek a „nagyérdemű” előtt. Mi egy Elvis-imitátor műsorát kapjuk el valahol. Jó hallgatni a régén hallott híres melódiákat. A fiú szépen énekel, állítólag a nagy Presley unokaöccse. Na jó, és hánypadik?

Este van, mire visszaérkezünk a szállásunkra. Előtte búcsúképpen oda-vissza végighajtunk a főutcán. Leltárt készítek közben: én vagy húsz dollárt vesztettem. De megérte. A hotelbe lépve még megnézzük a lobbyból nyíló kis kápolnát, amelyik most történetesen üres. Mert Vegasban házasságot is lehet pillanatok alatt kötni.

Április 1.

Új hónapba fordultunk és már két hét van mögöttünk, amióta Norfolkból elindultunk. Újból szedjük a sátorfánkat. Már rutin a pakolás. A hűtőládát feltöltjük a minden hotelben megtalálható jégkészítő gépből, és újból fent vagyunk az immár a Grand Canyon felé vezető úton. Alig indulunk el, máris megállunk Vegas közelében. A Colorado folyón épített hatalmas Hoover Damet, az évtizedekig a világ legnagyobb gátját nézzük meg. Könnyű a dolgunk, utunk amúgy is a gáton keresztül vezet.

Rövid időre ráfordulunk az államokat átszelő híres Route 66-ra. Nem sokkal később rájövünk, hogy azért az autópálya gyorsabb, így ebéd után utunkat azon folytatjuk tovább. Ez alkalommal is már öt óra felé keresni kezdtük az éjszakai szállásunkat. A tervünk az, hogy a Grand Canyonhoz közel álljunk

meg, hogy másnap idővesztés nélkül érhessek el álmaink szorosát. Nos, ez sikerült.

Szót fogadva norfolki ismerőseimnek, a napba még belefért a főúttól délre lévő Oak Creek Canyon meglátogatása. Igazuk volt a gondos előkészítés során megkérdezett tanácsadóimnak: a Flagstafftól délre, Sedona felé vezető út melletti kanyonban rendkívül látványos, különleges formájú, színes sziklaalakzatok sorakoznak. Egész hegyek, amelyeknek a törzse sokszor keskenyebb, mint platószerű tetejük. Itt ezen az úton vettük meg valahol az útszéli shopok egyikében az azóta is a kocsim szélvédője mögött a visszapillantó tükrön himbálódzó „álomcsapdát”, amely az errefelé élő indiánok hiedelme szerint a jó álmokat átengedi, a rosszakat elűzi.

Április 2.

A Grand Canyonhoz vezető út elején volt szerencsénk találkozni az indiánok egyik tiszteletreméltó képviselőjével. Éjszakai szálláshelyünkről, Williamsből elindulva, a kanyon felé vezető úton jó ütemben autóztunk. Dóri, aki még a napi futásainkat is szorgalmasan feljegyzi, örömmel közölte, hogy Norfolk óta valahol az ötezredik megtett mérföld körül járunk, ami bizony akárhogy is nézzük, nyolcezer kilométert jelent! Ezzel akár Európán is keresztül autózhattunk volna! Oda meg vissza.

Nos, miközben beszélgetve, jó hangulatban autóztunk a kora reggeli autóúton, egy kicsit jobban nyomhattam a gázpedált. Akkor kaptam észbe, amikor szemben velem észrevettem az amerikai rendőrök jellegzetes fekete-fehérre festett nagy Ford járőr-kocsiját. Rossz sejtésem támadt, mert ismertem már a képességeiket. Szemből, menetből is képesek a gyorshajtókat bemérni. Bizony hiába csökkentettem le a sebességemet a táblákkal gyakran jelzett 65 mérföld/óra (104 kilométer/óra), az következett be, amire számítottam. A nagy „cápa” a túloldali sávban elhaladt mellettem, majd nem sokkal utána megfordult és az összes villogóját bekapcsolva utánam, az „áldozata” után vetette magát. Ilyenkor nincs tovább! Azonnal lehúzódtam az út szélére, és vártam, aminek következnie kell! Na, arra várhattam. Szokás szerint percekig „molyolt” mögöttem a hatóság, mire azt is leellenőrizte szerintem, hányas cipőt hordok! Hanem, ami utána következett, az komédiába illett. A számítógépes ellenőrzés befejeztével egy indián rendőr szállt ki a kocsiból és közeledett felém. Én megszeppent arccal húztam le az ablakot, ő pedig meg sem várva az ilyenkor szokásos szabadkozást, mosolyogva nyugtatgatott:

– Nincs semmi baj, uram! – rikoltott. Csak kilenc mérfölddel lépte túl a sebességet! Ezért büntetést sem kell fizetnie. Kap egy írásbeli figyelmeztetést, és már is folytathatja az útját! Érezzék jól magukat a Grand Canyonnál!

Így változik a világ! A valamikori őslakosok leszármazottja így fogadta a keletről jött „betolakodókat”. Kedvesen, ugyanakkor határozottan figyelmeztetve: jó,

jó, hogy itt vagy, de azért légy szíves vedd tudomásul, itt a mi szabályaink szerint kell viselkedned. És tette mindezt nagyfokú intelligenciával. A figyelmeztetés azért felkerült a nyilvántartásomra. Jó lesz legközelebb jobban vigyázni!

Grand Canyon Village-nél értük el a kanyont. Engem lenyűgözött. Úgy éreztem, mintha repülőgépen ülnék és onnan néznék le az alattunk a mélyben kígyózó Colorado folyóra, ahogy áttöri a több millió év alatt kialakult hegységet. Közben a környező hegyek a különböző ásványi anyagok és a napsütés hatására gyönyörű, a vörös szín árnyalataiban pompáztak. Nem tudtam betelni a látvánnyal. Egész délelőtt a kanyon jól kiépített, déli autóújtját követtük, meg-megállva az érdekesebb kilátóhelyeknél, csodálva a természet saját maga által alkotott csodáját.

A kanyont elhagyva tört meg az egység a kis csapatunkban! Én az eredeti terv szerint északnak szerettem volna fordulni, hogy Denver felé menjünk át a Sziklás-hegységen, de most először kisebbségben maradtam! Csilla attól tartott, hogy április eleje lévén még hó lesz, és az ugye veszélyessé teheti eddig sima utunkat. Beszélhettem én az amerikai útfenntartó szolgálat világszínvonalú teljesítményéről. Leszavaztak! Így Flagstafftól egyenesen kelet felé vettük az utunkat, ezáltal délről közelítve meg a nyugati részek utolsó nagy állomását, Denvert, amely után már csak a valamikori bölényeket nevelő Nagy Síkság és ezáltal a hazafelé vezető út következik.

Hamar, már ezen a délután rájöttem, mi volt ennek a racionális döntésnek a lehetséges oka. Bélus kibányászta az útikönyvből, hogy valahol a közelben található Arizona egy másik természeti látványossága, a meteorkráter. Én még mindig duzzogtam, de a gyerekek elrohantak a borsos belépőt sem sajnálva, hogy megnézzék. A kráter jó egy kilométer átmérőjű, nyolcvan méter mély, és már vagy ötvenezer éve ott éktelenkedhet. És mint azt már megszokhattuk, a nem fizető látogatók elől gondosan körbe van kerítve! Hanem ami a délután további szakaszában következett, az még érdekesebb volt!

Még jóval a zárás előtt elértük a Megkövült Erdőt (Petrified Forest), ami hatalmas területen fekszik, és egy több százmillió évvel ezelőtti mocsárba süllyedt erdő megkövült, napvilágra került bizonyítéka. A nagy területet bejárva gyönyörködtünk a különböző színekben játszó megkövült fatörzsekben. A Nemzeti Parkból kifelé az úton az én szívemet is megdobogtató antilopcsapatba szaladtunk. Percekig bámultam az út két szélén legelésző, az észak-amerikai földrész egyetlen antilopfajtájának népes csapatát. Bár már sötétedett, de még tettünk egy gyors kitérőt a Festett Sivatag csodájában, ahol a korábbi, a Halál Völgyben tapasztaltakhoz hasonlóan a környezet ezer színben pompázik. Már sötétben hajtottunk a „negyvenesen”, hogy valamikor késő este az új-mexikói határt átlépve Gallup város közelében egy Red Roof motelben álljunk meg éjszakára. Ki hinné, de a sok érdekesség mellett azért ma is mentünk több mint hatszáz kilométert!

Április 3.

Mivel a nyári időszámításról elfelejtkeztünk, kicsit későn, délelőtt tíz óra felé indultunk el. Az első állomás Santa Fé, Új-Mexikó fővárosa. Santa Fé legalább olyan nevezetes, mint az innen jó pár ezer mérföldre lévő St. Louis. Míg az a „nyugat kapuja”, Santa Fé a délnyugatra vezető utak, a Santa Fé Trail központja. Meg sem állunk a város központjáig, amely a legrégebbi kormányzati székhely az Egyesült Államokban!

A spanyol gyarmati kormányzat 1610-ben költözött ide, azóta hol spanyol, hol mexikói és most már több mint másfél százada amerikai kormányzók váltogatják itt egymást. Természetesen nem hagyhatjuk ki a régi kormányzói palota megtekintését, amely az Egyesült Államok legrégebbi középülete. Ha belegondolunk: az első angol telepesek alig pár évvel korábban érték el Virginia partjait, és még csupán a fennmaradásukért küzdöttek Jamestownban, amikor itt már állt ez az épület! Ebédre egy igazi mexikói étteremben kötünk ki. Ettük a finom csípős darált marhahúsos ételeket. És valaki még mondja azt, hogy csak a magyarok szeretik a csípős kosztot!

Megszerettünk volna nézni egy pueblo indián falut, de pechünkre bezárt a látogatók előtt, mire odaértünk. Elmondás alapján csuda érdekesek a házaik. Dobozok, amik egymásra épülnek. Nincs bevezetve sem a gáz, sem a villany (legalább nem kell félniük az áremeléstől!) és ha be akarják zárni az ajtót, felhúzzák a létrát. Folytatva az utunkat tovább, egyre magasabbra emelkedtünk (csak nem hagyjuk ki a Sziklás-hegységet!) és nyomni kellett a gázpedált, hogy minél nagyobb távolságot tegyünk meg kelet felé. A végén egészen Pueblóig jutottunk, és csak éjjel fél tizenegy felé tudtunk elvackolni. Igaz, nyolcszáz kilométert sikerült megtennünk!

Április 4.

A késői fekvés miatt kicsit tovább lustálkodunk. Mára különben sem terveztem nagy autózást. Mivel tegnap láttunk is, mentünk is, közel kerültünk Colorado Springshez, ahol a következő két éjszakát tervezzük eltölteni. Szállásunkról tovább indulva először a hegyekbe teszünk kirándulást. Itt a Sziklás-hegység legkeletibb szélén, a nagy síksággal való találkozásnál magasodik fel 4301 méterre a Pikes Peak. Oda tartunk. Kocsival is fel lehet menni, mint kiderül, de csak egy darabig.

Ahogy emelkedünk, egyre több a jól letisztított út mellett a hó, majd szikrázó napsütésben már mindenfelé csak havat látunk. Úgy 3500 méter magasságban egy menedékháznál vége szakad a további felfelé autózásunknak. Innen már lezárva a csúcsra vezető út. Nem csodálkozom, métermagasságú az út mellett a hó, és mint mondják, akár májusig is eltart errefelé ez az állapot. Mindenesetre egy szál pulcsiban jól hógolyózunk, bámészkodunk és aztán lassan elindulunk lefelé. Ebédelni lent Manitú Springsben állunk meg, egybekötve egy kis shop-

pingolással, amit minden jellegzetes helyen szívesen teszünk. Szép indián ezüstékszerek, ásványok kerülnek viszonylag olcsón a birtokunkba. Hűtőszekrénymágneseket vásárolok, amelyeket következetesen már utunk elejétől szorgalmasan gyűjtögetünk. Majd otthon már csak egy megfelelő nagyságú hűtőt kell beszereznünk!

Rövid időn belül elérjük tervezett szállásunkat, a Colorado Springs melletti US Air Force Academyt, a légierő tisztiiskoláját. Az iskola hatalmas területen fekszik, de a bejáratnál kezünkbe nyomott térkép alapján nem kerül nehézségbe a szállásunk megtalálása. Az eddigi legszebb elhelyezésben részesülünk, mint már megszoktuk, potom összegért. Nagy nappali, hatalmas konyha, két hálószoba, teljes felszereltség jár a domboldalon lévő apartmanhoz. Még megnézzük az iskola múzeumát, aztán korán elvackolunk. Másnapra nagyszabású terveim vannak. Ha már „cserben hagytak” a Sziklás-hegység átszelésével, most itt az utolsó lehetőség. Nem messze található a Rocky Mountain Nemzeti Park, az USA legmagasabban fekvő nemzeti parkja. Oda szeretnék elmenni!

Április 5.

Reggel, kihasználva a szállásunk lehetőségeit, „csodálatos magyar ízekkel” (mint Dóri jellemezte!) kápráztattam el a családomat. Ezzel talán a „mi lesz, ha nagy hó lesz” félelmet is sikerült némileg kis időre csitítani. Mert hó az lett! Nem csoda, hiszen a majdnem 150 ezer hektáros nemzeti park területén több mint félszáz(!) 4000 méternél magasabb csúcs található. Fantasztikusan élvezem a kirándulást. A háborítatlanul mozgó szarvasok, hegyi juhok látványa megdobogtatja a szívemet. Ebédelni egy gleccservölgy mentén értük el a Medve-tavat, ahol jól kiépített piknikező helyen kicsit cidris időben készítettük el a magunkkal hozott steaket. Hozzá majonézes salátát ettünk és a tó jégtől megtisztított részén behűtött sört szűröcsölgettünk. Közben bámultuk a körülöttünk sorakozó, sokszor akár ezer méteres meredek sziklafalakak és a ködbevesző csúcsokat. A parkból a „Scenic view”-n indulunk kifelé, és élvezzük a minden kanyarban egy-egy újabban feltűnő hatalmas hegy látványát. Úgy érzem, kis elégtételt kaptam az elmaradt Sziklás-hegység átszeléséért, de megfogadom: valamikor még visszatérek, és nem hagyom ki a föld talán leg-hosszabb és legszebb hegységének alaposabb megismerését.

Szállásunkra visszatérve a főiskola katonai boltjában feltöltjük megcsappant készleteinket. A lányok megnyitják Mosó Masa Mosodáját, én pedig kihasználva a bázis kiterjedt szolgáltatásait, pár centért lemosom az autónkat. Bélus pedig lefut hozzám a jó négy kilométerre lévő autómosóig. Éppen kész lettem, lassan be is sötétedett, így visszafelé már együtt autózunk.

Április 6.

Nem megyünk be Denverbe, az elkerülő pályán véglegesen keletnek vesszük az útírányt. Hátunk mögött hagyva a lassan párába vesző hegyeket, rátérünk a követ-

kezőkben napokig tartó sík terepen történő autózásra, végig a „Prériországon”, ahogy maguk az amerikaiak nevezik ezt a vidéket. Nos, lehet itt autózni, és a táj sem dob fel annyira, hogy egy jó ebéden kívül nagyon megálljunk. Egy-egy tankolás és egész nap autózunk. Nem csoda, hogy estére eddigi leghosszabb napi teljesítményünkön, 1024 kilométeren vagyunk túl. Valahol Kansas Cityhez közel egy motelben szálltunk meg.

Április 7.

A tegnapi „nagy ugrás” miatt mára nem nagy autózást terveztem. Első állomásunk a híres Fulton, ahol Churchill brit miniszterelnök 1946. március 5-én Truman elnök társaságában, a Westminster College sportcsarnokában mondta el híres, a vasfüggönyről szóló beszédét. Nekem, aki negyvenéves koromig tapasztaltam meg a világ kettéosztottságát, talán nem túlzok, zarándoklat ez a látogatás. Bemegyek a sportcsarnokba, amely most üres. Szemmel láthatóan a híres beszéd után most is ugyanúgy szolgál, mint azt megelőzően: az új generációk testi, fizikai épülésére. Van ebben valami nagyszerű, szimbolikus. Így kapcsolódik össze a múlt a jelennel és reményeink szerint már egy osztatlan világban bízva a jövővel.

Megnézzük a Churchill-emlékkiállítást, és megcsodáljuk a politikus szép vízfestményeit is. Veszek egy csendélet reprodukciót, amely azóta is az íróasztalom kedves díszje. Ha ránézek, eszembe jut a „nagy ember”: hosszú élete során jelentős, meghatározó szerepet játszott országában, a brit birodalomtól a második világháborún keresztül (amikor kezdetben csak „vért és könnyeket” tudott ígérni a polgároknak!) hazája győzelméig, és aki 1965-ben bekövetkezett halálakor korszerű, európai országot hagyva maga után távozott közülünk.

Szerencsém van, mert a városban sikerül egy Ford szervizt is találnom, ahol rövid idő alatt elvégzik a futás után esedékes karbantartást. Lekopogom, az eddig megtett több mint tízezer kilométer alatt semmi gondunk sem adódott az autónkkal.

Délután tovább autózunk, és meg sem állunk a „nyugat kapujáig”, St. Louis-ig. Legelőször a híres Gateway Archt próbáljuk bevenni, de pechünkre már minden jegy elkelt a mai napra, így a valóságban is a nyugat kapujának nevezett, hatalmas félkörív megtekintése holnapra marad. Estére egy közeli katonai bázison szállásolunk el. Már megszoktuk: potom pénzért kitűnő körülmények.

Április 8.

Az első dolgunk az Archba történő feljutás. Egy szűk kis kabinban, a „kapszulában” öten nyomorogva négy perc alatt érünk fel a félkör egyik ívében a legtetejére, 191 méter magasra, ahonnan pazar kilátás nyílik az alattunk elterülő városra és

a Mississippi folyóra. Lent érdekes kiállítás mutatja be a város történetét és azt a tényt, hogyan indultak innen a telepesek az utolsó nagy rohamra a Sziklás-hegységen keresztül a nyugat végleges birtokbavételére.

Ha már itt vagyunk, nem hagyhatjuk ki mindannyiunk ifjúkora kedves írójának, Mark Twainnek a szülővárosát, Hannibalt. Izgalommal fedezzük fel a Tom Sawyer és Huckleberry Finn csodálatos történeteiből ismerős Polly néni kerítését. Ellátogatunk a Mark Twain nevét viselő, a városhoz közeli barlanghoz is, ahol a regényben Tom Sawyer és Becky Thatcher eltévedt. Még a világítótornyba is felmászunk, amiért külön „kitüntetés” kapunk.

A Mississippi partján sétálva továbbra is egy kis csalódás bujkál bennem. Viszsaemlékezve gyerekkoromra, sokkal hatalmasabb, szélesebb folyónak gondoltam, mint most már másodszor látván. Hiába, a gyermekkori képzelet felnagyít mindent. Nos, ha nem is olyan hatalmas hömpölygő folyam, azért még az egyik leghosszabb a világon!

Még egy darabon tovább autózunk, egészen Crowfieldig, ahol a változatosság kedvéért éjszakára egy másik híres lánc, a Days Inn egyik autópálya mellett lévő motelijében szállunk meg.

Április 9.

Tovább, csak tovább. Egy hetünk maradt a nagy utazásból, és még sok látnivaló van hátra! Ma egész nap autózunk és egyre inkább érezzük, mennyire nehéz ez a hatalmas utazás. Kicsit talán fáradunk, hiszen ma is úgy hétszáz kilométert tettünk meg. Lassan a síkság is véget ér, és a Magyarországnál területileg, lélekszámban is nagyobb Pennsylvaniába érve, visszaérkeztünk a keleti oldalra. Pennsylvania egyben az amerikai függetlenség megszületésének a helye és az Egyesült Államok iparának is a bölcsője. Estére Pittsburgh mellett a Nemzeti Gárda bázisán állunk meg éjszakázni, hogy reggel tovább induljunk Philadelphia felé, ahol korábbi egyeztetés alapján barátaink, Korényi Both Andrásék várnak bennünket!

Április 10.

Reggeltől kezdve fent vagyunk a pályán vagy ahogy errefelé nevezik a Pennsylvania Turnpike-on. Gyakran lassan haladunk, mert itt is javítgatják az utakat. Az meg különösen idegesít, hogy betonfolyósokban terelgetik az embert. Elég félelmetes volt, mint azt a lányom megjegyezte. Csak ebédelni álltunk meg, valami álmos kisvárosban. Elvégre vasárnap van. Alig lézengtek az utcán. Egy hét múlva otthon kell lennem. Hétfőn nekem is kezdődik a munka.

Este hat után érkeztünk meg Korényi Bothékhoz. András és Ildikó nagy szeretettel várt a Philadelphiához közeli elővárosban, Havertownban lévő kis házukban. Andrásék története is egyedi. Az orvos házaspár valamikor a '70-es évek elején, már gyerekkel döntött úgy, hogy elég volt az otthoni rendszerből

és meg sem álltak Amerikáig. András a fegyveres erőknél futott be karriert, ma ezredesi rendfokozatban, orvosként szolgál továbbra is. Ildikó elismert és – tapasztalhattuk – gyakran, a lakásán is hívott gyermekorvos. Ezer szállal kötődnek ma is az óhazához. Az egyik fiúk katona, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen biztonságpolitikát tanul. Gyakran járnak haza, Budán kis garzont rendeztek be.

A ház kedves, tele a magyarságukra emlékeztető tárggyal, antik bútorokkal. Minket külön-külön szobában tudnak elhelyezni. Mivel is várnának mással, mint finom vacsorával. Mi a kiadós ebéd, meg talán a fáradtság miatt is alig tudunk enni. A vacsora után beülünk András nagy városi terepjárójába és irány Philadelphia! Csilla nem is jön, ő már volt itt velem és fiunkkal, Zolival, amikor tavaly erre jártunk. Én is másodszorra nézem meg az amerikai függetlenség történelmi szép épületeit, igaz ezúttal csak kívülről, mert este lévén már zárva vannak. Annál érdekesebb a híres-hírhedt South Street, a punkos, drogos, homoszexuálisok által közkedvelt „szabadosság” utcája, amely ráadásul tele van szexshoppal, meg minden mással, ami a testi élvezetekre csábít. Hiába, ez Philadelphia, ahol (emlékezzünk csak az AIDS-es filmre!) egy kicsit többet szabad, mint Amerika különben puritán-hipokrita más tájain. Engem az egész kicsit New Orleansra, a Francia negyedre, a Bourbon Streetre emlékeztetett. Te Úristen, de régen volt és milyen messze van már!

Április 11.

Az előző napi késői fekvés után kényelmesen kelve bőséges, a háziakkal elfogyasztott reggeli után indultunk el a nem túl távoli Dutch Countyba, az amishokhoz. Csillával, Zoli fiunkkal közel egy éve már jártunk erre, így szakavatott idegenvezetőként vezetem a kis csapatot erre a furcsa vidékre. Mintha évszázadokkal mennénk vissza a történelemben.

Az angol nyelv ferdítéséből a „Deutsh” szóból lett a környék neve „Dutch” (holland). Pedig az igazság, hogy az eredeti telepesek a németországi vallásüldözések ellen leltek itt új hazára. A szigorú vallási és erkölcsi előírások szerint élők a mai napig megőrizték az évszázadok alatt alig változott szokásaikat, az általuk folytatott mezőgazdasági termelés eszközeit. Mintha megállt volna erre a világ. Nincs elektromosság, nincs robbanómotoros erőgép. Helette van szél- és vízikerek, ami segíti a munkát. Az amishok ruházatukban is elkülönülnek. Régi korok kényelmetlen öltözékeiben, lovas kordékon közlekednek, a feltehetően inkább a mi számunkra kiépült jó minőségű betonutakon. Remélve, hogy kíváncsiságunk nem zavarja őket, csak az utakon autózgatva, egy-egy tanya közelében tisztes távolságra megállva figyeljük az életüket. Nincs is ezzel semmi baj. Feltehetően ők is megszokták a turistaáradatot, amely valljuk be, évről évre szép summát jövedelmez az itteni közösségeknek.

Ebédelni a környék központjában lévő „Bird in hands” amish étterembe és egyben turisztikai központba megyünk. Végigkóstoljuk az amish ételekből álló „all you can eat” választékot (lám, azért az amishok is haladnak a kedves vendég érdekében és a maguk hasznára a korral!). Tejszínes kukoricaleves csirkehússal, sonkagombóc édes mártással, majd ugyancsak valami finom zöldbabos-főtt krumplis sonkás valami a folytatás, hogy isteni eperhabbal, mint édességgel fejezzük be a lakomát. Mindezt fejenként hét dollárért.

Ebéd után kissé elnehezülve, de a tőlünk telhető legnagyobb érdeklődéssel figyeljük végig a bemutatóval tarkított érdekes előadást. Megtudjuk, hogy a férfiak az esküvő után kezdik el növeszteni a szakállukat, bajuszt viszont nem hordanak. Többségük a mezőgazdaságban dolgozik és nagyon vallásosak. Érdekes, hogy igen puritán életvitelük ellenére csak a fiatalok mintegy egyötöde szakít ezzel az életformával és hagyja ott a zárt közösségeket. Őket „went to English”-nek nevezik. Minthogy az amerikaiakat még mindig, a mai napig angoloknak nevezik. Egyébként pár évtizede egy hollywoodi sikerfilm, a Kis szemtanú Harrison Ford-dal a főszerepben igaz kalandtörténet keretében, de elég hitelesen mutatta be ennek a furcsa népcsoportnak az életét.

Április 12.

Megköszönve vendéglátóink kedvességét, utazásunk utolsó nagy állomása felé, New Yorkba indulunk. Előtte azért még megállunk Philadelphia belvárosában. Mivel érkezésünk estéjén nem volt lehetőségünk a Függetlenségi Nyilatkozat aláírásának helyszínét megnézni, most Dóriék kedvéért sort kerítünk rá. Utána irány New York!

A fizetős autópályán egy óra alatt érünk fel. Mivel szinte szokásommá vált, hogy a Staten Islandről komppal megyünk be (szép a kilátás az öbölből, ahogy Manhattant megközelítjük és a Szabadság-szobor mellett is elhajózunk), most is arról próbálkozom. A kikötőbe érve tudjuk meg, hogy technikai okokból csak három óra múlva indul a következő járat. Ennyi időnk viszont nincs. Vissza a kocsiba és irány a Holland Tunnel. Gyakorlott közlekedőként fordulok le a Szabadság-szobor felé induló kishajók kikötője, a Battery Park felé. Mivel mi már többször kihajókáztunk a szoborhoz, amíg a fiatalok kirándulnak, Csillával elszaladunk a Canal Streetre a kínai negyedbe a vacsorára szánt, immár minden New York-i látogatásunkkor rituális pekingi kacsa megvételére. Gyakorlottan vezetek a hatalmas világváros utcáin. Megszoktam a dinamikus forgalmat. Vallom, ezek után a világ bármely nagyvárosában mernék autóval közlekedni.

A megbeszélt időben érkezünk vissza a kikötőbe, hogy együtt menjünk el a nagyváros legújabb jelképét is jelentő, egyben a globalizálódó világot is szimbolizáló világkereskedelmi központ, a WTC ikertornyaihoz. Nem először, de nagy élvezettel megyünk fel – most is pillanatok alatt – egészen a 106. emeletig, ahonnan még két

emeletet fellépcsőzünk a nyitott teraszig. Lélegzetelállító a kilátás a világ és NYC négy égtája felé. Dél felé a Szabadság-szobor, az Ellis Island, távolabb kedvenc hidam, a Verrazano-híd és mögötte a nyílt víz zárja a kilátást. Keleten, túl Brooklynon két repülőteret is fel lehet fedezni. A La Guardia és a JFK is ide látszik. Nyugatra New Jersey kikötői és a város harmadik repülőtere, Newark. De az igazán lenyűgöző az, ami észak felé mutatkozik. Végiglátni New York szívét, Manhattant! A felhőkarcolókat, az Empire State Buildinget, a Chrysler Building pikkelyes tornyát és a többieket. És ellátni egészen fel a Central Parkig, a világ talán legszebb városi parkjáig. De hamar elegünk lesz a bámszokásból. Hűvös van itt fent, és ráadásul a szél is erős. Hiába, itt fent New Yorkban éppen, hogy tavaszodik.

Azért ez sem semmi: az elmúlt hónap alatt a négy évszaktól hármát végig tapasztaltunk. Tavaszról indultunk, sokfelé nyárba érkezünk, de találkoztunk még a tél nyomaival is. Valahogy így terveztem. Már itt is rügyeznek a fák. Tavasz van.

A New York-i ENSZ-missziókon lévő szállásunkhoz az FDR, azaz a Roosevelt elnökről elnevezett gyorsforgalmi útra hajtunk fel. Perceken belül odaérünk. Szokás szerint egy szép lakást kapunk vendégszállásként. A kacsza befalása után még beterelem a társaságot a Time Square és a Broadway éjszakai megnézésére. Hulafáradtan esünk az ágyba.

Április 13.

Reggeli után különválnak útjaink. A gyerekek javaslatomra váltottak egy több New York-i múzeumot kedvezményesen megtekinthető, más világvárosban is bevált füzetecskét, és sorra vették a Central Park mellett lévő „Museum Mile” csodáit. Mi, Csillával addig a Central Parkban sétálgattunk. Én délután kettő felé a Time Square melletti Duffy Square-en, a hős világháborús tábori pap szobrának lába alatti jegyirodában próbálkozom szokás szerint estére, leszállított árú, diszkontjegyeket vásárolni. Nagy örömömre sikerül egyenként ötven dollárért (fél áron!) jegyet kapnom a világhíres Michael Flatley-féle ír táncshow-ra, a „Riverdance”-re.

Este a siker fenomenális. A közönség felállva, őrjöngve, több ráadás kikényszerítésével köszönte meg a felejthetetlen estét. Magam sem láttam még ilyent. Megragadott ez az ősi kelta tánc motívumaival koreografált, de nagyon is modern, szuggesztív előadás. Kicsit bujkál még bennem a kisördög: vajon mi miért nem tudunk a csodálatos dallamvilágunk és táncművészetünk alapján valami hasonló színpadra állítani? Szép, szép az Ecseri lakodalmas. Csak az folklór, ez meg amit itt láttunk, modern művészet.

Április 14.

Fájó szívvel, de búcsút intünk New Yorknak. Úgy döntök, hogy a 13-as úton megyünk haza. Ezen mentünk valamikor (Te Uramisten, már lassan két éve) Csillá-

val először Norfolkba. Nem titkolt vágyam, hogy megnézzük útközben az Assateague Island National Seashore-t. Itt, ezen a ma is a természet vadsága következtében szabad területen élnek a fáma szerint még a spanyolok idején partra tett, vagy süllyedő hajókból partra úszott vadlovak. Itt és a szomszédos Chincoteague-szigeten ma is lovak sokaságát figyelheti meg a jól kiépített utakon közlekedő kíváncsi turista. Még egy nevezetessége van a helynek. Minden év július utolsó szerdáján és csütörtökén, országos eseményként, itt úsztatják át a fiatal csikókat. Mondanám rosszmájúan, amelyik átér, mehet az összesereglett lókupecsek elé árverésre.

Az utolsó látványosság következik. Késő délután érjük el a híres Chesapeake Bay Bridge Tunnelt. A szigeteken mesterséges feltöltéseken és nyílt vízen átvezető huszonöt kilométeres technikai érdekesség közepén még megállunk a kiépített pihenőhelyen, a horgászok kedvenc tanyáján, hogy a lassan lemenő nap fényében magunk is megcsodáljuk, hogyan kapkodják ki az ügyes horgászok a jó alsókarnyi, méretes cápákat.

Este fél kilenckor, zuhogó esőben érkezünk a leláncolt házunkhoz. Minden rendben van, csak a fű nőtt meg rettenetesen. Egy teljes hónap van mögöttünk és kilencezer mérföld, ami testvérek között is közel tizenötezer kilométer. És rengeteg, egy életre szóló élmény. A Nagy Utazás véget ért!

„Bónusz” kirándulás észak-nyugatra

Ez az utazás tulajdonképpen nem tartozik a Norfolk-i emberünk ideje alatti eseményekhez. És mégis. A története akkor és ott kezdődött egy telefonhívással. Jeszenszky nagykövet hívott Washingtonból:

– Gyula, tegnap itt jártak nálunk Ruth Andersonék. Biztos emlékszel rá. A rendszerváltozás idején szolgált Magyarországon katonai attaséként. A nyáron Magyarországra akarnak visszalátogatni, és szeretnének találkozni az akkori katonai vezetőikkel. Tudnál segíteni a program megszervezésében?

Természetesen igent mondtam. Ki ne emlékezne a korosztályomból az agilis, amerikai légierő hölgyezredesére azokból az időkből? Gyakori tévészerplései során sugárzott belőle a segíteni akarás. Segíteni az elzárkózás korszaka után, hogy mi, katonák, magyarok és amerikaiak is egymásra találjunk. Hogyne segítettem volna, ha közel tíz év után azokkal a volt katonai vezetőkkel szeretne találkozni, akik annak idején partnerek voltak ebben a közeledésben.

Ma, mint Anderson ezredes is, már nyugállományban vannak. Ez még jobban felkeltette az érdeklődésemet. Már semmi hivatalos kapcsolat, csak az akkor egymás iránt megszerzett tisztelet készítheti ezeket az embereket az újbóli találkozásra. Egy pillanatra átsuhant az agyamon: de hát ott a washingtoni kato-

nai attasé hivatala! Nyilván, ismerve a nagykövet és attaséja „speciális” helyzetét, eshetett inkább rám a választás egy ilyen hivatalosnak nem mondható kérdés kapcsán.

Telefonon hívtam Urbán altábornagyot, vezérkari főnökhelyettest, aki első szóra igent mondott. Ezek után játszi könnyű dolog volt telefonon az otthoni protokollal és Anderson asszonnyal a találkozót összehozni. A sikeres rendezvény megtörténte után egyszer csomagot hozott a posta. Ruth és férje, Andy, könyvben írták meg az emlékeiket. Hogyan is történt egy külföldi szemével az megszervolt rendszerváltás Magyarországon, katonáéknál.

Kapcsolatban maradtunk Andersonék magyarországi látogatása után is. Éreztem valami közöset kettőnk katonasorsában. Megadatott nekünk, hogy érdekes sorsforduló idején szolgálhattunk a másik hazájában. Ruth a rendszerváltáskor, én már egy minőségileg más korban. Immár nem az ellenfeleskedés megszűntekor, hanem szövetségessé válásunk pillanatában. Telefonok, e-mailek sora következett.

Megtudtam, hogy Ruth régen kivált a haderőből és a férjével észak-nyugaton, Seattle egyik elővárosában telepedtek le. Ide hívtak meg minket látogatóba. Erre az útra Mádl elnök felkérése következtében már kint létünk idején nem kerülhetett sor. De a gyakori e-mailezgetések során a meghívást újra és újra megerősítették, és feleségemmel együtt bennünk is megvolt a vágy, hogy néhány év elteltével újból, ezúttal már „turistaként” visszatérjünk Amerikába. Oda, ahol életünk legszebb esztendeit töltöttük. Mivel mindkettőnknek elegendő bónuszpontja maradt a gyakori repülésekből, mi sem látszott könnyebbnek, mint a Delta törzsutasiként átrepülni ezúttal két kontinensen és egy óceánon keresztül, egészen Seattle-ig.

Igen ám, csak hogy közben egy időre megszűnt a Malév–Delta együttműködés, oly’ annyira, hogy a jegyeket megrendelni egészen Prágáig, az ottani Delta irodáig szaladtunk. Emlékszem, amúgy is Prágában kívántunk akkor, 2003 tavaszán hűsvétolni, így az iroda alkalmazottainak nagy öröme, nagypénteken zárás előtt fél órával egyenesen Budapestről érkezve estünk be az ügyeinket rendezni. Azóta is hálás vagyok a cseh hölgyeknek, hogy percek alatt teljesítették kérésünket, és kisvártatva kezünkben tarthattuk a szeptember közepére szóló jegyeinket.

Csak hogy közbejött számomra egy iraki kiküldetés. Kénytelenek voltunk a rendelést abban a reményben törölni, hogy Irak után újra kezdjük a szervezést. Így is történt. Az iraki egy esztendő alatt, ha lehet, még szorosabbá vált spirituális kapcsolatunk. E-mailek jöttek-mentek. Mindegyik felém címzett üzenetből a jó értelemben vett féltés-aggódás sugárzott. „Gyula, keep your head down! Gyula, tartsd lent a fejed!” A mondás bizonyára valamelyik hollywoodi háborús film alapján híresülhetett el a katonák között és nem kell sokat magyarázni, hogy mi ellen bízott. Nos, megfogadtam a tanácsot, és ha nem is a szomorúságtól lecsüggesztve,

de „lelőztam” a fejem. Sikeresen hazatértem 2004 nyarán, a hosszúra sikerült misszió után.

A hosszú kiküldetést hosszú szabadság követte, amelybe bőven belefért a rég-
gen tervezgetett seattle-i kirándulás. Most még messzebb, Stockholmig szaladtunk a repülőjegyeket megrendelni. Az apropó ezúttal is egy másik, barátainknál ugyancsak rég-
zen tervezett látogatás volt. Itt is találtunk Delta-ügynökséget, és fél óra alatt kezünkben tartottuk új repülőjegyeinket. A látogatásra szeptember közepén került sor. A készülődés során Ruthék azt tanácsolták, hogy kocsibérlés-
hez rendelkezünk nemzetközi jogosítvánnyal. Rutin ügy. Intézni az elutazásunk előtti napon mentem el az önkormányzathoz. Az ügyintéző csak egy pillantást vetett a jogosítványomra, majd megrázta a fejét:

– Uram, önnek fél éve lejárt a jogosítványa! Erre nem adhatom ki a nemzet-
közi jogosítványt! – hangzott el a verdikt. Nem mondom, ledermedtem. Egész seattle-i utunk a kocsira épül fel. Terv szerint néhány napos akklimatizálódás után, onnan terveztük az évekkel azelőtti, a Nagy Utazás során elmaradt, Szik-
lás-hegységen keresztül történő átkelést. Át a Sziklás-hegységen, kijutni a Nagy Síkságra, elzarándokolni arra a helyre, ahol a polgárháború fiatal, félel-
met nem ismerő lovas parancsnoka, Custer tábornok egy évtizeddel később, a 7. lovasezred élén, embereivel az utolsó harcosig lemészárlásra került. De tervben volt „Maci Laci országa”, a Yellowstone meglátogatása is. Hogy fo-
gok én eljutni oda, ha nincs jogosítványom? Menekülésként előkerestem Norfolkban szerzett jogosítványomat. Az is lejárt. Szorongással néztem elébe az utazásnak.

Maga a repülés élvezetes volt. Három és fél év után tértünk újból vissza az ál-
lamokba. Az amerikai partokat elérve végigrepültünk az Appalache felett, ahol de sokat is csavarogtunk korábban! Fentről láttuk a nagy sziklát Atlanta mellett. Amit annak idején igaz lifttel, de megmáztunk. A repülőtéren most is ugyanolyan ha-
talmatlan tömeg volt az érkezéskor, mint máskor. Lassabban is ment a beléptetés, a fotózás és az ujjlenyomatvétel miatt. Az idegenrendészethez érve unottan, gépie-
sen kérdezett a hivatalnok: honnan és miért jöttem az Államokba? Amikor megtudta, hogy egy évvel ezelőtti, az iraki kiküldetésem miatt elhalasztott látogatá-
sunkat pótoljuk, egy csapásra megváltozott az ellenőr magatartása. Attól kezdve mosolyogva és szaporán uramozva fejezte be a formaságokat. Lekéstük a seattle-i
csatlakozást, így a velem hozott otthoni mobilomról felhívtam Andersonékat, ne-
hogy előbb menjenek ki a repülőtérré. Még egy négyórás út után végre megérkez-
tünk repülésünk végső pontjára, Seattle-be. A kedves fogadtatást követően az el-
ső kérésem az volt, vigyenek el másnap a jogosítványt kiállító irodába. Le szeret-
nék vizsgázní!

Az irodában kezembe nyomtak egy Washington államban érvényes KRESZ-
könyvet, és másnapra előjegyeztek vizsgára. Csilla nem értette, mi az a nagy buz-
galom, aminek következtében késő éjszakáig forgatom a könyvet. Nos, aláhúzom:

aki már egyszer szerzett jogosítványt, annak valóban könnyebbnek tűnhet az Egyesült Államokban azt megszerezni, de aki nem, ugyanúgy meg kell érte szenvednie. Ráadásul az Államokban még az államok között is van eltérés, így ha harminc napnál tovább tartózkodik valaki egy másik államban, ott is le kell vizsgáznia. A könnyebbség, hogy mint a példám is bizonyítja, nincs túl komplikált adminisztráció. Egyik napról a másikra lehet vizsgát tenni. Még egy olyan külföldinek is, mint én vagyok. Csak sikerüljön. Bizony bújtam a könyvet, mert minden a másnapi vizsgától függött!

Nem kevés belső szorongással mentem másnap Andy társaságában a vizsgáztatásra. A kötelező szemvizsgálaton gyorsan túlestem. Mivel bemutattam lejárt virginiai jogosítványomat, legalább vezetésből nem kellett vizsgáznom. De ott volt a KRESZ-vizsga. Beültettek egy monitor mögé és jöhettek a kérdések. Húsz, a közlekedési szabályokra vonatkozó kérdésre szerencsére időkorlátozás nélkül úgy kellett válaszolnom, hogy csak ötöt hibázhattam. Az első öt kérdésből négyet elrontottam! A hideg verejték csorgott a hátamon. A kérdéseknél nemcsak a szabályokat szükséges ismerni, hanem az angol nyelv legfinomabb hajlásait is. Így bizony egy-két „trükkös” kérdésnek beugrottam. Megráztam magam, és csoda történt. Egészen a huszadik kérdésig egy hibát sem vétettem. Már megnyugodtam, amikor a fránya gép könyörtelenül feladta a rontott kérdések helyett is a következőket. Azokat is sikerült hibátlanul megválaszolnom. Kimondhatatlan öröm fogott el, amikor rögtön a sikeres vizsga után kezembe nyomták a jogosítványt.

A következő napok a környékkel történő ismerkedéssel teltek. Ruth és Andy elvittek minket a kertjükből is jól látható, alvó Mount Rainer vulkán közelében lévő szafariparkba. A parkot busszal jártuk körbe, és közről ismerkedhettünk meg a kontinens észak-nyugati részének állatvilágával. Mondanom sem kell, hogy engem a szabadon kóborló bölények, szarvasok, nagy szarvval rendelkező hegyi kecskék látványa ragadott meg leginkább. De csodálatos élmény volt az óriási kodiak medvéket vagy a falkában élő, nagy testű farkasokat is fényképezni.

A parkból visszafelé Andy elmondta, hogy a tűzhányó közelsége miatt az egész körzet veszélyben van. Bármikor bekövetkezhet egy hasonló természeti katasztrófa, mint ami az innen nem túl távoli St. Helens vulkánnal történt, ami több mint húsz évvel ezelőtt – én is jól emlékszem a korábbi híradásokra – tört.

Seattle-be már a „magunk lábán” mentünk be. Andy bevitt bennünket a közelben lévő Tacomába, ahonnan busz jár Seattle-be. Egészen nevetséges összegért. Kettőnk buszjegyénél bizonyára többet kellett volna az egész napos parkolásért fizetni. A város nem szokványosan amerikai. Különösen San Franciscóhoz hasonlóan az öböl lig lefutó belváros tetszett meg nagyon. Ott is a Pike Place Market, amely valamikor a XX. század elején épülhetett és bizonyára minden idelátogató-

nak pillanatok alatt kedvenc helyévé válik. A többemeletes piacot lépcsőkön több óráig is eltart, mire a bámuló turista bejárja. Van itt minden. Ősz lévén rengeteg gyümölcs, zöldség és természetesen hal minden mennyiségben. Látványosság, ahogy a halárosok egymásnak dobálják a több kilós halakat. Nyilván a kedves látogató, meg a maguk szórakoztatására. A piac előtti placcon műkedvelő afro-amerikai táncosok egymásba karolva jártak valami ősi afrikai táncot. Pillanatok alatt érdeklődő tömeg verődött össze, ütemes tapssal bízgatva-köszönve a spontán bemutatót.

Pár utcával feljebb sétálva érdekes az Alaszkába innen, a volt kereskedők-központtól indult kincskereskedők emlékére létesített, gazdag anyaggal rendelkező kiállítás. Pontos képet kaptunk, hogyan és hány hágón keresztül mászták meg a korabeli aranyvadászok Skagwaybe érve a híres Klondike-ot, hogy utána a Yukon folyó mentén keressék a szerencséjüket. Sokan hiába. De akiknek sikerült és visszaérték ide, azok a nehezen szerzett vagyonukkal nagyban hozzájárultak a város felvirágoztatásához. Hasonlóan a mostani hírességekhez, Bill Gateshez, Charles Simonyihoz és a többiekhez, akik ma teszik naggyá ezt a nagyon emberi, nagyon kedves helyet.

És egy nap eljött végre az indulásunk ideje, amikor kocsit bérelve nekivághattunk az útnak. Fordítva megtenni azt, amit Lewis és Clark kétszáz esztendővel ezelőtt tett meg. Át a Sziklás-hegységen. A kocsi bérlésével nem akadt gondunk. Amikor a jogosítványt kérték, hanyagul nyújtottam át pár napja frissen megszerzett igazolványomat. A kocsi egy majdnem új, piros, kétajtós, automata Dodge Stratus Coupe lett, potom összegért. Nyolc napra kétszáz dollárért, amely összeget rögtön zároltak is a hitelkártyámon. Megkérdezték, hogy biztosítást kérek-e rá (lám, az sem kötelező a szabadság hazájában), de miután az pontosan annyi lett volna, mint a teljes bérleti díj és csak a kocsi kárát fedezte volna, nagy mérséken elutasítottam az ajánlatot. Ez persze megint olyan volt a részemről, mint amikor a kötél-táncos háló nélkül végzi a mutatványait, de hát nem kötél-tánc ez az egész élet?

Elindultunk. Mint a hímes tojással bántam a járgánnyal, de percek alatt éreztem a belülről új szagot árasztó masinát. Hamar ráfordultam az I 90-es autópályára, és elindultunk kelet felé. Kényelmesen vezettem, a középhegységen keresztül vezető kitűnő pályán. Sok-sok mérföld után rá kellett jönnöm, ez a Sziklás-hegység nem is olyan vad, mint ahogy a képzeletemben létezett. Legalábbis nem arra, amerre az utunk vezetett. Néhány emelkedő és völgymenet után lapályok tarkították az utunkat. Könnyű és élvezetes volt a vezetés. Megfigyeltem, hogy völgymenetben menekülő sávok vannak. Nyilván a nagy raksúlyú kamionoknak, ha netán elmenne a fékük. A durva kővel kirakott, kissé emelkedő szögű szakaszok az út szélén, odakormányozva, biztosan megfogják a meghibásodott járművet.

Első napra rövid utat terveztem. Azért a Washington államhatárt még a hátunk mögött hagytuk. Régi jó szokás szerint megálltunk a következő állam, Idaho határán. Itt a Visitor Centerben kávéval, teával kínáltak és természetesen hotel-motel bónuszfüzetekkel. Ki is néztük magunknak a nehezen kiejthető, közeli Coeur d’Alene települést, egy szép tó partján. Bónuszfüzetünk alapján kecsegtető motel-árak vártak ránk. Hamar sikerült elkvártélyozni magunkat, utána uzsgyi a környéket felfedezni.

A kis üdülőváros szokványos amerikai. Kirándulóközpontként tele szuvenír- és régiségboltokkal. Hanem a tópart! Meglep, milyen nagy jachtkikötő simul a városkához. Szövevényes mólórendszerén hosszú ideig lehetne sétálni, nézegetve közben a könnyű alkonyi szélben, szorosan egymás mellett, lágyan ringatódzó hajócsodákat. Gazdagság. Ez a gondolat suhan át az agyunkon. Gyakorlatilag elég távol minden jelentősebb nagyvárostól mennyi luxushajó várja gazdáját.

Reggel korán indultunk. Újból fel a pályára és irány az emelkedő, nappal szemben. Szép, őszi időnk van. Kellemes volt az autózás, csak a szokásos ebéd-tankolás miatt álltunk meg, majd tovább, tovább. Jó ütemben haladtunk, és ahogy tankolásnál megfigyeltem, a fogyasztás sem olyan vészes a kettő-négyes turbóval felszerelt kocsiban. Ez pedig lényeges, mert hol vannak azok a szép idők, amikor öt-hat éve egy dollár valamennyiért vásároltam a benzin gallonját. Most három dollár körüli az ár, persze még mindig jóval olcsóbb az otthoninál. A sebességgel is vigyázni kell, nem szeretnék az időnként, mint valami ragadozó, az elválasztó sávban a sebességet túllépő autósokra várakozó rendőrök prédája lenni.

Jóval tovább jutunk, mint terveztem. A montanai Billings mellett találtunk kellemes szállást. Egészen közel értünk első célpontunkhoz, Custer tábornok utolsó csatájának színhelyéhez, Little Bighornhoz. Mivel kora este volt, beautózzunk a város vásárlónegyedébe. Itt is, mint Amerika-szerte, egymást érik a bevásárlóközpontok, a mallok. Mindig meglep, hogy éri meg ennyi hatalmas, nagy választékkal rendelkező üzletközpontot viszonylag nem nagy településen üzemeltetni. Nos, valószínűleg a válasz a nagy vásárlóerővel rendelkező lakosságban rejlik. Nézelődünk, vásárolgattunk a számunkra korábban jól megszokott márkájú shopokban. Még mindig érdekesebb márkás ruházati cikkeket Amerikában vásárolni, mint otthon. Megfigyeltem, általában kétszeresére drágul minden, mire a tengeren átér hozzánk. Ez azért a szállítással sem magyarázható.

Harmadik nap reggelére virradtunk. Rövid autózás után a hátunk mögött tudtuk a Sziklás-hegység lenyűgöző vonulatát, és kiértünk a prérire, amely innen kezdve ezer és ezer kilométeren keresztül tart az Appalache-ig. Érdekes a táj. Látni, hogy az itt élő farmerek kihasználva a természet adta lehetőségeket, állattenyésztéssel foglalkoznak. Érthető, ezért folyt a küzdelem. A polgárháború és az országegyesítés után jellegzetes társzekereiken tömegével megindultak az új földet foglalók, ezt hódították el, az életmódjukban messze, évszázadokkal lemaradó, legeltető indián őslakosságtól. Természetesen az állam katonasággal igyeke-

zett biztosítani az új honfoglalók terjeszkedését. Nyilvánvaló volt az összeütközés elkerülhetetlensége.

Szinte a semmiből tűnik elő a Custer-domb és környéke, a Custer Last Standing (Custer utolsó harcállása), az a hely, ahol a polgárháború és az azt követő „Go West!” évtizedek egyik legellentmondásosabb személyisége, kettőszáztíz katonájával az életét vesztette. Amerikai éveim során szinte nem tudtam a polgárháború virginiai csataterein úgy megfordulni, hogy ne találkozzam ezzel az extravagáns lovas katona emlékével. Érdekelt az a hely is, ahol az amerikai hadsereg azóta is a saját földjén az utolsó csatáját elvesztette. Ez a kettős vágy hajtott ide, ezer és ezer kilométeren keresztül, hogy jobban megismerjem Custert és személyesen is bejárhassam azt a csatateret, ahol a mindössze harminchét évet megélt katona az utolsó emberéig lemészárlásra került. Közöttük sógora, valamint két fivére, Thomas és Boston is, akik szintén csapatának tagjai voltak.

A helyszínen, mint szerte Amerikában a hasonló történelmi emlékhelyeken, impozáns Visitor Center fogadott bennünket, ahol filmvetítésen ismerkedhettünk meg Custerral és az itt lejártsódott csata részleteivel. A nyílt téren terepasztal segítségével a Nemzeti Park rangerei tájékoztattak bennünket az 1876. június 25-én egész álló napon itt történtek eseményeiről. Végül jól felszerelt boltban vásárolhattunk kiadványokat, emléktárgyakat. A látogatóközpontból kijőve első dolgunk az utolsó állomás bejárása volt. A nem túl magas domb arra jó volt, hogy Custer megmaradt negyven körüli katonájával lelőtt lovaik mögül az utolsó töltenyig védekezzen, míg a sokszoros túlerő szinte egyenként le nem vadászta az üldözőkből üldözötteké váltakat.

De mi is történt azon a végzetes napon ott, a kéken felsejlő hegyekhez közeli prérin? Custer mint a US 7. lovasezred alezredesi rangban lévő parancsnoka egy hadjárat részeként messze elszakadva a főerőktől ért június 25-re a Little Bighorn környékére. Vagabund természetét nem meghazudtolva, nem törődve a felderítői jelentésekkel, ereszkedett le a környező hegyekből a síkságra. Pedig a figyelmeztetést megkapta. A jelenetet talán legjobban a Dustin Hoffman főszereplésével készített nagy sikerű film, a Kis Nagy Ember példázza, amikor a scout szerepet játszó, indiánok között felnevelkedett Kis Nagy Ember az egészen a látogatóközpontig látszó Hollófészek-hegyen leereszkedni készülő Custert figyelmezteti: „Tábornok, ne menjen le a völgybe!” De Custer leereszkedett. Feltehetően önhiúságból, a katonái felkészültségében, fegyverzetének korszerűségében bízva, a folyamatos tizenöt éven keresztül tartó győzelmi sorozat következő epizódjának képzelve lépett harcba. Ráadásul három részre osztotta az egységét. A legtragikusabb sors azon a hosszú napon rá és embereire várt. Az „Ülő Bika” és „Őrült Ló” törzsfőnökök által vezetett, ugyan gyengébben felszerelt, de sokszoros és egyesült indián túlerő üldözővé vált az először menekülőnek gondolt indiánokat vad vágatában kergető Custer nyomában.

Érdekes és egyben szomorú érzés volt nyomon követni a rejtőzészre-manőverre jó terepet adó, árkokkal szabdalta, dimbes-dombos folyóvidéket, ahol Custer csa-

patát részenként szakították le az elől rohamozó parancsnoktól és hol hatosával, hol tízesével kerítették be és gyilkolták le azokat. Custer bizonyára egy idő után észrevette, hogy mi történik mögötte, de már későn. Nem volt menekvés. Ekkor hozta azt a döntést, hogy a ma nemzeti emlékhelyként látogatott magaslaton megvívja utolsó csatáját. Segítségben nem reménykedhetett, mert szétszórt csapata különben is saját életéért küzdött, a főerők pedig csak jóval később, valamikor másnap délután értek a helyszínre. Rájuk hárult, hogy a sokszor megcsonkított, megskalpolt, kirabolt holttesteket elhantolják.

A magaslat mellett most is ott a temető, ahol a furcsa háború halottai nyugszanak. Custer kivételével, akit évekkel később kihantoltak és iskolájában, a West Point Akadémián helyeztek örök nyugalomra. A csatatér most is él. Ottjártunkkor is amatőr kutatók fémkeresőkkel járkáltak az egyes tragikus, kőtáblán szereplő nevekkel jelölt, szétszórt helyszíneken, keresve a földben a csata során kilőtt lövedékeket. Éppen tanúi voltunk, ahogy egyikük nagy büszkeséggel bányászt ki és mutatta meg nekünk a megtalált fémgolyót. Vajon kit ölt meg, kinek a testén mehetett át ez a halált hozó kis vasdarab? Mindenesetre így ér össze tegnap és ma, múlt és jelen.

Ki is volt ez a George Armstrong Custer tábornok, aki az amerikai hadtörténelem egyik talán legérdekesebb figurája? Az 1839-ben apai ágon westfáliai német, eredetileg Küster nevű, anyai ágon angol ősoktól származó Custer, Ohio államban született. A fáma úgy tartja, hogy egy prominens helybeli segítségével jutott be a West Point Katonai Akadémiára, aki állítólag így módon kívánta távol tartani a lányától. Az ifjú kadét az iskolán is inkább botrányaival tűnt ki, alig elkerülve a szigorú intézetből történő eltávolítását. 1861-ben, a polgárháború kitörésének pillanataiban évfolyamutolsóként, harmincnegyedikként végzett.

Az északi erők lovasságához bevonulva, valószínűleg nyughatatlan, veszélyt nem ismerő természetének köszönhetően a csatákban pillanatok alatt ismertségre tett szert. Manassas, Wilderness, Chancellorsville és Gettysburg jelzik hősi, bátor tetteinek mérföldköveit. Gettysburgnál kapja főhadnagyból az ideiglenes dandártábornoki rendfokozatot és mellé egy dandárt, amelynek élén fontos csapást mér a déliek lovas parancsnokára, a nem kevésbé vagabund Stuart tábornokra.

Jellemző, mennyire nem kíméli saját, de emberei életét sem, 257 katonája holtan marad a harctéren. A háborút Appomattoxnál a McClean házban a Lee megadási okmányt aláíró aktus résztvevőjeként fejezi be. Érdekes legenda, hogy hősiességéért megkapja emlékbe azt a kis asztalt, amelyen Lee a dokumentumot aláírta. Grant felterjesztése ellenére mégsem sikerül tábornoki rendfokozatát megtartani.

Sok, a harcok alatt ideiglenesen magas rendfokozatot szerzett tiszthez hasonlóan, századosként veszi vissza az állandó hadsereg. Több ezer katonával együtt elküldi az egyre nyugatabbra tartó Frontier-ra, a határvidékre, hogy biztosítsa a háború végén meginduló új honfoglalást, a század végéig tartó új időszakot, amit ma nemes egyszerűséggel „vadnyugati korszaknak” nevezzünk. Itt az „Indián háború” idején is kitünteti magát, de a hadbírássággal is akad dolga. Leghírhedtebb, kö-

nyörtelen csatája a Washita folyónál történik, amikor egy feltehetően véletlen puszkadörrenés után tömegesen mészárolják le a védtelen, rezervátumba kényszerített indiánokat. Így és hasonló „hőstettek” során érkezünk el a végkifejlethez, amikor a harminchét éves, de a magát fényképeztetni szerető, a fényképeken jóval idősebbnek kinéző katona ellentmondásos életének utolsó állomásához érkezik.

Amerika, Little Bighorn, Custer. Szorosan összetartozik. Az egész történet valahol egyetemleges. Nemcsak az amerikaiaké, de a mi történelmünk is. Ha végignézzük a US 7. lovasezred zsoldlistáját, Európa valamennyi országából találunk bevándorlókat. Ezek után már nem is volt meglepetés, hogy öt magyart is felfedeztem közöttük. Azt nem sikerült megállapítani, hogy történetesen akkor a Custer-dombon, vagy egyáltalán a kétszázöt esztendő között volt-e magyar származású. Sokk volt a csata Amerikának, amelynek emléke a mai napig kísért. A polgárháború után hatalmas léptekkel előre haladó, fiatal, magabiztos ország kapott figyelmeztetést. Vajon, hat-e még ma is? Appomattox és Little Bighorn. Sokkal többről szól ma nekem, mint korábban valamikor is.

Kora délután indultunk visszafelé, hogy másik nagy álmunkat, a Yellowstone-t felkeressük. Hamar visszaérkeztünk a hegyek közé. Egy kisvárosban álltunk meg késő délután. Csilla mosott a huszonöt centesekkel működő mosó-szárítógépeken, én pedig interneteztem. Elrendeztem az átutalásaimat, válaszoltam az e-mailjeimre. Elolvastam az otthoni híreket. Élvezem a mai kor ezen csodáit. Már maga a mobiltelefonom is olyan, hogy eleve háromnormásként rákapcsolódtam időnként az itt Amerikában is népszerű T-Mobil szolgáltatóra. Jó ez a biztonság, mert így az otthoniakkal, ha nem is a hívások alapján (az azért egy kicsit drága lenne!), de sms-sel naponta tartottuk a kapcsolatot.

Másnap rövid időn belül elértük a park nyugati kijáratánál lévő West Yellowstone-t. Mivel találtunk olcsó szállást közvetlenül a park bejáratánál, gyorsan lepakoltunk és irány a csodák birodalma! A Maci Laci sorozatból általunk megismert park Amerika legrégebbi nemzeti parkja. Az 1872-ben létesített park közel egytized nagyságú, mint Magyarország. Tulajdonképpen egy a vulkanikus tevékenység következtében kialakult óriási kráter, a magas hegyek ölelésében. A vulkanikus múltra ma inkább csak a gejzírek emlékeztetnek, amelyekből állítólag több van itt, mint Izlandon. A park jól kiépített százhetven kilométeres úthálózatán egy nyolcast járhat be a sietős turista. Mi két napot szánunk az itt tartózkodásra, így most az első nap maradék részében a felső, kisebb kört járjuk be.

A belépti díj, ami több napi belépésre érvényes, nevetséges. Húsz dollárt fizetünk kettőnk után és a kocsira. Ezért bejárhatjuk a parkot, megcsodálhatunk mindent és igénybe vehetjük a szolgáltatásokat. Az első meglepetés alig néhány száz méter után ért bennünket. Az utunk mellett párhuzamosan lévő folyó partján bölénycsorda vonult. Természetesen pillanatok alatt kocsisor alakult ki és mindenki önfeledten fényképezte az őállatokat. Meglepett, hogy szeptember közepe lévén mennyire tele volt a park. Mi lehet itt akkor nyáron?

A bölényeket elhagyva odébb egy böggő bika a háremével keltette fel a kíváncsiságomat.

Úgy látszik, megszokták az itteni állatok ezt a sztárságot, mert cseppet sem zavartatják magukat tőlünk, emberektől. Önfeledten fényképeztem a mi kárpáti szarvasunkhoz hasonló amerikai szarvast, az elket. Nagyon azért nem mertem közel menni őkelméhez, nehogy vetélytársnak véljen a mögötte sorukra váró hölgyeket illetően. Még szerencse, hogy tisztességesen rá tudtam zoomolni a teljes erejéből a nászdalát fújó bikára. Odébb autózva, egy nagy mezőn másik egyedüli bikát nézegettünk.

A síkságon átfolyó gyors patakban állva pisztrángra várva horgász dobálta a szerelékét. Felesége a parton, kempingszéken üldögélve olvasgatott. Idilli kép. Horgászni igen, vadászni nem szabad a parkban. Vadászni csak a nemrégén viszsza telepített farkasoknak engedélyezett. Óriási élmény, amikor a távolból megpillantottunk egy nagy testű szürkefarkast, ahogy tőlünk tisztes távolságot tartva loholt feltehetően korai vacsorája után. Utunk felfelé vezetett, majd egy keskeny szurdokon áthaladva a gejzírek földjére ereszkedtünk le. Leparkíroztunk és gyalogosan vágtunk neki a sok száz bugyborékoló, időnként méterekre kitoró gejzíreket megtekinteni. Leírhatatlan az érzés, ahogy a környéket bejártuk. Ilyent még sohasem láttunk. Ez a Mammoth Hot Springs vidéke.

Elidőztünk a látogatóközpontban. Itt is van szálláslehetőség, jóval drágább, mint kint. Magyarokkal is találkoztunk. Amikor a hosszú kávét kértem a pultostól, megkérdezte, honnan jöttünk. Amikor megtudta, hogy magyarok vagyunk, elkiabálta magát. Hívására Mike, azaz Miklós került elő. Kiderül, valamikor a hetvenes években jött ki. Velünk egykorú lehet. Nemrég a feleségével feladták New York-i lakásukat, vettek egy minden kényelemmel rendelkező lakókocsit és neki-vágtak Amerikának. Már itt vannak egy fél éve. Mindketten dolgoznak. Majd ha hidegebbre fordul, továbbállnak. Azt tervezik, hogy télre lemennek Kaliforniába. Aztán majd tavasszal visszatérnek. Mert nagyon tetszik nekik erre felé. Meghiszem azt. Sajnos, nekünk csak szűk két nap jut az itteni életből.

A nyolcas felső részén nyugatnak fordultunk. Egy helyen megint nagy a tömeg. Kiszállok és érdeklődöm. Medvét láttak a bocsával. Meregetem a szememet, de valószínűleg beváltottak már a sűrűbe. A medvével különben is nagyon kell vigyázni. Nagyon sok Maci Laci filmen felnőtt járt pórul már erre felé és szerte Amerikában.

Sajnos, emlékeim szerint is félrevezető üzenetet sugallt a különben kedves, felejthetetlen sorozat. A medve vadállat. Kiszámíthatatlan, különösen, ha a bocs is vele van. Még mentünk egy darabot, élveztük a festői tájat, a szikrázó napsütésben a távoli magas, már havas hegyeket és előtte a prérin legelésző bölénycsordákat. Mint kis fekete pontok, olyannak látszanak az állatok a sárgás háttérből. Lassan megszoktuk a bölényeket, amelyek mindenütt ott vannak, még a gyalogos-átkelőhelyen is otthon érzik magukat. Vissza fordultunk. A

park bejáratánál kapott információ szerint különben sem tudnánk a kiskörön teljesen körbe menni. A közeli hegyekben építik az utat. Teljes útelzárás van az északkelet felől beérkező út után. Esteledik, mire kiértünk a parkból. Elhelyezkedtünk a motelben és terveztük a másnapi, nagyobb utat, amikor az alsó részét járjuk be a nyolcasnak.

Másnap meg sem álltunk a park leghíresebb gejzíréig. Ez az Old Faithful, az öreg hűséges. Kegyes volt velünk az „öreg”. Alig pár perc múlva harminc méter magasra is fellötte a vizet, nagy öröme az őt szemlélőknek. Tovább mentünk és meg sem álltunk a mi Velencei-tavunk méretére saccolt Yellowstone-tóig. Nem sokat álltunk. Inkább az ezen a vidéken is lépten-nyomon található fortyogó-bugyogó gejzirképződményeknél időztünk hosszabban. Dél is volt már, mire a park egyik másik központjába, a Canyon Village-be érkeztünk. Ebéd, nézegetés a mindenhol fellelhető shopokban, aztán gyerünk megnézni azt a helyet, amelyről az egész park a nevét kapta. Ez a Yellowstone vízesés.

Valóban, az azonos nevű, Yellowstone folyó két oldalán magasló part sárga színű. Csattogtattam a fényképezőmet. Megnéztük a vízesést felülről is, azután meg alulról. Igaz, nem a Niagara, de ez is gyönyörű. Továbbindultunk. Itt is, ott is megállunk. Élveztük a szinte öt-tíz kilométerenként teljesen változó világot. Ilyen töményen, sokoldalúan még soha nem láttam a természetet. Hegyek, völgyek, nehezen járható serpentinek, hágók (nagy része október végétől április közepéig lezárva!), kanyonok, majd gyönyörű síkságok, háttérükben magas, hófödte hegyekkel. Hatalmas tó, vízesés, gejzírek minden mennyiségben. És eddig csak kerítés mögött láttott állatok mindenfelé. Ha valaha volt, ilyennek képzelném el a paradicsomot.

Kifelé tartva hatalmas bölénycsordába keveredtünk. Valaki a kocsijával ügyletenül az út felé terelte a békésen ballagó állatokat. Most egy szűk kanyonba érve óhatatlanul csak az úton tudtak lassan továbbhaladni. Mint otthon, faluhelyen, amikor a csordás a falu utcáján hajtja haza a marhákat. Ugyanolyan békésen ballagtak. Sokszor egy-egy bika feje talán húsz centire volt a felhúzott ablak mellett a fejüktől. Hát, volt már jobb érzésem is. És a gondolat mindig bennem motoszkál: mi lesz, ha egyik nekimegy a kocsimnak és összetöri? De nem megy, mi pedig ezzel az utolsó izgalmas élménnyel búcsúztunk el a parktól.

Következő nap hazafelé indultunk. Délről haladunk visszafelé. De előtte még tettünk egy kitérőt. A közelben volt Virginia City. Egy élő szellemváros a múltból. Ezt meg kellett néznünk! Virginia City akkor vált híressé, amikor 1863-ban aranyat találtak errefelé. Ez a település is hasonló, mint az arizonai, általam már megregélt Tombstone, azzal a különbséggel, hogy ez a város túlélte az aranybányák kimerülése utáni elnéptelenedést. Kis város, de élő kisváros. És ami a fontos, pontosan úgy néz ki, mint száznegyven évvel ezelőtt. Fedett fajárda, kis üzletek. A börtön ma is funkcionál. A városka operaházában a mai napig a XIX. században itt játszott darabokat mutatják be időről időre. Erre nincs időnk itt maradni, de a várostól két kilométerre lévő valóban szellemvárost, Nevada Cityt

azért alaposan bejárjuk. Van itt is minden, forgószékes fodrászüzlet, vegyesbolt, ahol mindent lehetett kapni a sparherttől a petróleumlámpáig. Minden úgy néz ki, mint a filmekben. Később még egy Ford T modell is leparkírozott az út szélén. Láthatóan örökre. Elgondolkodtató egy nagy fa előtt megállva, ahol a néptétele alapján végeztek ki utoljára egyet a rosszfiúk közül, akiből jutott akkor-tájt errefelé bőven.

Ütemesen haladtunk tovább. Boise volt a cél éjszakára. Az már újból Idaho állam. A következő nap a hátborzongatóan hangzó Oregon és Idaho határán lévő Pokol Kanyont szerettük volna bebarangolni. Ami állítólag vadabb, mint a Grand Canyon. Nos, olyan vadnak bizonyult másnap, hogy egy idő múlva vissza is fordultunk a kanyon aljában, a folyóparton kanyargó útról. Megrémisztettek a lépten-nyomon kőhullást jelző táblák. Eddig megúsztam. A bölények sem lapították össze a kocsinkat, most pont az kell, hogy valamilyen jó nagy kődarab okozzon kárt. Aztán maradhatok itt Amerikában, mire „leomosogatom” az autó árát. Inkább felülről pislogtunk le a valóban varázslatos kanyonba.

Az út visszafelé is változatos volt. Nagy medencék, sehol semmilyen tragikus nehézségű útszakasz, újból át a Sziklás-hegységen. Természetesen most is autópályán haladtunk. A 84-en, amely a mormonok fővárosát, Salt Lake Cityt köti össze Seattle-lel. Utolsó éjszakára Yakima környékén álltunk meg. Innen akár sötétedésre meg tudtunk volna vendéglátóinkhoz érkezni, de egyrészt nem kívántunk visszaélni a vendégszeretettelükkel, másrészt holnap inkább felmennénk a Mount Rainer vulkánra. Így is történt.

Reggel elfogyasztottuk az utolsó motelbeli reggelinket. Ráadásul milyen helyen! Ezek a képek is mozifilmbe valók. Hosszú bárpult, szemben bordó műbőrrel borított pados boksok. A pincérnő természetesen „édesnek” szólított bennünket, miközben a rendelést felvette, és kérés nélkül kancsóban hozta ki azt a rettenetes, de meleg amerikai hosszú kávét. A szokásos amerikai reggelit kapjuk: tükörtojás pici virslivel és sült baconszalonnával. Csilla nagy öröme pancake-t is kapunk, ami messze nem hasonlít a mi palacsintánkra. Kicsi, vastag és kerek. De jó ízű.

Újból fent voltunk az autópályán és abban a csodában részesültünk, hogy egyszerre láttuk a térség két híres, most szunnyadó tűzhányóját, a Mount St. Helenst és a Rainert. Mivel az volt a tervünk, hogy másnap már Ruthéktől, de külön kirándulás keretében meglátogatjuk a St. Helenst, most a Rainer felé vettük az utat. Csodálatos, ahogy egyre jobban emelkedve felfelé, élénk tárulkozott a hófödte csúcs. Lent csodálatos a vénasszonyok nyara. Szikrázó napsütés, húsz fok körüli hőmérséklet.

Az egyik kilátópontnál amerikás magyarokba botlottunk. Csodálkoznak, amikor megtudták, mi otthoni magyarok vagyunk. Hazulról még azért nincs igazi nagy vendégjárás errefelé. A látogatóközpontig mehettünk kocsival. Onnan is gyönyörű a kilátás. Lefelé a hegyről útjavításba botlottunk. Mi voltunk az elsők, a csak egyszerre egy irányba zajló forgalomban egymást bevárók konvojában. Egy csinos út-

kaparó hölgy szállt be mellénk, mutatva, mikor melyik sávon kell haladni. Szóba elegyedtünk. Elmondta, hogy tisztességes a fizetése az útjavító vállalatnál. Megél belőle. Egy útjavító munkás. Örült, hogy magyarokkal találkozott.

Sötét este volt, mire utunk hetedik napjának a végén visszaérkeztünk Andersonékhöz. Másnap még a mienk volt a kocsi, ezért irány a St. Helens. A nyugati parton végigvezető 5-ös úton jó száz kilométert haladtunk dél felé. Castle Rock környékén fordultunk be a felrobbant tűzhányó felé vezető útra. Látogatóközpont, csekély belépti díj és rengeteg információ. Mi persze a természetben szeretnénk látni, mi is történt itt közel negyedszázada. A látogatók számára helyreállított Spirit Lake Memorial Highway-n mentünk be a katasztrófa sújtotta övezet belsejébe. Most is gyakran mintha holdbéli tájon járnánk. A folyóban, amely mellett felfelé haladtunk, a hegyről lezúduló sár-kőfolyam hömpölygött, kilépve medréből és mindent elsodorva az útjából. Ahogy közeledtünk a felrobbant csúcshoz, egyre kopárabb a vidék. A hajdan hatalmas fenyőerdőkre csak a kidőlt és elkorhadásukig már a földön fekvő halott fák regimentje emlékeztet. Persze, a természet nagy úr. Mindenfelé látszik, hogyan tér magához a vidék.

A legszebb élmény utunk végén, a látogatóközpontnál várt. Miután levetítettek egy nagyszerű filmet az egészről, kivilágosodik a terem, széthúzzák a függönyt és előttünk van a felrobbant csúcs, amelynek kráterében lám, újból emelkedik a következő csúcsocska. Biztos évszázadok is eltelnek, mire megnő. Arra nincs időnk, hogy megvárjuk. Lassan elindultunk a hegyről lefelé.

Leadtam a kocsit. Szerencsére karcolás nélkül megúsztuk. Több mint ötezer kilométert vezettem. Utolsó szabadnapunk lévén mit is választhattunk volna: bebuzoztunk utoljára Seattle-be. Fellifteztünk a város jelképévé lett Space Needle kétszáz méter magasságban lévő tetejére. Pechünkre a tűzhányókat a borús idő miatt nem láthattuk még egyszer, de hát voltunk mind a kettőn.

Az utolsó napon Ruthék kivittek a repülőtérre. Sem ők, sem mi nem szerettünk volna kora hajnalban kelni, hogy elérjük a korai járatot, amely Cincinattin keresztül már hazafelé repít majd. Így az egyik repülőtéri szállodában töltöttük az utolsó esténket. Hazafelé, ha lehet, még hosszabb volt az út, mivel az időkülönbséget is számításba kellett venni. És egy szép szeptemberi reggelen megérkeztünk. Végleg lezárva egy csodálatos történetet, amely Amerikáról és rólunk, valamint az ott töltött éveinkről szólt.

Az amerikai polgárháború csatatarein

Arlington

Számomra, katonaembernek megbocsátható, hogy amerikai tartózkodásom során semmi más nem lelkesített jobban, mint az amerikai polgárháború csatatareinak, a híres események helyszíneinek meglátogatása. Úgy maradt meg bennem az Észak és Dél háborúja, mint a demokratikus Észak hősieks küzdelme a gaz rabszolgatartó Dél ellen.

Az első elgondolkodtató benyomás az első kiutazásomkor, a Washingtonban lévő arlingtoni temető meglátogatása során ért. Arlington sohasem volt csatatér, mégis fontos színhelye a polgárháborúnak. A hősök emlékét őrző, ma is működő temetőben a fővárosból a legtöbb helyről jól látható magaslaton fekszik a déliek fővezérének, Robert E. Lee tábornok háza.

Lee tábornok fiatal éveiben Washington elnök egyik leszármazottját vette el feleségül, így került a görög építészetre jellemző homlokzatú, csinos palota birtokába. A négerek szabadságáért küzdő, a dalokból ismert John Brownt Harpers Ferrynél elfogó tehetséges katonát, Lee-t 1861 tavaszán a fegyveres küzdelem kirobbanása előtt Lincoln elnök megbízásából megkeresték, hogy vegye át az északi csapatok fővezérségét. Napokig gondolkodva az ajánlaton, itt az arlingtoni ház halljában adta át a végleges elutasító választát, amelyben lemondott minden posztjáról és katonai rangjáról, bejelentve, hogy Richmondban csatlakozik a Konföderációhoz. Az okot szülőföldje védelmében jelölte meg.

Ez a tény elgondolkodtatott. A déliek – a gyorsan iparosodó és ezért munkáskezre a bevándorlást is meghaladó méreteken szükségét látó – északiak eddigi életükbe történő durva beavatkozását látták, és a négy hosszú esztendeig tartó ádáz küzdelmet saját honvédő háborújuknak tartották. Való igaz, utolsóként ragszkodtak egy, a XIX. század hatvanas éveire már önmagát meghaladott intézményrendszerhez, a mezőgazdasági, délen sok generáción keresztül működött rabszolgatartáshoz. És az is igaz, hogy a rabszolgatartás már lényegesen más volt, mint az azt megelőző évszázadokon keresztül. Mint ahogy tény az is, hogy Lincoln elnök csak egy évvel a polgárháború kirobbanása után törölte el formálisan

a rabszolgaságot. Mindenesetre okosabb politizálással talán elkerülhető lehetett volna egy oly' sok véráldozattal, veszteséggel járó testvérháború.

Arlington a nemzeti gyászhely. Létesítése szorosan összefügg Lee tábornokkal. Az északiak hamar elfoglalták és bekvártélyozták magukat a birtokra. Amikor pedig megindultak a harci cselekmények, az északiak úgy döntöttek, hogy halottait ott, a hatalmas kertben temetik el. A domb tetején lévő kastély ablakából lássa majd Lee, mit művelt az északiakkal. A történelmi hűséghez tartozik, hogy miután Lee a konföderációhoz való csatlakozásáról a döntését meghozta és elhagyta lakhelyét, soha többé nem tért vissza Arlingtonba.

Manassas

Az első komolyabb összecsapás színhelye az Unionista és a Konföderációs seregek között Washington mellett. Érdekeség, hogy két manassasi csatát is feljegyezz a história. Az első 1861-ben, a másodikat egy évvel később. Mindkettőben a déliek győztek.

Az első csatát nem vették komolyan az északiak. Még a főváros közönsége is, mint valami látványosságra, piknikkosarakkal kocsizott ki megnézni, hogyan tanítják móresre a jenki csapatok a délieket. Azt hitték, hogy az általuk szedett-vedettnek vélt, sebtében toborzott sereget egyetlen megsemmisítő csatában szétverik és örökre elveszik a „rebellisek” kedvét a lázadástól, az új renddel való szembeesüléstől. Nem ez történt. A déliek zseniális fiatal tábornoka, a virginiai lexingtoni katonai iskola tanára kijózanító vereséget mért az északiakra. A csata egy kritikus pillanatában kíséretétől körülvéve a heves ágyútűzben mozdulatlanul ült a lován egy magaslaton, háta mögött az erdővel azon a helyen, ahonnan már nem volt tovább hátrálni. Katonái közül valaki látván azt a nyugalmat, ahogyan parancsnokuk figyelte a küzdelmet, elrikkantotta magát:

– Nézzétek, Jackson! Úgy áll amott, mint egy kőfal! – és adták szájról szájra tovább a hírt a katonák, megsokszorozva ellenállásukat és fordítva a csata menetén. A hős parancsnokon ettől a pillanattól kezdve ragadt rajta a név: „Stonewall” Jackson, hogy még sok csatán keresztül, egészen értelmetlen haláláig Lee tábornokkal közösen győztesen, csatáról csatára vezesse a déli seregeket.

Van ennek a helynek még egy érdekessége. A csata idején élt itt egy család, McLeanék. Zaklatva érezvén magukat és tartva a környéken állandósuló harci cselekményektől úgy döntöttek, hogy Virginia állam egy csendesebb környékére vándorolnak, és ott kezdenek új életet. A választás az Appalache-hegység környékére, Appomattoxra esett. Ki gondolta volna, hogy négy év múlva, 1865. április 9-én éppen McLeanék új otthonában írja alá Lee tábornok az északiak győztes hadvezére, Grant tábornok előtt a feltétel nélküli, azonnali megadásról szóló kapitulációt.

Fredericksburg

Sokszor elhajtottam a 95-ös úton a Washington és Virginia állam fővárosa, Richmond között lévő híres csatater mellett, míg egyszer sikerült időt szakítani, hogy bejárjam.

A történet a következő: a győzelmet kiharcolni vágyó északiak itt a folyón átkelve igyekeztek döntő csapást mérni Lee seregére. A győzelemmel elhárult volna az akadály Richmond, a déliek fővárosának elfoglalásától. Nem így történt. Ennek egyetlen magyarázata az északiaknak a háború első felében meglévő eredménytelen hadvezetése. Minden jel arra mutatott, hogy a népességében, területében, gazdasági potenciáljában kisebb délnek esélye sincs az ellenállásra. Nem így történt. Manassas, majd Fredericksburg az ellenkezőjét bizonyította be.

Katonaszemmel tragédia volt látni, milyen nyílt terepen hajszolta át a folyótól már állandó tűz alatt tartott seregét az északiak hadvezetése. A cél a várostól nem messze lévő temetődombnál, a temető kőfalát fedezékként használó déliek védővonalának a felszámolása volt. Újabb és újabb falanxokat indított rohamra az északi vezér, Burnside tábornok, amelyek rendre elakadtak. Aki a támadók közül élve maradt, sokszor halott bajtársai testét fedezékként használva próbálta túlélni az értelmetlen és egyre megújuló rohamokat.

Pulykavadászathoz volt hasonló, ami ott történt 1862 végén, mire az északiak elvesztve csapataik nagy részét, visszavonulót fűjtak. Lee tanácsadói véleményére nem hallgatva, egyszerűen nem akarta tudomásul venni a győzelmet, pedig ha akkor átkel a Rappahannock folyón, Washingtonig tudta volna üldözni az északiakat. Nem, a háborút nem tartom valószínűnek, hogy megnyerhette volna. Meghosszabbította volna azt a szenvedést, amelyet az amúgy sem rövid háború okozott az amerikai nép számára.

Van még egy szomorú hely itt, Fredericksburg mellett. Ez egy másik történet, de még abból az időből, amikor a délieknek állt a zászló. Igaz, egyre nehezebben tudták kiharcolni győzelmeiket az egyre nyilvánvalóbb túlerő és anyagi fölény mellett. De ez még itt a közeli Chancellorsville-nél 1863 tavaszán is sikerült. Lee és Jackson összpontosítva erőiket, kockáztatva, hogy tervükre fény derül, először az északiak egyik szárnyát, majd a másikat támadták – sikeresen. Ugyanakkor óriási árat fizettek a győzelemért. „Stonewall” Jackson a sikeres nap után felderítésből állásai felé visszavonulva embereivel saját tűz alá került. A déliek a leereszkedett sötétségben ellenségnek nézték őket és tüzet nyitottak. Jackson a kezén sérült meg, amely sérülés a nem kellő ellátásnak is köszönhetően és az amputálás ellenére pár nap múlva a halálát okozta. Így végezte a polgárháború talán legtehetségesebb vezére.

Amikor először Lexingtonban, a híres Virginiai Katonai Intézetben (VMI) jártam, értelemszerűen felkerestem a tábornok sírját. Látva a sírja körül nyugvó lezármarozottait, egyik az első, másik a második világháború hadszínterein vesztette az életét, fontos tanulságra jöttem rá. Mindannyian egy család tagjai voltak és

a hazájukért áldozták az életüket. Igen, az amerikai polgárháború csatátereit járva erre is rá kellett jönnöm.

Mindkét fél, Észak és Dél katonái úgy vélték, hogy az otthonukat védik. Ezért volt könnyű harcba hívni a délieket is. Ha a faluból ment az egyik, ment a másik is. Ők úgy gondolták, hogy a szülőföldjüket védik az északi betolakodók ellen. Míg az északiak abban a meggyőződésben harcoltak a rebellisek ellen, hogy akadályozzák a fejlődést, láznak az ország nagy céljai ellen. Ma nem lehet és nem is kell igazat adni egyik félnek sem. Elvégezte azt a történelem. A háború után Amerika népe a nemzetben egyesült. Így lehet ma egyaránt hős Lee és Grant, Stonewall Jackson és a maine-i önkéntesek parancsnoka, Joshua L. Chamberlain ezredes.

Gettysburg

Kevesen vannak, akik nem hallottak a polgárháború legnagyobb csatájáról, a Washingtontól északra fekvő, pennsylvániai álmos kisváros határában lezajlottáról. Lee tábornok felbátorodva az előző hónapok sorozatos győzelmeitől, úgy döntött, hogy csapást mér az északiakra. Csapatait az Appalache-hegység vonulatainak kihasználásával Washingtontól északra csoportosította. Így adódhatott elő az a furcsa helyzet, hogy 1863. június utolsó napján a déliek északról, míg az északiak sebbel-lobbal délről érkeztek be a csataterre. Először katonai kifejezéssel találkozóharc alakult ki, amelynek eredményeként az északiak, ha nagy veszteségek árán is, de megállították a délieket. Így a déliek a várostól húzódó alacsony dombvonulat, a Seminary Ridge vonalában, míg az északiak szemben, a lapályos részt lezáró dombok mögött, a Cemetery Ridge-t követően helyezték el csapataikat.

Július első napjai a déliek ádáz rohamaival teltek. Volt olyan pillanat, amikor az északiak számára már-már úgy látszott, hogy minden elveszett. Little Round Top örökre beírta nevét az amerikai hadtörténelembe. Miután az egész napos küzdelemben az északiaknak az utolsó lőszere is elfogyott, a fiatal maine-i professzor, Chamberlain ezredes „szuronyt szegezz!” parancsot adott az önkénteseknek, és kihasználva a magaslati elhelyezkedésükből adódó helyzeti előnyüket, rohamot vezényelt. Valószínűleg ez az önfeláldozó tett mentette meg az északiakat. Az éjszaka közeledett, s a déli szárnyért felelős Longstreet tábornok már nem volt képes összeszedni az embereit egy végső elsőprő rohamra. Másnapra az északiak megerősítették a meggyengült állásaikat.

Chamberlain ezredes. Sikerült végigkísérnem ennek a rendkívüli, az északi, Maine államból származó hősnek az életútját. A háború alatt önkéntesei élén már részt vett a szerencsétlen kimenetelű fredericksburgi ütközetben. Itt, Gettysburgnál tüntette ki igazán magát. A polgárháborút fiatal tábornokként Appomattoxnál fejezi be. Ő az, aki csapatai élén fegyverrel tiszteleg a magát megadó, előtte is elvonuló déli csapatok előtt. A tegnapi hős ellenfél, máttól az

egységesülő nemzet polgártársai előtt. Hat lovat lőnek ki alóla és hatszor sérül meg. További sorsa is érdekes ennek a figyelemre méltó embernek. Leszerel és visszatér a szűkebb hazájába, Maine államba. Köztiszteletnek örvend és magas emberi kort ér meg. Négyyszer választják az állam kormányzójának, és utána az egyetem rektora hosszú éveken át. Élete jelkép. A minden porcikájában civil ember, ha kell, katonává válik, majd folytatja később társadalmilag magasan elismert civil életét.

A csata végső, mindent eldöntő ütközetére másnap, július 3-án kerül sor. Nincs már „Stonewall” Jackson. Lee tábornok többi tábornoka nyomába sem lép a hős lexingtoni katona tanárnak. A fővezér az elengedhetetlen felderítői jelentések hiányában úgy dönt, hogy középen egy mindent elsöprő óriási támadással lerohanja az északiakat. A rohamot egy külön, amúgy bátor katonára, Pickett tábornokra bízta. A tizenötezer fővel végrehajtott „Picket-charge”-t hosszú, két órás tüzési előkészítés vezette be.

Végigjártam fiammal azt a lapos területet, amely a két dombvonulat között helyezkedett el, és a gyalogosan, zárt rendben rohamozóknak meg kellett tenniük. Személyesen igyekeztem magam beleélni azoknak az ezreknek a helyzetébe, akik azon a július eleji napon dobpergésre nekiindultak az északiak szétzúzhatatlan állásainak. Maga lehetett a borzalom. Fedezék hiányában tömegesen hullottak az emberek. Legmesszebbre Armistead tábornok és katonái jutottak, akik ha nem is túl mélyen, de betörték az északiak vonalai mögé. Kellő támogatás nélkül ott is végezték. A támadás megghiúsult. Lee a több napos küzdelemben pótolhatatlan emberi és anyagi veszteségeket szenvedett, míg az északiaknak folyamatosan sikerült erőiket pótolni.

A történelem az ellenkező oldalon is megismételte önmagát. Burnside tábornok fredericksburgi sikertelen nyíltzíni támadását követően egy félévre Lee elkövette ugyanazt a hibát: vágóhídra küldte a katonáit. Mi játszódhatott le a roham előtt ennek a különben ragyogó katonai elmének a fejében? Valószínűleg sohasem tudjuk meg. Mindenesetre másnap kora hajnalban további harcérintkezés nélkül, összeszedvén a sebesültjeit, elvonult a harcmezőről. Július 4-e volt az Amerikai Egyesült Államok függetlenségének napja. Lee húszezer, az északiak huszonháromezer halottat vesztettek a csata során. Talán sohasem áldozta még addig ennyi ember az életét egyetlen csata alatt.

Gettysburg tovább él. A halottak eltemetése után Lincoln elnök november 19-én itt, az északiak végső nyugvóhelyén, a temetőben mondta el híres beszédét, a Gettysburg Addressst, amelyet kőbe vésve mindenki elolvashat, aki a washingtoni Mallon felkeresi a Lincoln-emlékművet. Az elnök ebben a beszédében már előrevetítette a megszülető nemzet gondolatát a később ugyanitt, a csatatéren felállított emlékoszlopon, örökmécsesnél olvasható üzenetet: „Örök béke az egyesült nemzetben”.

A sors úgy hozta, hogy kétszer is sikerült a csatateret felkeresnem. Egyszer a Függetlenség Napja táján. Életre szóló élmény volt elvegyülni mindkét oldalon az

egy eseményeket újrajátszó vagy csak az évfordulót megünneplő, korhű öltözékben lévő hagyományőrzők között. A városból kiindulva először a déliek állásait kerestem fel szintén a fegyveres erőknél tisztként szolgáló fiammal. Odasétáltunk a déliek sátraihoz. Érdeklődéssel figyeltük a néha még mindig a múltat idéző, az északiakkal szemben nem mindig barátságos kifejezéseket tartalmazó déli matricákat az autóikon. Egy kiránduló mama a gyerekeit kézen fogva rángatta elő és mutatta a sátrak előtt heverésző délieknek: – Idefigyeljenek! Ezek déliek! – kiáltotta büszkén feléjük. Igen, egységes a nemzet, de vannak emlékek, hagyományok. És valóban: mélyek a gyökerek.

Megálltunk a Little Round Topnál is, ahol egy unionista tiszt egyenruhájába öltözött fiatalember a helyszínt mutogatva magyarázta el részletesen, hogyan is zajlott le az a híres-nevezetes másik roham, a „Chamberlain-charge”, ami szintén fordulópontja lett a tragikus csatának.

A csatateret járva minden teljesen kiépített, feliratokkal magyarázott, szemléltetett. A látogatóközpontban, a Visitor Centerben pár dollárért műsoros kazettát lehet beszerezni. Ha az ember behelyezi a kocsija magnójába, lépésről lépésre tudja végigszemlélni, mi és hol történt azon a sorsfordító négy napon. Sokan fitymálva beszélnek az amerikaiak rövid történelméről. De a világot járva, soha sehol sem láttam még a történelmi eseményeket így megőrizve, dokumentálva, mint az államokban. Vajon hol vannak megörökítve a másfél évtizeddel korábban lezajlott magyar szabadságharc eseményei úgy, mint az itteni történetek?

Igaz, az amerikai polgárháború talán az első a modern háborúk történetében, amikor már létezett és széles körben alkalmazták a fényképezést. Ez a tény nagyon segítette az események pontos dokumentációját. Működött és alkalmazták is a vasutat, amelynek segítségével gyorsan lehetett manőverezni emberrel és anyaggal, felszereléssel egyaránt. A korábbi technikai színvonalhoz képest összességében nőtt a tűzerő. Megjelentek, ha kezdetleges formában is, a páncélozott hadihajók. Mint műveleti eljárás megjelent az erők közötti állóháború fogalma, amely addig csak az erődök-várak esetében volt széles körben ismert.

Talán ez volt a modern korok utolsó régimódi háborúja. A gyalogsággal történő, a korábbi idők falanxokban végrehajtott támadásai még nem változtak meg. Nem is a tűzerő megnövekedése, hanem az élőerő hagyományos alkalmazása okozta a nagy veszteségeket. Míg a tűzéréség fejlődött, a gyalogság kézi fegyverei nem, így továbbra is a hosszabb töltési időt igénybevevő puskák voltak az általánosak. Bizonyára ez a háború is hozzájárult az ismétlőfegyverek későbbi rohamos elterjedéséhez. A polgárháború után, amikor igazán megkezdődött a nyugat előzőnlése, már korszerű ismétlőpuskák álltak sokszor a győztes, északi csatákat megnyert, majd nyugatra vezényelt katonaság rendelkezésére, amelyek segítségével egy hatalmas méretű holocaust, az indiánok irtása, rezervátumokba szorításának a kora következett. De ez egy másik történet. Egy másik emberi történet.

Petersburg

Petersburg csak egy ugrásra található Norfolktól. Még közelebb van Virginia állam, Richmond fővárosához, ami akkor a Konföderáció fővárosa volt. Nem véletlen, hogy 1864 nyarára a legfontosabb erődítménnyé kezdett válni a város. A kifulladásban lévő és már saját háterszáguk, dél felől is szorongatott déliek utolsó mentsvára lett a város. Akié Petersburg, azé Richmond. Lee ide szorult be, kis időt adva magának és mindazoknak, akik még bíztak az erőgyűjtésben. Nem csak az anyagiak csökkentek vészesen. Több mint egy éve halott volt Jackson tábornok. A többi déli tábornok – hadvezetés szempontjából – nyomába sem ért a korábbi Lee–Jackson párosnak. Közben az Unió is kitermelte a maga katonai vezetőit, akik végre alkalmasak voltak az egyre hatalmasabb anyagi tartalékok és katonatömegek eredményes vezetésére. Közülük is kiemelkedett Grant tábornok, a későbbi elnök, aki méltó ellenfele lett Lee-nek. De ott volt William Tecumseh Sherman tábornok, vagy ahogy katonái nevezték „Uncle Billy”, aki briliáns hadjáratot vezetett le délre, elszakítva az addigi anyagi utánpótlástól a Konföderációt.

Ki nem emlékezne az Elfújta a szél című film híres jelenetére, Atlanta felgyújtására, amikor Sherman talán a kellenél is kegyetlenebbül büntette meg a várost. És még sorolhatnánk a tényeket, amelyek egyre kilátástalanabbá tették a küzdelmet. Most bizonyosodott be az ipari állam felsőbbrendűsége a mezőgazdasággal szemben. Itt, Petersburg környékén a Cold Harbourban felhalmozott hatalmas északi hadiipari utánpótlás bizonyította – közel a vég. De a hősieks védekezés és a még mindig előforduló hadvezetési hiba az északiak oldaláról előadta a végső kifejeletet.

Az egyik legismertebb próbálkozás a déliek letörésére az a Fredericksburgnál már egyszer leszerepelt Burnside tábornok által vezetett kísérlet volt, amikor az északiak fel akarták robbantani a déliek védelmi vonalát. Ahogy a nemrégiben a mozikban is bemutatott Hideg Hegyek (Cold Mountains) című filmben is látható volt, a kísérlet sikerült, de az eredmény elmaradt. Bár az északiak aknásai sikeres robbantást hajtottak végre, létrejött a hatalmas „kráter”, ám az északiak nem tudták kihasználni a hatalmas robbantás által okozott pillanatnyi kavarodást a déliek soraiban. Mire támadásba lendültek volna, a déliek betölték a rést és helyreállították a védelmüket.

Állóháború alakult ki. A védekezés módszerei már nagyban hasonlítottak a következő évtized európai hadszínterein kialakulókhöz. Lövészárkok szövvénye, fedezékek, szögesdrót minden mennyiségben. A hősieks ellenállás ellenére 1865 márciusának végére olyan helyzet alakult ki, amely alapján Lee tarthatatlannak ítélte meg a további helyzetét és a kitörés mellett döntött. A két fél a hosszú hónapok alatt hetvenezer katonát veszített. Ez volt az utolsó hatalmas emberveszteséggel járó összecsapás Észak és Dél között. Ezután következett a végső agónia.

Appomattox

Lee hadra fogható csapataival eredményesen kitört az északiak petersburgi halálos öleléséből, és megindult az Appalache távoli hegyei felé, azzal a céllal, hogy a Nyugat-Virginiai, még meglévő érintetlen hadsereggel egyesüljön. Petersburg után Richmond, a főváros is órákon belül elesett. Április első napjai a későbbi korok hadi értelmezése szerint a „rugalmas elszakadás” időszaka volt. A váratlan kitörés után az északiak üldözni kezdték Lee csapatait, akik ha rákényszerültek, harcérintkezésbe léptek az őket üldözőkkel.

A több mint százötven kilométeres utat Petersburgtól Appomattoxig manapság a már ismertetett módszerrel, egy magnókazetta útmutatása alapján lehet bejárni. Maga az út felejthetetlen. Dimbes-dombos vidéken vezet. Ez a vidéki Amerika. A megállók: hol egy hídért folytatott elkeseredett csata színhelye, hol csak egy mező, ahol még össze-összecsaptak az üldözők és üldözöttek. És katonatemetők. Ahol a hosszú háború utolsó halottai pihennek, immár megbékélve egymással. Örökre. Hősök, akik hittek valamiben és azért ragadtak fegyvert. Mint mindig és mindenhol a világon. Megilletődve, szomorúan jártam végig ezeket a helyeket.

Késő délután értem az utolsó állomásra: Appomattoxbá. Kis, jelentéktelen település az Appalache aljában. Itt már bekerítették Lee maradék erejét és az utolsó kitörés sem sikerült a délieknek. Grant április 7-én ajánlotta fel a megadás lehetőségét az addigra teljesen körbezárt déliek számára. Lee belátta, nincs tovább. Április 9-én csak az adjutánsa által kísérve lovagolt be a településre, hogy a McLean házban aláírja az azonnali és feltétel nélküli megadásról szóló okmányt. Dolgozószobám falán van egy reprodukció, amely megörökíti ezt a történelmi aktust. Lee egy kis asztalnál írja alá a megadásról szóló dokumentumot, Grant várakozással, szinte ugrásra készen figyeli az eseményt, amely végre négy kemény év után véget vet egy ország szenvedésének. Grant mögött a szobában vezérkarának képviselői. Köztük is feltűnik egy fiatal, huszonéves, bajuszos, hosszú szőke göndör hajú főtiszt, Custer tábornok, az északiak félelmet nem ismerő lovasparancsnoka.

Lee az aláírást követően szabadon ellovagolt a házból. Szabadon, mint ahogy a fegyverletétel után szabadon távozhattak mindenki. A tisztek még egyéni fegyvereiket is megtarthatták. Megkezdődik a konszolidáció. Igaz, az is véresen. Washingtonban a győzelem hírére nagy az öröm. De ugyanitt április 14-én a Ford színházban, John Booth színész közvetlen közlelől halálosan megsebesíti az elnököt, Abraham Lincolnt. A fegyveres küzdelem véget ért, de nem a lelkekben. A fellázadt déli államokba északi adminisztráció került. Még sokáig eltartott, mire a nemzet valóban egyesült. Mondják, hogy ugyan a háborúban való részvételéért senkit sem ért presszió, de aki korábban tisztí rendfokozatot viselt, nehezen tudott hivatalban elhelyezkedni. Ez alól talán egy ember, maga a főparancsnok, Robert E. Lee volt kivétel.

Lexington

Amerikai éveim alatt a legkedvesebb kisvárosommá vált ez az Appalache-hegységben lévő helység. Diákváros. Itt van az állam katonai tisztképző intézménye, a Virginia Military Institute, amely sok kiváló katonát adott Amerikának. Innen indult Jackson alezredes, az intézet kiváló tanára, de a XX. században is olyan nagy katonai vezetők jártak ide, mint Marshall tábornok vagy Patton tábornok, akik neve a második világháború során vált híressé.

A VMI szinte végig kimaradt a polgárháború körülötte zajló szörnyűségeiből. Egyetlen egyszer kerültek a kadétek bevetésre a közeli New Marketnél, a Shenandoah völgyében. Szerencsére, minimális veszteséggel. A neogótikus stílusban, 1839-ben épült, nagy területen elhelyezkedő iskola ma is működik. Anynyira, hogy esztendőről esztendőre, ha csak egy évre is, de van magyar diákja. Így kerültem én is ide először, amikor már Amerikában élve, volt hallgatóm hívott fel Lexingtonból és kért, hogy látogassam meg az iskolában.

Tanulnak nálunk is „viemáj”-osok! Minden évben, a februárban kezdődő szemeszterre hozzánk, a nemzetvédelmi egyetemre érkeznek többen, hogy biztonságpolitikát tanuljanak, egyben ismerkedjenek kicsit az országgal, az Óvilággal, ahonnan legtöbbjük ősei származnak. Örülök, hogy évek óta én is tarthatok kurzust a számukra.

Nos, Lee a fegyverletétel után mégsem ide, hanem a katonai iskolával szinte szimbiózisban lévő, de a teljesen polgári, mai nevén „Washington and Lee” egyetemre került rektornak. Itt a fiatalok között teltek Lee utolsó évei, háborítatlanul. A fáma szerint Grant kikövetelte a kiváló ellenfél, Lee bántatlanságát. Valahogy ez is nagyon amerikai. Nyoma sincs a „jaj, a legyőzötteknek”, a háborúkat követő (és legtöbbször főleg a katonákat sújtó!) vesztesel történő fizikai leszámolásnak.

Lee ott Lexingtonban, az egyetem kápolnájának alagsorában van eltemetve. A hófehér márványból faragott síremlék is nagyon emberi. Lee teljes ember nagyságú fekvő, déli egyenruhás alakja, karddal az oldalán tűnik fel a kegyelettel szemlélődőnek. Lábai hanyagul keresztbe téve. Mintha élne. És él is, az emberek emlékezetében. Különösen délen. Nem úgy, mint lázadó, hanem mint a kiváló, nagy tudású katoná, a hazafi. Ez is máig szóló üzenete annak a kornak. Rendszertől függetlenül.

Természetesen az amerikai polgárháború jóval több színhelyen zajlott, mint azt a fentiekben ismertettem. Szinte az egész akkori ismert Amerika részt vett benne. A legtöbbet nyilván a déli államok szenvedtek a harcok során, és azok közül is kiemelten az az állam, amely központja volt a déliek szövetségének és három évre otthont adott a számomra, Virginia. Ezért is igyekeztem Gettysburg kivételével a polgárháború főbb eseményeit ebben az államban történt eseményeken keresztül, Lee tábornok központba állításával bemutatni. Ma bejárva akár többször is az említett helyeket, úgy tartom, ami a polgárháború idején történt, az nemcsak Amerika történelme, hanem egyetemleges. Így a mienk is. Sok kiváló magyar emigráns (főleg az 1848–49-es magyar forradalom és szabadságharc volt katonái) is részt

vett a harcokban (érdekes módon nem találtam nyomát, hogy ez a déliek oldalán is így történt volna).

Számomra talán az egyik legfőbb tanulság az elmúlt közel két évtized Kelet- és Közép-Európa változásait szemlélve, hogyan alakultak ki környezetünkben új nemzetek. Rá kellett döbbsenni arra, hogy hiába a legjobbnak hitt, de kívülről, mesterségesen megalkotott társadalmi formáció, mint az csak a legközvetlenebb szomszédjainknál, a korábbi Csehszlovákiánál vagy Jugoszláviánál volt tapasztalható, ha az emberek másként látják és mást akarnak. Felbomolhatnak államok, hogy helyükön az ország népének, népeinek akarataiból valós nemzetek, ha úgy tetszik, nemzetállamok jöjjenek létre. Amerika sem más. Ott a különbség, ott a többség, az erősebb fele az országnak harc árán vívta ki a nemzetben való egyesülést. A történelem régi és új tanításai azt mutatják, így vagy úgy – békésen vagy vérben –, de minden országnak át kell esnie ezen a keserves folyamaton, amely a nemzetté válást jelenti. Ha a jövőbe tekintünk és szétnézünk a világon, láthatjuk: sokfelé nincs még vége ennek a folyamatnak.

A polgárháború után Amerikában hatalmas fejlődés következett be. Az addig a keleti részekben és a tengerpartokon élő amerikaiak hozzáláttak az ország középső részeinek és a Sziklás-hegység, valamint az azon túli vidékek benépesítéséhez. Ez a „Go West!” időszaka, amikor hatalmas szekérkaravánok indultak keletről útnak, ezrek és ezrek vágtak neki, legtöbbször felkészületlenül, gyermekekkel, asszonyokkal, idős hozzátartozókkal az új honfoglaláshoz. Ez a néhány évtizedes időszak a Wild West, a vadnyugat legendás korszaka, amelyből mindmáig jól megél a hollywoodi filmgyártás. A törvényen kívüliek korszakára vagy ellentétben a nagyon is rögtön ítélő és az ítéleteket legtöbbször azonnal végre is hajtó időszakra, az amerikai őslakosság, az indiánok keleten már korábban megkezdett kiszorítására, tovább üldözésére, rezervátumokba kényszerítésére gondolok. És arra, hogyan igyekezett a washingtoni kormányzat a polgárháborúban győztes hadsereget a rendfenntartásban alkalmazni. Miként válhatott a rabszolgák felszabadításáért harcba induló hadsereg a fehér ember terjeszkedése során, annak védelme mellett részese az indiánok életterének felszámolásává. Sokszor lemészárolójává. Ahogy ez akkor, a XIX. század utolsó évtizedeiben történt. A vasút végigért keletről nyugatra, és a távíró biztosította a gyors hírközlést. Amerika benépesült.

A XX. századdal egy új korszak kezdődött. A múlt végleg lezárult. Ma már csak emlékből és a régmúlt tiszteletéből leng, akkor is legtöbbször a csillagos-sávossal a déliek zászlaja. És a Gettysburgnál előttem fiait büszkén maga elé toló, muto-gató anyuka is inkább az otthon, a kisebb és nagyobb közösség, a haza szeretete és továbbörökítőjeként maradt meg emlémben. És nem mint a rebellesek.

Utószó

Útikalauz Amerikához és a NATO-hoz

Biztosra veszem, hogy minden olvasójának élmény volt végigolvasni Hautzinger Gyula amerikai úti beszámolóját. Aki már járt ezen az izgalmas földrészen, annak jó alkalmat kínált az összevetésre saját tapasztalataival, miközben kiegészíthette azokat egy Amerikában működő nemzetközi katonai intézmény, valamint számos kevésbé ismert amerikai vidék és látványosság bemutatásával. Aki még nem jutott el az egykor Újvilágnak nevezett kontinensre – s honfitársaink döntő többsége ebbe a kategóriába tartozik –, annak pótolta és helyesbítette ismereteit, s alighanem növelte kedvét, hogy maga is személyesen győződjék meg, hogy az Amerikai Egyesült Államok valóban ilyen szép és jól működő ország-e.

Bármennyire hitelesen is számol be „norfolki emberünk” a kiküldetéséről, tartok tőle, hogy nem egy olvasója, pláne ha valaki csak belenéz a könyvbe, felveti magában a kérdést: mi értelme volt annak, hogy egy magyar katonatiszt közel három éven át egy nemzetközi amerikai katonai parancsnokságon éljen, dolgozzon, barátkozzon, s közben sokszor repülje át az Atlanti-óceánt, hogy különféle konferenciákon és gyakorlatokon vegyen részt. A válaszhoz át kell gondolni, meg kell ismerni, mi a NATO és mi értelme van a mi tagságunknak.

A NATO (North Atlantic Treaty Organization), az Észak-atlanti Szerződés Szervezete, 1949-ben az Egyesült Államok, Kanada, Nagy-Britannia, Franciaország és további nyolc nyugat-európai demokrácia által létrehozott katonai és politikai szövetség. Eredeti célja tagjainak megvédése volt minden külső támadással szemben. Akkor – és egészen az 1989–90-es rendszerváltozásig – reálisan lehetett tartani attól, hogy a Szovjetunió, illetve az utóbbi által létrehozott Varsói Szerződés megtámadja Nyugat-Európát, hogy ott is bevezesse a diktatúrát, a kommunista rendszert. Az összefogás eredményes volt. Az időközben jelentősen kibővült szervezet elegendő erővel rendelkezett ahhoz, hogy ilyen támadással senki se próbálkozzon, tudva, hogy egyetlen tagország megtámadása is az egész szövetség segítségét és ellentámadását vonná maga után. Vitathatatlanul a Szövetség által garantált biztonság tette lehetővé, hogy az Észak-Amerika és Nyugat-Európa gazdasága évtizedek békés munkája révén lakossága számára a világtörténelemben páratlan életszínvonalat és jólétet teremtsen.

Végh vezérezredes, a Magyar Honvédség korábbi vezérkari főnöke az Előszó-ban tömören bemutatta, hogy hadseregünk hogyan került be az Észak-Atlanti Szövetségbe. Ebben a folyamatban vitt nem jelentéktelen szerepet Hautzinger ezredes is norfolki kiküldetése során. A magyar társadalom 1997. november 16-án 85%-ban igent mondott tagságunkra, de a szavazásban a jogosultaknak csak kerekén a fele vett részt, tehát szigorúan véve az aktív támogatók nem voltak többségben. Azóta eltelt tíz év és lakosságunk nem érzékelte a NATO-nak sem meggyőző erejét, sem kézzelfogható hasznát, ezért érdemes újból felsorakoztatni az érveket, miért jó, hogy a NATO tagjai vagyunk.

A XX. század kezdetén Magyarország területe a mainak négyszerese, népessége kétszerese, gazdasági és politikai súlya – az Osztrák–Magyar nagyhatalom meghatározó tényezőjeként – a mainak sokszorosa volt. Azóta hazánk ereje, geopolitikai helyzete radikálisan megváltozott. A trianoni békeszerződés óta egy viszonylag kicsiny és katonailag gyöngye állam vagyunk, szinte védhetetlen határokkal, fővárosunk és legfontosabb ipari objektumaink külföldről nemcsak repülőkkal és rakétákkal, de ágyúkkal, pár óra alatt tankokkal is elérhetők. A két háború között a történelmi Magyarország területéből nagyra nőtt szomszédjaink egy tizenhatszoros katonai fölényrel rendelkező szövetség, a „kisantant” acélgyűrűjébe zárták országunkat és ezzel külpolitikai mozgásterünk kényszerzubbonyra emlékeztetővé vált. A kisantant háta mögött pedig két, az 1930-as évektől katonailag rohamosan erősödő, agresszív nagyhatalom, Németország és a Szovjetunió, a köztük lévő egész térség befolyásolására, hosszabb távon pedig meghódítására törekedett. Támogatók, szövetségesei híján nem tudtunk ellenállni sem a barna, sem a vörös ideológiai térhódításának, sorsunk a megszállás, a hadszíntérre válás, a szörnyű háborús bűncselekmények elszenvedése, majd a vasfüggöny által a világtól elzárva a torz fejlődés, a vészes lemaradás lett.

A balsors jobbra fordulásával azonban nem szabad azt hinnünk, hogy a veszélyek elmúltak, hogy többé nincs szükségünk hadseregre és szövetségesekre. Már Sallustius, az ókori Róma híres történetírója rámutatott, hogy egy ország biztonságát leginkább a barátok, a szövetségesei tudják garantálni. Évszázadokon át Magyarországnak – ha egyáltalában voltak szövetségesei – azok inkább csak bajt hoztak reá. 1999 óta végre egy olyan szövetség, a NATO tagjai vagyunk, amely közel hatvanéves fennállása alatt tagjait megvédte minden támadástól, háborútól, s a hosszú béke a lakosság számára kényelmes jólétet teremtett. Ma ez utóbbi számunkra még csak lehetőség, ígéret, de megvalósulása elsősorban rajtunk múlik.

Gyermekkorunk óta folyamatosan tapasztaljuk, hogy barátok, segítők, társaság, „csapat” nélkül nemcsak az iskolában vagy a munkahelyen, de a magánéletben is nehezen boldogulunk. Történelmünkéből azt talán mindenki megjegyezte, hogy Mohácsnál egyedül hiába próbáltuk megállítani az akkor katona-

ilag legerősebb hatalom, a török világbirodalom terjeszkedését, hogy az 1848–49-es szabadságharc vereségét a Habsburg-uralkodóház segítségére siető orosz beavatkozás okozta, s hogy a két világháborúban olyan katonai szövetséggel álltunk szemben, amelynek a tagjai a világ gazdaságilag és katonailag legerősebb államai: Nagy-Britannia, az Egyesült Államok, Franciaország és Oroszország voltak. Így kerültünk két világháborúban a vesztes oldalra, ennek minden súlyos területi, politikai és gazdasági következményével. Magyarországot egyedül a XX. században háromszor rabolták ki a megszálló hadseregek: 1919-ben a románok, 1944–45-ben a németek, majd rögtön utánuk, jóval ráérősebben, az oroszok. Remélhetőleg még azt sem felejtettük el, hogy a világ élvonalától való lemaradásunk, alacsonyabb életszínvonalunk, nem eléggé hatékony gazdaságunk elsőszámú felelőse a szovjet megszállók által akaratunk ellenére reánk erőltetett és több mint négy évtizeden át tartó kommunista rendszer.

Gazdasági felemelkedésünkhöz, jobb életkörülmények eléréséhez a legalapvetőbb feltétel, hogy a jövőben hazánkat ne pusztítsa háború, ne rabolják ki idegen hadseregek, vonzó terep legyen a hazai és a külföldi befektetésekhez, az itteni létesítmények pedig biztonságban legyenek, csakúgy, mint saját polgáraink vagy a külföldi turisták élete, egészsége és vagyona. Magyarország megvédelme katonai támadással vagy akár csak terrorista kommandókkal, csempész- és más külföldi bűnöző bandákkal szemben igen nehéz és költséges. A semlegesség – mint Svájc vagy Svédország példája igazolja – drága, a nemzeti jövedelem hat százaléka körüli összeget igényel (a NATO-tagországok ráfordításának háromszorosát), de a rakétákkal, az atom-, vegyi és biológiai fegyverekkel szemben szövetségesek, nagyhatalmi garanciák nélkül még a legjobban felfegyverzett hadsereg sem lehet hatékony.

Miközben a második világháború vége óta a világban több száz kisebb-nagyobb háborúra került sor, a NATO-ba, az Atlanti Szövetségbe tömörült országoknak az 1949-es alapítás óta egy puskát sem kellett elsütniük, mert együttes erejük minden potenciális támadót elrettentett. Az egykori Szovjetunió a maga hatalmas szárazföldi haderejével és több robbanófejjel ellátott interkontinentális rakétáival katonai konfliktus kirobantását saját létének kockáztatása nélkül nem kockáztathatta meg, a NATO pedig, mint védelmi szövetség, sosem gondolt más országok megtámadására.

Magyarország függetlenségét 1526 óta nem tudta megvédeni, nemzeti érdekeinek nem tudott érvényt szerezni. Egyedül ez a jövőben sem sikerülhet, de azzal, hogy mi is tagjaivá váltunk az Észak-Amerika és Nyugat-Európa majdnem minden demokráciáját és jólétben élő államát tömörítő politikai és katonai szövetségnek, ezzel évszázados kiszolgáltatottságunk véget ért. Azóta nyugodtabban dolgozhatunk és nyugodtabban alhatunk, tudva, hogy amit megteremtünk magunknak, azt ezentúl más nem fogja tudni elvenni tőlünk.

Van, aki azt hiszi, hogy ma nem fenyeget bennünket senki, ezért csatlakozásunk csak fölösleges kiadásokat jelentett, más területekről, így az oktatástól és az egészségügytől vonva el a pénzt. Elég felidézni, hogy milyen mai nemzetközi környezetünk, azonnal rájövünk, mennyire szükségünk van egy megbízható védelmi szövetségre. A 90-es években, az egykori Jugoszláviában a szemünk előtt zajlott le három brutális, sok százezer áldozatot követelő háború. A Barcsra ledobott bombákat és légterünk jugoszláv gépek általi gyakori megsértését, csakúgy mint a terrorista támadásokkal történő fenyegetőzéseket és a máig földérintetlen robbantásokat nem szabad elfelednünk. Az elmúlt 17 évben az egymást váltó magyar kormányok mindent elkövettek, hogy szomszédainkkal kölcsönös bizalmon alapuló jó viszonyt teremtsünk. De azokban az országokban, ahol jelentős számban élnek magyarok, az ő helyzetük és ebből fakadóan a Magyarországhoz fűződő kapcsolatok alakulása ma még nem megnyugtató. A szlovák parlament és miniszterelnök legutóbbi lépései és nyilatkozatai önmagukért beszélnek.

A volt Szovjetunió területén az elmúlt másfél évtizedben egymást érték a konfliktusok: Azerbajdzsán és Örményország között ma sem ért véget a Karabahért vívott háború, de nem jutott nyugvópontra a grúz–abház konfliktus sem, és a csecsenek földjén sincs béke. Európa nemzetileg vegyes, kevert lakosságú, a kommunista uralom alatt eldurvult erkölcsű keleti részében nem csak az etnikai konfliktusok veszélye áll fenn. Terjed a korrupció, a prostitúció, az illegális bevándorlás, a kábítószeres használata – a bűnözés megannyi melegágya –, a véten polgárokat is fenyegető terrorizmus. Az általános szegénység közepette könnyebben hatol be a bűnözés a politika világába. Oroszország kapcsolata a demokratikus Nyugattal nem stabil, nem kiszámítható, s kezében van az energiafegyver. Sokan még nem mondtak le arról, hogy a „közel külföldön”, az egykori szovjet birodalom térségében egyszer helyreállítsák az orosz befolyást. A valóság azonban az, hogy egy NATO-tagország esetében ezzel nem érdemes próbálkozni. Oroszországnak is csak előnyére vált a NATO bővülése, hiszen nyugati határai mentén garantálja a békét és előmozdítja a jólétet, s ezzel lehetővé teszi, hogy az orosz kormány figyelmét belső gondjaira és a délen valóban létező külső veszélyekre koncentrálja.

A NATO a hagyományos veszélyek ellen ma is hatásos védelmet és hiteles elrettentő erőt képvisel. A 2001. szeptember 11-i terrorista merényletsorozat óta azonban nemcsak Amerika biztonságérzete rendült meg, de Nyugat-Európáé is. A szilárd és demokratikus berendezkedéstől távol álló országok egész sora rendelkezik tömegpusztító fegyverekkel, ballisztikus rakétákkal. Lehetséges, hogy a vallási fanatikusokat nem lehet hagyományos háborúban legyőzni, de hogy létük mindenkit fenyeget, azzal tisztában kell lennünk. Az bizonyos, hogy csak a demokratikus világ egyetértése és egységes fellépése tudja felszámolni a nemzetközi terrorizmus okait, s NATO-tagként bele tudunk szólni az ezzel kapcsó-

latos vitákba, tervezésbe és döntésekbe. Kívül állva ki lennénk szolgáltatva a zsarolásnak.

A mai NATO hatékony eszközökkel rendelkezik az újabb keletű, nem hagyományos veszélyek elhárítására is, bár még nem találta meg a megoldást a területén kívül kialakult válságok felszámolására. Ha a tagállamok szolidaritása érvényesül és a döntések valóban demokratikusan születnek, erre sokkal jobb az esélye, mint ha mindenki önmaga próbálja leküzdeni a veszélyeket. A védtelen, gyöngé ország szinte kínálja magát a támadóknak. Megtapasztaltuk, mivel járt gyöngeségünk, kiszolgáltatottságunk. Magyarországnak nem a NATO-tagság miatt kell pénzt költenie a honvédség átalakítására, nemzetközi szerepvállalására, hanem azért, hogy életünk és vagyonunk biztonságban legyen. Ahogy az okos ember nem azért köt lakására, életére, autójára is biztosítást, mert várja a bajt, hanem azért, hogy ha baj éri, ne menjen tönkre.

A NATO-t, annak szellemét és értékrendjét valóban emberközelből, az egyik főparancsnokságán folyó mindennapi munkán keresztül talán jobban megérti az egyszerű állampolgár, mint a politikai és katonai hírek alapján. Már ezért is érdemes volt elolvasni ezt a könyvet. A másik nagy érdeme, hogy a NATO vezető erejét, Magyarország szövetségését, a világ gazdaságilag és katonailag legerősebb országát, az Egyesült Államokat, ugyancsak egy ember, egy család mindennapi életén, munkáján és pihenésén keresztül hozta közel a magyar olvasóhoz.

Egy országot legjobban nem turistaként, de nem is diplomataként, hanem az átlagos amerikaiak életét élve, az ügyes-bajos napi feladatokat végezve lehet megismerni. Így tanultam meg én is becsülni az amerikai élet praktikusságát, a lakás- és autóvásárlás egyszerűségét, az amerikai emberek jóhiszeműségét, becsületességét és segítőkészségét, amikor 1984-ben vendégtanárként jó két évet töltöttem az Egyesült Államokban, szakmai munkát könnyen találó feleségemmel és iskolás gyermekeimmel együtt. Hautzinger Gyula ugyanezeket tapasztalta, amikor a helyiek segítségével maga rendezte be ottani életét három évre.

Szerencsés választás volt őt küldeni úttörőként a norfolki főparancsnokságra, mert ahogy ő maga fogalmazta meg misszióját: „megismertetni magunkat, beilleszkedni, megteremteni is nekünk, magyaroknak a jövőnket. Mind elismertebb tagjaivá válni az új, minket befogadó közösségnek, és újból csak tanulni, felkészülni, tájékoztatni az otthoniakat, minél előbb ledolgozni a több évtizedes lemaradást, ami önhibánkon kívül egy szerencsétlen évszázad után, két vesztes világ-háborúval mögöttünk nekünk adatott”.

Amit hasonló helyzetben sokan csak kellemes életnek, jó pénzkereseti alkalomnak, egyfajta jutalomnak tekintettek volna, azt Hautzinger arra használta fel – s magam is tanúskodhatom, milyen eredményesen –, hogy hazája és annak hadserege jó hírét keltse, országa számára barátokat és hasznosítható tapasztalatokat

szerezzen. Apróságnak tűnik, de e célból kisebb ajándéktárgyakat is vitt magával, házába gyakran hívott vendégeket, nemcsak kollégákat, de a hazából rég távozni, menekülni kényszerült idősebb magyarokat, és azt is elérte, hogy új ismerősei megértsek és megkedveljék nemzetünket, később esetleg el is látogassanak hozzánk.

Noha a rendszerváltozás óta nem kevés magyar jutott el az Egyesült Államokba, és a hírekben igen sok az amerikai vonatkozású, a magyar társadalom mégsem ismeri jól Amerikát. Pontosan azokról a vonásairól nem tud, amelyek az ottani életet annyira jól élhetővé teszik. Hogy a jólét alapja a szorgalmas munka, amit szinte mindenki örömmel végez, mert mentes a sok szükségtelen bosszúságtól, a kollégák rosszindulatától, a bürokrácia packázásaitól, a kisebb-nagyobb betartásoktól, az előítéletektől, a hierarchikus szemlélettől. Hogy a mindennapokban mennyire nincs jelen a csalás, az egyoldalú előny-szerzés, a korrupció. Éles kontrasztnak plasztikus beszámolót kapunk az egykori Szovjetunióban folyó békepartnerségi hadgyakorlat során Odesszában látottakról.

Fontos észrevétele a szerzőnek, hogy milyen széles az amerikai középosztály, mennyire azonos értékeket képvisel, s mennyire könnyű abba belekerülni a friss bevándorlónak vagy az egykori rabszolgák leszármazottjának is. Az talán nem újdonság, hogy Amerikában minden mennyire jól meg van szervezve, a vásárlástól az ügyintézésen át (pl. vezetői jogosítvány szerzése) az utazásig, hogy milyen nagy a tisztaság és a rendezettség. De mindezt a leghitelesebben nem a szavak, hanem a könyv közel felét alkotó útleírás, útirajz mutatja be, amiben e kontinensnyi országon belül (Kanadába is átutazva) családjával tett kirándulásairól számol be. Ismert turisztikai célpontok mellett olyanokról is olvashatunk, amelyeken kevés honfitársunk fordult meg, s majd mindig kapunk néhány találó megfigyelést, elgondolkodtató eszmefuttatást. Tanulságos megállapítás, hogy hozzánk képest ugyan rövid Észak-Amerika történelme, de azt mennyire ismerik, mennyire megbecsülik, s ez mennyire hozzájárul az amerikaiak nemzeti büszkeségéhez, egészséges hazafiságukhoz.

A könyv csak halvány célzásokkal utal arra, hogy itthon mennyi mindent kellene – és lehetne – megtanulnunk Amerikától. A katonatiszt kollégáknak, a diplomátáknak és az egyszerű állampolgároknak egyaránt.

Hautzinger Gyula könyvét letéve megerősítve láttam azt a véleményemet, amit közös amerikai éveim alatt alakítottam ki a szerzőről, hogy magyar érdekeink szempontjából valóban fontos helyen ő volt „the right man in the right place,” a megfelelő ember a megfelelő helyen!

Jeszenszky Géza

Tartalom

Előszó	5
Ahogy kezdődött	13
Összekötőként az első hetekben, hónapokban	23
„A sas leszállt”	33
Az első vendégek és az első vendégeskedések	36
Első európai utam és Csilla megérkezik	48
Beilleszkedés a norfolki életbe	54
NATO-tisztként	71
Célegyenesben	71
Norfolki emberünk	77
Új helyzet, új feladatok	79
Érdekes kihívások	106
Új év, új feladatok	116
Logisztikai gyakorlat szervezése Magyarországon	119
Az utolsó hónapok	139
„Ha Rómában élsz, élj római módon...”	147
Élet a Tidewater körzetében	147
Vendégségben	151
Szabadidőtöltés a környéken	151
Jöttem, láttam, lőttem	158
Keresztül-kasul Amerikán	184
A Nagy Utazás	192
„Bónusz” kirándulás északnyugatra	216

Az amerikai polgárháború csatatarein	229
Arlington	229
Manassas	230
Fredericksburg	231
Gettysburg	232
Petersburg	235
Appomattox	236
Lexington	237
Utószó	239

A Kornétás Kiadó kapható kötetei

- B. Menyhei M.–Gál T.: Létünk ösvényei (2007)
György Miklós Böhm: Enrico Caruso (2003)
Csizmadia Éva: Fati Partus (2005)
Csizmadia Éva: A tiszavirág dala I–II. (2005)
Csizmadia Éva: Véges és végtelen (2006)
Csizmadia Éva: Garden-party a Hold utcában (2006)
Csizmadia Éva: Kulcsra zárt emlékezet (2006)
Csizmadia Éva: Justitia vesztegzár alatt (2007)
Detrich László: Kistarcától Londonig (2006)
Győrfi Károly: Rendszerek és rendszer(telen)váltás (2004)
Dr. Katona István : Ila testvér (2004)
Morvay Kendra: Rejtett sorsok (bővített kiadás, 2003)
Morvay Kendra: Laura, édes (2003)
Nagy Miklós Mihály: Magyar hadiutazók (2001)
Nagy Miklós Mihály: Boldog békeidők haditengerészei (2003)
Pinczési Judit: A világnak ablakában (2006)
Pinczési Judit: Versek oltárába szöktem (2007)
Polgár Péter Antal: „Sorsom ezt így rótt ki” (2007)
Polgár Péter Antal: Perbe fogott múlt (2008)
Sárközi Sándor: Titkos találkozások, történetek (2004)
Sárközi Sándor: Budán 1944–1945 (2004)
Sárközi Sándor: Veszélyben az ország (2004)
Sárközi Sándor: Azok a fényes, vérző napok (2006)
Sárközi Sándor: Kanyargós utakon (2008)
Szabó Károly: Nehézfiúk reverendában (2004)
Szabó Lajos: Keresem a párom (2007)
Szuromi Rita: Az átányi kőkoporsó (2007)
Szuromi Rita: Otthon, álom, Tarnabod (2007)
Takács Tibor: Királyhattyú (2003)
Takács Tibor: Kétfelé folynak a vizek (2004)
Takács Tibor: Magyar csillag Palermo egén (2004)

STÚDIÓ KÖNYVESBOLT
1138 Budapest, Népfürdő u. 15/D.
Tel./fax: 359-1964, 359-6461
megrendeles@studiokonyvesbolt.hu
www.kornetas.hu

Hautzinger Gyula nyugállományú ezredes szerencsés katonának tudhatja magát. Az 1967-ben életre hívott katonai főiskola egri első évfolyamán ismertem meg negyven éve. Hadtáptisztnak készült. Az is lett, végigjárva hosszú katonai pályafutása szép állomásait. Ezek közül is kiemelkedik az a három bő esztendő,

melyet az óceánon túl a Magyar Honvédség első összekötő tisztjeként élt meg a NATO Atlanti Főparancsnokságán és immár NATO-tisztként ott ünnepelhette meg a szövetséghez való csatlakozásunkat 1999 tavaszán.

Aki jó emlékezőképességgel megáldva először repüli át életében az óceánt, ismeri meg igazán milyen izgalmas élmények várnak rá a másik parton. Az írás szerzője a felfedezés hevével írja le, hogyan látta a közelmúltat, őt magát és első lépéseinket az atlanti szövetségi tagság felé vezető úton.

Naplószerű könyvében élményként számol be arról, hogyan élte meg a beilleszkedést az elsők között a magyar katonák közül a számára szokatlan és ismeretlen környezetbe, mit látott, mit gondolt. Visszaemlékezése olyan pontos és objektív, hogy nagy utazása legkisebb részleteit is képszerűen idézi elénk.

*Dr. Végh Ferenc
nyugállományú vezérezredes*

2990 Ft

